

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING
1933

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1934
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING
1933

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1934
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Innholdsfortegnelse.

	Side.
Innledning	3
Centralstyret og landsstyret	4
Partikontoret	5
Representasjon	5
Utvalg og komitéer	6
Landsmøtet	7
Organisasjons- og medlemsoversikt	8
Agitasjonen	9
1 mai	31
Den antimilitære agitasjon	37
By- og herredslaget	39
Kvinnesekretariatet	40
Barnelagene	42
Friluft- og speiderorganisasjon	43
Arbeidernes Ungdomsfylking	48
Arbeiderbevegelsens Russlands-komité	49
Arbeiderbladet	50
Arbeidernes Pressekontor	50
Partipressen	51
«Det Tyvende �rhundre»	53
Det norske Arbeiderpartis Forlag	53
Arbeidernes Aktietrykkeri	54
Arbeiderbevegelsens arkiv	54
Conrad Mohrs legat	56
Arbeidernes Justisfond	56
St�tteaksjon for den tyske arbeiderklasse	57
Internasjonale forbindelser	60
Stortingsvalget	68
Den politiske situasjon etter valget	82
Stortingsgruppens beretning	85

Register for gruppens beretning er inntatt på siste side.

1933.

De begivenheter som samlet sterkest interesse det år som gikk, var landsmøtet og stortingsvalget.

Landsmøtet var optakten til det store slag om høsten. Rundt om i alle partiavdelinger blev det av landsstyret utarbeidede forslag til prinsipielt program og arbeidsprogram inngående behandlet. Alle var klar over at i og med vedtagelsen av programmene var grunnlaget for valgkampen lagt.

Landsmøtet blev derfor også en manifestasjon av vilje til seier som satte øket fart i arbeidet. Det la også gjennom sine beslutninger til rette et grunnlag som hele arbeiderbevegelsen, faglig som politisk, samlet sig om.

Aldri tidligere har partiet gått ut i valgkamp under så svart reaksjon som dette året. Ute i verden stormet reaksjonen i form av fascisme og nazisme frem. Opmuntret av disse bevegelser forberedte også borgerskapet her hjemme et avgjørende slag mot arbeiderklassen. Samtidig vokste vanskelighetene av den økonomiske krise. Under denne situasjon var det innlysende at valgresultatet, i hvilken retning det enn kom til å peke, vilde komme til å bli bestemmende for den politiske utvikling i landet. Valgkampen blev da også derefter; fra alle partier mere pågående enn tidligere. Men så sterkt var vårt partis politiske grunnlag, at det var våre saker som preget valgkampen. Det blev sakene som kom under debatt, og resultatet blev at partiet vant den største valgseier som noget parti har hatt her i landet. Partiet nådde et stemmetall på 500 662. Det er en fremgang fra valget i 1930 på 125 808, og gikk frem med 22 representanter fra 47 til 69.

Jevnsides med denne politiske fremgang har vi hatt den største organisasjonsmessige fremgang som partiet noget år har hatt. Foreningsantallet er øket med 246 fra 1879 foreninger i 1932 til 2 125. Medlemsantallet er steget med 8 012 fra 87 315 medlemmer i 1932 til 95 327.

Centralstyret og landsstyret.

Sammensetning.

Inntil landsmøtet 26—28 mai hadde centralstyret følgende sammensetning: Oscar Torp, formann, Magnus Nilssen, viceformann, Martin Tranmæl, redaktør, Eugen Johannessen, Einar Gerhardsen, Alfred Madsen, Valdemar Nielsen, Halvard Olsen, A. E. Gundersen, Eugen Pettersen. Sigrid Syvertsen, Gerda Brager valgt av Kvinnesekretariatet og Arnfinn Vik valgt av Arbeidernes Ungdomsfylking.

Varamenn: Jens Teigen, Johannes Johannessen, Helga Karlsen, Erling Anthonsen, Josef Jensen og Jens Jensen. Suppleanter for Kvinnesekretariatets medlemmer: Rachel Grepp og Inger Kristiansen. Varamann for Ungdomsfylkingens medlem: Kaare Hansen.

Landsstyremedlemmer: Trygve Lie, Akershus, Johan Pettersen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Hans Haugli, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Ole Moen, Telemark, Anton Jenssen, Vestfold, Alb. Karlsen, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, Nils Norheim, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Ture Johanson, Bergen, Jakob Kolrud, Hordaland, Anders Østensen, Sogn og Fjordane, M. Landstad, Møre, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Sverre Stople og Andreas Moan, Nordland, Gitta Jønsson, Troms, Peder Holt, Finnmark.

Varamenn: Olaf Solumsmoen, Drammen, Albert Vang, Østfold, Johan Magnussen, Telemark, Anders Otting, Nordland, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, Bertrand Bakke, Rogaland, Marius Engebretsen, Hedmark.

Efter landsmøtet i mai har centralstyret hatt følgende sammensetning: Oscar Torp, formann, Magnus Nilssen, viceformann, Martin Tranmæl, redaktør, Halvard Olsen, Eugen Johannessen, Einar Gerhardsen, Alfred Madsen, Valdemar Nielsen, Osvald Johnsen, Eugen Pettersen. Sigrid Syvertsen, Helga Ramstad valgt av Kvinnesekretariatet, og Per Lie valgt av Arbeidernes Ungdomsfylking.

Varamenn: Martin Liengen, Halvard M. Lange, Olaf Hansen, Jens Teigen, Helga Karlsen, Erling Anthonsen, Hermann E. Stordalen. Suppleanter for Kvinnesekretariatets medlemmer: Rachel Grepp og Inger Kristiansen. Varamann for Ungdomsfylkingens medlem: Kaare Hansen:

Landsstyret: Trygve Lie, Akershus, Magnus Johansen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Bjarne Borgan, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Trygve Bratteli, Vestfold, Johan Magnussen, Telemark, Albert Karlsen, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, Nils Norheim,

Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Mons Lid, Bergen, Jakob Kolrud, Hordaland, Hans Kvam, Sogn og Fjordane, M. Landstad, Møre, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Andreas Moan, Nordland, Sverre Stople, Nordland, Gitta Jønsson, Troms, Gustav Engedal, Finnmark.

Varamenn: Iver Opsahl, Drammen, Albert Vang, Østfold, Oscar Andersen, Telemark, Anders Otting, Nordland, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, Bertrand Bakke, Rogaland, Kr. Fjeld, Hedmark.

Møter.

Centralstyret har i årets løp holdt 23 møter og behandlet 259 saker.

Det er holdt 2 fellesmøter med stortingsgruppen, hvor det blev behandlet 1 sak i hvert møte.

Centralstyret har holdt 2 fellesmøter med Landsorganisasjonens sekretariat til behandling av 2 saker.

Det er holdt 1 fellesmøte sammen med stortingsgruppen og Landsorganisasjonens sekretariat, hvor det blev behandlet 1 sak.

Landsstyret har holdt 3 møter og behandlet 44 saker.

I alt er holdt 31 møter og behandlet 308 saker.

Landsstyret behandlet i møte 18—19 mars beretning, regnskaper og budgetter. Videre blev behandlet innstillinger til landsmøtet og en henvendelse fra Norges kommunistiske Parti om enhetsfront mot fascismen og krigsfares.

I møte dagen før landsmøtet blev behandlet tilleggsinnstillinger til landsmøtet.

Landsstyret som blev valgt på landsmøtet, holdt et kort møte umiddelbart etter landsmøtets slutt og behandlet de forslag som landsmøtet oversendte landsstyret.

Partikontoret.

Foruten formannen, har personalet ved kontoret vært: Thina Thorleifsen, kvinnesekretær, K. M. Nordanger, kommunalsekretær, og Hjalmar Dyrendahl, kontorsekretær.

Det øvrige personale har vært: Kontordame og felles med forlaget kassererske og 2 visergutter.

Representasjon.

Centralstyrets representanter i Kvinnesekretariatet var inntil landsmøtet, Valdemar Nielsen og Eugen Pettersen med Erling Anthon-

sen som varamann. Etter landsmøtet: Valdemar Nielsen og Halvard M. Lange med Erling Anthonsen som varamann.

Centralstyrets representanter i Ungdomsfylkingens centralstyre var inntil landsmøtet: Einar Gerhardsen med Oscar Torp som varamann. Etter landsmøtet: Einar Gerhardsen med Hjalmar Dyrendahl som varamann.

I møte i Paris 6—7 februar i Samarbeidskomitéen for de uavhengige Arbeiderpartier og i komitéens møte i Brussel 10—11 juni var partiet representert ved Oscar Torp og Finn Moe.

På en internasjonal samlingskonferanse av de uavhengige arbeiderpartier som blev holdt i Paris 26—27 august, representerte Finn Moe partiet.

Partiet har vært representert på Norsk Jernbaneforbunds landsmøte ved Valdemar Nielsen og på Norsk Skog- og Landarbeiderforbunds landsmøte ved Oscar Torp.

Centralstyret har vært representert på de fleste distriktsorganisasjoners årsmøter. På Nordmøre Arbeiderpartis årsmøte ved Andreas Moan. Akershus: Martin Tranmæl. Hordaland: Oscar Torp. Vestfold: Martin Tranmæl. Vest-Opland: Arnfinn Vik. Rogaland: Einar Gerhardsen. Østfold: Martin Tranmæl. Hedmark: Oscar Torp. Gudbrandsdalen: Martin Tranmæl. Buskerud: Trygve Lie. Telemark: Arnfinn Vik. Aust-Agder Oscar Torp. Vest-Agder: Einar Gerhardsen. Sogn og Fjordane: Jakob Kolrud. Søndmør og Romsdal: Ole Øisang. Sør-Trøndelag: Johan Nygaardsvold. Inntrøndelag: Oscar Nilssen. Namdal: Andreas Moan. Nordland: Ole Øisang.

Utvalg og komiteer.

De faste utvalg og komiteer har hatt følgende sammensetning etter landsmøtet 26—28 mai:

Agitasjonsutvalg: Oscar Torp, formann, Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen, Valdemar Nielsen, Thina Thorleifsen med Hjalmar Dyrendahl som sekretær.

Internasjonale utvalg: Oscar Torp, formann, Haakon Meyer, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Alfred Madsen med Finn Moe som sekretær.

Det antimilitære landsutvalg: Oscar Torp, formann og Einar Gerhardsen valgt fra partiet. Per Lie og Rolf Forsberg fra fylkingen. Hjalmar Dyrendahl har vært komitéens sekretær.

Kooperative utvalg: Jens Teigen, formann, Sven Svensson, Sigrid Syvertsen, Bjarne Jullum, Oswald Johnsen.

Forlagskomité: Oscar Torp, formann, Haakon Lie, Ole Colbjørnsen. Forlagetets bestyrer, Kolbjørn Fjeld, er komitéens sekretær.

«*Arbeiderbladet*»s *kontrollkomité:* Oscar Torp, formann, Eugen Johannessen og Jens Teigen valgt av centralstyret, Ingvald Rastad fra Oslo Arbeiderparti, Karl Andersen fra Aker Arbeiderparti, Gunnar Disenaasen fra Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon, Hans Amundsen som representant for redaksjonspersonalet og Alf Agnor for personalet i ekspedisjonen. Bladets disponent, O. Kirkvaag, er komitéens sekretær.

Arbeidernes Aktietrykkeris styre: Oscar Torp, formann, Valdemar Nielsen, Jens Teigen, Torbjørn Henriksen, Max Madle, Severin Arnesen og Th. O. Øverlie.

Partiets og Landsorganisasjonens samarbeidskomité: Oscar Torp, Martin Tranmæl fra partiet, Halvard Olsen og Johs. M. P. Ødegaard fra Landsorganisasjonen med Alfred Madsen som sekretær.

Idrettssamarbeidskomitéen: Trygve Lie og Rolf Hofmo fra Idrettsforbundet, Olav Hindahl og Elias Volan fra Landsorganisasjonen, Oscar Torp og Einar Gerhardsen fra partiet.

Arbeidernes Justisfonds styre: Trygve Lie, formann, Torbjørn Henriksen og Lars Evensen fra Landsorganisasjonen, Oscar Torp og Einar Gerhardsen fra partiet.

Arbeiderbevegelsens Russlandskomite: Kolbjørn Fjeld og Ole Colbjørnsen fra partiet, Aase Lionæs og Edv. Bull fra fylkingen, Alfred Madsen og Johs. M. P. Ødegaard fra Landsorganisasjonen.

Landsmøtet.

I dagene 26 til 28 mai holdtes partiets 29 ordinære landsmøte i Oslo. Samtlige distriktsorganisasjoner undtatt Sør-Helgeland var representert. Ialt møtte der 370 representanter, dessuten central- og landsstyrets medlemmer.

For de innbudte organisasjoner møtte Johs. M. P. Ødegaard fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Kaare Hansen og Kaare Haugen fra Arbeidernes Ungdomsfylking, Johs. Fougli fra Arbeidernes Idrettsforbund, Bjørn Eriksen og Oskar Halvorsen fra Arbeidernes Avholdslandslag, Torbjørn Henriksen fra Arbeidernes Oplysningsforbund. Dessuten møtte som innbudte stortingsgruppen.

Det blev foretatt lovendringer vedrørende fordelingen av tilleggs-kontingenten. Det blev besluttet å gå tilbake til den gamle ordning med en viceformann, bestemmelsen om eksklusjon og suspensjon av medlemmer og foreninger blev endret.

I lovene blev vedtatt bestemmelse om at det er uforenlig med medlemsskap i partiet å være medlem av en organisasjon som i sin virksomhet motarbeider partiet.

Videre blev vedtatt prinsipielt program og arbeidsprogram.

Det blev vedtatt beslutning i spørsmålet internasjonale forbindelser, uttalelse om fascismen og krigsfaren, edruelighetsarbeidet. Det blev vedtatt beslutning om partiets stilling til ungdommen, forholdet til Arbeideridretten. Dessuten blev behandlet spørsmålet klassesamling eller enhetsfront. Det blev vedtatt uttalelse om partiets stilling til organisasjonen Bygdefolkets Krisehjelp og beslutning om stillingen til det kommunistiske partis støtteorganisasjoner.

Det blev besluttet å organisere en Arbeidernes Speiderbevegelse.

Organisasjons- og medlemsoversikt.

Et så stort antall nye foreninger til partiet og så stor stigning i medlemstallet som i 1933 har det ikke vært i noget år siden 1918, undtatt 1927, da man hadde sammenslutningen av Det norske Arbeiderparti og Norges socialdemokratiske Parti.

I årets løp er antall foreninger øket med 246 fra 1879 foreninger i 1932 til 2125 ved utgangen av 1933.

Medlemstallet er steget med 8012 fra 87 315 medlemmer i 1932 til 95 327 ved utgangen av 1933.

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1933—34.

Nr.	Organisasjon	Antall for- eninger	Antall med- lemmer	Derav kvinner
1	Østfold	129	5 000	1 000
2	Akershus	188	5 304	866
3	Hedmark	185	4 300	650
4	Gudbrandsdalen	88	1 432	232
5	Vest-Opland	90	2 761	359
6	Buskerud	173	4 850	700
7	Vestfold	75	3 116	410
8	Telemark	106	4 400	800
9	Aust-Agder	41	1 479	287
10	Vest-Agder	38	1 336	115
11	Rogaland	46	745	128
12	Hordaland	55	1 047	111
13	Sogn og Fjordane	71	900	100
14	Søndmør og Romsdal	30	584	60
15	Nordmør	71	1 710	90
16	Sør-Trøndelag	100	2 311	490
17	Inntrøndelag	77	1 918	438
18	Namdalen	48	1 241	240
19	Sør-Helgeland	9	125	12
20	Nord-Helgeland	30	407	35
21	Nordland	79	1 850	103
22	Nordre Salten	37	800	108
23	Trondenes	7	150	10
24	Senjen	7	190	43
25	Nord-Troms	59	1 184	204
26	Vest-Finnmark	27	585	147
27	Øst-Finnmark	17	810	120
28	Oslo	129	38 004	5 560
29	Drammen	25	1 276	125
30	Stavanger	22	2 500	66
31	Haugesund	9	921	42
32	Bergen	35	1 099	74
33	Trondheim	22	992	225
	Tilsammen	2 125	95 327	13 950

Agitasjonen.

En så omfattende og intens agitasjonsvirksomhet som den som er drevet i år, har det ikke vært i partiets historie. Allerede fra årets begynnelse tok man fatt i alle distrikter med agitasjon for å få stiftet nye foreninger og skape interesse for stortingsvalget. I sommermånedene blev det holdt en rekke store stevner. Hovedtyngden av agitasjonen blev satt inn fra siste halvdel av august og frem til stortingsvalget 15 oktober.

Som regel har det vært en noget stille periode når man har vært ferdig med valgagitasjonen. Men denne gang var det en livlig agitasjonsvirksomhet også i månedene efter valget frem til årsskiftet. Såle-

des blev det holdt en rekke møter i tilslutning til partiets krav om overtagelse av regjeringen.

Det har ikke vært mulig å kunne skaffe nogen fullstendig oversikt over antall foredrag som i årets løp er holdt i tilslutning til partiet. Etter de opgaver som vi har innhentet fra talerne og distriktsorganisasjonene og oversikter over foredrag formidlet av partikontoret, er det i årets løp holdt 5578 foredrag. I dette tall er tatt med 406 foredrag 1 mai.

Til sammenligning nevnes at i stortingsvalgåret 1930 blev det ialt holdt 4455 foredrag.

Foredragsreiser.

Oscar Nilssen i Hedmark.

I siste måned før valget reiste Oscar Nilssen på agitasjonsturné i Hedmark. Han talte på følgende steder: Brandval (5), Grue (6), Åsnes (2), Våler (2), Elverum (6), Åmot (5), Trysil (7), Engerdal (2), Ytre Rendal (2), Øvre Rendal (3), Løten. Tilsammen 41 foredrag.

Thina Thorleifsen i Hedmark.

I oktober måned reiste Thina Thorleifsen på en agitasjonsturné i Hedmark og holdt foredrag på følgende steder: Tolga, Os, Tynset, Alvdal, Foldal (3). Tilsammen 7 foredrag.

Johs. Bøe i Opland.

I siste måned før valget reiste Johs. Bøe på turné i Opland. Han holdt foredrag på følgende steder: Fåberg (3), Øyer, Ringeby (2), Nord-Fron (3), Lesjaskog (2) Jevnaker (3), Lunner (5), Gran (3), Brandbu (4), Ø. Toten (2), V. Toten, Kolbu (3), Fluberg (2), N. Land (4), Torpa (2), Bagn (2), Etnedal (2), Ø. Slidre (2), Nord-Aurdal (4), Vang (2). Tilsammen 52 foredrag.

Lars Moen i Opland.

Fra 23 september til 15 oktober foretok Lars Moen en agitasjonsturné i Opland. Han holdt foredrag i følgende bygder: Biri (2), Ø. Toten (2), V. Toten, Fluberg, Søndre Land (2), Brandbu, Jevnaker (2), Fåberg, V. Gausdal, Ø. Gausdal, Sør-Fron (2), Nord-Fron, Øyer, Ringeby (2), Lesja (2), Vågå (2), Lom (2), Sjøk. Tilsammen 27 foredrag.

Martin Smeby i Opland.

I tiden 23 september til 15 oktober reiste Martin Smeby på en agitasjonsturné i Opland og talte i følgende bygder: Ringeby, Otta, Dovre, Heidal, Nord-Fron (2), Sør-Fron (2), Østre Slidre, Vestre Slidre (2), Nord-Aurdal (2), Etnedal (3), Eina, Vardal (3), Brandbu (2), Gran, Vestre Toten, Østre Toten (2), Lunner (3). Tilsammen 29 foredrag.

Bjarne Borgan i Opland.

I de siste uker før valget reiste Bjarne Borgan på turné i Opland og holdt foredrag på følgende steder: Dovre, Vågå, Heidal, Fåberg, Vestre Gausdal (3), Gran (2), Fluberg (3), Søndre Land (5). Tilsammen 17 foredrag.

Olav Steinnes i Telemark.

Fra 21 september til 15 oktober reiste Olav Steinnes på agitasjonsturné i Telemark. Han holdt foredrag på følgende steder: Sannidal, Skåtøy, Bamle (2), Langesund, Gjerpen (3), Eidanger, Solum, Helgen, Lunde, Bø, Seljord, Kviteseid (2), Vrådal, Nissedal, Treungen, Fyresdal (2), Lårdal, Vinje (2), Mo, Tinn (7). Tilsammen 32 foredrag.

Alfred Udland i Vest-Agder.

I september—oktober reiste Alfred Udland på agitasjonsturné i Vest-Agder og holdt ialt 45 foredrag.

Aasmund Kulien i Vest-Agder.

I oktober reiste Aasmund Kulien på turné i Vest-Agder og holdt foredrag på følgende steder: Øvrebø, Vennesla (2), Hægeland, Laudal, Konsmo, Vigmostad, Herad, Austad, Spangereid. Tilsammen 10 foredrag.

Torvald Haavårdstad i Agderfylkene.

I september—oktober reiste Torvald Haavårdstad på turné i Agder-fylkene. Han holdt foredrag på følgende steder i *Vest-Agder*: Hægeland, Bjelland, Grindheim, Åseral (2), Eiken, Hægbostad, Kvås, Liknes, Kvinesdal, Fjotland (2), Rafoss, Gyland, Bakke, Tonstad, Sirdal, Øvre Sirdal (2). Tilsammen 19 foredrag.

I *Aust-Agder* på følgende steder: Mykland (2), Dølemo, Åmli (3), Hynnekleiv, Birkenes, Høvåg, Lillesand, Eide, Landsvik, Fevik, Øyestad, Fiveland, Vegårdshei (2), Holt, Mosberg, Indre Sønedeled, Østre Moland, Stokken, Hisøy, Dypvåg (2), Tromøy (2), Gjerstad (2), Tvedestrand. Tilsammen 30 foredrag.

Ialt 49 foredrag.

Torbjørn Henriksen på Vestlandet og Sørlandet.

I september reiste Torbjørn Henriksen på agitasjonsturné på Vestlandet og Sørlandet. Han holdt foredrag på følgende steder: Bergen (2), Fana, Haugesund (2), Stavanger (2), Sandnes, Hauge, Dalene, Egersund, Flekkefjord, Mandal (2), Kristiansand (2), Venesla (2), Arendal, Eydehavn, Kragerø (2). Tilsammen 22 foredrag.

Thina Thorleifsen i Rogaland.

I september reiste Thina Thorleifsen på en foredragsturné i Rogaland og holdt foredrag på følgende steder: Tyssedal (2), Odda (2), Etne, Skånevik, Sunde, Lillebø, Sagvåg, Bergen, Os, Ytre Arna, Vaksdal, Dale, Ålvik og Voss. Tilsammen 16 foredrag.

I. K. Hognestad i Rogaland.

Fra 17 september til 15 oktober foretok I. K. Hognestad en agitasjonsreise i Rogaland og holdt ialt 41 foredrag.

Johs. Bøe i Rogaland.

I første halvdel av september reiste Johs. Bøe på turné i Rogaland. Han holdt foredrag på følgende steder: Skåre (2), Vats, Torvastad, Haugesund, Åkra, Vigrestad, Nærbø, Oгна, Hellevik, Egerø, Helleland, Bjerkereim, Høle, Sola, Hjelmeland, Fister, Mosterøy, Stavanger. Tilsammen 19 foredrag.

Gerhard Tothammer i Rogaland.

Gerhard Tothammer reiste på en måneds turné i Rogaland før valget og holdt foredrag på følgende steder: Oltedal, Ålgård, Figgjo, Fister, Årdal, Strand (2), Vestre Åmøy, Lund (2), Egersund landsogn (2), Egersund, Oгна, Varhaug, Time, Nærbø, Høyland, Bore, Sola, Tananger, Rondaberg, Dirdal, Forsand (2), Høle, Kvitsøy, Rennesøy, Fogn, Hjelmeland, Nedstrand, Vikedal (2), Suldal (2), Sand. Tilsammen 36 foredrag.

Lars Moen i Hordaland.

I august foretok Lars Moen en agitasjonsturné i Hardanger. Han talte i følgende bygder: Kvam (3), Kinsarvik (3), Eidfjord, Ullensvang (3), Odda, Jondal, Strandebarm, Røldal (2). Tilsammen 15 foredrag.

K. Bergsvik i Hordaland.

Fra 21 september til 15 oktober reiste K. Bergsvik på agitasjonsturné i Hordaland. Han holdt foredrag på følgende steder: Laksevåg, Etne (2), Ølen (2), Vikebygd, Valestrand, Sveio, Skånevik (3), Mark-

hus (2), Fjellberg (2), Kvinherad (2), Tysnes (3), Strandvik (3), Fusa (3), Hålandsdal, Sandanger, Haus (2), Austrheim (2), Lindås, Matjordnes (4). Tilsammen 37 foredrag.

Knut Opdal i Sogn og Fjordane.

I oktober måned reiste Knut Opdal på en agitasjonsturné i Indre Sogn og talte på følgende steder: Gaular (2), Vik (2), Balestrand (3), Leikanger (2), Sogndal (3), Hafslo (3), Jostedal (2), Luster (3), Borgund, Lærdal, Årdal (3), Kyrkjebø (4). Tilsammen 29 foredrag.

Trygve Lie på Vestlandet og Sørlandet.

I oktober måned reiste Trygve Lie på agitasjonstur på Vestlandet og Sørlandet. Han holdt foredrag på følgende steder: Bergen (2), Sauda, Sandnes, Stavanger, Mandal, Vennesla, Kristiansand, Grimstad, Risør, Brevik, Skien. Tilsammen 12 foredrag.

Halvard Olsen på Vestlandet og Sørlandet.

I oktober måned reiste Halvard Olsen på agitasjonstur på Vestlandet og Sørlandet. Han holdt foredrag på følgende steder: Bergen, Laksevåg, Haugesund, Stavanger, Mandal, Kristiansand, Arendal, Eydehamn, Porsgrunn. Tilsammen 9 foredrag.

Halvor Storhaug på Vestlandet.

Fra 1 september frem til valgdagen reiste Halvor Storhaug på en sammenhengende turné i Møre, Sogn og Fjordane og Hordaland.

På turen holdt han foredrag på følgende steder i Nordmør: Rindal (2), Øvre Surna (2), Surnadal, Stangvik (2), Todalen, Åsskard (2), Halse (2), Valsøyfjord (2), Aure, Stemshaug, Y. Foldfjord (2), Indre Foldfjord, Tustna (2), Leira i Nordmør, Straumsnes (2), Tingvoll (2), Ålvundfjord, Ålvundeid, Sunndalen (3). Tilsammen 31 foredrag.

I Sogn og Fjordane på følgende steder: Sør-Vågsøy, Kinn (4), Askvold, Førde, Vik. Tilsammen 8 foredrag.

Turen blev avsluttet med foredrag på 13 steder i Hordaland.

Ialt 52 foredrag.

Olav Steinnes i Sogn og Fjordane.

Fra 17 september til 1 oktober reiste Olav Steinnes på en agitasjonsturné i Sogn og Fjordane og talte på følgende steder: Flåm (3), Sogndal (2), Lærdal (3), Årnes (2), Solvorn, Marifjøra, Jostedal (2), Sogndal, Fresvik, Leikanger, Feios, Balestrand, Vik. Tilsammen 20 foredrag.

Olav Oksvik i Sogn og Fjordane.

I september foretok Olav Oksvik en agitasjonsturné i Sogn og Fjordane. Han holdt foredrag på følgende steder: Breim, Jølster (2), Utvik, Innvik, Olden, Loen, Fosnes, Stryn, Ytre Markane, Indre Hornindal. Tilsammen 11 foredrag.

Thina Thorleifsen i Sogn og Fjordane.

Fra 24 mars og utover i april reiste Thina Thorleifsen på en foredragsturné i Sogn og Fjordane og talte på følgende steder: Aurland, Flåm, Leikanger, Hermannsverk, Høyanger (2), Vadheim, Førde, Nordfjordeid, Måløy (2), Sandane, Florø (2). Tilsammen 14 foredrag.

Anders Lothe i Sogn og Fjordane.

I de siste 5 uker før valget reiste Anders Lothe på sammenhengende turné i Sogn og Fjordane. Han holdt foredrag på følgende steder: Gulen (8), Lavik (4), Brekke (2), Hyllestad (5), Solund (5), Askvold (3), Bremanger (6), Gloppen (7), Innvik (3), Stryn (3), Eid (3), Hornindal (2), Davik (5). Tilsammen 56 foredrag.

P. Thorvik i Møre og Sogn og Fjordane.

Fra 26 august til 7 september reiste P. Thorvik på en agitasjonsturné i Møre og Sogn og Fjordane og holdt foredrag på følgende steder: Hareide, Ulfstein, Nord-Vågsøy (2), Selje (5), Davik (3), Sør-Vågsøy (3). Tilsammen 15 foredrag.

Olav Sæter i Møre.

I september reiste Olav Sæter på en agitasjonsturné i Møre og talte på følgende steder: Kleive, Sekken, Vågstrand, Vikebukt, Tresfjord, Vestnes, Tomrefjord, Fiksdal, Rekdal, Vatne, Bratvåg, Hurlen, Langevåg, Sykylven, Straumegjerdet, Ørskog, Spjelkavik, Ørsta, Førde, Volda, Årøy, Rakvåg, Åndalsnes. Tilsammen 23 foredrag.

Peder Alsvik i Møre.

Under valgkampen reiste Peder Alsvik på turné i Nordmøre og holdt foredrag på følgende steder: Frena (5), Eide (2), Kvernes (2), Aure (3), Stemshaug (2), Bremsnes (3), Bratvær (3), Hopen (3), Edøy (2), Tustna (2). Tilsammen 27 foredrag.

N. P. Skrede i Møre.

Fra 5 september til 15 oktober reiste N. P. Skrede på turné i Romsdal. Han holdt foredrag på følgende steder: Lepsøy, Austnes, Haram, Longva, Myklebust, Fjørtoft, Ona, Finnøy, Sandøy, Stein-

straum, Gjerdsvika, Moltustranda, Fosnavåg, Kvalsund, Kvalsvik, Rimøy, Leinøy, Frøystad, Skredestranda, Hareid. Tilsammen 20 foredrag.

Hans Ystgaard i Møre.

I oktober reiste Hans Ystgaard på turné i Nordmøre. Han holdt foredrag på følgende steder: Rindalen (2), Surnadal, Halse (2), Askard, Stangvik, Tingvoll, Ångvik, Surnadal (3), Trei, Bremsnes (2). Tilsammen 15 foredrag.

Thina Thorleifsen i Sør-Trøndelag.

I oktober måned foretok Thina Thorleifsen en agitasjonsreise i Sør-Trøndelag og holdt foredrag på følgende steder: Driva, Løkken, Strinda, Trondheim, Røros. Tilsammen 5 foredrag.

Johan Nygaardsvold i Sør-Trøndelag.

I september—oktober reiste Johan Nygaardsvold på agitasjon i Sør-Trøndelag og talte på følgende steder: Løkken, Orkanger, Selbu (3), Tydal, Malvik, Strinda (2), Klæbu, Støren (2), Hovin, Heimdal, Høylandet (2), Børsa, Buvik, Lundamo, Melhus (2), Jensvoll, Røros, Ålen, Holtålen. Tilsammen 25 foredrag.

Adolf Salbubæk i Sør-Trøndelag.

I september foretok Adolf Salbubæk en agitasjonsturné i Fosen og holdt foredrag på følgende steder: Sætervika, Osen, Bessaker, Nessvalen, Stokkøya, Linesøya, Tørrhogg, Lauvøya, Monstad, Lysøysund, Vallersund, Oksvoll, Tarva, Sandstad, Fillan, Fjellværøy, Dolmøya, Bustvik, Storhallaren, Hamervika, Sistranda, Dyrvik, Klubben, Nord-Dyrøy, Sula, Bogøy, Vassøysund, Sør-Burøy, Sauøy, Storfosna, Hasselvika. Tilsammen 31 foredrag.

Johan Wiik i Nord-Trøndelag.

Fra 20 september til 15 oktober reiste Johan Wiik på en sammenhengende agitasjonsturné i Nord-Trøndelag.

I Inntrøndelag holdt han 22 foredrag.

I Namdal holdt han 10 foredrag.

Tilsammen 32 foredrag.

Andreas Graven i Nord-Trøndelag.

I oktober reiste Andreas Graven på turné i Inntrøndelag og holdt foredrag på følgende steder: Alsvik, Verran (2), Sparbu (3), Verdal (5), Skogn, Leksvik (3). Tilsammen 15 foredrag.

Sverre Støstad i Nord-Trøndelag.

I september reiste Sverre Støstad på en agitasjonsturné i Nord-Trøndelag og holdt foredrag i følgende bygder: Grong (3), Skogn, Kvam, Steinkjer, Åsen, Verdal, Malm, Nordli (3), Sørli, Namsskogan, Harran, Overhalla, Kolvereid, Levanger, Verran (2). Tilsammen 20 foredrag.

Kristian Rothaug i Nord-Trøndelag.

I september reiste Kristian Rothaug i Inntrøndelag og holdt foredrag på følgende steder: Klinga (3), Vemndvik, Overhalla (3), Grong (2), Harran, Namsskogan (3), Namsos (2). Tilsammen 15 foredrag.

Bjarne Borgan i Nord-Trøndelag.

Bjarne Borgan reiste på turné i Namdal fra 13 august—17 september. Han holdt foredrag på følgende steder: Vikna (7), Leka (2), Gravik, Kolvereid (7), Foldereid (3), Fosnes (2), Otterøy (5), Flatanger (6), Klinga, Vemundvik, Namsos, Overhalla, Høylandet, Nærøy. Tilsammen 39 foredrag.

Sigrd Syvertsen i Nordland og Nord-Trøndelag.

Sigrd Syvertsen reiste på sammenhengende turné i Nordland og Nord-Trøndelag fra 26 august—13 september. Hun holdt foredrag på følgende steder: Fellingfors (2), Mosjøen, Drevvatn, Utskarpen, Bardal, Hemnesberget (2), Mo, Skonseng, Storforshei, Bosmo, Nesna, Statland, Harran, Malm, Byafossen, Innerøy (2), Verdal, Levanger, Stjørdal. Tilsammen 22 foredrag.

Johan Nygaardsvold i Nord-Norge.

Fra 19 august til 5 september foretok Johan Nygaardsvold en agitasjonsturné i Nord-Norge. Han holdt foredrag på følgende steder: Bodø, Bodin, Fauske, Sulitjelma, Rognan, Svolvær, Hammerfest, Skjervøy, Lyngen (2), Storsteinnes, Målselv, Tromsø, Sandstrand, Fauskevåg, Borkenes, Harstad, Sortland, Hadsel (2), Bjerkvik, Narvik, Ankenes, Ballangen, Bogen, Lødingen. Tilsamme 26 foredrag.

Johan Wiik i Nordland.

I september reiste Johan Wiik på en agitasjonsturné i Nordland og holdt i Lofoten 10 foredrag, i Vesterålen 22 foredrag, i Meløy 2 foredrag. Tilsammen 34 foredrag.

Andreas Moan i Nordland.

Fra 13 september til 15 oktober reiste Andreas Moan på turné i Nordland. Han holdt foredrag på følgende steder:

I Nordre Salten: Sagvatna, Rødtangen, Ulsvåg, Tranøy, Opeide, Hamsund, Buvåg, Røsvik, Stensland, Finnøy, Strømfjord, Holkestad, Skagstad, Våg, Stamsvik, Nordfold, Leines, Kjerringøy.

I Søndre Helgeland: Helstadløkka, Haugset, Vik, Sør-Horsfjord, Kvaløy, Torget.

I Søndre Salten: Valvik, Finsetodden, Nygårdsjøen, Stormyrhals, Furumo, Tvermo, Larsos, Moljord, Mjønes, Kosmo, Lødingen, Smyrna, Hellingvær, Sagfjord, Megård. Tilsammen 39 foredrag.

Olaf Johansen i Nordland.

Fra 25 august til 27 september reiste Olaf Johansen på turné i Nordland. Han holdt foredrag på følgende steder: Vik, Berg, Årsandøy, Brønnøysund, Hommelstø, Ingerøy, Rørøy, Skogmo, Kvitting, Sveland, Herøy, Øksningen, Seløy, Vandve, Solfjellsjøen, Lurøy, Bratland, Kvarøy, Rødøy, Drevja, Halsøy, Fellingfors, Mosjøen, Elsfjord, Drevvatnet, Hemnesberget, Utskarpen, Nord-Sjona, Låvong, Nesna, Minland, Tjøtta, Alstadhaug, Sandnessjøen, Sundøy, Hellesvik, Glein, Mo i Rana, Eikra, Storvollen, Randalsvollen, Snasen, Storfoshei, Skonseng, Bossmo. Tilsammen 45 foredrag.

Gitta Jønsson i Finnmark.

I oktober reiste Gitta Jønsson på turné i Finnmark. Hun holdt foredrag på følgende steder: Langfjordbotn, Tappaluft, Øksfjordbotn, Øksfjord, Olderfjord, Smørfjord, Kistrand, Polvik, Lakselv, Honningsvåg, Kjøllefjord, Berlevåg, Gamvik, Vadsø, Ekkerøy, Skalelv, Vardø, Hammerfest. Tilsammen 18 foredrag.

Peder Holt i Finnmark.

I oktober reiste Peder Holt på turné i Vest-Finnmark. Han holdt foredrag på følgende steder: Loppa, Sandland, Nuvsvåg, Bergsfjord, Hammerfest, Honningsvåg, Nordvågen, Mehamn. Tilsammen 8 foredrag.

Kristian Berg i Finnmark.

Kristian Berg reiste på en sammenhengende turné i Finnmark fra 20 august—16 oktober. Han holdt foredrag på følgende steder: Loppa (3), Alta (3), Sørøysund (5), Måsøy (6), Kistrand (8), Lebesby (4), Tana (5), Vardø herred (3), Nesseby (2), Vadsø by, Tal-

vik (7), Hasvik (4), Kvalsund (3), Kjelvik (6), Karasjok, Gamvik (3), Berlevåg, Nord-Varanger (6), Sør-Varanger (8). Tilsammen 79 foredrag.

Fr. Monsen i Finnmark og Troms.

Fr. Monsen foretok en agitasjonsreise i Finnmark og Troms fra 5 august til 12 september. I Finnmark talte Fr. Monsen på følgende steder: Kvalsund, Lakselv, Karasjok, Kolvik, Oldefjord, Kistrand, Smørfjord, Hammerfest, Elvebakken, Rafsbotn, Bossekop, Kviby, Korsfjord, Lerrisfjord, Talvik, Langfjordbotn, Nordvågen, Kjelvik, Honningsvåg, Mehamu, Østre Tana, Bonakas, Karlebotn, Vestre Jakobselv, Kirkenes, Bjørnevatn, Langfjorddalen, Vadsø (2), Kiby, Ekkerøy, Krampenes, Salttjern, Kiberg, Vardø, Berlevåg. Tilsammen 36 foredrag.

I Troms på følgende steder: Nordreisa, Rotsundelv, Djupvik, Kåfjord, Mandalen, Tromsø, Bjarkøy, Harstad, Gausvik, Evenskjær, Hamnvik, Gratangsbotn, Soløy, Sjøveien, Grønsnes, Ånstad. Tilsammen 16 foredrag.

Ialt 52 foredrag.

Enkeltforedrag.

Martin Tranmæl: Oslo (75), Aker (2), Drammen (2), Moss, Halden (2), Melsomvik, Strømmen, Nittedal, Lillestrøm, Horten (2), Fredrikstad (3), Kolbotn, Nesodden, Harpefoss (2), Herøya, Rakkestad, Høydalsmo (2), Lillehammer, Risør, Granholmen, Skjeberg, Høvik, Tønsberg, Eina, S. Land, Nissedal, Treungen, Åmli, Hynnekleiv, Landvik, Skarnes, Kongsvinger, Åbøgen, Austmarka, Skotterud, Lalm, Vågåmo, Bøverdalen, Lom, Skjåk, Bærum (2), Borge, Sellebakk, Trøgstad (2), Ørje, Herland, Oppegård, Hommelvik, Trondheim (4), Kråkstad, Grefsen, Lørenskog, Aurskog, Sandvika, Lille Tøyen, Elverum (5), Strømmen, Prinsdal — tilsammen 149 foredrag.

Olav Oksvik: Hildrestranda, Eidsvåg, Tafjord, Valdalen, Ørskogfjeld, Sykkylven, Brusdal, Glomsetbygda, Ramstaddalen, Liabygda, Stordal, Bremsnes, Kvernes, Engsetdal, Skodje, Hellesylt, Storlandet i Nordmøre, Øksendal, Sunndalen (2), Bud, Kårvåg, Vevang, Kleive (2), Torvik, Heggen, Tresfjord, Stranda, Ørskog, Vågstranda, Mondalen, Innfjorden, Veblungsnes, Halså, Marstein, Verma, Torvik i Romsdal, Isfjorden, Eidsbygda, Holmenstranda, Holm, Mittet, Visdalen, Eirisfjord, Buggestranda, Eidsøra, Tjelle, Flø, Ullsteinsvik, Branddal, Hareide, Vannylven, Aaheim, Fiskå, Syvdsbotn, Dale i Dalsfjord, Laustad, Vartdal, Ørstadvik, Volda (2), Halkjelsvik, Gausdal (3), Lardal (2), Aker, Lillestrøm, Enebakk, Levanger, Oslo (2).

Tilsammen 74 foredrag. Dessuten 11 foredrag på en turné i Sogn og Fjordane — alt i alt 85 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen: Tromsø (6), Bodin, Oslo (5), Tromsøysund (22), Malangen (2), Salangen, Sørreisa, Skjærvøy (5), Lenvik, Hillesøy (7), Berg (5), Torsken (7), Bjarkøy (2), Tranøy (2), Balsfjord (8), Helgøy (2), Karlsøy (5), Nordreisa (3), Kåfjord, Lyngen (3), Storfjord (2), Høyanger (2), Dokka (2), Lillestrøm, Sarpsborg, Strømsgodset, Lørenskog, Kristiansund, Strømmen, Nydalen, Ekeberg, Kjelsås, Moelven, Stange, Ålesund. Tilsammen 107 foredrag.

Oscar Torp: Oslo (49), Kongsvinger (2), Nord-Odal, Fredrikstad (2), Hamar (2), Skien (2), Bergen, Vaksdal, Elverum (2), Sarpsborg (2), Arendal (2), Trondheim, Bjugn, Eidsvåg, Sunndalsøra, Nesodden, Lærdal, Kviteseid, Rissa, Hasselviken, Fevåg, Råkvåg, Vallesund, Lysøysund, Vang, V. Slidre (2), Fagernes, Lørenskog, Ringsaker, Stange, Romedal, Eidsvoll (4), Haga, Årnes, S. Høland (3), Hemnes, Hauge-sund, Kopervik, Stavanger, Bryne, Kongsberg, Steinberg, Notodden, Ulefoss, Kristiansand, Porsgrunn, Borgestad, Hønefoss (2), Norderhov. Tilsammen 111 foredrag.

Per Lie: Strømsgodset, Moss, Drammen (2), Nesodden, Viul, Aker (4), Ski, Kristiansand, Vågå, Skotterud, Drøbak, Gulskogen, Grimstad (2), Grue, Eidsfoss, Sørumsand, Magnor, Oslo (23), Voss, Bergen, Nesttun, Vaksdal, Høyanger, Leikanger, Vadheim, Skrautvål, Bagn, Etna, Nordsinni, Flesberg, Søndre Land, Dokka, Odnes. Tilsammen 60 foredrag.

Thina Thorleifsen: Hokksund, Aker, Krogstadelven, Hen, Jeløy (2), Ås, Vestby, Jevnaker (3), Porsgrunn, Muggerud, Ski, Skreia, Viul, Hallingby, Vikar, Sætre, Hønefoss, Høvik, Fiskum, Lunner (2), Granvollen, Krapfoss, Halden, Larvik, Krøderen, Nore, Oslo (17). Tilsammen 47 foredrag. Dessuten 42 foredrag på tre turnéer — alt i alt 89 foredrag.

Konrad Knudsen: Norderhov (13), Ådal (7), Hønefoss (5), Hole (4), Drammen, Modum (4), N. Eiker, Nore (3), Moelv (2), Ø. Eiker (5), Lier, Røyken (3), Rollag og Veggli (3), Kragerø, Krødsherrad (3), Hol (2), Nes (3), Ø. Sandsvær (2), Hurum (3), Tyristrand (2), Sigdal, Ytre Sandsvær, Ål (3), Flå (3). Tilsammen 75 foredrag.

K. M. Nordanger: Askim, Oslo (5), Nedre Eiker, Lillestrøm, Ski, Porsgrund (2), Sandefjord, Stokke i Vestfold, Vivestad, Bærum (3), Grane i Helgeland (2), Aker (7), Lørenskog (2), Rauland, Skjeberg, Ø. Toten, V. Toten (3), Strømmen, Lunde, Eidanger, Borgestad, Fet (2), Drøbak, Ullensaker, Gjøvik, Asker (2), Enebakk (3), Sarpsborg, Gjerdrum, Kristiansund (2), Bottenfjord, Molde, Ålesund, Blaker.

Sørum, Nes (2), Nesodden, Heidal (2), Vågå (3). Tilsammen 65 foredrag.

Nils Steen: Levanger, Krokstadelven (3), Nore (3), Sandefjord, Oppegård, Fetsund, Setre, Hyggen, Veme (2), Steinberg, Hovtun i Hurum, Lierstranden, Muggerd, Sylling, Høksund, Vegårdshei, Norderhov, Hønefoss, Sokn, Haug-Norderhov, Tofte i Hurum. Tilsammen 26 foredrag. Dessuten 12 foredrag på en turné i Buskerud. Ialt 38 foredrag.

Carl Bonnevie: Svolvær (3), Vågen med Kabelvåg (7), Valberg (2), Gimsøy (3), Buksnes (2), Nol (2), Moskenes (2), Værøy, Røst, Hamarøy (6), Bø, Sortland (2), Hadsel (4), Gildeskål (8), Meløy (7), Rødøy (3), Sandnessjøen, Værøy, Hemnesberget, Sør-Rana, Nord-Rana. Ialt 59 foredrag.

Harald Langhelle: Trondheim (43), Grong (8), Stjørdal (5), Strinda (4), Malvik (5), Røros, Aalen, Løkken (2), Salsbruket (5), Bangsund (2), Skogn, Steinkjer (4), Sunnan, Kvål, Opdal, Foldal, Sparbu, Oslo (2), Rjukan, Hønefoss, Drammen. Tilsammen 91 foredrag.

Johan Nygaardsvold: Steinkjer, Opdal, Trondheim (4), Hommelvik (8), Flå (2), Oslo (2), Skjeberg, Sarpsborg, Singsås (3), Geilo, Bynesset, Grong, Bergen, Arna, Lesja, Dovre, Tretten, Lillehammer, Stjørdal. Tilsammen 33 foredrag. Dessuten 26 foredrag på en turné i Nord-Norge og 25 på en turné i Sør-Trøndelag. Ialt 84 foredrag.

Ola Solberg: Arendal (4), Fredrikstad, Oslo, Eidsvoll, Ytre Rendal, Ubergsmoen, Fevik i Fjære, Eydehamn, Øyestad, Risør, Skare på Tromøy, Brevik, Skien, Rekevik, Lillesand, Kragerø, Notodden, Porsgrunn, Borgestad. Tilsammen 22 foredrag.

Petter Pettersen: Tromøy (2), Tvedestrand, Ø. Moland, Vegårdshei, Froland (3), Øyestad, Arendal, Fjære, Landvik, Herefoss, Mykland, Birkenes, Lillesand, Evje, Hornnes, Bygland (2), Holt, Stokken, Søndeled, Gjerstad (2), Grimstad. Tilsammen 26 foredrag.

Magnus Johansen: Glemmen (2), Tune (5), Rygge (2), Hvaler (3), Torsnes (2), Borge (3), Skjeberg (4), Berg (2), Aremark (2), Øyemark (3), Eidsberg (4), Råde, Rolfsøy, Rømskog, Trøgstad (4), Mysen, Askim, Varteig (2), Spydeberg (5), Skiptvedt (5), Våler (2). Tilsammen 55 foredrag.

Ivar Skjånes: Trondheim (11), Strinda (2), Opdal, Leinstrand, Selbu, Orkanger (2), Orkdal, Malvik, Stjørdal, Levanger, Sparbu, Inderøy, Steinkjer, Vikna, Tromsø (2), Balsfjord (2), Målselv, Bardu, Sørreisa (2), Lenvik (3). Ialt 37 foredrag.

Jon Andrå: Sandefjord, Holmestrand, Oslo (4), Fjeldstrand (2), Lilleaker, Vardø (9), Høibråten, Skjedsmo (2), Fredrikstad, Skipa-

guorra, Høibråten, Seida, Kiberg, Skallelv, Hammerfest, Tromsø, Narvik, Bodø, Vadsø, Ekerøy, Ankenes. Ialt 34 foredrag.

Alfons Johansen: Salangen (5), Lavangen, Sørreisa (2), Bardu, Målselv (3), Trondenes (4), Ibestad (3), Sandtorg (6), Tromsøysund, Sørfjord (7), Karlsøy, Gratangen, Astafjord, Kvæfjord (3), Skånland, Tjelsund, Dyrøy (3), Malangen, Narvik, Harstad (8). Tilsammen 54 foredrag.

Herm. Thornes: Namsos (16), Klinga (4), Harran (3), Namdals-
eid (2), Grong (2), Jøa (2), Nord-Statland (2), Vemundvik (2), Høy-
landet (2), Flatanger (2), Bangsund, Overhalla, Øysletta, Foldereid,
Bangdalen, Mælen, Alhusstrand, Homstadgrenda, Rørvik, Nordli. Til-
sammen 47 foredrag.

Bjarne Borgan: Jevnaker (3), Brandbu (3), Fluberg, Nordre
Land (2), Oslo (3), Eidsvoll, Nord-Fron (3), Vestre Gausdal, Hof,
Solør (3), Østre Toten (2), Fagernes, Søndre Land (11), Eidanger
(2), Bamle (3), Skåtøy (2), Drangedal (3). Tilsammen 45 foredrag.
Dessuten 39 foredrag på en turné i Namdal og 17 foredrag på en turné
i Opland. Alt i alt 101 foredrag.

Helga Karlsen: Haga, Lillestrøm (2), Heggedal, Raufoss, Kap,
Hvalstad, Dikemark, Høvik (2), Sarpsborg, Sandefjord, Rasta, Tåsen,
Nydalén, Grorud, Bærum, Aas, Løren Skole, Oslo (38). Tilsammen
57 foredrag.

A. R. Skarholt: Orkanger (2), Orkdal (3), Meldal (5), Rennebu
(2), Soknedal, Agdenes (4), Lensvik (2), Skaun, Horg (3), Flå, Glom-
ås (2), Brekken (2), Røros, Røros Landssogn, Ålen (2), Hommelvik,
Orkland. Tilsammen 34 foredrag.

Sigrød Syvertsen: Oslo (22), Krogstadelven, Drammen, Elverum,
Askim, Nordstrand, Lillestrøm, Brevik, Skien, Notodden, Horten,
Skedsmo (3), Lørenskog, Nittedal, Asker (2), Bærum. Tilsammen 42
foredrag. Dessuten 22 foredrag på en turné i Nordland og Nord Trøn-
delag. Alt i alt 59 foredrag.

Ole Hjelt: Ski (11), Aas (4), Aker (2), Vestby (4), Tune, Oppe-
gård (4), Eidsvoll (2), Øymark, Mysen (2), Nesodden (2), Hølen,
Skedsmo (3), Lørenskog, Nittedal, Asker (2), Bærum. Tilsammen 42
foredrag.

Håkon Lie: Oslo (11), Tønsberg, Moss (2), Fjeldstrand, Myrvoll,
Drammen, Søndre Land, Langhus, Foldal, Ytre Rendalen, Øvre Ren-
dalen, Tolga, Tynset, Røros, Askim, Trondheim. Tilsammen 27 fore-
drag.

G. Natvig-Pedersen: Stavanger (21), Haugesund (2), Kristian-
sand, Mandal, Flekkefjord, Sandnes, Sand, Sauda, Hellandsbygden,

Jørpeland, Mosterøy, Tasta, Ristad, Høyland, Klungland, Ålgård. Tilsammen 37 foredrag.

Olaf Kullmann: Florø, Måløy, Alesund, Molde, Kristiansund (2), Ål, Gol, Stavanger, Haugesund, Kopervik, Voss, Mysen, Oslo, Halden, Tistedalen, Idd, Skjeberg, Sarpsborg, Tønsberg, Bergen, Arna, Os, Skudeneshavn, Akra, Østese, Odda, Fagernes, Nes i Romerike, Moss, Askim, Slemmestad. Tilsammen 32 foredrag.

Olav Vegheim: Holla (4), Gjerpen (4), Siljan, Solum (4), Nes, Sanherad (3), Tuddal, Sauland, Hjartdal, Hovin, Tinn (4), Gransherad (2), Stathelle, Langesund, Brevik, Kviteseid, Lårdal, Nordre Nissedal, Vrådal, Fyresdal (2), Eydehamn, Odda, Tyssedal, Aalvik, Ullensvang, Skåtøy. Tilsammen 42 foredrag.

Cornelius Enge: Meløy, Hemnes, Fauske (3), Sørfold (2), Salt- dal (4), Skjerstad (4), Bodin (2), Nordvik, Dønnes (3), Leirfjord, Vefsn (3), Hattfjelldal, Bindal (5), Velåjord (2), Brønnøy (2), Vik (3). Tilsammen 38 foredrag.

Johs. Bergersen: Spydeberg (3), Askim, Mysen, Båstad, Trøgstad, Våler, Enindal, Rolvsøy, Fredrikstad, Kråkerøy, Eidsberg, Buøy (2), Varteig (2), Skiptvet (2), Rødnes (2), Borge (3). Tilsammen 24 foredrag.

Olaf Johansen: Oslo (16), Odda (2), Tyssedal, Harran (2), Vestfossen, Drammen, Lierstranden, Simensbråten, Grorud, Borge, Skåbu, Kvikne, Vinstra, Ruste, Lillehammer. Tilsammen 32 foredrag. Dessuten 45 foredrag på en turné i Nordland. Ialt 77 foredrag.

L. O. M. Braseth: Bodø (12), Bodin (8), Fauske (6), Sulitjelma (3), Skjerstad (3), Gildeskål (4), Meløy (4), Glomfjord (3), Hemnes (5), Sortland (2), Stokmarknes (2), Sørvågen, Reine, Henningsvær, Stam- sund, Folla (2). Tilsammen 58 foredrag.

Hans Ystgård: Indvolla (2), Inderøy (2), Namdalseid, Beitstad (Bartnes), Stod, Henning (2), Steinkjer, Sparbu (7), Røra (3), Skogn, Lånke, Selbu (2), Stadsbygd, Rissa, Tiller, Strinda. Tilsammen 28 foredrag. Dessuten 15 foredrag på en turné i Nordmøre. Ialt 43 foredrag.

Ingvald Førre: Haugesund (4), Kopervik, Skudeneshavn, Aakre, Veå, Vigrenes, Lund, Madla, Aalgård, Oltedal, Nerstrand (2), Flekke- fjord, Mandal, Kristiansand, Vennesla. Tilsammen 19 foredrag.

Harald Halvorsen: Aker (16), Oslo (3), Bærum (2), Enebakk (3), Nesodden, Aas, Vestby, Son, Skedsmo (2), Lillestrøm, Dahle, Bolstad- øyri, Sandar, Rælingen, Blaker. Ialt 36 foredrag.

Paul Bentsen: Notodden (5), Bø (4), Eidanger (2), Drangedal (2), Rjukan, Porsgrund, Brevik, Nesbyen, Viul, Hønefoss, Sauherad, Borgestad, Vestfossen, Kongsberg. Tilsammen 23 foredrag.

Anton Alvestad: Volda, Ørskogfjellet, Vigra, Fjørtoft, Smøla (9), Frei (2), Røyde, Sande (2), Kristiansund (4), Vatne, Langevåg, Ellingsøy, Ålesund (5), Molde. Tilsammen 31 foredrag.

Johan Jensen: Flå, Nesbyen (2), Svenkerud, Gol (4), Hemsedal Ål (3), Hol (4), Nore (4), Rollag, Flesberg, Ø. Sandsvør, Sigdal, Røyken (4), Veme. Tilsammen 29 foredrag.

Johan Falkberget: Flå, Rissa, Graftsås, Stensli, Hessdalen, Kojan, Brekken, Hodalen, Evavoll ved Aursunden, Viken i Glåmos, Jensvoll, Støren. Tilsammen 12 foredrag.

Torbjørn Henriksen: Oslo (3), Bærum, Aker (2), Laksevåg, Asker, Tønsberg, Larvik, Narvik, Skien, Brevik, Langesund, Notodden, Rjukan. Tilsammen 16 foredrag. Dessuten 22 foredrag på en turné på Vestlandet og Sørlandet. Ialt 38 foredrag.

Carl Gulbrandsen: Tønsberg (6), Horten (2), Holmestrand, Skoger, Botne (2), Hedrum (2), Svarstad (2), Ramnes (3), Hof (3), Borre (5), Sem (3), Nøtterøy, Sande. Tilsammen 32 foredrag.

Konr. Karlsen: Ytre Sandsvør (2), Lardal (3), Stokke, Borre, Tønsberg (3), Andebu, Vivestad, Botne, Tjølling, Hedrum, Svelvik, Fon, Siljan. Tilsammen 18 foredrag.

Einar Gerhardsen: Sarpsborg, Stavanger (2), Sandnes, Kristiansand (5), Sør-Fron, Slemmestad, Sandefjord, Tønsberg, Jessheim, Østensjø, Hønefoss, Oslo (74). Tilsammen 90 foredrag.

Finn Moe: Oslo (34), Rollag, Moss, Halden, Lillestrøm (2), Lillehammer, Fåberg, Dovre, Sarpsborg, Flesberg, Aker (8), Bærum. Tilsammen 53 foredrag.

Alfred Udland: Lista, Farsund, Laudal (2), Halse, Tveit, Lyngdal, Vennessla, Spangereid, Kongsmo, Mandal (2), Hægeland. Tilsammen 13 foredrag. Dessuten 45 foredrag på en turné i Vest-Agder. Ialt 58 foredrag.

Alb. Karlsen: Mykland (3), Øyestad (4), Froland (2), Evje, Bygland, Nissedal, Åmli (3), Lillesand, Fjære, Treungen, Gjøvdal, Arendal. Tilsammen 20 foredrag.

Joh. Mathiassen: Sande-Vestfold, Bekkestrand, Sandar (6), Borre, Nykirke, Ramnes, Tjølling, Brunlanes (4), Hedrum, Stokke, Nøtterøy. Tilsammen 19 foredrag.

Mathilde Næss: Dikemark, Drammen (3), Aker (4), Røyken (3), Torsnes, Moss, Ski, Askim, Oslo, Hurum (2), Sandvika, Heggedal, Snarøen. Tilsammen 21 foredrag.

D. Vefald: Tjølling (3), Brunlanes (2), Sem, Stokke, Hof, Lardal (2), Våle, Hedrum, Sandar (2), Sandefjord, Ramnes. Tilsammen 16 foredrag.

Alfred Madsen: Oslo (12), Moss, Askim, Sarpsborg, Batnfjord, Ålesund, Sande, Vardal, Horten, Bergen, Voss, Drammen, Kristiansand, Lillestrøm, Kristiansund, Bruhagen, Tønsberg, Nygård, Kjelsås, Os, Laksevåg, Gol. Tilsammen 33 foredrag.

Elias Volan: Nedre Eiker, Åndalsnes, Sauda (2), Nittedal, Levanger, Røra, Gjerstad, Bergen (4), Arna, Voss, Drammen, Hamar, Elverum, Moelv, Brummunddal, Bærum, Aker, Odalen (3). Tilsammen 24 foredrag.

K. Bergsvik: Fåberg, Follebu (2), Østre Gausdal, Enebak (2), Valle, Os, Åsane (3). Tilsammen 11 foredrag. Dessuten 37 foredrag på en turné i Hordaland. Tilsammen 48 foredrag.

Fr. Monsen: Kongsvinger, Aasnes, Gjøvik, Lillehammer, Ottestad, Hamar, Trondheim, Evje. Tilsammen 8 foredrag. Dessuten 52 foredrag på en turné i Finnmark og Troms. Ialt 60 foredrag.

Helga Ramstad: Aker (4), Asker (3), Vetre, Blaker (2), Roa, Ski, Kråkstad, Kolbotn, Nesodden, Sørumsand, Eidsvoll (4). Tilsammen 20 foredrag.

T. Ofedal: Egersund (3), Gjesdal (2), Hauge i Dalane, Høyland, Heskestad, Helleland, Jørpeland, Lund (4), Sandnes (3), Sauda (2), Stavanger (5). Tilsammen 24 foredrag.

Kristian Rothaug: Meråker (6), Hegra (2), Stjørdal (4), Frosta, Frol (2), Røra (2), Malm (2), Namdalseid (2), Snåsa (2), Ytterøy, Steinkjer. Tilsammen 25 foredrag. Dessuten på turné i Nord Trøndelag 15 foredrag. Ialt 40 foredrag.

Egil Hernes: Skjåk, Nord-Fron (7), Ringeby, Fåberg, Mesna, Harpefoss, Sør-Fron, Hundorp (3), Frøya, Lia-Hundorp (3). Tilsammen 20 foredrag.

Olav Steinnes: Oslo, Sannidal, Bærum, Aker, Rauland, Moss, Drammen, Ulefoss, Drangedal (2), Vinje. Tilsammen 11 foredrag. Dessuten 20 foredrag på en turné i Sogn og Fjordane og 32 på en turné i Telemark. Ialt 63 foredrag.

I. K. Hognestad: Riska, Kopervik (2), Sandnes (3), Nærbø, Egersund, Lund (2), Stavanger, Skudeneshavn, Jørpeland. Tilsammen 13 foredrag. Dessuten 41 foredrag på en turné i Rogaland. Ialt 54 foredrag.

Håkon Meyer: Horten, Sandefjord, Drammen, Geithus, Dokka, Bergen, Skåtøy, Akkerhaugen, Kragerø, Oslo (5). Tilsammen 14 foredrag.

Johs. Beck: Øyestad, Birkenes, Flosta (2), Herefoss, Froland (2), Risør, Vegårdshei (3), Arendal (4), Tromøy, Landvik. Tilsammen 17 foredrag.

P. Rumohr Aarvold: Jeløy (14), Moss (14), Rygge (5), Våler, Tune (2), Sarpsborg, Fredrikstad (2), Hvaler (5), Horten, Nøtterøy (2). Tilsammen 47 foredrag.

Alf Salvesen: Kristiansund (11), Bremsnes (5), Bratvær (2), Hoppen, Valsøyfjord (2), Halså (2), Eide (2), Frei, Tingvoll, Sundal. Tilsammen 28 foredrag.

Olav Versto: Åskim, Lunde, Bolkesjø, Hjuksebø, Holla, Åmotfoss, Skafsa, Høydalsmo, Rauland (2), Vinje (3). Tilsammen 13 foredrag.

Hjalmar Dyrendahl: Moss, Rjukan, Bærum, Horten, Holmestrand, Søndre Land, Hønefoss, Lørenskog, Aker (3), Trondheim, Oslo (5). Tilsammen 17 foredrag.

P. Thorvik: Idd (3), Berg, Skjeberg (2), Råde (3), Borge (2), Åskim, Tosebygda, Tune, Rakkestad, Degernes. Tilsammen 16 foredrag. Dessuten 15 foredrag på en turné på Vestlandet. Ialt 31 foredrag.

A. Gerh. Tothammer: Sauda (4), Suldal (2), Sand, Vikedal, Innsland, Stavanger, Kopervik, Hellandsbygd, Sør-Fron, Vinstra. Tilsammen 14 foredrag. Dessuten 36 foredrag på en turné i Rogaland. Ialt 50 foredrag.

Nic. Eggen: Klæbu, Strinda, Rissa, Stadsbygd, Budal, Singsås (2), Flå, Horg, Sokndal. Tilsammen 10 foredrag.

Trygve Lie: Tønsberg, Moss, Oslo (3), Akershus (25). På en turné på Vestlandet og Sørlandet 12 foredrag. Tilsammen 42 foredrag.

H. Moe Jacobsen: Mosjøen (8), Grane herred (2), Vefsn (6), Drevja (2), Hemnesberget, Bossmo, Bodø (3), Svolvær, Kabelvåg. Tilsammen 25 foredrag.

Olav Sæter: Biri, Våler (3), Koppang, N. Odal (5), Vinger (8), S. Odal (5), Sollia, Romedal, Elverum (12). Tilsammen 37 foredrag. Dessuten 23 foredrag på en turné i Møre. Ialt 60 foredrag.

S. O. Øraker: Trondheim, Stjørdal, Skatval, Skogn, Levanger (2), Frod (2), Røra, Sparbu, Snåsa. Tilsammen 11 foredrag.

Sverre Støstad: Søndre Land (3), Orkanger (2), Gvarv, Stjørdal, Sparbu, Meldal, Strinda, Kristiansund (2), Trondheim (15). Tilsammen 27 foredrag. Dessuten 20 foredrag på en turné i Nord-Trøndelag. Ialt 47 foredrag.

Halvor Smeland: Bykle, Valle (2), Hyllestad, Bygland (4), Evje (2), Mykland, Hornnes (2), Vegusdal (2), Iveland (2). Tilsammen 17 foredrag.

K. Fonstad: Steinvik, Ophus, Furnes (2), Brummdal, Veldre, Riugsaker (2), Helgøy, Elverum, Søndre Osen-Trysil. Tilsammen 11 foredrag.

Aslak Nilsen: Solum, Skien (2), Drangedal (2), Porsgrunn, Brevik, Kragerø, Risør, Arendal, Grimstad. Ialt 11 foredrag.

Lars Moen: Dovre (4), Nord-Aurdal, Oslo, Harpefoss, Halså, Opdal (4), Rennebu, Soknedal (2). Tilsammen 15 foredrag. Dessuten 15 foredrag på en turné i Hardanger og 27 på en turné i Opland. Ialt 57 foredrag.

Tarald Nomeland: Vegusdal (2), Evje, Mykland, Gjøvdal, Bykle, Hyllestad, Bygland. Tilsammen 8 foredrag.

T. P. Colbjørnsen: Dypvåg, Sødeled, Tvedestrand, Ø. Moland, Frøland, Åmli, Gjerstad, Holt. Tilsammen 8 foredrag.

Arne Drogseth: Horten (9), Borre (3), Holmestrand, Tønsberg (3), Våler, Bekkestranden, Nøtterøy, Tjølling. Tilsammen 20 foredrag.

Oscar Nilssen: Løten (3), Sør-Odal (2), Nord-Odal (2), Åsnes (2), Hoff (2), Grue (2), Furnes, Tynset. Tilsammen 15 foredrag. Dessuten 41 foredrag på en turné i Hedmark. Ialt 56 foredrag.

M. Høggåsen: Kvam (5), Sjøa (3), Vinstra (3), Skjåk (3), Vågå (2), Lesja (2), Sør-Fron, Heidal. Tilsammen 20 foredrag.

Johan Wiik: Namsos (8), Vemundvik, Klinga (2), Flatanger, Kolvereid, Lierne, Høylandet (2), Verdal. Tilsammen 17 foredrag. Dessuten 34 foredrag på en turné i Nordland og 32 i Nord-Trøndelag. Ialt 83 foredrag.

Håvard M. Lange: Oslo (11), Aas, Holmestrand, Jevnaker, Ringebu (2), Stavanger, Tofte i Hurum, Trondheim. Tilsammen 19 foredrag.

A. Nyggård: Mjøndalen, Steinberg, Drammen (2), Kongsberg (2), Ø. Eiker (3). Tilsammen 9 foredrag.

Jens Steffensen: Bø (4), Hadsel (7), Øksnes (3), Dverberg (3), Langenes (2). Tilsammen 19 foredrag.

Karl Tømmerås: Trondheim (9), Frosta, Verran, Bergen, Strinda. Tilsammen 13 foredrag.

Albert Kvammen: Sør-Fron (2), Heidal, Sel, Nord-Fron (11). Tilsammen 15 foredrag.

Ingvald Jaklin: Bardu, Tromsøysund (2), Tromsø (8), Vardø (2). Tilsammen 13 foredrag.

Peder Holt: Vardø (12), Vardø herred (4), Nordvaranger (5). Tilsammen 21 foredrag. Dessuten 8 foredrag på en turné i Vestfinnmark. Ialt 29 foredrag.

Anders Lothe: Bru, Askvold, Vevring, Førde. Tilsammen 4 foredrag. Dessuten 56 foredrag på en turné i Sogn og Fjordane. Alt i alt 60 foredrag.

Aasmund Kulien: Iveland, Øislebø, Grindheim (2), Lyngdal (2). Tilsammen 6 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en turné i Vest-Agder. Alt i alt 16.

J. Stubberud: Narvik (8), Lødingen (5), Ankenes (2), Tjeldsund (2). Tilsammen 17 foredrag.

Per Almås: Strinda (7), Børsa, Ålen, Leinstrand. Tilsammen 10 foredrag.

E. O. Solbakken: Drammen (4), Hokksund, Åmot, Skotselv. Tilsammen 7 foredrag.

Arnt Moss: Drammen (2), Kongsberg, Hønefoss, Nedre Eiker. Tilsammen 5 foredrag.

Bernt Korstund: Eidsvoll, Nannestad (2), Nes, Aurskog. Tilsammen 5 foredrag.

Nils Hansen: Askevoll, Bremanger, Florø, Fjaler (2). Tilsammen 5 foredrag.

Olaf Knutsen: Fjære, Landvik, Froland (2), Øyestad. Tilsammen 5 foredrag.

Aksel Kolberg: Rørøy, Meløy (2), Gildeskål, Bolga (2). Tilsammen 6 foredrag.

Ole Johan Olsen: Lardal, Greipstad, Vennessla, Kristiansand S. (8). Tilsammen 11 foredrag.

Andreas Moan: Bodø, Bodin (2), Fauske (5). Tilsammen 8 foredrag. Dessuten 39 foredrag på en turné i Nordland. Ialt 47 foredrag.

Gitta Jønsson: Narvik (2), Tromsø (6), Nord-Troms (11). Tilsammen 19 foredrag. Dessuten 18 foredrag på en turné i Finnmark. Ialt 37 foredrag.

Hans Haugli: V. Toten, Kolbu (2), Ø. Toten. Tilsammen 4 foredrag.

Thv. Svendsen: Øimark (2), Rødenes (2), Båstad, Trøgstad, Rygge, Eidsberg. Tilsammen 8 foredrag.

Joh. Samuelsen: Bergen (9), Askøy, Loddefjord (3), Os, Nedre Eiker. Tilsammen 15 foredrag.

Martin Smeby: Søndre Land (4), Fluberg, Østre Slidre, Vestre Toten, Vardal. Tilsammen 8 foredrag. Dessuten 29 foredrag på en turné i Oppland. Ialt 37 foredrag.

Jakob Kolrud: Haus, Bruvik, Odda (2), Førde, Bergen (4). Tilsammen 9 foredrag.

N. P. Skrede: Vigra (2), Haugsbygda, Leikanger, Kvamsøy, Sandsøy. Tilsammen 6 foredrag. Dessuten 20 foredrag på en turné i Romsdal. Tilsammen 26 foredrag.

Erling Jensen: Sørøysund (3), Måsøy (4), Hasvik (5), Øksfjord (4), Hammerfest (14). Tilsammen 30 foredrag.

Peder Alsvik: Halså, Bremsnes (9), Kristiansund (11), Kornstad (5), Tustna (2). Tilsammen 28 foredrag. Dessuten 27 foredrag på en turné i Nordmøre. Ialt 55 foredrag.

G. Bråthen: Romedal (2), Hamar, Vang, Trysil, Elverum. Tilsammen 6 foredrag. Dessuten 20 foredrag på en turné i Hedmark. Ialt 26 foredrag.

Håkon O. Wika: Brønnøy (2), Bindal (4), Velfjord (2), Vevelstad, Vega (2). Ialt 11 foredrag.

Karl Bjurstrøm: Oslo (2), Horten, Hurdalen, Nes-Romerike, Bergen (2). Tilsammen 7 foredrag.

Magnus Nilssen: Oslo (18), Skien, Aker, Kongsberg, Møre. Tilsammen 22 foredrag.

Isak P. Flatabø: Kvam (2), Samnanger, Tysse, Ulvik, Ølen. Tilsammen 6 foredrag.

Tarald Harstøl: Evje, Mykland, Aamli, Valle, Bygland. Tilsammen 5 foredrag.

Johs. Kinserdal: Dybvåg, Flostad, Holt, Hisøy, Stokken. Tilsammen 5 foredrag.

Karl Flod: Aker (14), Ski, Bærum, Asker, Gardemoen. Tilsammen 18 foredrag.

T. Sønsthagen: Lom (2), Vågå (3), Stange (3), Hamar. Tilsammen 9 foredrag.

Oskar Andersen: Tinn (18), Porsgrund, Lunde, Sauherad, Bø. Tilsammen 22 foredrag.

S. Bergland: Notodden (2), Noragutu, Grimstad, Dalen, Kragerø, Eydehamn. Tilsammen 7 foredrag.

Valdemar Nielsen: Aker (18), Oslo (2), Bærum (2), Lillestrøm, Idd Trysil, Opdal, Lørenskog. Tilsammen 27 foredrag.

T. Fjermestad: Egersund, Sogndal (2), Hetland (4), Høyland (2), Gjesdal (4), Strand (3), Sandnes (3), Time (2). Tilsammen 21 foredrag.

G. Thornes: Melbo (3), Hadsel (4), Øksnes, Bø (2), Sortland (3), Langenes (2), Dverberg (2), Bjørnskinn, Øksnes (2). Tilsammen 20 foredrag.

Olav Larsen: Hamar (4), Nes (3), Furnes (3), Løten (4), Romedal (2), Trysil, Ringsaker. Tilsammen 18 foredrag.

Olaf Berg-Hansen: Hammerfest (14), Lakselv, Berlevåg (2), Indrefjord, Kvalsund, Honningsvåg (2), Havøysund. Tilsammen 22 foredrag.

Martin Aune: Skjærvøy, Nordreisa (2), Tromsøysund, Helgøy (2), Malangen (4), Karlsøy (3), Lenvik (8). Tilsammen 21 foredrag.

T. Haavardstad: Svarstad, Valle, Evje (3), Bygland, Herefoss (3). Tilsammen 10 foredrag. Dessuten 49 foredrag på en turné i Agderfylkene. Tilsammen 59 foredrag.

Svend J. Dalen: Tune (6), Ski, Varteig, Borge, Skiptvet, Skjeberg (2). Tilsammen 12 foredrag.

Arne Magnussen: Moss (2), Drøbak, Mysen, Skjeberg, Skiptvet, Hærland. Tilsammen 7 foredrag.

Botulf Tunshelle: Leikanger (2), Sogndal (3), Hafslo (4), Jostedal, Luster, Aurland. Tilsammen 12 foredrag.

J. Brunvoll: Oslo (5), Bærum (10), Nittedal, Lørenskog, Fet, Hakadal. Tilsammen 19 foredrag.

Olav Guldal: Ålen (3), Glåmos (2), Tynset (2), Tolga (2), Røros (2), Røros landsogn. Tilsammen 12 foredrag.

Haakon Sommerset: Sønedeled (2), Flosta, Ø. Moland, Froland (2), Åmli, Gjerstad. Tilsammen 8 foredrag.

J. Olsen-Hersel: Holt (2), Sønedeled (2), Ø. Moland, Froland, Åmli, Gjerstad. Tilsammen 8 foredrag.

Paul Brekke: Øyestad, Froland, Herefoss (2), Mykland, Gjøvdal, Åmli. Tilsammen 7 foredrag.

Sig. Solheim: Gran (2), Torpå (2), Biri (2), S. Land (4), Jevnaker, Fluberg. Tilsammen 12 foredrag.

Ole Øisang: Trondheim og Trøndelag (97), Møre (9), Bodø (2), Opland (3), Oslo (2), Aker. Tilsammen 114 foredrag.

Jul. B. Olsen: Tromsø, Vadsø, Indrefjorden, Hammerfest, Bodø. Tilsammen 5 foredrag.

Johs. Bøe: Vestfold, Norderhov, Åndalsnes. Dessuten 19 foredrag på en turné i Rogaland og 52 foredrag på en turné i Opland. I alt 74 foredrag.

Andreas Graven: Leksvik (3), Frosta (2), Skogn. Tilsammen 6 foredrag. Dessuten 15 foredrag på en turné i Inntrøndelag. I alt 21 foredrag.

Olav Smedsvik: Kyrkjebø, Bru, Florø.

Gunnar Sand: Sør-Trøndelag (72), Nord-Trøndelag (7), Nordland (5). Tilsammen 84 foredrag.

Ludvig Hansen: Oslo (5), Stabekk. Tilsammen 6 foredrag.

Karl Aug. Olsen: Rælingen, Eidvoll (4).

Josef Larsson: Tønsberg, Solbergelven.

Kristian Berg: Lakselv, Sørøysund. Dessuten på en turné i Finnmark 79 foredrag. I alt 81 foredrag.

Omar Gjesteby: Aker (6), Oslo (4), Fredrikstad, Halden. Tilsammen 12 foredrag.

P. Torbergson: Talvik (3), Alta (4). Tilsammen 7 foredrag.

Oscar Ihlebæk: Kinn (2), Florø.

Ingjald Nordstad: Larvik (2), Svarstad.

Andrew Strand: Stoksund, Åfjord (2).

Adolf Holm: Foldereid, Flatanger (3).

Eldor Bjørn: Alstahaug (2), Bodø.

O. B. Garberg: Tydal (2).

O. H. Kjøsnes: Selbu.

Ludv. Enmo: Budal.

Reimar Guldal: Røyrvik.

Halvd. Svenning: Nærøy.

P. M. Stordal: Vefsn (2).

Tor Grannevik: Askvold (7).

Bjarne Jullum: Oslo (3), Ullern.

Johan E. Pettersen: Fredrikstad, Moss.

Finn Kullerud: Søgneled (4).

Sig. M. Fredriksen: Hammerfest (3).

H. Sætrum: Hammerfest (4).

Alf Pedersen: Kistrand.

H. J. Olsen: Hammerfest (4).

Rachel Grepp: Oslo (9).

Adolf Salbubæk: Agdenes (2). På en turné i Fosen 31 foredrag. Tilsammen 33 foredrag.

J. L. Johannesen: Fredrikstad (4).

A. Aakre: Halden (5).

Albert Moen: Inntrøndelag (29), Namdal (8). Tilsammen 37 foredrag.

Georg Lorentsen: 40 foredrag i Troms.

Samlet oversikt.

1 mai	406 foredrag.
Agitasjonsreiser	1303 —
Enkelte foredrag	3869 —

5578 foredrag.

Tilsvarende tall i stortingsvalgåret 1930 var:

1 mai	336 foredrag.
Agitasjonsreiser	924 —
Enkelte foredrag	3195 —

4455 foredrag.

I mai.

1 maidagen blev feiret på 406 steder. I året forut var det arrangementer på 422 steder. At dagen blev feiret på mindre antall steder i år enn i 1932 skyldes at dagen det året var på søndag og da var det arrangementer på mange steder, hvor avstndene gjør det vanskelig å få arrangementer på en yrkedag.

På enkelte av disse steder blev det i år arrangert tilstøtelser lørdag og søndag før 1 mai.

Fra alle distrikter i landet blev det meldt om veldig tilslutning til demonstrasjonene, møtene og festene.

I anledning 1 maidagen offentliggjorde Landsorganisasjonen og partiet følgende manifest:

Til arbeiderklassen i Norge!

Når den internasjonale arbeiderklasse i år — i 50-året efter at Karl Marx døde — på ny samles til 1 maimønstring så er det ikke til å undgå at fascismens seier i Tyskland kaster mørke skygger over dagens demonstrasjon og preger den med et bittert alvor. Med fascismens seier i denne store fastlandsstat er demokratiet og arbeiderbevegelsen tilføiet et alvorlig nederlag som med ett slag i alle land har gjort spørsmålet om dens væren eller ikke væren til et aktuelt problem. Også i Norge føler de antidemokratiske og fascistiske krefter sig styrket som følge av begivenhetene i Tyskland. Riktignok blev bonderegjeringen fordrevet som en av de mest evneløse og reaksjonære regjeringer i vårt lands politiske historie. I bortimot 2 år hadde denne regjering anledning til i praksis å vise sin vilje og evne til å bringe landet ut av krisen og vanskelighetene, men det blev bare svartere og svartere efter bonderegjeringen, inntil det for alle ansvarlige elementer fortonet sig som en soleklar plikt å få den fjernet.

Ikke desto mindre fortsetter de kompromitterte politikere med Hundseid og Hambro i spissen å føre det store ord. Tydelig inspirert av Hitlers seier har de proklamert kampen mot marxismen, mot den organiserte arbeiderklasse. De første fremstøt mot den almindelige stemmerett er allerede besørget. — Gjennem de nye tukthuslover tilsiktes å lemleste arbeidernes faglige organisasjoner og deres solidariske samhold i kampen for sine rettigheter. Veien går tydelig mot det samme mål som Hitler forfekter, — arbeiderbevegelsens totale lem-

lestelse, og avskaffelse av den almindelige politiske frihet. Høire og bondepartiet og de små fascistiske avleggere slutter op om dette reaksjonære felttog og den tid er neppe fjern da de forskjellige grupper på felles front rykker frem mot den felles fiende:

den norske arbeiderklasse.

I en slik kritisk tid er det frem for noget annet nødvendig for arbeiderklassen å *holde sammen*. Det rystende drama som utspilles i Tyskland vilde ha vært utenkelig om arbeiderne hadde holdt sammen på tross av de herskende meningsforskjelligheter som dog er helt ubetydelige i forhold til spørsmålet om arbeiderbevegelsens eksistens. Det kommunistiske parti i Norge har dessverre avvist den fremstrakte hånd og fortsetter selv i denne alvorstund å pukke på sine kjepphester og dyrke sine teoretiske spissfindigheter uten selv å kunne føre kamp, men vel i stand til å svekke arbeiderklassens motstandskraft. Ikke ørkesløse diskusjoner eller taktiske manøvrer, men *samling* til vern om felles interesser er dagens løsen, nasjonalt som internasjonalt.

Med hele sin kraft går den organiserte arbeiderklasse inn for å redde folket fra å gå til grunne under den økonomiske krises veldige trykk. Det kapitalistiske samfund, hele det lovpriste private initiativ har spilt totalt fallit også i vårt land. Den veldige arbeidsledighet hvorav bortimot 400 000 mennesker i vårt land er direkte berørt, kan ikke ventes avhjulpet ved private tiltak, og det må betegnes som forbrytersk lettsinn å vente på at en konjunkturbølge skal bringe bedring. Det må gjennomføres en effektiv forkortelse av arbeidstiden, og Staten må aktivt og radikalt gripe inn. De foranstaltninger som den nye regjering har foreslått er helt utilstrekkelige til å hitføre et omslag. Arbeiderpartiets representanter i Stortinget har foreslått en bevilgning på

50 millioner til krisehjelp

som det minimum der nu fordres. Heller ikke det er tilstrekkelig, men mangt vilde rette på sig, hvis Stortinget kunne bringes til å innse at det nu må treffes *radikale* foranstaltninger til avhjelp av krisen. Til militarisme og statspoliti har det samme Storting med rund hånd bevilget bortkastede millioner, og uten tenkning har det gjennom nye tollpålegg brandskattet den fattigste befolkning for å dekke de løpende statsutgifter. Under slike omstendigheter må de borgerlige partier bringes til å forstå at den ansvarsløse likegyldighet overfor den voksende arbeidsledighet vil kunne få de alvorligste konsekvenser.

Mot de nye tukthuslover

som tilsikter å berøve den faglige bevegelse dens slagkraft, vil hele arbeiderklassen reise den mest energiske motstand. I disse bestrebelser ser vi et forsøk på å berøve folkets brede lag dets mest elementære rettigheter, retten til å organisere sig, retten til å føre en effektiv kamp for sin eksistens. Lykkes det å berøve den arbeidende befolkning denne rett, vil det i neste omgang bli gjort fremstøt mot folkestyret og det politiske demokrati.

I klar erkjennelse herav må årets 1 maidemonstrasjoner forme sig som et maktfullt budskap til makthaverne om at den norske arbeiderklasse er beredt til å forsvare sine dyreste livsinteresser, sin organisasjon og sin handlefrihet. I nær og intim kontakt med vår daglige kamp for å lindre virkningene av den kapitalistiske krise går bevisste bestrebelser for å utbygge og styrke våre organisasjoner. Høstens stortingsvalg må bli et oppgjør med reaksjonen i Norge.

La årets 1 mai-dag danne utgangspunktet for dette oppgjør mellom kapitalmakt og folkemakt i Norge.

Arbeidere! Frem til massemønstring! La 1 mai-dagen stå i klassesamlingens og klassesolidaritetsens tegn!

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.
Sekretariatet.

Halvard Olsen.

Det norske Arbeiderparti.
Centralstyret.

Oscar Torp.

Årets 1 mai-talere var følgende:

Lørdag 29 april.

Hordabø: O. Versto.
Sunde: Sverre Krogh.

Søndag 30 april.

Bjugn: Johs. Bøe.
Bolstadøyri: Harald Halvorsen.
Bødal: Bjarne Borgan.
Etne: Sverre Krogh.
Evanger: Johan Mathiassen.
Gausa: Lars Moen.
Hillestad: Finn Moe.
Lesjaskog: Jul. B. Olsen.
Lom: Albert Kvammen.
Manger: O. Versto.
Nedre Rindal: A. Buen.
Sandvollan: Andr. Graven.
Sjoa: Egil Hernæs.
Skånevik: Sverre Krogh.
Øystese: Nils Hansen.
Øvre Rindal: A. Buen.

Mandag 1 mai.

Alvdal: P. E. Vorum.
Alta: E. Hornsrud.
Arendal: Ingjald Nordstad.

Ask: Karl Bjurstrøm.
Asker: Karl Flod.
Askim: Josef Larsson.
Atrå, Tinn: Oskar Andersen.
Austmarka: Oscar Nilssen.
Aurland: Johan Jensen.
Aurskog: Arnfinn Vik.
Bangsund: Johan Karlsen.
Beitstad: Leif Granli.
Bekkelaget, Stange: Håkon Meyer.
Bekkestranden: Arne Drogseth.
Bergen: Trygve Lie.
Berlevåg: Olaf Berg-Hansen.
Biri: Alfred M. Nilsen.
Bjugn: Johs. Bøe.
Bjørkelangen: Arnfinn Vik.
Blaker: Arne Strøm.
Bodø: L. Braseth.
Borgestad: K. Dalastøl.
Brandbu: Edw. Mørk.
Brevik: Paul Bentsen.
Brummunddal: Martin Liengen.
Brunkeberg: H. Aarneshaugen.
Bønnøysund: Sig. Carson.
Brøttum, Ringsaker: J. Thornes.
Bryne: A. G. Tothammer.
Bustrakk: H. O. Jupskaas.

- Buvik: Amund R. Skarholt.
 Byafossen: Kr. Halsan.
 Bærum: Halvdan Koht.
 Bøn: Eugen Pettersen.
 Dale: Harald Halvorsen.
 Dikemark: Karl Flod.
 Dokka: Hans Haugli.
 Dombås: Johan Falkberget.
 Dovre: Herman Solaas.
 Drammen: Harald Langhelle.
 Drangedal: Aslak Nilsen.
 Drolsum: Ivar Opsahl.
 Egersund: Johs. Johnsen.
 Egge: Rolf E. Pettersen.
 Eidsfoss: Arthnr Olsen.
 Eidsvoll: Herman Andreassen.
 Elverum: Niels Ødegaard.
 Engjan i Nordmøre: Alf Salvesen.
 Espa: Enok Sletengen.
 Evje: Alb. Karlsen.
 Eydehavn: Olav Vegheim.
 Fagernes: Olav Meisdalshagen.
 Fannrem: Ivar Sjaanes.
 Farsund: Olaf Brunvand jr.
 Fauske: Ola Andersen.
 Fetsund: Johs. Steffensrud.
 Finneid: Ola Andersen.
 Flekkefjord: T. Oftedal.
 Flisberg: John Andersen.
 Flisa: Olaf Kullmann.
 Flornes: Ingv. Tøgstad.
 Florø: Oscar Ihlebæk.
 Flå i Gauldal: Leif Hammer.
 Flå i Hallingdal: Lars Larsen.
 Fjellstrand: Øistein Marthinsen.
 Fjågesund: Th. Tollefsen.
 Foldafoss: Nils Anne.
 Follidal: Olav Sæter.
 Follfjorden: Ole Gjestad.
 Fredrikstad: Hans Amundsen.
 Frol: Nils Steen.
 Froland: Johs. Kinserdal.
 Furnes: Martin Liengen.
 Furuset: Sverre Sivertsen.
 Fyresdal: Hans Helgesen.
 Fåberg: Sverre Dørum.
 Fåvang: Albert Guddal.
 Galterud: Aksel Zachariassen.
 Gansdalen: Per Kleppa.
 Garmo: Albert Kvammen.
 Gaupen, Ringsaker: Halvard
 Gaasvatn.
 Geithus: Mads Ringen.
 Gjerstad: Daniel Vefald.
 Gjøvik: Alfred M. Nilsen.
 Glemmen: P. Moe-Johansen.
 Glomfjord: Gunnar Sand.
 Glåmos: Joh. Wiik.
 Gran: Edw. Mørk og Th. Ulsnes.
 Gransherad: H. Strandplass.
 Gravberget: K. T. Sjøli.
 Greåker: Ole Iljelt.
 Grimstad: Ingjald Nordstad.
 Grong: Saamund Bergland.
 Grorud: Øistein Marthinsen.
 Grne, Finskog: Andreas Marku-
 sen.
 Gudå: Gunvald Engelstad.
 Gvarv: T. Lundtveit.
 Haaga: Hans Abelsnes.
 Hakadal: Anton Ruud.
 Halden: Randolph Arnesen.
 Hallingby: Karl Bjurstrøm.
 Hamar: Haakon Meyer.
 Hammerfest: Peder Holt.
 Harpefoss: Carl Hangen.
 Harran: Saamund Bergland.
 Harstad: Alfons Johansen.
 Hasle: Odd Krog og Mathilde
 Næss.
 Hasvik: Halfdan Larsen.
 Hauge, Dalane: O. Jensen.
 Haugesund: G. Natvig Pedersen.
 Heggedal: Kr. Kristensen.
 Hegra: Ole B. Garberg.
 Heksundalen: T. Sønsthagen.
 Heradsbygd: Niels Ødegaard.
 Hernes: Martin Hestnæs.
 Hillevåg: Olav Emil Vold.
 Hjuksebø: Halvdan Eide.
 Hof i Solør: Olav Borchgrevink.
 Hof, Finskog: Thv. Tabuk.
 Hoff i Vestfold: Arthur Olsen.
 Hokksund: Halfdan Jønsson.
 Hole: O. P. Bakken.
 Holmestrand: Chr. Systad.
 Holtålen: Johan Samuelsen.
 Honnemevik: Gunnar Bakke.

- Honningvåg: Sig. M. Eriksen.
 Horten: Haakon Hoff.
 Hovin: Jørgen Moen.
 Hundorp: Gunnar Hagernp.
 Hurdal: Ludvig Hansen.
 Hvittingfoss: Konrad Karlsen.
 Hyggen: Trygve Engebretsen.
 Høidalsmo: Hans Helgesen.
 Hønefoss: Per Kviberg.
 Høyanger: Aldor Ingebrigtzen.
 Høybråten: Josef Jensen.
 Idd: Hans Hansen.
 Inderøy: Johan Nordgaard.
 Innbygda, Trysil: P. H. Vestad.
 Jessheim: Daniel Vikin.
 Jevnaker: Per Lie.
 Jømna: Johs. Borchgrevink.
 Jørpeland: Adolf Olsen.
 Kirkenes: Torbjørn Dahl.
 Kirkenær: R. Hedemann.
 Kirkosæterøra: Johannes Eide.
 Kirkøy, Hvaler: Magnus Johansen.
 Kjelsås: Trygve Nilsen.
 Klinga: Hermann Thornes.
 Klæbu: Nic. Eggen.
 Knaben: Jacob Nygaard.
 Knarrevik: O. Lynde.
 Kolbotn: Carl Simonsen.
 Kolbu: B. Brekke.
 Kolvereid: E. Aaskard.
 Kongsberg: Halvard M. Lange.
 Kongsvinger: Alfred Ljøner.
 Konnerud: Arnt Moss.
 Kopervik: Kristian Berg.
 Kopperå: Olaf Kregnes.
 Kragerø: J. A. Johnsen.
 Kristiansand: Einar Gerhardsen.
 Kristiansund: Elias Volan.
 Kroken: M. Karlsen.
 Kvam: Egil Hernæs.
 Kvinnesdal: Alfred Udland.
 Kviteseid: Olav Steinnes.
 Kårvåg: Peder Alsvik.
 Lalm: O. M. Høgaasen.
 Langesund: Karsten Torkildsen.
 Langhus: Hjalmar Dyrendahl.
 Langset: Hermann Andreassen.
 Larvik: Nils Hønsvald.
 Landal: Aasmund Kulien.
 Lausnes: Adolf Holm.
 Leikanger: Andr. Moan.
 Lesja: Johan Falkberget.
 Levanger: Nils Steen.
 Lillehammer: Ole Johan Olsen.
 Lillesand: Petter Pettersen.
 Lillestrøm: Magnus Nilssen.
 Lista: J. Øydegard.
 Lunde: T. Lundtveit.
 Lundamo: Per Almaas.
 Lunner: Wilhelm Ullmann.
 Lysøysund: Johs. Bøe.
 Løkken Verk: Th. Høilnnd.
 Lørenskog: Ingv. Rastad.
 Løten: Kr. Øien.
 Lånke: Nils Egset.
 Lårdal: T. Bringa.
 Malm: Kr. Rothaug.
 Malvik: Gunnar Bakke.
 Mandal: Omar Gjestebø.
 Maridalen: Peder Løwe.
 Melbo: Haakon Ramberg.
 Melhus: Anton Jensen.
 Midtre Heidal: Ivar Dahle.
 Mjøndalen: Anders Nygaard.
 Mo i Nord-Odal: Eivind Rasten.
 Moelv: Konrad Knudsen.
 Moi: Nils Norheim.
 Molde: Anton Alvestad.
 Mosjøen: Konrad Botten.
 Mos: K. F. Dahl.
 Mugerud: Thina Thorleifsen.
 Mysen: Arne Magnussen.
 Namdalseid: Hans Ystgaard.
 Namsos: Jon Andraa.
 Namskogan: Per Johansen.
 Nannestad: Aksel Braaten.
 Narvik: Sigurd Forbord.
 Nedre Heidal: Ivar Dahle.
 Nes, Hedmark: Arne Juland.
 Nes Skogbygd, Romerike: Jul Halvorsen.
 Nesbyen: E. Noren.
 Nittedal: Anton Ruud.
 Nordagutu: Henry Harm.
 Nordberg: Johan Skjellerud.
 Nordby: Herman Haugerud.
 Nord-Statland: Reidmar Guldal.

- Nore: Evald Nilsen.
 Notodden: Halvdan Eide.
 Nøtterøy: Sverre Hjertholm.
 Odda: Olaf Johansen.
 Oklungen: R. Andersen.
 Oksvold: Johs. Bøe.
 Opdal: Corn. Enge.
 Ophus: Karsten Fonstad.
 Oppegård: Erik Nordberg.
 Osen: Knud Kristiansen.
 Oslo: Halvard Olsen og Oscar
 Torp.
 Osøyren: O. Versto.
 Orkanger: Ivar Skjaanes.
 Otta: Arthur Janson.
 Porsgrunn: A. J. Berby.
 Prestfoss: Magnus Jensen.
 Rakkestad: Bertin Kronhang.
 Rammsletta: Herman Thornes.
 Rasta: Johan Ødegaard.
 Raufoss: Manrits Stern.
 Rauland: O. Steinnes.
 Reitstøa: Aksel Selboe.
 Rennebn: Einar Pettersen.
 Ringebu: Jul. B. Olsen.
 Rissa: Haakon Johnsen.
 Risør: Carl Gulbrandsen.
 Rjukan: K. M. Nordanger.
 Rollag: John Andersen.
 Romedal: Th. Frøtheim og Oscar
 Kjønnerud.
 Roverud: Edv. Stenklev.
 Rælingen: Anton Andresen.
 Røra: Andr. Graven.
 Røros: Johan Wiik.
 Ruste, Nord-Fron: Bjarne Borgau.
 Salsbruket: H. Svenning.
 Salsnes: Otto Gundersen.
 Sand i Nord-Odal: Eivind Rasten.
 Sandane: Gunnar Ousland.
 Sande: Fr. Haslund.
 Sandefjord: Valdemar Nielsen.
 Sander: G. Braathen.
 Sandnes: Ingv. Fjære.
 Sarpsborg: Johan Nygaardsvold.
 Sauda: Nic. Næss.
 Sel: Einar Hansen.
 Selbn, Innbygden: Olav Overvik.
 Selbn, Vikvervet: O. H. Gjøsnes.
 Selbustrand: Jon Sesseng.
 Selsbakk: A. Nordsveen.
 Selvik: Fr. Haslund.
 Siljan: A. J. Berby.
 Simonsbraaten: Kolbjørn Fjeld.
 Skage: Henman Thornes.
 Skarnes: G. Braathen.
 Skedsmo: Jesper Fosse Stavnem.
 Ski: Sven J. Dalen.
 Skien: K. Dalastøl.
 Skjeberg: Johan E. Pettersen.
 Skjåk: Johan Skjellerud.
 Skogbygda i Heidal: Ivar Dahle.
 Skoger: Jonas Brunvold.
 Skogn: Johan Aalberg.
 Skotfoss: A. Bratvold.
 Skotselv: E. O. Solbakken.
 Skotterud: Aksel Zachariassen.
 Skudesnes: I. K. Hognestad.
 Skåbn: Jul. Pettersen.
 Slagen: Jørgen Dahl.
 Slåstad: Ingvald Bækken.
 Slåstadsæter: Ingvald Bækken.
 Snarum: Ivar Opsahl.
 Snåsa: O. K. Nordgaard.
 Solbergelva: Olav M. Orvoll.
 Sortland: Carl Bonnevie.
 Sparbu: S. O. Øraker.
 Spikestad: Trygve Engebretsen.
 Spjelkavik: Ole Øisang.
 Spjærøy, Hvaler: P. Rumohr Aar-
 vold.
 Spydeberg: Johs. Bergersen.
 Stange: Evald Bosse.
 Stangfjorden: A. Lothe.
 Stavanger: Sverre Støstad.
 Stavn: E. Noren.
 Steinberg: Anders Nygaard.
 Steinkjer: Albert Moen.
 Steinvik: Karsten Fonstad.
 Stjørdal: Ivar Aarseth.
 Stod: W. Hultgren.
 Stokmarknes: G. Thornæs.
 Stord: Sverre Krogh.
 Strømmen: Sverre Sivertsen.
 Støren: O. K. Sundt.
 Sulitjelma: Th. Broch.
 Sunndal: P. Thorvik.
 Surnadal: A. Buen.

- Svarstad: Konrad Karlsen.
 Svolvær: H. Moe Jacobsen.
 Sætre i Hurum: Johs. Haglund.
 Søndre Høland: Carl Ang. Olsen.
 Søndre Land: K. Bergsvik.
 Sørskogbygda: Karl Pettersen.
 Tangen: Enok Sletengen.
 Tistedal: Randolf Arnesen.
 Todalen: M. Landstad.
 Tofte i Hnrum: Trygve Olsen.
 Tolga: Haakon Lie.
 Tomrefjorden: E. Steffens.
 Torsnes: Bjarne Dietz.
 Trengereid: Isak Flatabø.
 Tretten: Lars Moen.
 Trondheim: Fr. Monsen.
 Tveitsund: Sigrid Syvertsen.
 Tynset: Haakon Lie.
 Tyristrand: Erland Borgersen.
 Tysse i Samnanger: Isak Flatabø.
 Tønsberg: Finn Moe.
 Tørberget, Trysil: M. Nordahl.
 Tørdal: H. O. Jnpskaas.
 Tåsen: Peder Løwe.
 Ulefoss: Hj. Helgesen.
 Vaksdal: Olav Sætre.
 Vallset: Oscar Kjønnerud.
 Valsfjord: Johs. Bøe.
 Vang: Evald Basse.
 Vardø: Ingvald Jaklin.
 Veggli: Evald Nilsen.
 Vegårdshei: Johs. Beck.
 Veme: Per Kviberg.
 Vemundvik: Jon Andraa.
 Vennesla: Th. Haavardstad.
 Verdal: Ola Solberg.
 Vestby: Ole Hjelt.
 Vestfossen: O. Sporpind.
 Vignes: Sverre Dørum.
 Viken: Karl Løken.
 Vikesund: Mads Ringen.
 Vingerum: Anton Andreassen.
 Vinstra: Bjarne Borgan.
 Visnes: T. Fjermestad.
 Voss: Johan Mathiassen.
 Vågåmo: O. M. Høgaasen.
 Våler: M. Røkeberg.
 Ytre Arna: Jakob Kolrud.
 Ytre Enebakk: Johan Schwingel.
 Ytre Rendal: Kr. Fjeld.
 Ytre Vinje: Th. Tollefsen.
 Øksfjord: Leif S. Olsen.
 Øksna: Arne Kristiansen.
 Ørje: Thv. Svendsen.
 Østre Jevnaker: Martin Smedby.
 Østre Nordstrand: Rolf Hofmo.
 Øvre Rendal: Kr. Fjeld.
 Øyslebø: T. Breilid.
 Åkrene: Per Kleppa.
 Ål: Henry Karlsen.
 Ålen: Johan Samuelsen.
 Ålesund: Ole Øisang.
 Ålvik: Nils Hansen.
 Åmli: Olav Knutsen.
 Åmot i Modum: E. O. Solbakken.
 Åndalsnes: Olav Oksvik.
 Årdal: Chr. Henriksen.
 Årnes: Arne Strøm.
 Åros: Harry Nilsen.
 Ås: Herman Haugerud.
 Åsbygden, Romedal: Oscar Kjønnerud.
 Åsen: Johan Mjøsund.

Den antimilitære agitasjon.

Beretning fra det antimilitære landsutvalg.

Den antimilitære agitasjon blandt årets rekrutter har vært ledet av et utvalg bestående av Oscar Torp og Einar Gerharlsen, valgt av partiets centralstyre, og Per Lie og Rolf Forsberg, valgt av Fylkingens centralstyre. Hjalmar Dyrendahl har fungert som sekretær for utvalget.

Brosjyren som blev utgitt i 1932, «Jeg vil verge mitt land — mot hvem?», blev i år omarbeidet og utgitt under titelen «Et folkebedrag».

Det er utgitt et nummer av landsutgaven av «Soldat-Avisen» og nytt oplag av marsjsangene.

Dessuten trykte Ungdomsfylkingen et spesielt antimilitært nummer av «Arbeider-Ungdommen».

Ved siden av dette materiell som blev sendt fra landsutvalget, er det av distriktsutvalget for Akershus utgitt 3 nummer av «Soldat-Avisen» for Gardermoen og Trandum. Utvalget i Fredrikstad trykte en særskilt avis og utvalget i Kristiansand avis for Gimlemoen. Utvalget for Madlamoen hadde i 2 nummer av «1ste Mai» 2 sider som soldatavis. For marinegastene utgav utvalget i Horten særskilt avis. Til de fleste ekserserplasser er partiavisene i distriktet sendt regelmessig i den tid øvelsene pågikk.

Agitasjon og utdeling av materiell har foregått på alle ekserserplasser nndtatt Drevjemoen og Nordfjordeid. For første gang i år blev det utdelt agitasjonsmateriell på Setnesmoen. Det har ikke vært mulig å få nogen samlet oversikt over hvor mange av ungdomslagene og partiavdelingenes medlemmer som var på moen eller i marinen og som deltok i agitasjonen. Men man kan konstatere at agitasjonen blandt de vernepliktige har vært drevet med stor pågåenhet fra utvalgenes side, og det har vært stor interesse blandt rekruttene. Foruten underhåndagitasjon og utdeling av agitasjonsmateriell har det vært holdt møter og stevner i nærheten av flere ekserserplasser. Således blev det holdt 3 møter for rekruttene i Fredrikstad, et ved Madlamoen og et på Øiamoen. Stevner er holdt ved Sætermoen, Setnesmoen og Gardemoen. I Oslo blev holdt et stort møte av rekrutter etter rekruttskolens slutt på Gardemoen.

Agitasjonen er heller ikke i år gått upåtalet hen fra de militære og civile myndigheters side. På Øiamoen og Setnesmoen blev de ungdomslagsmedlemmer som delte ut materiell, anholdt. De har vært innkalt til forhør hos politimyndighetene. Men tiltale er ikke reist.

Derimot er Olav Brunvand jr. og Thoralf Hultmann dømt til 24 dagers fengsel for agitasjonen på Gimlemoen.

To av Arendal Arbeiderungdomslags medlemmer, Paul Hovd Nilsen og Arnold Beck, blev av byretten i Kristiansand i 1932 dømt til 24 dagers fengsel for redigering og utdeling av «Soldat-Avisen» for Gimlemoen. Dommen blev appellert til lagmannsrett. Saken blev behandlet i lagmannsretten i Kristiansand i mai måned. Byrettens dom blev oprettholdt.

Arbeiderpartiets By- og Herredslag.

Beretning 1933.

Vanskeligheten for kommunene har også i 1933 fortsatt, og øket. Omkring 50 kommuner har vært under såkalt massekonkurs, d. v. s. de har ikke kunnet oppgjøre sine budgetter med balanse, hvorfor regninger fratrekkes en tilsvarende procent ved utbetalingen, mens resten innestår hos kommunen. Kommunegjeldsloven av 1928 utløp 1 juli 1933. Fra samme dag av gjelder den nye lov, som betyr en ytterligere sterk innskrenkning av det kommunale selvstyre. Det lyktes dog å hindre at den nuværende ordning med administrasjonsstyrer blev avløst av en enda verre ordning med særskilte tilsynsmenn. I årets løp er to kommuner satt under administrasjon, således at antallet av kommuner under administrasjon nu er 28.

Kommunale gjeldsoppgjør har funnet sted i nogen utstrekning i 1933. Men enda er tempoet for langsomt, hvorfor det er nødvendig på ny å søke gjennomført lov om ekspropriasjon av kommunegjeld.

Stortingsvalget har som vanlig trengt kommunepolitikken noget i bakgrunnen i høstmånedene. Arbeiderpartiets kommunegrupper har dog gjennemgående vært i livlig virksomhet. Særlig har budgettforholdene, bekjempelse av arbeidsløsheten, gjeldsspørsmålet og forsorgsspørsmålet vært i forgrunnen. En har inntrykk av at det nu er blitt en fastere linje og et mere målbevisst arbeide innen våre kommunegrupper i viktige kommunale spørsmål.

Arbeidsutvalget har i årets løp holdt 6 møter; landskommunalutvalget har holdt 2 møter, det ene i forbindelse med partiets landsmøte 1933.

Av saker som er behandlet i året, kan nevnes:

- de nye utgildhetsbestemmelser,
- om nyordningen av det økonomiske fellesskap mellem stat og kommuner,
- kommuneadministrasjonsloven,
- våre kommunegruppers stilling i spørsmålet om kommunal støtte til private bedrifter,
- endringer i boligbankloven,
- endring i kommunalbankloven,
- våre kommunegruppers stilling til arbeidshjelpen,
- samarbeide mellem organiserte tjenestemannsföreninger og kommunevalgte utvalg og styrer,
- bil-banespørsmålet,
- interkommunale møter,

statsstøtte til kommunene,
 skattefundamentene i landkommuner,
 endringer i kommunestyreløvene,
 de arbeiderstyrte kommuners stilling ved kommunale lønnsfor-
 handlinger,
 hjemstavnsrett som vilkår for arbeide,
 folkeavstemning i bevillingsspørsmål,
 endringer i skatteløvene,
 eiendomsskattens innbetaling,
 klassefradrag for arbeidsløse ungdom,
 forsorgsspørsmål,
 skattesnyterier.

Dessuten er behandlet en del spørsmål som er innbragt fra kommune-grupper. Sekretæren har deltatt i en rekke konferanser og møter. Det har vært en livlig rapport mellom kommunalkontoret og et meget stort antall kommunegrupper. Kommunalkontoret har dessuten samarbeidet med Arbeidernes Oplysningsforbund, Norsk Kommuneforbund, Norsk Arbeidsmannsforbund og partiets representanter i en rekke institusjoner.

«Det 20. Århndrede» har også i 1933 hatt en særskilt kommunal avdeling.

I de aller fleste fylker er det i årets løp avholdt kommunalkonferanser, likesom en del kommunalkurser og studiecirkl er holdt. Arbeidernes høiskole hadde i sin skoleplan for 1933 avsatt 10 timer til forelesninger i kommunalkunnskap. Forelesningene blev holdt av kommunalsekretæren.

Kvinnesekretariatet.

Beretning 1933.

Kvinnesekretariatets medlemmer.

Siden landskvinnekonferansen i mai har sekretariatets medlemmer vært følgende: Sigrid Syvertsen, formann, Inger Kristiansen, viceformann, Thina Thorleifsen, sekretær, Helga Ramstad, Rachel Grepp, Ingerid Berg, Asta Sørensen med Signe Qvist, Hedvik Sørensen, Anna Hanseu, Dagmar Hernes og Anna Nilsen som suppleanter.

Centralstyrets representanter i sekretariatet er Valdemar Nielsen og Halvard M. Lange.

Sekretariatets representanter i centralstyret er Sigrid Syvertsen og Helga Ramstad med Rachel Grepp og Inger Kristiansen som suppleanter.

I årets løp har sekretariatet holdt 9 møter og behandlet 48 saker. I forbindelse med konferansen 23—24 mai blev holdt et 2 dagers studie-kursus. Av landskvinnekonferansens 136 representanter deltok 106 i kurset.

«Arbeiderkvinnen.»

Efter landskvinnekonferansens beslutning har bladet siden 1 juli utkommet i 24 siders format. Oplaget har siden den tid steget sterkt i både abonnement og i løssalg.

Kvinnenes krav.

Fra landskvinnekonferansen blev sendt Kirkedepartementet følgende henstilling:

«Det norske Arbeiderpartis kvinnesekretariats landskvinnekonferanse 23—24 mai 1933 henstiller til Kirkedepartementet å forandre dåpsattestene så de blir enslydende for alle barn så vel de som er født i som utenfor ekteskap.

Bli dåpsattestene enslydende for alle barn vil de barn som fødes utenfor ekteskap bli spart for mange krenkelser.»

På grunn av tuberkulosens herjinger sendte landskvinnekonferansen Socialdepartementets Medisinalkontor følgende henstilling:

«Det norske Arbeiderpartis landskvinnekonferanse 23—24 mai 1933 anmoder det ærede departement å henstille til alle landets helse-råd om at disse omsender til alle kjøkkener tilhørende forsamlingslokaler plakater til ophengning med påbud om *at all opvask skal kokes*.

Enn videre at det må gåes strengt frem med desinfeksjon efter smittsomme sykdommer. De sykes tøy må ikke kunne brukes, selges eller gis bort uten efter kontrollert desinfeksjon.»

I anledning de dyre medisiner sendte konferansen til Den norske Lægeforening følgende henstilling:

«Det norske Arbeiderpartis landskvinnekonferanse 23—24 mai 1933 henstiller til Den norske Lægeforening å pålegge sine medlemmer i størst mulig utstrekning å bruke norske medisiner istedenfor de dyre utenlandske som tynger sterkt på de hjem som er rammet av sykdom.»

Representasjon.

På fylkeskvinnekonferanser har sekretariatet vært representert i Hedmark den 22 april, i Sør-Trøndelag den 5 august og i Akershus den 26 november ved Sigrid Syvertsen. I Østfold den 14 mars ved Aase Lionæs, i Vestfold den 26 mars ved Sigrid Østerdal Bryn, i Op-land den 1 april ved Marta Nielsen og i Akershus den 2 februar, Telemark den 14 april og i Buskerud den 22 mars og 13 august ved Thina Thorleifsen.

Agitasjonen.

I anledning stortingsvalget ntgav kvinnesekretariatet «Kvinnenes Valgavis» i et oplag av 150 000 ekspl.

Foruten de av kvinnesekretariatet besluttede agitasjonsturnéer i Helgeland og Namdalen med Sigrid Syvertsen som taler og i Sogn og Fjordane, Hordaland, Sør-Trøndelag og Østerdalen med Thina Thorleifsen som taler, har sekretariatets medlemmer holdt enkeltforedrag. Sigrid Syvertsen har holdt 37 foredrag, Helga Ramstad 20, Rachel Grepp 9 og Thina Thorleifsen 91 foredrag.

Nye kvinneavdelinger.

I Inn-Trøndelag er det efter foredrag av Ida Nordahl dannet kvinnegruppe i Ekne, efter foredrag av N. Hallan i Vuku. Likeledes er det dannet kvinneforening på Frosta.

I Sør-Trøndelag er det efter foredrag av Ole Øisang dannet kvinneforening i Strinda, Tiller og Leinstrand og Ø. Ålen. Dessuten er det dannet kvinneforening i Buvik og Byåsen.

I Buskerud er det efter foredrag av Konrad Knudsen dannet gruppe på Drolsum og efter foredrag av Thina Thorleifsen i Nore. Dessuten er det kommet meddelelse om at det er dannet kvinneforening i Hvittingfoss, Krøderen og Lyngdal.

I Akershus er det efter foredrag av Thina Thorleifsen dannet gruppe på Ås, Vestby og Nordby. Dessuten er det dannet kvinneforening i Nydalen.

I Sogn og Fjordane er det efter foredrag av Thina Thorleifsen dannet gruppe i Aurland, Flåm, Leikanger, Vadheim, Fastlandet ved Måløy og i Florø.

Dessuten er det kommet meddelelse om at det er dannet kvinneforening på Hemnesberget, Glomfjord, Lyngseidet, Honningsvåg, Berlevåg, Vadsø, Tingvold i Møre, Treungen i Telemark, Fevik pr. Arendal og Tolga i Hedmark. Ytterligere er det til partiet gjennom fylkespartiets rapport gitt meddelelse om 3 nye kvinneavdelinger i Østfold. Tilsammen 36 nye kvinneavdelinger.

Barnelagene.

Beretning fra Landsutvalget for Barnefylkingen.

I 1933 har Barnefylkingen bestått av 30 barnelag. Disse er på følgende steder: Oslo 5, Kjelsås, Høyvik, Lillestrøm, Drammen, Høkk-sund, Rjukan, Trondheim, Mysen, Kristiansand, Høyanger, Stavanger, Ski, Lørenskog, Langhus, Strømmen, Foldalen, Narvik, Levanger, Nes-byen, Odda, Hurum, Askim, Jessheim, Kragerø og Krappfoss.

Dessverre er barnelagsstyrene enn ikke opmerksom på rapportvirksomhetens betydning, derfor mangler utvalget en nøiaktig statistikk over de forskjellige grener av barnelagsbevegelsen. Men de største lag i byene har musikkorps, dansaring, teater og sangkor.

På følgende steder er det nedsatt komitéer av partiavdelingene til å stifte barnelag: Bodø, Yttre Gjerpen, Bergen, Neslandsvatn, Fiskum i Harran, Notodden og Eidsvold. Utvalget har inntrykk av at der på flere steder er interesse for barnelagsarbeidet, men det nødvendige materiale har manglet.

I og med beslutningen på landsmøtet om barne- og speiderarbeidet og den forberedne komité's arbeide med utkast til nye organisasjonsformer, har utvalget i samråd med denne komité allerede fra begynnelsen forsøkt å legge grunnlaget til rette for den nye organisasjon der hvor man har tatt barnelagsspørsmålet op til drøftelse.

Ved årets slutt er det fra utvalget sendt sirkulære til alle lag med gjengivelse av landsmøtets beslutning og det vedtak som er fattet av våre 4 hovedorganisasjoner om organiseringen av den nye Fram-Fylking. Lover og statutter er utarbeidet, samt instruksjonsmateriale for alle grener av dens virksomhet, slik at alt er i orden til omorganiseringen.

Barnebladet har regelmessig utkommet i et oplag av 2500 ekpl. Redaktør har vært Sigrid Bryn.

I og med årets slutt er det gamle barnelagsutvalg ophørt med sitt arbeide og ledelsen er overtatt av Fram-Fylkingens landsråd. Utvalget har hatt følgende sammensetning: Erling Anthonsen, formann, og Thora Pettersen fra partiet, Thina Thorleifsen og Helga Karlsen fra kvinnesekretariatet, Kåre Hansen og Arne Hagen, sekretær, fra Fylkingen. Erling Anthonsen er valgt inn i Fram-Fylkingens ledelse fra barnebevegelsen i overgangsperioden.

Friluft- og speiderorganisasjon.

Fra Arbeidernes Ungdomsfylking forelå forslag til landsstyremøtet 18—19 mars om organisering av en arbeidernes friluft- og speiderbevegelse.

Landsstyret gav sin tilslutning til forslaget og besluttet å anmode idrettssamarbeidskomitéen supplert med representanter fra Ungdomsfylkingen til å fremkomme med forslag til retningslinjer for den nye organisasjon.

Fra komitéen forelå følgende innstilling til landsstyremøtet 25 mai:

1. Det organiseres en speiderbevegelse som underlegges et styre bestående av 9 medlemmer, hvorav Det norske Arbeiderpartis centralstyre velger 3, Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat 2, Arbeidernes Ungdomsfylkings centralstyre 2 og Arbeidernes Idrettsforbunds styre 2 medlemmer.
2. Styret utarbeider i forståelse med hovedorganisasjonene lover, utgir nødvendig materiale og forestår organiseringen av speiderbevegelsen.
3. Det søkes samarbeide med ledelsen for barnelagsvirksomheten for om mulig å få speiderarbeidet og barnelagsarbeidet under den samme ledelse. —

Landsstyret gav sin tilslutning til komitéens innstilling og forela den for landsmøtet 26—28 mai.

Landsmøtet vedtok innstillingen.

Like etter landsmøtet valgte de interesserte organisasjoner representanter til en forberedende komité, som fikk følgende sammensetning: Dag Bryn, Per Lie og Georg Haglien fra partiet, Ottar Syvertsen og Werna Gerhardsen fra Ungdomsfylkingen, Olav Hindahl og Elias Volan fra Landsorganisasjonen og Ola Brandstorp og Harald Olsen fra Idrettsforbundet.

Styret fremla følgende innstilling:

Organisasjonens navn.

Komitéen har inngående drøftet navnespørsmålet. Det gjaldt å finne et kort, tydelig navn som på den ene side hadde tilknytning til andre betegnelser innenfor arbeiderorganisasjonene, men på den annen side ikke er nogen slavisk kopi hverken av disse eller av borgerlige mønstre. Av denne grunn bortfalt det tunge og uheldige navn «arbeider-speider» eller «rød-speider». Dessuten er det komitéens mening at den nye organisasjon skal dekke noget mere enn en «speider»-virksomhet etter tradisjonell opskrift. Komitéen har diskutert de navn som er i bruk på de utenlandske organisasjoner av arbeiderbarn, «Røde falken», «Unga ørner» o. s. v., men er av den oppfatning at de under våre forhold har lett for å virke for romantiske og affekterte. Man er blitt stående ved navnet Fram, som har tradisjon innen norsk arbeiderbevegelse. Det faller også lett i alle sammensetninger: Fram-gutter, Fram-jeuter, Fram-medlemmer, Fram-krets, Fram-lag, Fram-gruppe, o. s. v. Organisasjonens navn: Fram-Fylkingen.

Merke.

En enkel pil med spissen pekende nedad til venstre, med inskripsjonen «Fram». Hvit bunn med inskripsjon i rødt.

Formål.

Ved dannelsen av den nye fylkingen må det straks fastslås at det ikke dreier sig om en ny selvstendig politisk organisasjon, men at

alt arbeide skal skje i nøie kontakt med de regulære hovedorganisasjoner og i flukt med den regulære socialistiske ungdomsbevegelse.

Formålet er å skape en socialistisk friluftsforsamling med sideordnede oppgaver som faller sammen med de unges naturlige interesser. Nevenyttig gjerning og socialistisk kulturarbeide må gå hånd i hånd. Samtidig må det undgås at Fylkingen får det militære preg som lignende organisasjoner lett får, ved at der skapes en sterk antimilitær innstilling (socialistisk fredsarbeide).

Den nye organisasjon må tilstrebe å fylle alle oppgaver i forbindelse med organiseringen av den yngste arbeiderungdom. Det er således en forutsetning at det arbeides med sikte på å overta den nuværende barnelagsbevegelse, idet dennes funksjoner overtas og passes inn i det øvrige arbeide. Foreløbig kan dette skje f. eks. ved at de eksisterende barnelag inndeles i aldersgrupper på over 9 år og under 9 år og at særlig virksomheten innen de eldres gruppe omlegges mere i samsvar med Fram-Fylkingens retningslinjer.

Likeledes overtas de eksisterende arbeider-speidertropper, idet disse arbeide helt vil falle sammen med den nye Fylking, bare med en liten omlegning. Det er dog en forutsetning at ingen organisasjon oppløses, men at arbeidet omlegges efter de nye linjer som Fylkingen skal arbeide efter.

I overgangstiden bør Barnelags-Fylkingen bli representert i Fram-Fylkingens ledelse så kontakten med dette arbeide ikke går tapt, men efter hvert overføres.

Arbeidsmåte.

De nu bestående barne- og ungdomsorganisasjoner har en altfor snever ramme. Enten det er gutte- eller pikeforeninger, barnelag, søndagsskoler eller speiderorganisasjoner, så er de ikke den omfattende bevegelse som kan danne forbillede for en almen socialistisk bevegelse av ungdom mellom 9 og 18 år. Alt fra begynnelsen må derfor arbeidet få den bredest mulige form.

Ved optagelsen gjør derfor medlemmene rede for sine interesser: musikk, sang oplesning, sløid, søm, idrett, folkevisedans o. s. v. Oppgaven er da å sammenfatte disse interesser samt vekke sansen for nye ting, som kan gå inn som et naturlig ledd i de unges oppdragelse.

Det søkes istandbragt en kollektiv ånd, som nyttiggjøres i lagenes virksomhet. Vel sløidarbeide f. eks. skapes nyttige ting til lagene som leirrustning, lagskap o. s. v. Ved søm lages flagg, turskjorter o. s. v. Av de som er interesserte lages talekor. De som eier instrumenter trer sammen til «orkestere» (munnharmonika, mandolin, gitar). På samme måte tilrettelegges det øvrige arbeide.

Hovedtrekket i arbeidet blir friluftslivet. Søndagene forbeholdes dette. Den nuværende form for søndagsmøter, som praktiseres i barnelagene avskaffes og tilrettelegges for turer. På disse turer drives så opplæring i friluftsliv, og det som for øvrig faller sammen med det mere speidermessige arbeide.

I arbeidet bør det inngå regelmessige tilstelninger av alle lagene innen en krets. På disse bør det være optreden av de forskjellige virke-

grener, samtidig som det bør holdes opplysende foredrag avpasset etter de unges interesser.

Ved overtagelsen av barnelagene må disses arbeide tilrettelegges for de yngste slik at disse kan fortsette med folkevisedansene, barne-teatrene, sangkorene o. s. v.

Efter hvert som Fylkingens arbeide kommer i fastere former, bør de eldre medlemmer opplæres til å utføre bestemte arbeidsoppgaver i de øvrige arbeiderorganisasjoners tjeneste (f. eks. ved utdeling av flyvesedler ved møter og andre arrangements og annen bud- og efterretningstjeneste, underholdning på møter o. s. v.). Derved skapes forutsetningene for at Fylkingen kan fylle sin hovedoppgave: å være en rekruteringsbevegelse for hovedorganisasjonene, skaffe tilgang av socialistisk skolerte og trente gutter og jenter til Ungdomsfylkingen. Idrettsforbundet og senere partiet, fagbevegelsen.

Medlemsskap.

Optagelse som medlem av Fram-Fylkingen bør knyttes til visse litt høitidelige betingelser (prøvetid, løfteavleggelse) som anvendes innen speiderbevegelsen og som har vist sig å appellere sterkt til ungdomssinnet. Som et foreløbig grunnlag henvises til forslag til løfte og «Fram-loven». Komitéen vil dog utarbeide dette mere fullstendig. For øvrig har enhver gutt og jente mellom 9 og 18 år rett til medlemskap, når de vil følge Fylkingens lover og beslutninger.

Opbygning.

Hovedledelsen. Det norske Arbeiderpartis landsmøte har trukket op linjene for valg til Fram-Fylkingens hovedledelse, *landsrådet*. Dette består av 9 medlemmer og trekker op de politiske og organisatoriske linjer, og fører kontroll med arbeidet. Landsrådets protokoller foreligger hovedorganisasjonene til godkjenning, likeledes årsberetning og regnskap. Regnskapene revideres av 2 revisorer opnevnt av Det norske Arbeiderpartis centralstyre.

Til å forestå Fylkingens daglige ledelse velger landsrådet et *førerskap* på 3 medlemmer, landsføreren (rådets formann), 1 mannlig og kvinnelig næstfører, som overtar funksjoner som sekretær og kasserer for Fylkingen. Førerskapet fører protokoll over sine disposisjoner, som foreligger landsrådet.

Innenfor landsrådet skjer det videre en fordeling av arbeidsoppgaver, slik at et medlem i samråd med førerskapet overtar tilretteleggingen av bestemte særgrener av virksomheten (f. eks. idrett- verne-sport og studiearbeide).

Det bør straks overveies spørsmålet om ansettelse av lønnet hjelp for å få størst mulig fasthet i det så viktige barne- og ungdomsarbeide. For øvrig må hovedorganisasjonene bære denne utgift, men erfaringene fra lignende organisasjoner forteller at disse lett klarer sine økonomiske forpliktelser selv.

Kretsorganisasjoner. Den lokale ledelse må sterkere centraliseres enn hovedledelsen, idet det må opnåes størst mulig kontinuerlighet i

ledelsen. Det overlates derfor til Det norske Arbeiderpartis lokale avdelinger å utpeke ledelsen i samråd med de øvrige organisasjoner. Den lokale ledelse tiltres av aktive Fram-medlemmer.

De nærmere regler for oppbygningen av kretsorganisasjoner, deres geografiske område og arbeidsoppgaver, utformes av Fram-Fylkingens landsråd.

De lokale avdelinger. Fram-Fylkingens organisasjonsenheter er *lagene*. Laget består i likhet med speidertroppene av 40—50 medlemmer, undtagelsesvis flere. Etter hvert som organisasjonen vokser, vil det falle naturlig at lagene får et lokalt arbeidsområde (f. eks. en bydel) uten at det dog bør pålegges noget bånd i denne henseende. Et lag omfatter både gutter og jenter.

Den videre oppdeling er *grupper*, svarende til speiderpatruljer, og omfatter 6—15 medlemmer, i regelen 10—11. Hvert lag skal således normalt ha en 4—5 grupper. Hertil kommer en yngste-gruppe av medlemmer mellom 9 og 12 år.

Da det er forutsetningen at Fram-Fylkingen skal omfatte gutter og jenter mellom 9 og 18 år (lavalderen står dog åpen inntil forholdet til barnelags-bevegelsen er ordnet) vil det være nødvendig å foreta en aldersopdeling innen laget. Delingen foretas slik: 12 år blir skillet mellom den yngre og eldre gruppe, med adgang til et nytt skille for alder 15—18 år, hvis behovet melder sig. Yngste-gruppene omfatter gutter og jenter, innenfor de eldres grupper må man derimot av praktiske hensyn samle gutter og jenter i hver sine grupper.

Ved siden av denne deling i alder og kjønn bør det, hvor det melder sig behov om det, foretas inndeling etter arbeidsspesialisering. Det bør dannes spesialgrupper eller lag (musikkgrupper, leirslagningsgrupper, sykkelgrupper, grupper for faglige og politiske oppgaver o. s. v.) Disse bør dog ikke dannes innen det enkelte lag, men opsettes av kretsens navhengig av lagsgrensene. Uttagningen skjer på grunnlag av ferdigheter og etter regler som må utarbeides.

Ledelsen av det enkelte lag ligger hos en voksen lagsfører, likesom gruppene føres av litt eldre gutter og jenter, gruppeførere.

De videre regler for ordningen av tillitshverv innen lagene og gruppene utformes av landsrådet i forbindelse med utarbeidelsen av mønsterlover for lagene og instruksjonsmateriale for lagsarbeidet.

Innstillingen blev godkjent av de interesserte organisasjoner.

Det blev besluttet at Fram-Fylkingen skulde tre i virksomhet fra 1. januar 1934.

Styret for Fram-Fylkingen fikk følgende sammensetning:

Dag Bryn, Per Lie og Georg Haglien fra Det norske Arbeiderparti, Elias Volan og Olav Hindahl fra Landsorganisasjonen, Ola Brandstorp og Harald Olsen fra Idrettsforbundet og Werna Gerhardsen og Arne Hagen fra Ungdomsfylkingen.

I det konstituerende møte i landsrådet valgtes Dag Bryn til landsfører og rådets formann, Werna Gerhardsen til landskasserer og Per

Lie til landssekretær. Disse tre utgjør Fram-Fylkingens førerskap og har den daglige ledelse av arbeidet.

Arbeidernes Ungdomsfylking.

1933 har vært et år i rivende utvikling for Ungdomsfylkingen. Det er stiftet 108 nye lag, og 3 nye distriktslag er opprettet. Riktignok er det på grunn av mange vanskeligheter, særlig husspørsmålet, blitt nedlagt 23 lag i årets løp, men nettotilveksten er jo allikevel 85 lag. Ved årets utgang hadde Ungdomsfylkingen 410 lag med tilsammen 21 000 medlemmer.

Det har i året vært drevet en iherdig og utstrakt agitasjon. Særlig vellykket var agitasjonen som blev drevet i forbindelse med stortingsvalget. Det blev arrangert en rekke turnéer over hele landet, og det blev på disse turnéer holdt tilsammen 296 foredrag. Også den landsomfattende demonstrasjon for den arbeidsløse ungdoms krav blev gjennomført av en rekke lag med utmerkede arrangements. 200 møter blev avholdt, og samlet tilsammen 55 000 arbeiderungdommer. Arbeidsløsheten blandt ungdommen er også ellers gjort til gjenstand for inngående behandling. Etter valget nedsatte partiet en ungdomskomite som fikk i oppdrag å forme ungdommens krav i kriseplanen.

Landsleiren på Granholmen ved Sandefjord i dagene 9—16 juli samlet 250 lagskamerater fra hele landet.

«Arbeider-Ungdommen» er i årets løp utkommet i nytt og utvidet format. Det blev i den anledning igangsatt en kampanje for avisen, som bragte oplaget opover hvad så vel abonnenter som løssalg angår. Avisen er utkommet hver 14. dag.

Fylkingens forlag har utgit 4 brosjyrer.

I februar optok centralstyret spørsmålet om organisering av speiderarbeidet og nedsatte en komité hvis arbeide resulterte i dannelsen av Fram-Fylkingen.

I mars måned sendte centralstyret cirkulære til lagene med oppfordring til å arrangere protestmøter mot nazziterroren i Tyskland, og i juni sendte centralstyret henstilling til partiet og Landsorganisasjonen om å gå inn for blokade av tyske varer.

Det antimilitære arbeide har vært drevet i fellesskap med partiet. Om dette henvises til beretningen fra det antimilitære landsutvalg.

Centralstyret har mottatt innbydelse til å la sig representere på de uavhengige **socialistiske ungdomsforbunds** internasjonale konferanse i februar 1934. Centralstyret besluttet å la sig representere i informasjonsøiemed.

Centralstyret har også mottatt innbydelse fra Nordiska Samarbeidskomitéen for de socialdemokratiske ungdomsforbund i Sverige, Danmark, Estland og Finnland til å la sig representere på en nordisk socialistisk ungdomskonferanse i Stockholm i januar 1934. Centralstyret besluttet å la sig representere ved Finn Moe og Arnfinn Vik.

Den 20 august holdt Ungdomsfylkingen landsstyremøte i Oslo. En rekke viktige saker blev behandlet, som Fylkingens innsats i valgkampen, samarbeidet med A. I. F., stillingen til Mot Dag m. m. Landsstyret besluttet at Fylkingen skulde bøie sig for uniformsforbudet under forutsetning av at myndighetene ikke tollererte andre politiske uniformer. Det blev videre besluttet å ansette en organisasjonssekretær, hvis økonomien tillater det.

Centralstyret har hatt følgende sammensetning: Kaare Hansen, formann, Per Lie, næstformann, Arnfinn Vik, redaktør, Finn Moe, Aase Lionæs, Kaare Haugen, Rolf Forsberg og Asbjørn Thorstensen, samt Einar Gerhardsen valgt av Det norske Arbeiderparti. Da Thorstensen ikke har møtt i centralstyret er 1. varamann Reidar Langaas rykket op som fast medlem av centralstyret.

Landsstyret har bestått av følgende: Hans Hansen, Østfold, Einar Lund, Oslo og Akershus, Arne Kristiansen, Hamar og Omegn, Kr. Alme, Østerdalen, O. Jonassen, Gudbrandsdalen, Bjarne Borgan, Oppland, Rolf E. Pettersen, Buskerud, Trygve M. Bratteli, Vestfold, Paul Bentsen, Telemark, Bj. Henriksen, Aust-Agder, Gunnar Bentsen, Vest-Agder, J. M. Remseth, Rogaland, Sv. Selstad, Bergen og Fylkene, Edvin Holth, Nordmøre, Gunnar Sand, Trøndelag, Viggo Bjørgan, Namdalen, L. O. M. Braseth, Nordland og Sandrup Nilsen, Nordre Salten. Fylkingens forretningsfører er Sverre E. Pettersen.

Arbeiderbevegelsens Ruslandskomit .

Landsorganisasjonen, partiet og Ungdomsfylkingen har nedsatt en komité med oppdrag å formidle opplysninger om Sovjet-Samveldet. Komitéen består av Alfred Madsen og Johs. M. P. Ødegaard fra Landsorganisasjonen, Ole Colbj rnson og Kolbjørn Fjeld fra partiet og Aase Lionæs og Edv. Bull fra Fylkingen. Komitéens formann er Alfred Madsen og Ole Colbj rnson sekretær.

Det er vedtatt følgende retningslinjer for komitéens arbeide:

Komitéen har til hovedoppgave å samle, bearbeide og fremlegge for den norske arbeiderklasse pålidelige og mest mulig utførlige opplysninger om stillingen og utviklingen i Sovjet-Samveldet, fortrinnsvis på det økonomiske og sociale område. Den vil herunder søke samarbeide med Sovjet-Samveldets organisasjoner og representasjoner og i videst

mulig grad utnytte stoffet i aviser, tidsskrifter og offisielle publikasjoner fra Sovjet-Samveldet.

Komitéen vil søke å formidle nyhetsstoff og artikler til den norske arbeiderpresse, fagbladene o. s. v. og vil foranledige utgitt en hektografert pressebulletin og brosjyrer og eventuelt bøker om forhold og begivenheter i Sovjet-Samveldet. Den vil også stå til tjeneste for arbeiderorganisasjonene med å iverksette spesielle undersøkelser og gi oversikter over emner av særlig interesse for vedkommende organisasjon.

Komitéen forutsetter at den når virksomheten blir innarbeidet vil kunne gjøre regning med organisasjonenes bistand til å dekke de til dette opplysningsarbeide nødvendige utgifter.

*

Komitéens sekretær har besvart en rekke henvendelser fra enkeltpersoner og organisasjoner om forholdet i Sovjet-Samveldet.

På initiativ av komitéen er det på Tiden Norsk Forlag utgitt i oversettelse Georg Kisers bok om Russland foran den annen femårsplan.

Arbeiderbladet.

1933 var et meget godt driftsår for «Arbeiderbladet». De siste års fremgang fortsatte også i 1933 — det første halvår riktignok i et mere moderat tempo, men det siste halvår atter igjen raskere.

Bladets inntekter — abonnemntn såvelsom annonser — gikk betraktelig op i 1933 og var større enn nogen gang tidligere.

Fra juni er Bjarne Bech ansatt som sportsmedarbeider.

Fra høsten av blev Inge Debes knyttet til redaksjonen som litteraturmedarbeider.

Landsutgaven: «Fram»

hadde likeledes en betydelig fremgang i 1933. Bladet blev i lang tid før stortingsvalget utsendt til ca. 65 000 husstander over hele landet, og den agitasjon som blev satt i gang efter valget på disse valgabonner innbragte ca. 5000 nye abonnenter. Fornyselsen ved årsskiftet tyder på at vi kommer til å beholde mesteparten av disse.

Arbeidernes Pressekontor.

Beretning for 1933.

Arbeidernes Pressekontor har i 1933 hatt en betydelig økonomisk fremgang som avspeiler den fremgang de enkelte partiaviser har hatt. Under stortingsvalgekampen blev det i samarbeide med Landsorganisasjonen opprettet en særskilt tjeneste for å forsyne partipressen med

agitasjonsstoff og billedstoff og dette tiltak, som bare blev muliggjort ved bevilgningene fra Landsorganisasjonen, blev mottatt med stor takknemlighet av partipressen. Den innenlandske nyhetsformidling blev i året utvidet, og hvad utlandet angår hadde A. P. egen medarbeider i Tyskland under valgkampen og Hitlers kup efter riksdagsbranden — og samarbeidet ellers med arbeiderjournalister som reiste i utlandet med stipendium og kunde således bringe interessante reisebrev fra Sovjet-Russland, Østerrike, Tyskland og andre land. Utenom nyhetstjenesten har det vært lagt særlig brett på politisk orientering til partipressen, og på å forsyne partipressen med verdifulle føljetonger med social tendens til overkommelig pris — selv når det har gjeldt verdenssensasjoner i bokverdenen. Endelig har A. P. utvidet sin leveranse av klisjéer til arbeideravisene utenbys, og denne service setter avisene stor pris på. Nogen effektiv organisert klisjéforsendelse har det av økonomiske grunner ikke vært mulig å få i stand.

Partipressen.

I 1933 er det ikke opprettet nye aviser eller nogen nedlagt. «Nordlys» utvidet fra april måned fra 4 ganger ukentlig til dagblad. «Folkviljen» fra mars måned fra 2 ganger ukentlig til 3 ganger ukentlig.

Ved årets utgang var det 43 aviser redigert i tilslutning til partiet.

Av disse kom 21 ut som dagblad, 1 kom ut fire ganger ukentlig, 12 blev utgitt 3 ganger i uken, 8 kom ut 2 ganger i uken og 1 kom ut 1 gang i uken.

Dessuten er partiets tidsskrift «Det 20de århundrede» utgitt i 10 nummer. «Arbeiderkvinnen» 1 gang hver måned, «Arbeider-Ungdommen» hver 14 dag og «Barnebladet» 1 gang hver måned.

Partiaviser ved årsskiftet 1933—1934

Dagblader:

- «Arbeiderbladet», Oslo. Redaktør Martin Tranmæl.
- «Arbeider-Avisen», Trondheim. Redaktør Ole Øisang.
- «Bergens Arbeiderblad», Bergen. Redaktør Gunnar Ousland.
- «Fremtiden», Drammen. Redaktør Torgeir Vraa.
- «Haldens Arbeiderblad», Halden. Redaktør Haakon Hoff.
- «Hamar Arbeiderblad», Hamar. Redaktør Olav Larsen.
- «Hortens Arbeiderblad», Horten. Redaktør Viktor Mostad.
- «1ste Mai», Stavanger. Redaktør B. Olsen-Hagen.
- «Kongsvinger Arbeiderblad», Kongsvinger. Redaktør Aksel Zachariassen.

- «Nybrott», Larvik. Redaktør Ingjald Norstad.
 «Nordlys», Tromsø. Redaktør Ingvald Jaklin.
 «Opland Arbeiderblad», Gjøvik. Redaktør Niels Ødegaard.
 «Rjukan Arbeiderblad», Rjukan. Redaktør Knut Dalastøl.
 «Sarpsborg Arbeiderblad», Sarpsborg. Redaktør Nils Hønsvald.
 «Smålenenes Social-Demokrat», Fredriktsad. Redaktør P. Moe-

Johansen.

- «Sørlandet», Kristiansand. Redaktør Olav Scheflo.
 «Telemark Arbeiderblad», Skien. Redaktør Olav T. Vegheim.
 «Tiden», Arendal. Redaktør Ola Solberg.
 «Tidens Krav», Kristiansund. Redaktør Alf Salvesen.
 «Vestfold Fremtid», Sandefjord. Redaktør Sverre Hjertholm.
 «Vestfold Arbeiderblad», Tønsberg. Redaktør Carl Gulbrandsen.

4 ganger ukentlig:

- «Nordland Fremtid», Bodø. Redaktør L. O. M. Braseth.

3 ganger ukentlig:

- «Akershus Arbeiderblad», Lillestrøm. Redaktør Hans Abelsnes.
 «Dagningen», Lillehammer. Redaktør Gunnar Hagerup.
 «Folkets Røst», Askim. Redaktør Torbjørn Dahl.
 «Folkeviljen», Harstad. Redaktør Alfons Johansen.
 «Fram», Oslo. Redaktør Martin Tranmæl.
 «Fremover», Narvik. Redaktør Johs. Stubberud.
 «Haugarland Arbeiderblad», Haugesund. Redaktør S. B. Vandvik.
 «Holmestrand Arbeiderblad», Holmestrand. Redaktør Olaf Abra-

hansen.

- «Moss og Omegns Arbeiderblad», Moss. Redaktør Nils Gjerseth.
 «Namdal Arbeiderblad», Namsos. Redaktør Herm. Thornes.
 «Sunnmøre Arbeideravis», Ålesund. Redaktør E. Steffens.
 «Vestfinnmark Arbeiderblad», Hammerfest. Redaktør O. Berg

Hansen.

2 ganger ukentlig:

- «Arbeidets Rett», Røros. Redaktør Reidar Aamo.
 «Eidsvold Arbeiderblad», Eidsvold. Redigeres av en komité.
 «Finnmarken», Vardø. Redaktør Peder Holt.
 «Folkets Frihet», Kirkenes. Redaktør Trygve Bratteli.
 «Helgeland Arbeiderblad», Mosjøen. Redaktør H. Moe Jacobsen.
 «Follo», Ski. Redaktør Ole Hjelt.
 «Romerike Blad», Jessheim. Redaktør Jul. Halvorsen.
 «Romsdal Folkeblad», Molde. Redaktør Jacob Bolstad.

1 gang ukentlig:

«Dunderlandsdølen», Mo. Redaktør R. Knudtzon.

Tidsskrifter, uke- og månedsblad:

«Det Tyvende Århundrede» (10 nummer årlig). Redaktør Håkon Meyer. Redaktør for kommunal-avdelingen K. M. Nordanger.

«Arbeiderkvinnen» (1 gang månedlig). Redaktør Thina Thorleifsen.

«Arbeider-Ungdommen» (2 ganger månedl.). Redaktør Arnfinn Vik.

«Barnebladet» (1 gang månedlig). Redaktør Sigrid Bryn.

„Det Tyvende Århundrede“.

Partiets tidsskrift «Det Tyvende Århundrede» er utkommet med ett nummer i månedene januar—mai og august—desember under Håkon Meyers redaksjon. K. M. Nordanger er redaktør for bladets kommunal-avdeling.

Det norske Arbeiderpartis Forlag.

Året 1933 var et av de beste partiforlaget har hatt. Interessen for forlaget og dets publikasjoner er stigende, likesom leselysten var i sterk vekst. Som forlagschef blev fra 1 januar ansatt Kolbjørn Fjeld.

Forlaget har i 1933 sendt ut følgende bøker og brosjyrer:

Ole Øisang: Kampen for folkestyret.

Olav Vegheim: Marx og marxismen.

Tyskland under hakekorset.

Gunnar Ousland: Livslinjen kontra dødslinjen.

Arbeiderpartiet og valget. Materialsamling.

Arbeider-Sangbok.

Lie og Hansteen: Den nye arbeidstvistlov.

Axel Sømme: Jordbruket i Norge.

Axel Sømme: Skogen i Norge.

Rolf Hofmo: Idrett og politikk.

Følgend bøker kom i nye oplag:

Horrabin og Sømme: Økonomisk geografi.

Einar Gerhardsen: Tillitsmannen.

Haakon Meyer: Historieopfatning og marxisme.

Dessuten blev utgitt de årlige publikasjoner «Maidagen», «Arbeidets Jul» og «Arbeiderkalenderen».

Arbeidernes Aktietrykkeri.

Fra Arbeidernes Aktietrykkeris styre foreligger følgende beretning:

Trykkeriets regnskap viser et overskudd av kr. 69 219.05, bokbinderiets kr. 12 708.99 og klisjéanstaltens kr. 10 941.31, tilsammen kr. 92 869.35, hvortil kommer fjorårets avsetning til skatter, hvorved det samlede beløp til disposisjon blir kr. 107 869.35.

Tilgangen på arbeide har vært god, til enkelte tider så stor at trykkeriet tross tre skift i enkelte avdelinger ikke har kunnet overkomme alt sammen.

I begynnelsen av året blev det leiet lokaler i Folketeatrets nybygg for trykkeriet. Det viste sig at for å få skikkelige lokaler med anledning til utvidelse måtte vi ha hele 4 etasjer foruten kjelleren. Avdelingene er fordelt således at bokbinderiet, støperiet og klisjéanstalten plasseres i 7. etasje, avissetteriet i 8., verksetteriet med disponent- og faktorkontor i 9. og verkstrykkeriet med kassa og bokholderiet i 10. etasje.

I anledning flytningen er det omkontrahert en ny rotasjonsmaskine på 64 sider med inntrykksverk for farver, med nødvendig tilbehør, av amerikansk og engelsk fabrikat, som vil koste med montasje ca. kr. 650 000.00. Samtidig er det også påtenkt en del andre nyan-skaffelser i anledning den forestående flytning. I verkstrykkeriet er alle de 4 store presser over og henvend 20 år gamle. Det er derfor bestilt to amerikanske presser og vi har tilbud på to engelske. Likeledes blir det nødvendig å anskaffe 4 nye settemaskiner, likesom det er planlagt å få utbyttet det gamle treinventar i setteriet med nytt og moderne, og likeledes å få ny klisjéanstalt som jo var meget gammel og dårlig.

I midten av november blev trykkeriet rammet av en brannskade. Ilden brøt ut i klisjéanstalten som den helt ødela, og delvis avissetteriet, mens setteriet i 4de etasje led meget av vannet. Det lyktes å arrangere sig med trykkerier ute i byen, så avisen kunde fortsette å utkomme allerede samme dag. Settemaskinene er reparert og i bruk igjen på to nær som er utbyttet med nye. I Møllergaten 12 er det leiet nytt setterilokale, så denne avdeling kunde flytte inn i egne lokaler så snart settemaskinene kunde monteres, hvilket skjedde 14 dager efter brannen.

Arbeiderbevegelsens arkiv 1933.

Beretning fra arkivstyret.

Arkivets styre i året 1933 har bestått av de samme personer som i 1932, nemlig: A. E. Gundersen, Jens Teigen fra Landsorganisasjonen,

samt Waldemar Nilsen og Ø. Marthinsen fra D. N. A. Edv. Andersen er arkivets arkivar.

Som tidligere år har arkivet mottatt partiets aviser, tidsskrifter og publikasjoner samt fagblade fra de forskjellige forbund og Landsorganisasjonens Meddelelsesblad og brosjyrer. Samarbeidet med arkivene i de øvrige skandinaviske land fortsetter med utveksling av litteratur og skrifter som har interesse for arbeiderbevegelsen.

Arkivets samlinger av uten- og innenlands socialpolitisk litteratur har øket betraktelig og er det stadig flere og flere som søker opplysninger i arkivet om parti- og fagbevegelsen og om de socialpalitiske forhold i de forskjellige land.

Arkivet er åpent mandag, onsdag og fredag fra kl. 16.30—17.30.

Regnskap 1933.

Inntekter:

Bevilgning fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon ..	kr. 2 000.00
Bevilgning fra Det norske Arbeiderparti	« 1 000.00
	<hr/>
	kr. 3 000.00

Utgifter:

Husleie, lys, renhold og forsikring	kr. 810.23
Arkivarens lønn	« 1 000.00
Nyanskaffelser og innbinding	« 898.81
	<hr/>
	kr. 2 709.04
Balanse	« 290.96
	<hr/>
	kr. 3 000.00

Beholdning fra tidligere år	kr. 2 169.23
+ beholdning 1933	« 290.96
	<hr/>
Beholdning pr. 1 januar 1934	kr. 2 460.19

Olga Mørk.

Conrad Mohrs legat.

Til Conrad Mohrs legats stipendier for studie av socialismen blev innstilt Gunnar Bråthen, Håkon Lie, Bredo Stabell og Axel Sømme. Stipendiene blev tildelt Håkon Lie og Bredo Stabell.

Innstillingskomitéen for centralstyret bestod av Oscar Torp, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Alfred Madsen og Johan Nygaardsvold.

Arbeidernes Justisfond.

Beretning fra justisfondets styre.

Arbeidernes Justisfond har i året hatt 116 saker. Disse saker er i 1933 på samme måte som tidligere fordelt praktisk talt over det hele land.

Sakene angår således: Oslo (blandt annet Arbeidervern-saken), Moss, Fredrikstad, Sarpsborg, Halden, Horten, Tønsberg, Nøtterøy, Sandefjord, Porsgrunn, Skien, Åmli, Arendal, Kristiansand, Sauda, Haugesund, Bergen, Trondheim, Lillestrøm, Bærum, Røyken, Hole, Ådalen, Jaren, Fluberg, Torpa, Hoff i Solør, Brandval, Elverum, Trysil, Ringeby, Otta, Opdal, Tyvoll, Røros og Selbu.

Foruten overrettssakfører Dagfinn Bech har advokat Emil Stang, Oslo, advokat Viggo Hansteen, Oslo, advokat Didriksen, Sarpsborg, overrettssakfører Jørgen Dahl, Tønsberg, og overrettssakfører Trygve Lie, hatt saker for fondets regning.

Efter samråd med sekretariatet og centralstyret for Det norske Arbeiderparti foretok Justisfondets styre en innsamling blandt fag- og partiforeninger i mars måned 1933, som skulde anvendes til støtte for tyske arbeidere og ofrene for den tyske nazisme. Innsamlingen hadde ved årets utgang innbragt tilsammen kr. 7858.62.

Fra fondets faste sakfører Dagfinn Bech foreligger følgende beretning:

«For Arbeidernes Justisfond har jeg i 1933 ført 2 civile saker og 24 straffesaker, hvorav 8 for lagmannsrett. De fleste saker har også i år vært reist etter tukthusloven: str.l's § 222, II, i det siste er også arbeidstvistlovens § 40 kommet i anvendelse. To antimilitære saker har vært prosedert for byrett og lagmannsrett. Det har ellers vært saker vedrørende ærekrenkelse, hakekorsdemonstrasjoner, saker i forbindelse med streiker m. v.

I 12 saker, hvoriblandt de civile, er det oppnådd hel frifinnelse, tre av frifinnelsene er avsagt ved lagmannsrett. De idømte straffer har variert mellom 30 kroner og 60 dagers fengsel.»

*Justisfondets regnskap pr. 31 desember 1933.**Inntekter:*

Kassabeholdning fra forrige år	kr.	7 891.54
Bevilgninger	«	5 770.23
Ekstrakontingent fra A. F. L.	«	16 500.00
Bidrag til tyske klassefeller	«	7 858.62
Bankrenter	«	208.57
		<hr/>
	Kr.	38 228.96

Utgifter:

Utgifter til forsvarere i rettssaker	kr.	5 165.00
Diét og reiseutgifter for tiltalte, vidner og forsvarere i forbindelse med rettssaker	«	4 581.30
Mulkt	«	558.50
Understøttelse til opphold	«	6 878.14
Dagfinn Bech, lønn	«	5 200.00
Administrasjon (porto, revisjon, telefon)	«	852.18
Forfulgte italienske socialister	«	1 000.00
Tyske klassefeller	«	6 797.95
		<hr/>
	Kr.	31 033.07
Balanse	«	7 195.89
		<hr/>
	Kr.	38 228.96

Karen Pedersen,
kasserer.

Oslo, 5. januar 1934.

Regnskapet er gjennomgått og stemmer med bilag og bøker.

O. M. Orvoll,
revisor.

Støtteaksjon for den tyske arbeiderklasse.

Til støtte for den tyske arbeiderklasse og til protest mot Hitlerdiktaturet rettet Landsorganisasjonen, partiet og Ungdomsfylkingen følgende appell til den norske arbeiderklasse:

Den tyske arbeiderklasse er nu utsatt for den mest brutale og opprørende undertrykkelse. Fascistene har med støtte av de storindustrielle og storagrane tilranet sig regjeringsmakten og etablert et voldsdiktatur. Forfatningen er krenket, rettssikkerheten er satt ut av kraft, arbeidernes politiske organisasjoner er satt utenfor loven, arbei-

dernes presse er forbudt, forsamlingsfriheten er gjort illusorisk, politiske skrifter er beslaglagt, og arbeidernes tillitsmenn er gjenstand for en forfølgelse som må vekke den sterkeste harme og forbitrelse.

For å sette kronen på verket arrangertes det en kjempeprovokasjon som bruktes som påskudd til iverksettelse av nye oprørende forfølgelser og rettskrenkelser. De er først og fremst rettet mot den tyske arbeiderklasse. Men man puster samtidig til rasekamper. Selv borgerlige partier, aviser og forfattere, som våger å ha en avvikende mening fra de desperate og brølende makthavere, blir gjenstand for forfølgelse og overgrep.

Midt under all denne lovløshet og undertrykkelse og den oparbeidede pogromstemning går det tyske folk til riksdagsvalg. Et valg i terrorens tegn. Bare *en* part kom til orde. Den annen blev kneblet. Valget kunde derfor ikke gi noget som helst uttrykk for folkets vilje. Allikevel hevdet arbeiderklassen sin stilling på en imponerende måte. Men tross dette resultat benyttes valget som grunnlag for en ytterligere terroristisk og utfordrende politikk.

I en så kritisk tid må de norske arbeidere forstå sin internasjonale klasseplikt. Det er nu uomgjengelig nødvendig å komme den forfulgte og betregnte tyske arbeiderklasse til undsetning. Den befinner sig i en nødtilstand. Det norske Arbeiderparti, Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Arbeidernes Ungdomsfylking har derfor besluttet å sette i verk en *støtteaksjon*. Fengslede kamerater og deres familier, flyktninger og de som er avhengig av dem, trenger støtte og bistand. Det først fornødne blir da å samle inn pengemidler. Arbeidernes hovedorganisasjoner vil rette den mest inntrengende appell til alle fag- og partiforeninger, ungdomslag og andre arbeidersammenslutninger og også til enkeltpersoner om å yde bidrag til et *hjelpesfond*. Men straks. *Det haster.*

Ved denne solidaritetshandling er man med og protesterer på den mest ettertrykkelige måte mot overgrepene, forfølgelsene og løgnene fra de fascistiske makthavere i Tyskland. Uttalelser som man dessuten måtte finne grunn til å vedta, bedes sendt Arbeidernes Justisfond eller Det norske Arbeiderparti, som vil sende dem videre til rette vedkommende.

Arbeiderpartiet, Landsorganisasjonen og Ungdomsfylkingen vil søke samarbeide med arbeiderorganisasjonene i andre land, og da i første rekke med broderorganisasjonene i Norden. Det som det gjelder om, er å reise en *internasjonal kampbevegelse* mot fascisme og annen reaksjon, og herunder også mot krigsfaren. En bevegelse som også kan gi støtet til en kraftigere og mer samlet offensiv fra arbeiderklassens side.

De norske arbeidere må samtidig som de yder sine tyske klassefeller og kamerater sin solidariske støtte, gjøre sig klar til et offensivt fremstøt. Også her hjemme gjør den reaksjonære og arbeiderfiendtlige politikk sig sterkt gjeldende. Selv fascismen begynner å reise hodet. Desto mere påkrevd er det at arbeiderne mobiliserer sine organisasjonsmessige krefter. Det stilles store krav, men så er det også store muligheter. Opløsningsprosessen skrider frem innen det gamle

samfund. Det luter mot sitt fall. Men nettop derfor vokser desperasjonen og den kan gi sig så voldsomme og brutale utslag som de vi nu er vidne til i Tyskland. I en slik historisk time må alle arbeidere finne sin plass og gjøre sin skyldighet.

Bidrag som bevilges eller penger som samles inn, bedes uopholdelig sendt Arbeidernes Justisfond, Folkets Hus, Oslo. Det blir etterhvert kvittert i Arbeiderpartiets presse for de beløp som kommer inn.

Oslo, 7 mars 1933.

Arbeidernes fagl. Landsorganisasjon

Sekretariatet
Halvard Olsen.

Det norske Arbeiderparti
Centralstyret

Oscar Torp.

Arbeidernes Ungdomsfylking

Centralstyret
Kåre Hansen.

Landsstyret vedtok i møte 19 mars følgende:

Det norske Arbeiderpartis landsstyre sender de forfulgte tyske klassefeller sin solidariske hilsen. Det uttrykker sin avsky for de barbariske midler som den fascistiske bevegelse benytter sig av for i kapitalistklassens interesse å slå arbeiderbevegelsen ned.

Landsstyret opfordrer alle klassebevisste norske arbeidere til å gi uttrykk for sin solidaritet i handling, ved å slutte sterkt op om den støtteaksjon partiet sammen med Landsorganisasjonen og Ungdomsfylkingen har reist til fordel for de tyske arbeidere.

De skandinaviske land er snart det eneste sted i Europa hvor demokratiet ennå råder og hvor der er et fristed for dem som er forfulgt for å ha kjempet klassens sak. Men også her i Norge reiser fascismen truende hodet.

Derfor retter landsstyret en inntrengende opfordring til alle partifeller om å være årvåkne og kampberedt. Organisasjonene må styrkes og deres aktivitet økes, så de kan bli istand til å slå tilbake de fascistiske fremstøt her i landet.

I kampen mot fascismen må alle arbeidere stå samlet. Det norske Arbeiderparti vil av all evne medvirke til at der kommer i stand en klassesamling på internasjonalt grunnlag og retter en appell til alle arbeidere om med øket styrke å gå inn for en organisatorisk samling av alle arbeidere i kampen mot fascismen.

*

Disse opfordringer om støtteaksjoner blev fulgt av en rekke møter. Som bidrag innkom i alt kr. 7 858.62.

Internasjonale forbindelser.

Like over nyttår foreslo Hollands uavhengige Socialistparti at den internasjonale samarbeidskomité holdt et møte i Paris 4. februar for å behandle samlingsspørsmålet og foreta den endelige redigering av det manifest som blev besluttet utsendt på møtet i Amsterdam året før. I den anledning fattet centralstyret i møte 9 januar følgende vedtak:

«Da det nu er knapt 3 uker til konferansen i Paris, vil centralstyret uttale som sin opfatning at opropet ikke bør sendes ut før efter konferansen, og at denne bør foreta den endelige redigering.

Man vil anbefale at til grunn legges det foreliggende utkast, men det bør gjøres mer konsist og positivt og rettes direkte til Den socialistiske Arbeiderinternasjonale og Den kommunistiske Internasjonale. Det må fremheves under henvisning til vår uttalelse av 15 august 1932 at det innlede samarbeide mellem de frittstående socialistiske partier ikke tilstreber dannelsen av en ny, men samling i én internasjonale på den revolusjonære socialismes grunn. Opropet må gis en så klar formulering, at de kommunistiske seksjoner ikke kan påberope sig det under sine enhetsfrontsmanøvrer.»

Til å representere partiet på konferansen blev valgt *Oscar Torp* og *Finn Moe*.

Konferansen blev avholdt den 4—6 februar i Paris. Den var viet den internasjonale klassesamling i forbindelse med situasjonen i Tyskland. I konferansen deltok Brockway og Paton fra Det uavhengige engelske Arbeiderparti, Schmidt fra Det uavhengige hollandske Arbeiderparti, Seydewitz og Rosenfeld fra Det tyske socialistiske Parti og Oscar Torp og Finn Moe fra Det norske Arbeiderparti. Det polske uavhengige Arbeiderparti og det polske Bund var forhindret i å sende nogen representant.

Sekretær Patons beretning viste at det i den senere tid er knyttet nye forbindelser i en rekke land.

Konferansen besluttet å offentliggjøre et oprop til den internasjonale arbeiderklasse, de to internasjonaler og alle frittstående arbeiderpartier med en inntrengende opfordring om å samles til kamp mot reaksjonen. Men i betraktning av den kritiske situasjon i Tyskland besluttet konferansen å sende følgende henvendelse til Den socialistiske og Den kommunistiske Internasjonale:

«I betraktning av den alvorlige situasjon som den internasjonale arbeiderklasse idag står overfor og den fare som Hitler-diktaturet i Tyskland betyr, anmoder vi om øieblikkelig innkallelse av en konferanse mellem Den socialistiske Internasjonale, Den kommunistiske Internasjonale og De uavhengige socialistiske partier. Denne konferanse må ha til oppgave å planlegge en felles aksjon til støtte for de arbeidere som undertrykkes av fascismen i dens forskjellige former og slå tilbake den internasjonale reaksjon.»

Telegarmet var undertegnet av Det norske Arbeiderparti, Det uavhengige engelske Arbeiderparti, Det uavhengige hollandske Arbeider-

parti, Det polske uavhengige Arbeiderparti og Det tyske socialistiske Arbeiderparti. Det franske uavhengige Arbeiderparti som holdt landsmøte på samme tid, besluttet enstemmig å gi denne henvendelse sin tilslutning og undertegnet også det internasjonale oprop. Det samme gjorde Det italienske socialistiske Parti.

Videre besluttet det i nær fremtid å innkalle en internasjonal konferanse av alle som arbeider for en internasjonal arbeidersamling på klassekampens grunn. Denne konferanse skulde undersøke mulighetene for å legge grunnlaget til en internasjonal samlingskonferanse.

Det oprop konferansen vedtok, hadde følgende ordlyd:

Til den socialistiske Arbeiderinternasjonale!

Til Den kommunistiske Internasjonale!

Til arbeiderne i alle land!

Aldri nogen gang siden verdenskrigen har situasjonen vært så alvorlig for arbeiderne rundt om i verden som nu. I alle de kapitalistiske land stiger arbeidsledigheten stadig, og reaksjonen som sitter fast i sadlen, berøver arbeiderne deres sociale rettigheter og presser så vel de arbeidende som de arbeidsledige arbeideres levestandard ned på sultenivået. Fascismen, den hensyngnende kapitalismes siste bolverk brer sig, åpent og fordekt, til nye land. Hitler har overtatt makten i Tyskland. Protester fra arbeidernes side møtes med polititerror og i mange land med nye angrep på deres politiske og sociale rettigheter.

Krigsfaren vokser. «Nedrustnings»-komedien i Genf bare bekrefter at stormaktene har begynt en ny kapprustning. Det reaksjonære diktators beslutning om å opruste i Tyskland, ved dets store innflytelse på den militaristiske opinion i Frankrike, den såkalte «nasjonale» britiske regjeringens fordektige motstand mot alle nedrustningsforslag, mens den opprettholder og utvider sitt imperialistiske tyranni ved å slå ned det indiske folks kamp for sin frihet, de fascistiske regjeringer i Polen og Italias åpne fascisme, den mistenksomhet og frykt som preger forholdet mellom alle européiske regjeringer, de militaristiske fremstøt i Syd-Amerika som den nord-amerikanske og britiske imperialisme understøtter — alt dette viser tydelig nok hvor stor krigsfaren er.

Avrustningskonferansen, de resultatløse økonomiske konferanser, maktesløsheten overfor den japanske imperialisme som bare følger de européiske stormakters eksempel, viser Folkeforbundets skrittvisse oppløsning.

Ved sine provokasjoner overfor Sovjet-Samveldet er den japause imperialisme et verktøi for de kapitalistiske planer mot Sovjet-Russland. Alle forutsetninger som i 1914 førte til verdenskrig er til stede også idag. Hvis kapitalistklassen får lov å beherske regjeringene i de fleste land, er en ny verdenskrig unngåelig.

Dette er de farer som truer arbeiderne i hvert eneste kapitalistisk land. Disse farer kan ikke bekjempes og overvinnes ved på klassesam-

arbeidets grunn å tolerere de kapitalistiske partiers politikk. Samarbeidspolitikken har hatt skjebnesvangre konsekvenser for arbeiderklassen og har nødvendigvis svekket Den socialistiske Arbeiderinternasjonale. Heller ikke kan disse farer med hell møtes av en «enhetsfront» efter kommunistisk opfatning som bare er en taktisk manøver og skal tjene fraksjonelle formål.

For å knekke reaksjonens og fascismens makt er det nødvendig å skape en ny og ærlig samlet arbeiderfront på organisatorisk basis som kan føre frem til en effektiv organisatorisk samling av alle arbeidere. Ikke en overfladisk samling som bare skal tjene sekteriske formål og dekker over dyptgående ideologiske uoverensstemmelser, men en virkelig samling som hviler på en felles opfatning av hensikten med klassekampen, på erfaringene fra den revolusjonære kamp i Russland og andre land, og på en fast vilje til å erklære kapitalismen uophørlig krig. Denne sanne samling medfører en avgjort fordømmelse av all tolereringspolitikk og alt classesamarbeide og fast opposisjon til alle partier som fører denne politikk.

Uten samstemmighet om disse fundamentale grunnsetninger er «samlingen» en illusjon og en hindring for arbeiderklassens fremmarsj. Men så snart denne samstemmighet er oppnådd er samlingen nødvendig og uundgåelig.

Vi rammes alle, om vi er socialdemokrater, kommunister eller uavhengige socialister, av reaksjonens angrep. Kapitalistene gjør ingen forskjell på oss når det gjelder lønnsreduksjoner, når det gjelder å berøve arbeiderne deres politiske rettigheter. For reaksjonen er vi alle arbeidere, uansett politisk opfatning.

Som arbeidere har vi felles interesser. Bortsett fra hvad vi ellers mener, så vet vi at vår første og viktigste oppgave må være å slå tilbake angrep som rettes mot oss. Så lenge reaksjonen hersker, kan ingen av oss gjennomføre et eneste av våre krav, et eneste av våre mål. Den første og viktigste oppgave er å slå reaksjonen ned.

Men det makter ingen av oss alene, så lenge vi optrer på egen hånd og isolert. Ved splittelsen svekker vi oss selv, øder våre krefter på innbyrdes kamp istedenfor å bruke dem mot vår felles fiende, reaksjonen. Ved splittelsen drives vi lenger og lenger fra hverandre, ennskjønt vi som klassebevisste arbeidere alle har de samme interesser.

Kamerater!

En samlet arbeiderfront er en tvingende nødvendighet. Det er den første forutsetning for å stanse reaksjonen, for å kunne gjøre nye fremstøt for å gjennomføre socialismen.

De uavhengige socialistiske partier retter derfor en inntrengende appell til alle arbeidere og alle arbeiderorganisasjoner om å ta positive skritt for å skape en sann arbeidersamling. Vi er alle enige om å kjempe mot fascismen og reaksjonen, mot angrepene på arbeidernes levestandard og våre politiske rettigheter. La oss skape en samlet front av klassebevisste arbeidere omkring dette enkle program. Agitér for denne samlede front av alle som godkjenner vårt grunnlag, i din fagforening, i din partiavdeling, på arbeidsplassen. Fremsett forslag om en samlet arbeiderfront på grunnlag av fordømmelse av klasse-

samarbeidet, solidaritet i klassekampen og revolusjonær samling for gjennomførelse av socialismen.

En samlet optreden av alle arbeiderorganisasjoner er den viktigste oppgave både for øieblikket og for tiden fremover. Av den samlede front for felles optreden vil der senere fremstå en enhetlig internasjonal som er målet for alle verdens arbeidere. Denne enhet er bare mulig på klassekampens og den revolusjonære socialismes grunn. Og den er også bare mulig hvis de partier som tilhører Den tredje Internasjonale slutter med å være grupper som står under diktatorisk ledelse av en centralorganisasjon som isolerer dem fra arbeidernes kamp i deres eget land. Krisen og reaksjonens fremskritt har vist at både koalisjonspolitikken og den politikk som isolerer en del av arbeiderne fra hele klassens kamp og setter arbeiderne op mot hverandre istedenfor å samle dem, er like feilaktig.

Kamerater!

Kampen for dette program vil skape den samlede arbeiderfront som vil føre frem til den organisatoriske samling. Splittelsen vil være overvunnet og en ny kraftig og sterk arbeiderbevegelse vil gjenopstå!

Det uavhengige Arbeiderparti.
(England.)

Det uavhengige Socialistparti.
(Holland.)

Det uavhengige Socialistparti.
(Polen.)

Det socialistiske Arbeiderparti.
(Tyskland.)

Arbeiderklassens Samlingsparti.
(Frankrike.)

Det italienske Socialistparti.

Det norske Arbeiderparti.

I anledning av at Den socialistiske Arbeiderinternasjonale rettet henvendelse til Den kommunistiske Internasjonale om forhandlinger om samlet optreden mot fascismen, besluttet centralstyret å tilby de to internasjonaler om ønskelig, å ordne det nødvendige for en konferanse i Oslo. Denne beslutning blev meddelt de to internasjonaler gjennom følgende telegram 17 mars:

«Hvis S. A. I. (K. I.) skulde finne det hensiktsmessig å legge en eventuell samtale eller konferanse med representanter fra Kom. Intern (S. A. I.) til Oslo, vil Det norske Arbeiderparti med glede treffe de forberedelser som måtte være nødvendige.»

Den 10 og 11 juni blev det holdt et møte i den internasjonale samarbeidskomité i Brüssel. På dette møte var partiet representert ved Oscar Torp og Finn Moe. Møtet behandlet forberedelsene til den planlagte internasjonale konferanse av uavhengige partier.

Den forannevnte internasjonale konferanse av de uavhengige partier og grupper som arbeider for en internasjonal samling, blev avholdt i Paris i dagene 27—28 august. Hensikten var å undersøke mulighetene for innkallelse av en internasjonal samlingskongress.

Det norske Arbeiderparti var representert i informasjonsøiemed ved Finn Moe. Følgende partier var representert:

Uavhengige Arbeiderparti (I. L. P.) England, Det norske Arbeiderparti, Italienske maximalistiske Parti, Tysklands sosialistiske Arbeiderparti, Proletariske Enhetsparti, Frankrike, Revolusjonære sosialistiske Parti, Holland, Uavhengige sosialistiske Parti, Holland, Uavhengige kommunistiske Parti, Sverige, Uavhengige kommunistiske Parti, Spania, Venstreopposisjonen (Leninister), Tyskland, Venstre-Internasjonalister (Trotskigruppe), Tyskland, Internasjonale L. O. (Trotskigruppe), Venstre sosialrevolusjonære Parti, Russland, Uavhengige sosialistiske Parti, Polen, Uavhengige soc. gruppe, Rumenia.

I anledning konferansen fattet partiets centralstyre i møte 28 august følgende vedtak:

«Innkallelsen av en slik konferanse må gjøres betinget av de to internasjonale medvirker hertil. For øvrig henvises til partiets retningslinjer og tidligere standpunkt.»

Konferansen vedtok følgende resolusjoner:

1. *Internasjonal samling.*

1. Siden de syv uavhengige partier i begynnelsen av februar dette år offentliggjorde sitt manifest har begivenhetene utviklet sig i rasende tempo.

2. Verdenskrisen ryster mer og mer det kapitalistiske produksjonssystem og fører det stadig nærmere kaos og ruin, samtidig som det tvinger kapitalismen til å anvende de skarpeste forholdsregler for å sikre de herskende klassers stilling.

3. Arbeidsledigheten i verden vokser dag for dag og angrepene på arbeiderklassens levestandard, som på dens politiske og økonomiske rettigheter blir overalt mere brutale.

4. Krigsfaren vokser stadig og militarismen og nasjonalismen brer sig over hele verden.

5. Samtidig marsjerer fascismen frem i raskt tempo, utnyttende vold og vebnet makt, idet den som den terroristiske fortropp for den døende kapitalisme stiller sig den ene oppgave å smadre arbeidernes organisasjoner og kaste arbeiderne tilbake til lønns-slaveri og tyranni.

6. Hitlers herredømme har fullstendig knust arbeidernes organisasjoner i Tyskland. Aldri nogen gang tidligere har verden sett et så skjebnesvangert og fullstendig sammenbrudd av kolossale arbeiderorganisasjoner, som de der i Tyskland hadde stillet sig den oppgave å forsvare arbeidernes interesser og deres elementære rettigheter.

7. Fascismens seier i Tyskland har vist hele verden de socialdemokratiske og kommunistiske partiers bankerott. Det socialdemokrat-

iske parti var det sterkeste ledd i Den annen Internasjonale. Dets politikk i den kapitalistiske stat — dets samarbeide med mellemklassepartiene og dets deltagelse i koalisjonsregjeringene sammen med dem, dets støtte av reaksjonære regjeringer («det minste ondes politikk») — har ført til opgivelsen av forsvarskampen for proletariatets interesser og følgelig til den tyske arbeiderbevegelses ødeleggelse slik som det er blitt klart under Hitlers styre. Det socialdemokratiske partis politikk er i virkeligheten Den annen Internasjonales politikk. Endog etter at denne politikk har lidd et så fullstendig nederlag kan man konstatere at ingen av Den annen Internasjonales partier har tatt lærdom av de forferdelige begivenheter i Tyskland.

8. Til tross for at Tysklands kommunistiske parti har bestått i fjorten år, at det hadde den sterke moralske støtte som Sovjet-Unionens eksistens betyr, at det hadde store materielle subsidier for sin propaganda og at det arbeidet under de store muligheter som skaptes av en verdenskrise av ennu usett omfang, har det dog gjenne sine feil demonstrert sitt fullstendige sammenbrudd.

9. Den tredje Internasjonale kan ikke undra sig ansvaret for det tyske kommunistiske partis sammenbrudd. Den har tatt initiativet til dets skinnrevolusjonære politikk og den har helt ut forsvart denne politikk som betød en oppgivelse av dens egen oprinelige ideologiske grunnvoll. Denne utglidning av Den tredje Internasjonale, som beherskes av Russlands kommunistiske Parti, er delvis en følge av at den sociale revolusjon er uteblitt i andre land. Under slagordet «Socialismen i ett land» har Den tredje Internasjonales byråkrati opgitt verdensrevolusjonens interesser. Den har ført partistridighetene fra den russiske seksjon inn i Internasjonals øvrige partier, har kvalt det indre demokrati i disse partier og betraktet enhver kritikk som kjetteri.

10. Vi har appellert til internasjonal samling og aksjon. Denne appell er ikke møtt med noget effektivt svar fra de to Internasjonals side.

11. Det er derfor en følge av at Den annen og Den tredje Internasjonales politikk og organisasjoner har brutt sammen, når verdens socialistiske arbeidere nu stilles overfor den umåtelige, men ufravikelige oppgave å gjenopbygge en internasjonal bevegelse og å søke å gjenforene den internasjonale arbeiderklasse på den revolusjonære socialismes grunn. Det første skritt må være å sammenkalle en verdenskongress av representanter for alle arbeiderorganisasjoner i verden som aksepterer den revolusjonære kamp som grunnlag for socialismen. Verdenskongressens hovedoppgave må være å drøfte det almindelige grunnlag, de prinsipper og den politikk som kan føre til en effektiv revolusjonær aksjon og som de uavhengige socialistiske partier kan forberede og gjennomføre. De uavhengige socialistiske partier vil ta initiativet til sammenkallelsen av en slik kongress til en senere fastsatt dato og de vil søke støtte for denne kongress hos alle arbeiderklassens organisasjoner.

12. De uavhengige socialistiske partier er fullkommen overbevist om at denne appell vil bli fulgt av alle de tusener av arbeidere, hvis

beundringsverdige mot og utholdenhet ennå alltid er ubrutt tross sammenbruddet av den politikk som har ført dem fra den ene katastrofe til den annen.

2. *Boikott av Hitlers system.*

Den sosialistiske Arbeiderinternasjonale og Den kommunistiske Internasjonale har avslått å innlede en effektiv internasjonal boikott av Hitler-Tyskland. De kunde herigjennem ha gjort et siste avgjørende forsøk på å samle og forene arbeidernes antifascistiske krefter. Dette avslag betyr i praksis en internasjonal selvopgivelse overfor fascismens triumferende krefter.

Den vareboikott som i enkelte land er erklært av de reformistiske organisasjoner, men som stadig på et eller annet vis svarer til en nasjonalistisk parole, har ikke den ringeste verdi. Den eneste rette vei er en industri- og transportboikott på internasjonal basis overfor det fascistiske Tyskland og med det mål å forene til en organisert direkte aksjon mot fascismen sjøfolkene, jernbanefolkene, transportarbeiderne o. s. v.

Denne revolusjonære boikott er avslått av begge Internasjonaler. De nasjonale interesser er ennå en gang viktigere enn arbeiderklassens internasjonale interesser.

Den kommunistiske Internasjonale møtte opfordringen til internasjonal boikott med avslag på grunn av at dens mektigste seksjon i Sovjet-Russland ikke kunde trekkes inn i en slik aksjon og fordi Sovjet-Unionens interesser var avhengige av at der bestod «normale» handelsforbindelser med det fascistiske Tyskland.

Vi har alltid forsvart Sovjet-Unionen som et bolverk for det internasjonale proletariat. — Hele verdens arbeiderklasse hadde derfor rett til å vente av Sovjet-Unionen at den var førende i boikott-aksjonen, og at den samlet alle revolusjonære krefter til aktiv kamp mot fascismen. Men nu stiller Den kommunistiske Internasjonale Sovjet-Unionens formentlige interesser, d. v. s. en enkelt av Arbeiderinternasjonals seksjoner, over den påtrengende nødvendige oppgave å samle det internasjonale proletariat til effektiv revolusjonær solidaritet.

Representantene for de på denne konferanse deltagende sosialistiske partier og grupper går inn for denne internasjonale industri- og transport-boikott overfor det fascistiske Tyskland, fordi den alene er et virkningsfullt middel til å bekjempe Hitler-terroren og til å forene arbeiderklassens krefter i alle land mot fascismen. De forplikter sig til å gjøre alt hvad der står i deres makt for at deres partier skal medvirke til en kraftig aksjon, der skal samle arbeiderorganisasjonene med den oppgave for øie å innlede og gjennomføre denne boikott inntil Hitler-regimet oppgir forfølgelsen av sine politiske motstandere, og

1. gjeninnfører arbeidernes vesentligste politiske rettigheter,
2. frigir de politiske fanger og opløser konsentrasjonsleirene,
3. gjør ende på voldssystemet mot de politiske motstandere.

3. *Deltagelse i internasjonale kongresser.*

Overfor fascismens ustanselige vekst, den fremadskridende kapitaloffensiv og den voksende krigsfare kunde organiseringen av internasjonale kongresser over partiene være overordentlig nyttig til bekjempelse av krigsfare, fascismen og kapitaloffensiven.

Men konferansen ser sig allikevel tvunget til å fastslå den måte hvorpå De kommunistiske Internasjonale og dens biorganisasjoner søker å møtekomme dette behov for en virkelig organisert internasjonal kampfront over partiene, idet man tilsynelatende imøtekommer behovet, samtidig med at man skader den internasjonale klassekamp og hindrer at der faktisk opprettes en front av alle kampberedte partier og grupper.

Ved innbydelser forbigår man forsettlig de nasjonale organisasjoners ledelser, bare enkelte lokale grupper og enkeltpersoner innbys. De får ingen tid og anledning til å delta i det forberedende kongressarbeide, men samtidig vil man gjøre dem medansvarlig for kongressens resultater.

Den slags internasjonal virksomhet skaper bare forvirring, mistro og skuffelse hos arbeiderne, som stadig påny opdager at disse møter tjener sekteriske formål og ikke arbeidernes interesser, og at de mere hindrer enn beforder dannelsen av en enhetlig front.

De her representerte uavhengige revolusjonære socialistiske partier beslutter derfor ikke å delta i disse kongresser sålengte følgende betingelser for kameratslig samarbeide ikke er gitt:

- a) At ingen innbydelse sendes lokale grupper, men at innbydelser til organisasjonene om å la sig representere kun sendes gjennom de nasjonale partiers og internasjonale organisasjoners ledelse.
- b) At de innbudte partier får anledning til å la sig representere i de komitéer som forbereder vedkommende møte, likesom i kongressens dagsorden-komité.

Centralstyret behandlet i møte 20 desember de resolusjoner som var vedtatt på konferansen, og tok disse til etterretning. Videre besluttet:

«Det norske Arbeiderparti er villig til å delta i en internasjonal kongress som i overensstemmelse med landsmøtets vedtak har til oppgave å søke istandbragt en samling av arbeiderklassen på klassekampens grunn, men ikke i nogen kongress som har til hensikt å drøfte spørsmålet om dannelse av nogen ny internasjonale. Samlingen må skje på et organisasjonsmessig grunnlag, og kongressen må derfor være betinget av tilslutning fra de to internasjonale og de frittstående socialistiske grupper og partier.

I henhold til landsmøtets vedtak og de av centralstyret tidligere fattede beslutninger som blev godkjent av landsmøtet, er partiets deltagelse i det internasjonale samarbeid bestemt av ønsket om gjennom dette samarbeide å understøtte bestrebelsene for å nå frem til en internasjonal samling på et socialistisk og klassemessig grunnlag.

Partiet beslutter å la sig representere på møtet i samarbeidskomitéen i London 27 januar, og gir sin representant i opdrag å fremlegge det ovenfor nevnte standpunkt, for så å komme tilbake til spørsmålet når møtets vedtak foreligger.»

Stortingsvalget.

Programmet.

Landsmøtet vedtok retningslinjer for stortingsvalget og bemyndiget landsstyret til på grunnlag av disse retningslinjer å utforme stortingsprogrammet. I landsstyremøtet umiddelbart etter landsmøtet blev det overlatt centralstyret å utforme programmet som blev sålydende:

Det norske Arbeiderpartis stortingsprogram ved valget 1933.

Den hårde krise verden nu gjennomlever skyldes det kapitalistiske samfundssystem med dets manglende evne til å innpasse produksjonen efter behovet og til å fordele såvel godene som byrdene på rettfærdig måte.

Under den alvorlige situasjon arbeidsledigheten og pengepolitikken har skapt også i vårt land, har Det norske Arbeiderparti funnet det nødvendig å legge frem for Stortinget en samlet plan til lindring av krisen. Denne plan som både tok sikte på hurtig hjelp og på varig hjelp, blev stemt ned av Stortingets borgerlige flertall. De borgerlige partier har under hele krisen tydelig vist at det eneste de kan enes om, er å stemme Arbeiderpartiets forslag ned. Derimot mangler de evne og vilje til å samle sig om virkelige tiltak for å bedre forholdene i landet.

Det er derfor nødvendig at folket ved valget i år gir Det norske Arbeiderparti flertall i Stortinget og dermed regjeringsmakten, så det i kommende periode kan gjennomføres planmessige og effektive tiltak fra Statens side for å få arbeidslivet i gang og for å bringe hurtig hjelp til lindring av krisen.

Midt under den verste krise trues også vårt land av den fascistiske fare. En seir for den borgerlige reaksjon ved valget i år vil være en seir for fascismen og dermed den alvorligste fare for folkestyret.

Under henvisning til Det norske Arbeiderpartis prinsipielle program og arbeidsprogram opfordres landets arbeidende befolkning til ved valget i år å samle sig om følgende tre hovedkrav til Stortinget for kommende periode:

I. *Rådbøter mot krisen.*

a) *Arbeidsledigheten.*

De arbeidsledige må settes i arbeid. For å skaffe hurtig hjelp må Statens anleggsvirksomhet kraftig utvides ved øket vei- og jernbanebygging, elektrisering av jernbaner, havneanlegg, telegraf- og telefonanlegg, så tusener av ledige hurtig kan komme i virksomhet, samtidig

som det ved disse arbeider skapes økede omsetningsmuligheter for store distrikter.

Herunder må tas hensyn til at våre vannfall og andre rikdomskilder utnyttes, og til industriell virksomhet som faller naturlig for vårt land og er av særlig betydning for landets næringsliv. Således er det av stor viktighet at skibsbygningsindustrien bringes på fote.

Arbeidstiden må forkortes så flere kan komme i virksomhet.

Utvidet støtte til jorddyrkning og bureising og til kulturarbeider i skogen. Statsgaranti for lån til driftskapital for mindre jordbrukere.

Fiskeribedriften må frigjøres for spekulasjonens skadelige innflytelse. Effektiv støtte til fiskernes samvirke i felleskjøp, tilvirkning og omsetning.

Kamp mot politisk spekulasjon i den arbeidsledige ungdoms nød. Den arbeidsledige ungdom må få fri faglig opplæring og skaffes plass i arbeidslivet.

b) Gjeldsregulering.

Hurtig gjeldsregulering for bønder, småbrukere, fiskere og arbeidere, og for kommuner. Låntagere i Småbruk- og Boligbanken, Hypotekbanken, Fiskeribanken og andre låneinretninger må sikres rett til å få gjeldsnedsettelse etter takst, uten tvangsauksjon. Lånerenten settes ned. Bønder, arbeidere og fiskere som uten egen skyld er ute av stand til å klare sine økonomiske forpliktelser, må få utsettelse med renter og avdrag på gjeld som hviler på deres hjem, jord og redskaper.

Ved at folket settes i arbeide, lønnsnivået holdes oppe og rentebyrden lettes, økes kjøpeevnen og dermed også lønnsomheten i jordbruk, fiskeri og industri. Derved ophjelpes også best kommunenes økonomi.

II. Vern om de demokratiske rettigheter.

Folkets demokratiske rettigheter oprettholdes og trygges. Ingen innskrenkning i stemmerett og valgbarhet. Vern om det kommunale selvstyre og folkedomstolene. Klasselover som er rettet mot den fattige befolkning og mot de organiserte arbeidere må bekjempes og oppheves.

III. Avrustning.

Avrustning. Militærvesenet omdannes til vaktvern. Alle hvite garder og frivillige militærorganisasjoner oppløses.

Nominasjonene.

Alle nominasjoner i landkretsene blev foretatt overensstemmende med de offentlige nominasjonsregler. Likeledes i byvalgkretsene, undtatt Oslo og Bergen.

Centralstyret godkjente samtlige nominasjoner, som var:

Landkretsene:

Østfold: 1. Johs. Bergersen, Borge, 2. Peter Thorvik, Idd, 3. Thorvald Svendsen, Eidsberg, 4. Magnus Johansen, Tune, 5. Emil Andersen, Jeløy, 6. Anton Davidsen, Kråkerøy, 7. Magnus Vestby, Spydeberg, 8. Grethe Andersen, Torsnes, 9. Emil Hult, Berg, 10. Carl J. Andresen, Rygge, 11. Anton Mosbæk, Øymark, 12. Ragnvald Nygaard, Rolvsøy.

Akershus: 1. K. M. Nordanger, Lillestrøm, 2. Harald Halvorsen, Aker, 3. Bernt Kørslund, Eidsvoll, 4. Helga Ramstad, Aker, 5. Thv. Thorstensen, Vestby, 6. M. Jul Halvorsen, Ullensaker, 7. Marta Nielsen, Bærum, 8. Gudbrand Indgjerdingen, Hurdal, 9. Daniel Vikin, Nes, 10. Olaf Kämpfus, Skedsmo, 11. Herman Stordalen, Asker, 12. Alfr. Nyhus, Blaker, 13. A. Chr. Holte, Rælingen.

Hedmark: 1. Oscar Nilssen, Løten, 2. Olav Sæter, Elverum, 3. K. T. Sjølie, Nord-Odal, 4. P. E. Vorum, Ytre Rendal, 5. K. Fonstad, Ringsaker, 6. August Austad, Trysil, 7. Kr. Raaberget, Hoff, 8. Ole Beck, Folldal, 9. Petter Bækkelund, Stange, 10. Kr. Øien, Stor-Elvdal, 11. Kasper Dalermoen, Brandval, 12. Rudolf Hedemann, Vang, 13. Reidar Aamo, Os.

Opland: 1. Johs Bøe, Jevnaker, 2. Lars Moen, Dovre, 3. M. Smeby, S. Land, 4. Olav Meisdalshagen, N. Aurdal, 5. Egil Hersnæs, Sør-Fron, 6. Ivar Dahle, Heidal, 7. Eirik Klemetsrud, Sør-Aurdal, 8. Anna Løchsen, Jevnaker, 9. Hans Bruøygard, Lom, 10. Thv. Ulsnes, Brandbu, 11. S. Lindokken, Biri.

Buskerud: 1. Chr. Hornsrud, Modum, 2. Nils Steen, Nedre Eiker, 3. Johan Jensen, Gol, 4. Jon Leira, Røyken, 5. Knut Eidsaaen, Nore, 6. Laura Hansen, Norderhov, 7. Mathias Eide, Øvre Eiker, 8. Ingvald Johansen, Lier, 9. Ole Braathen, Modum, 10. John Andersen, Hurum, 11. Ragnvald Nystrøm, Ådal.

Vestfold: 1. Joh. Mathiassen, Sandar, 2. Laurits Grønland, Skoger, 3. Daniel Vefald, Brunlanes, 4. H. C. Smitt, Stokke, 5. Evald Nilssen, Sande, 6. Hans Hem, Hedrum, 7. Ole Jacobsen Heian, Ramnes, 8. Johs. Jonassen, Nøtterøy.

Telemark: 1. Olav Steinnes, Rjukan, 2. Olav Versto, Vinje, 3. Olav Vegheim, Gjerpen, 4. Tor Lundtveit, Drangedal, 5. Nils Højljesen, Hovin, 6. Hans Sandsdalen, Seljord, 7. Gustav Hill, Eidanger, 8. Torstein Bringa, Fyresdal, 9. Tor Hogga, Lunde, 10. Anders Nicolaisen, Skâtøy, 11. H. Evjenth, Nissedal.

Aust-Agder: 1. Torvald Haavardstad, Evje, 2. Halvor Smeland, Gjøvdal, 3. Johan Berlid, Hisøy, 4. Aasmund Lunde, Gjerstad, 5. Mar-

tha Espeland, V. Moland, 6. Syver Kristiansen, Stokken, 7. Sigurd Landaas, Dypvåg, 8. Julius Ring, Tvedestrand, 9. Karl Olsen, Åmli, 10. Olav Skisland, Iveland.

Vest-Agder: 1. Alfred Udland, Sør-Audnedal, 2. Aasmund Kulien, Greipstad, 3. Ludvig Hunsbedt, Kvinesdal, 4. Emil Simonsen Ugland, Oddernes, 5. A. Sudland, Lista, 6. Ole G. Skjeie, Eiken, 7. Chr. Frivold, Hægeland, 8. Karl Olsen, Farsund.

Rogaland: 1. I. K. Hognestad, Time, 2. Olav M. Vikre, Skudenes, 3. Hans O. Berge, Sauda, 4. Olav Skrede, Sokndal, 5. Tønnes Hansen, Egersund, 6. T. Fjermestad, Sandnes, 7. Kristoffer Kvalavaag, Avaldsnes, 8. Andr. Vaage, Lund, 9. Ommund Larsen, Høyland, 10. Sven Mikkelsen, Hietland.

Hordaland: 1. K. Bergsvik, Haus, 2. G. B. Forstrøm, Odda, 3. Ole Jensen Rong d. y., Herdla, 4. Isak Flatabø, Kvam, 5. Alfred Hjeljestad, Laksevåg, 6. Knut Huseeth, Stord, 7. Anna Mathiesen, Odda, 8. Knut Almenningen, Voss, 9. M. M. Bolstad, Bruvik, 10. Anton Hansen, Loddefjord, 11. Hans Vannes, Skånevik, 12. Martha Vedaa, Fana, 13. A. Takvam, Samnanger, 14. Riber Andersen Hereid, Eidfjord.

Sogn og Fjordane: 1. Anders Lothe, Florø, 2. Botolf Thunshelle, Aurland, 3. Edv. Solheim, Sandane, 4. Knut Opdahl, Høyanger, 5. Bernhard Hauge, Gulen, 6. Hans Aardal, S. Vågsøy, 7. Herman Wie, Førde, 8. Anders Offerdal, Lærdal, 9. Knut H. Bjørlo, Eid.

Møre: 1. Olav Oksvik, Bolsøy, 2. Peder Alsvik, Bremsnes, 3. N. P. Skrede, Hareid, 4. Lars Sandnes, Valsøyfjord, 5. Ole Aurdal, Ørskog, 6. Edv. Ryste, Ørsta, 7. Einar Helland, Vestnes, 8. Elias B. Huse, Sandøy, 9. A. Sæterøy, Surnadal, 10. Emil Korsnes, Haram, 11. Ole Ramstad, Grytten, 12. Anders Drage, Tingvoll.

Sør-Trøndelag: 1. Johan Nygaardsvold, Malvik, 2. Amund R. Skarholt, Ørkdal, 3. Adolf Salbubæk, Stjørna, 4. Nicolai Eggen, Melhus, 5. Ole B. Garberg, Selbu, 6. Ola J. Rise, Opdal, 7. Konrad Husby, Strinda, 8. Odin Fredagsvik, Nord-Frøya, 9. Hans P. Foraas, Singsås, 10. Oldus Larsen, Ørkdal, 11. Peder Storsve, Klæbu, 12. Peter Sundet, Jøssund.

Nord-Trøndelag: 1. Albert Moen, Sparbu, 2. Johan Wiik, Namsos, 3. Kristian Rothaug, Meråker, 4. E. Aasgaard, Vikna, 5. Andreas Hangan, Værdal, 6. Tore Rye, Harran, 7. Andreas Graven, Leksvik, 8. Thora Egge, Egge, 9. Gunvald Engelstad, Verran, 10. Martin Tørring, Klinga, 11. Olaf Løvlien, Skogn.

Nordland: 1. Andr. Moan, Fauske, 2. Corn. Enge, Vik, 3. Carl Bonnevie, Kabelvåg, 4. J. Steffensen, Bø, 5. Magnus Edvardsen, Ankenes, 6. H. Moe Jacobsen, Mosjøen, 7. A. Moldvik, Tysfjord, 8. Ole Hil-

Iestad, Glomfjord, 9. Oscar Floa, Vega, 10. G. Thornæs, Melbo, 11. Nils Grande, Ballangen, 12. Børge Fiksdal, Lofoten, 13. Kr. J. Næstby, Saltdal, 14. Arthur E. Thoresen, Hamarøy.

Troms: 1. Meyer Foshaug, Målselv, 2. Aldor Ingebrigtsen, Tromsøysund, 3. Alfons Johansen, Sandtorg, 4. Haakon Breivoll, Ibestad, 5. Lars Henriksen, Storslett, Nordreisa, 6. Berg Moen, Lenvik, 7. Th. Nordheim, Hillesøy, 8. Kristian Simonsen, Sørreisa, 9. Egil Blix, Torsken, 10. Magnus Elvevoll, Salangen, 11. Georg Forseth, Bardu.

Finnmark: 1. Kristian Berg, Sørøysund, 2. Aksel K. Mikola, Neiden, 3. Benjamin Torbergsen, Bosekop, 4. Peder Sivertsen, Hammebukt, 5. Jens Forseng, Berlevåg, 6. Johannes Olsen, Havøysund, 7. Johan O. Mietinen, V. Jakobselv, 8. H. Korneliussen, Gamvik, 9. Hilmar Henriksen, Mafjordhamn.

Bykretsene:

Østfold og Akershus: 1. Johan E. Pettersen, Sarpsborg, 2. Johan L. Johannesen, Fredrikstad, 3. Abraham Aakre, Halden, 4. Jørgen Kr. Jakobsen, Moss, 5. Carl Simonsen, Drøbak, 6. Sigrid Hofseth, Sarpsborg, 7. Henry Jacobsen, Moss, 8. Ludvig Larsen, Fredrikstad, 9. Oskar Strøm, Halden, 10. Anders Nord, Drøbak.

Oslo: 1. Alfred Madsen, 2. Magnus Nilssen, 3. Olaf Johansen, 4. Helga Karlsen, 5. K. F. Dahl, 6. Eugen Pettersen, 7. Rob. Lund, 8. Rachel Grepp, 9. Omar Gjestebø, 10. Eugen Johannessen, 11. Haakon Meyer, 12. Signe Nilsen, 13. Jørgen Borgen.

Hedmark og Opland: 1. Fr. Monsen, Hamar, 2. Niels Ødegaard, Gjovik, 3. Edv. Endresen, Lillehammer, 4. H. Kisen Kongsvinger, 5. Sigurd Pedersen, Hamar, 6. Anton Andreassen, Lillehammer.

Buskerud: 1. Arnt Moss, Drammen, 2. Andr. Nygaard, Kongsberg, 3. Karl Løken, Hønefoss, 4. Maren Styrmoen, Drammen, 5. Josefine Nilsen, Kongsberg, 6. Marthinius Knudsen, Drammen, 7. Anna Gundhus, Hønefoss, 8. Hans Torgersen, Drammen.

Vestfold: 1. Anton Jenssen, Tønsberg, 2. Albert Christiansen, Larvik, 3. Arne Drogseth, Horten, 4. Adolf Kristoffersen, Sandefjord, 5. Olaf Abrahamsen, Holmestrand, 6. Amanda Kock, Tønsberg, 7. Johan Andersen, Larvik, 8. Otto Christiansen, Horten.

Telemark og Aust-Agder: 1. Ola Solberg, Arendal, 2. Aslak Nilsen, Skien, 3. Saamund Bergland, Notodden, 4. Arthur Berby, Porsgrunn, 5. Tor Kivle, Kragerø, 6. Kristian Jonassen, Risør, 7. Nils Bjørnstad, Brevik, 8. Edvard Foss, Grimstad, 9. Tellefine Pedersen, Arendal, 10. Anna Helgesen, Notodden.

Rogaland og Vest-Agder: 1. B. Olsen-Hagen, Stavanger, 2. Ole Johan Olsen, Kristiansand, 3. Ingvald Førre, Haugesund, 4. Adolf Olsen, Stavanger, 5. Torkjell Brøilid, Mandal, 6. E. Djuphagen, Flekkfjord, 7. G. Natvig Pedersen, Stavanger, 8. Johan Øydegard, Kristiansand, 9. Martin Olaussen, Haugesund, 10. Andre Malde, Stavanger, 11. Maren Gjeruldsen, Kristiansand.

Bergen: 1. Johan Samuelson, 2. Gunnar Bakke, 3. Herman Michelsen, 4. Karl Furuskjæg, 5. Karen Andersen, 6. Mons Lid, 7. Annanias Olsen, 8. Ole Aarevik, 9. Anton Reikvam, 10. Albertine Jacobsen, 11. Mathias Sirevaag.

Møre: 1. Anton Alvestad, Ålesund, 2. Ulrik Olsen, Kristiansund, 3. Lauritz Venge, Molde, 4. Aug. Inderhaug, Kristiansund, 5. Petrine Stavseth, Ålesund, 6. Gottfred Hoem, Molde.

Trondheim og Levanger: 1. Sverre Støstad, 2. Ivar Aarseth, 3. S. O. Øraker, Levanger, 4. Ingebjørg Øisang, 5. Sverre Dybvik, 6. Olaf Bruaas, 7. Alfred Trønsdal, 8. Bertha Strand, 9. Olaf Skille, Levanger, 10. Conrad Kvikne, 11. Peter Aarsand.

Nord-Norge: 1. J. Andraa, Vardø, 2. Jul. B. Olsen, Narvik, 3. Gitta Jønsson, Tromsø, 4. L. O. M. Braseth, Bodø, 5. Magnus Methi, Vadsø, 6. Sigurd Eriksen, Hammerfest.

Valgkampen.

Innledningen til valgkampen var den landsomfattende agitasjon i partimåneden oktober 1932. Den fart det da kom i partiorganisasjonenes virksomhet gav støtet til en vedvarende aktivitet resten av året. Man stod således med fullt mobile organisasjoner ved valgårets begynnelse. I månedene januar og februar som det vanlig er vanskelig å få partiavdelingene i utadvendt aktivitet, var det denne gang en livlig agitasjonsvirksomhet. April måned var viet behandlingen av landsmøtets dagsorden. Og etter landsmøtet tok man igjen fatt på agitasjonen. Sjelden noget år er der holdt så mange store stevner som denne sommer. Selve valgagitasjonen begynte først i august da de første turnéer blev påbegynt, og fra nu av gikk det slag i slag med turnéer og enkeltforedrag frem til valgdagen.

Valgkampen blev denne gang ført med en pågåenhet og offensiv ånd som aldri tidligere. Det som gjorde at man kunde rekke så langt ut som man gjorde både med den skriftlige og muntlige agitasjon, var at Arbeidernes faglige Landsorganisasjon gikk aktivt inn i valgkampen. Landsorganisasjonen utskrev en ekstrakontingent som bidrag til valgkampen. Dessuten gikk Landsorganisasjonen, forbundene og

fagforeningene aktivt med i selve valgarbeidet. Denne samhørigheten i arbeidet mellom partiet og fagbevegelsen skapte en uimotståelig aktivitet og begeistring.

Flere fagforbund arrangerte agitasjonsturnéer med sine tillitsmen som talere, og forbundenes medlemsblader blev i siste måned viet valgkampen.

Arbeidernes Ungdomsforbund og Arbeidernes Idrettsforbund deltok aktivt i valgkampen med sine lag og medlemmer. Begge organisasjoner arrangerte agitasjonsturnéer og sendte ut agitasjonsmateriell spesielt beregnet på ungdommen. Arbeidernes Oplysningsforbunds virksomhet i nærmeste måneder før valget tok sikte på valgkampen. Det blev arrangert 100 instruksjonskurser om Partiets viktigste saker i stortingsprogrammet.

Til å forestå valgkampen opnevnte sekretariatet i forståelse med centralstyret en finanskomité bestående av formennene i samtlige fagforbund, samarbeidskomitéen, representanter for centralstyret, Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon, Oslo Arbeiderparti, Arbeidernes Idrettsforbund og Arbeidernes Ungdomsfylking. Denne komité valgte et arbeidsutvalg på 11 medlemmer som i fellesskap med partikontoret forestod den daglige ledelse av arbeidet.

Gjennom distriktsorganisasjonene og landspartiet blev det arrangert 46 turnéer på 1—6 uker. På disse turnéer blev holdt 1 289 foredrag. Av de 3 869 enkeltforedrag som årets løp er holdt i tilslutning til partiet, blev 2 300 holdt under selve valgkampen. I alt regner vi med at det fra begynnelsen av august til valget blev holdt 3 600 foredrag. Det blev utgitt 9 brosjyrer og en materialsamling. Brosjyrene var: «En Lørdagshandel», «Hele Folket i Arbeide», «Hele Folkets Kamp mot Krise og Nød», «Ut av Spekulantenes Garn», «Folkestyret», «Veien ligger åpen», «Bonden og Valget», «Norge under Grønlandsdiktaturet», og velgernes opslagsbok «Samfundet».

Brosjyrene blev trykt i tilsammen 960 000 eksemplarer.

Foruten brosjyrene blev beslutningene på landsmøtet om «Krisen på landsbygda» og beslutningen om «Den økonomiske krise og fascismen» sendt ut i 200 000 eksemplarer hver.

Programmet blev trykt i 400 000 på riksmål, og for første gang blev programmet trykt på landsmål i 70 000 eksemplarer. Et hefte med det prinsipielle program, arbeidsprogrammet og stortingsprogrammet blev sendt ut i 50 00 eksemplarer.

Arbeiderbladets landsutgave «Fram» blev sendt som gratisabonnement i 3 måneder efter opgitte adresser fra partiforeningene i et antall av 65 000. En spesiell valgavis «Folket i Arbeide» blev sendt

som adresseløs forsendelse i et antall av 370 000 eksemplarer til alle husstander i landdistriktene. Partiavisene blev gjennom bevilgninger av valgfondet satt i stand til å dele ut avisene gjennom lengere tid i byene.

Kvinesekretariatet gav ut en spesiell valgavis i et antall av 150 000.

Ungdomsfylkingen og idrettsforbundet sendte ut til massespredning valgnumre av sine aviser. De fleste fagforbunds aviser blev redigert som valgnumre.

Under valgkampen hadde man et særskilt pressekontor som forsynte fagbladene og partiavisene med agitasjonsstoff og billedstoff.

En valgwise blev sendt ut i 100 000 eksemplarer. Videre blev sendt ut 150 000 små røde flaggmerker til å sette i trøieopslaget.

3 forskjellige agitasjonsplakater blev trykt i et oplag på 60 000.

Valgfilmene «Hele folket i arbeide» hadde man 7 kopier av som stumfilm og 5 som lydfilm.

Valget.

Stortingsvalget fant sted 16 oktober.

I landets 647 kommuner hadde vårt parti stemmer undtagen i én, Ærfjord i Rogaland.

I 3 kommuner fikk partiet samme antall stemmer som ved valget i 1930. I 31 kommuner var det tilbakegang i stemmetallet på tilsammen 593 stemmer. I 13 av disse kommuner var tilbakegangen under 10 stemmer.

Det blev i hele landet avgitt 1 247 449 godkjente stemmer, herav i landdistriktene 847 539 og i byene 399 910 stemmer. På det tidspunkt denne valgoversikt utarbeides, foreligger ikke noget samlet tall for de stemmeberettigede ved valget. Men efter beregning på grunnlag av den vanlige manntallstilvekst kan man anslå det gjennomsnittlige fremmøte ved valget til 77 pct. I 1930 var fremmøtet 77.55 pct.

Samlet stemmetall på Det norske Arbeiderparti var 500 662. Det er en fremgang fra valget i 1930 på 125 808 stemmer.

I mandat-antall gikk Det norske Arbeiderparti frem fra valget i 1930 med 22 fra 47 til 69.

Stemmetallene for partiene gruppevis:

Det norske Arbeiderparti	500 662
Kommunistpartiet	22 749
	<hr/>
<i>Arbeiderstemmer</i>	523 411

Borgerpartiene:

Høire	252 414
Venstre	212 996
Bondepartiet	173 514
	<hr/>
	638 924

De mindre partier:

N. S. (og B. K.)	27 757
Frisinnede Folkeparti	20 174
Samfundspartiet	17 917
Kristelige Folkeparti	10 280
Radikale Folkeparti	6 858
Andre lister	2 128
	<hr/>
	85 114

Fordelt på land og by blir forholdet:

	Fylkene	Byene
Arbeiderpartiet	324 499	176 163
Kommunistpartiet	11 834	10 915
	<hr/>	<hr/>
	336 333	187 078
Høire	130 670	121 744
Venstre	161 524	51 472
Bondepartiet	172 321	1 193
	<hr/>	<hr/>
	464 515	174 409
N. S.	14 937	12 820
Kristelige Folkeparti	10 280	—
Frisinnede Folkeparti	6 443	13 731
Radikale Folkeparti	6 858	—
Samfundspartiet	6 045	11 872
Andre lister	2 128	—
	<hr/>	<hr/>
	46 691	38 423

Tilsammen 1 247 449 godkjente stemmer, hvorav 847 539 i landdistriktene og 399 910 i byene.

Forskyvningene siden valget i 1930 vises av følgende sammendrag:

	Fylkene	Byene	Tilsammen
Arbeiderpartiet	+ 83 330	+ 42 478	+ 125 808
Kommunistpartiet	+ 1 689	+ 709	+ 2 398
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	+ 85 019	+ 43 187	+ 128 206
Høire	÷ 38 147	÷ 37 170	÷ 75 317
Venstre	÷ 30 095	+ 1 736	÷ 28 359
Bondepartiet	÷ 16 741	+ 35	÷ 16 706
Frisinnede Folkeparti	÷ 4 477	÷ 6 352	÷ 10 829
Radikale Folkeparti.....	÷ 2 370	—	÷ 2 370
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	÷ 91 830	÷ 41 751	÷ 133 581
De nye partier	+ 33 390	+ 24 692	+ 58 082
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Borgerlige netto	÷ 58 440	÷ 17 059	÷ 75 499
Samlet tilvekst	+ 26 579	+ 26 128	+ 52 707

Fordeelingen av mandatene.

	A.	H.F.V.	B.	V.R.F.
Østfold fylke	3	1	2	0
Akershus	4	2	1	0
Hedmark	5	0	2	0
Opland	3	0	2	1
Buskerud	3	1	1	0
Vestfold	1	2	0	1
Telemark	3	0	1	1
Aust-Agder	1	1	1	1
Vest-Agder	1	1	1	1
Rogaland	1	1	1	2
Hordaland	2	1	1	3
Sogn og Fjordane	1	0	2	2
Møre	1	0	3	3
Sør-Trøndelag	3	1	1	1
Nord-Trøndelag	2	0	2	1
Nordland	4	1	2	1
Troms	3	1	0	1
Finnmark	2	1	0	0
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<i>Fylkene</i>	43	14	23	19

	A.	H.F.V.	B.	V.R.F.
Oslo	4	3	0	0
Østfoldbyene	3	1	0	0
Oplandsbyene	2	1	0	0
Buskerudbyene	2	1	0	0
Vestfoldbyene	2	2	0	0
Byene i Telemark og Aust-Agder	2	2	0	1
Byene i Vest-Agder og Rogaland ..	3	2	0	2
Bergen	2	1	0	1
Mørebyene	2	0	0	1
Byene i Trøndelag	2	3	0	0
Byene i Nord-Norge	2	1	0	1
<i>Byene</i>	26	17	0	6
Tilsammen	69	31	23	25

Hertil kommer 1 av samfundspartiet og 1 av kristelige folkeparti.

Ved valget gikk Det norske Arbeiderparti frem med 22 mandater, fra 47 til 69. Høire og frisinnede tapte 13, hvorav 6 i fylkene og 7 i byene, venstre 9 — henholdsvis 7 og 2 — og bondepartiet netto 2 (+ 2 ÷ 4). Frisinnede tapte en plass i Bergen til samfundspartiet og venstre en i Hordaland til det konkurrerende kristelige folkeparti.

Bare i 4 fylker og 2 bykretser blev mandatstillingen uforandret. Forskyvningen i de øvrige viser:

	A.	H.	F.	V.	B.
Oslo	+ 1	÷ 1			
Akershus	+ 1	÷ 1			
Østfoldbyene	+ 1	÷ 1			
Hedmark	+ 1	÷ 1			
Opland	+ 1				÷ 1
Oplandsbyene	+ 1	÷ 1			
Buskerud	+ 1	÷ 1			
Buskerudbyene	+ 1			÷ 1	
Vestfoldbyene	+ 1	÷ 1			
Telemark	+ 1			÷ 1	
Vest-Agder	+ 1			÷ 1	
Rogaland	+ 1				÷ 1
Byene i Vest-Agder og Rogaland	+ 1			÷ 1	

	A.	H.	F.	V.	B.
Hordaland*	+ 1			÷ 1	÷ 1
Bergen**			÷ 1		
Sogn og Fjordane	+ 1	÷ 1			
Møre				÷ 1	+ 1
Mørebyene	+ 1	÷ 1			
Sør-Trøndelag	+ 1			÷ 1	
Trøndelagsbyene	+ 1	÷ 1			
Nordland	+ 2	÷ 1	÷ 1	÷ 1	+ 1
Troms	+ 1				÷ 1
Finnmark	+ 1			÷ 1	

Av Det norske Arbeiderpartis kandidater valgtes:

I *landdistriktene* (43):

Østfold: Johs. Bergersen, P. Thorvik, Thorvald Svendsen. Akershus: K. M. Nordanger, Harald Halvorsen, Bernt Korslund, Helga Ramstad. Hedmark: Oscar Nilssen, Olav Sæter, K. T. Sjøli, P. E. Vorum, Karsten Fonstad. Opland: Johs. Bøe, Lars Moen, Martin Smeby. Buskerud: Chr. Hornsrud, Nils Steen, Johan Jensen. Vestfold: Johan Mathiassen. Telemark: Olav Steinnes, Olav Versto, Olav Vegheim. Aust-Agder: Torvald Haavardstad. Vest-Agder: Alfred Udland. Rogaland: I. K. Hognestad. Hordaland: K. Bergsvik, G. B. Forstrøm. Sogn og Fjordane: Anders Lothe. Møre: Olav Oksvik. Sør-Trøndelag: Johan Nygaardsvold, A. R. Skarholt, A. Salbubæk. Nord-Trøndelag: Albert Moen, Johan Wiik. Nordland: Andreas Moan, Corn. Enge, Carl Bonnevie, J. Steffensen. Troms: Meyer Foshaug, Aldor Ingebrigtsen, Alfons Johansen. Finnmark: Kristian Berg, A. K. Mikkola.

Fra *bykretsene* (26):

Østfold og Akershus: Johan E. Pettersen, Johan L. Johannesen, Abraham Aakre. Oslo: Alfred Madsen, Magnus Nilssen, Olaf Johansen, Helga Karlsen. Hedmark og Opland: Fr. Monsen, Nils Ødegaard. Buskerud: Arnt Moss, Andreas Nygaard. Vestfold: Anton Jenssen, Albert Christiansen. Telemark og Aust-Agder: Ola Solberg, Aslak Nilsen. Vest-Agder og Rogaland: B. Olsen-Hagen, Ole Johan Olsen, Ingvald Førre. Bergen: Johan Samuelsen, Gunnar Bakke. Møre: Anton Alvestad, Johan Ulrik Olsen. Trondheim og Levanger: Sverre Støstad, Ivar Aarseth. Norland, Troms og Finnmark: Jon Andraa, Jul. B. Olsen.

*Kristelige folkeparti 1. — **Samfundspartiet 1.

Partistillingen i landdistriktene.

	Arbeiderpartiet	Høire	Venstre	Bondepartiet	N. S. og B. K.	Komm.	Tils.	Arbeiderpartiene	Borgerpartiene
Østfold	24.740	9.318	5.629	11.607	716	273	52.283	25.013	27.270
Akershus	50.612	29.820 ¹	6.523	13.695	3.217	748	109.430	51.360	58.070 ²
Hedmark	34.323	5.889	5.849	13.662	1.495	2.582	63.800	36.905	26.895
Opland	24.369	-	1.941 ³	18.612	2.841	386	55.008	24.755	30.253
Buskerud	24.701	10.947	3.310	6.906	1.155	407	47.428	25.108	22.320
Vestfold	11.542	13.376	6.394	5.115	1.656	144	38.434	11.688	26.748 ⁴
Telemark	16.859	3.612	9.105	4.595	3.422	399	37.992	17.258	20.734
Aust-Agder	8.322	4.389	7.663	3.885	435	-	24.694	8.322	16.372
Vest-Agder	4.434	4.665	8.667	6.756	-	-	24.522	4.434	20.088
Rogaland	8.461	6.931	15.785	12.875	-	191	44.243	8.652	35.591
Hordaland	12.615	7.515	15.681	10.002	-	1 757	59.722	14.372	45.350 ⁵
Sogn og Fjordane	8.178	5.450	12.672	11.101	-	233	37 634	8.411	29.223
Møre	11.386	1.607	19.486	15.884 ⁶	-	-	50.267	11.386	38.881
Sør-Trøndelag	18.328	6.763	11.705	11.066	-	1.291	49.368	19.619	29.749 ⁷
Nord-Trøndelag	15.296	3.235	9.145	11.984	-	824	40.693	16.120	24.573 ⁸
Nordland	24.748	9 803 ⁹	11.866	12 098	-	758	63.410	25 506	37.904 ¹⁰
Troms	17.577	3.320	7.148	2.477	-	434	32.209	18.011	14.198 ¹¹
Finnmark	8.008	4.028	2.959	-	-	1.407	16.402	9.415	6.987

¹ Akershus Frisinnede folkeparti 4368 st. ² Herunder: Samfundspartiet 227, Dørumsgård-listen 220. ³ Radikale folkeparti 6858. ⁴ Samfundspartiet 207. ⁵ Kr. folkeparti 10 280, Samfundspartiet 1 872. ⁶ Møre fisker og småbrukerliste 1908. ⁷ Samfundspartiet 215. ⁸ Samfundspartiet 209. ⁹ Nordlands fris. folkeparti 2 075. ¹⁰ Samfundspartiet 2 062. ¹¹ Samfundspartiet 1 253.

Partistillingen i bykretsene.

	Arbeiderpartiet	Høire	Venstre	N. S.	Komm.	Samf.p.	Tils.	Arbeiderpartiene	Borgerpartiene
Oslo	73.599	60.286 ¹	5.458	5.447	1.008	291	149.800	74.607	75.193
Østfoldbyene	13.374	7.658	2.568	589	218	-	24 407	13.592	10.815
Oplandsbyene	5 181	2.844 ²	813	479	147	-	10.402	5.328	5.074
Buskerudbyene	10 366	7.125 ³	953	-	69	-	19.570	10.435	9.135
Vestfoldbyene	7 959	7.757	3.558	384	247	106	20.011	8.206	11.805
Byene i Telemark og Aust-Agder	9 747	6.519 ⁴	5.600	912	664	-	24.268	10.411	13.857
Byene i Vest-Agder og Rogaland	15 306	10.016	13.618	1.171	280	1.268	41.659	15.586	26.073
Bergen	14 391	5.587 ⁵	10.521	2.123	4.494	8.275	49.336	18.885	30.451
Mørebyene	8.176	3.796	4.056	-	163	543	16.734	8.339	8.395
Trondheim og Levanger	10.867	7.664 ⁶	1.366	1.228	2.966	845	28.512	13.833	14.679
Nord-Norges byer	7.197	2.492 ⁷	2.961	487	659	544	15.211	7.856	7.355

¹ Frisinnede folkeparti 2 518, Bondepartiet 1 193. ² Frisinnede 938. ³ Frisinnede 1 057. ⁴ Frisinnede 826. ⁵ Frisinnede 3 945. ⁶ Frisinnede 3 576.

Frem- og tilbakegang i stemmetall for partiene.

	Arbeiderpartiet		H. og Fris. f.	V. og R. F.	Bondep.	Komm.p.	Fremmøtet i fh. til 1930		Nettotilbakegang for borg.p.
	Økning	I pct.÷					Ant. stem.	I pct.+	
Østfold	+ 6803	38.0	÷ 2258	+ 351	÷ 2393	+ 137	+ 3356	6.8	÷ 3584
Akershus	+ 9665	23.6	÷ 5973	+ 1149	÷ 1424	+ 155	+ 7236	7.1	÷ 2584
Hedmark	+ 6447	23.1	÷ 2309	÷ 649	÷ 2420	÷ 129	+ 2348	3.8	÷ 3970
Opland	+ 4342	21.7	÷ 2775 ¹	÷ 1931	÷ 3539	+ 64	÷ 993	.	÷ 5404
Buskerud	+ 4744	23.3	÷ 2732	÷ 556	÷ 382	÷ 31	+ 2198	4.9	÷ 2515
Vestfold	+ 3875	50.5	÷ 3425	+ 413	÷ 847	+ 144 ²	+ 2023	5.5	÷ 1996
Telemark	+ 3822	29.2	÷ 183	÷ 5108	÷ 1469	+ 147	+ 631	1.7	÷ 3338
Aust-Agder	+ 1904	29.6	÷ 886	+ 641	÷ 1255	.	+ 839	3.5	÷ 1065
Vest-Agder	+ 1186	36.5	+ 377	÷ 1388	+ 2	.	+ 177	0.7	÷ 1009
Rogaland	+ 3080	57.2	÷ 996	÷ 663	÷ 1476	÷ 8	÷ 63	.	÷ 3135
Hordaland	+ 3019	31.5	÷ 2617	÷ 10616	÷ 2201	÷ 302	÷ 565	.	÷ 3282
Sogn og Fjordane	+ 2222	37.3	÷ 551	÷ 896	÷ 1227	÷ 74	÷ 426	.	÷ 2674
Møre	+ 3622	46.7	÷ 1564	÷ 7789	+ 153	.	÷ 3670	.	÷ 7292
Sør-Trøndelag	+ 5672	44.8	÷ 4151	+ 39	+ 362	+ 254	+ 2391	5.1	÷ 3535
Nord-Trøndelag	+ 4.86	44.2	÷ 802	÷ 51	÷ 808	+ 118	+ 3352	9.0	÷ 1452
Nordland	+ 9814	65.7	÷ 8457	÷ 3672	+ 3104	+ 210	+ 3061	5.1	÷ 6963
Troms	+ 5545	46.1	÷ 2199	÷ 1324	÷ 921	+ 190	+ 2544	8.5	÷ 3191
Finnmark	+ 2882	56.2	÷ 1033	÷ 418	.	+ 814	+ 2245	15.8	÷ 1451

¹ Ikke liste i 1933. ² Ikke liste i 1930.

	Arbeiderpartiet		H. og Fris.	Venstre	Komm.p.	Fremmøtet i fh. til 1930		Nettotilbakegang for borg.p.
	Økning	I pct.+				Ant. stem.	I pct.+	
Oslo	+14786	25.1	÷13671	+ 1781	+ 398	+ 8067	5.7	÷ 6171
Østfoldbyene	+ 3814	40.0	÷ 2954	+ 367	+ 83	+ 1899	8.4	÷ 1998
Oplandsbyene ¹	+ 1354	35.4	÷ 1574	+ 813	÷ 40	+ 1032	11.0	÷ 282
Buskerudbyene ²	+ 2037	24.4	÷ 1777	+ 953	+ 69	+ 1282	7.4	÷ 824
Vestfoldbyene	+ 2562	47.7	÷ 2767	+ 907	+ 116	+ 1323	7.1	÷ 1370
Byene i Telemark og Aust-Agder	+ 3005	44.6	÷ 2733	÷ 461	+ 114	+ 847	3.6	÷ 2282
Byene i Vest-Agder og Rogaland	+ 5068	49.5	÷ 2984	÷ 1194	+ 91	+ 3420	8.9	÷ 1739
Bergen	+ 2434	20.4	÷ 7761	÷ 496	÷ 1105	+ 3472	7.5	+ 2141
Mørebyene	+ 2659	48.2	÷ 1567	÷ 1023	+ 8	+ 620	3.8	÷ 2047
Byene i Trøndelag	+ 3555	48.6	÷ 4668	+ 210	+ 565	+ 1735	6.4	÷ 2385
Nord-Norges byer	+ 1204	20.0	÷ 1066	÷ 121	+ 383	+ 1431	10.4	÷ 156

¹ Frisinnede folkeparti liste 1933 (ny). ² Venstre, frisinnede og kommunistene liste i 1933 (ny).

Forholdsprosenten av stemmetallet for Det norske Arbeiderparti.

	1933	1930	1927	27—30	30—33
<i>Fylkene:</i>					
Østfold	47.3	36.7	45.3	÷ 8.6	+ 10.6
Akershus	46.2	40.1	46.2	÷ 6.1	+ 6.1
Hedmark	53.8	45.4	40.9	+ 4.5	+ 8.4
Opland	44.3	35.7	30.9	+ 4.8	+ 8.6
Buskerud	52.1	44.2	48.1	÷ 3.9	+ 7.9
Vestfold	30.0	21.0	28.0	÷ 7.0	+ 9.0
Telemark	44.4	34.9	41.7	÷ 6.8	+ 9.5
Aust-Agder	33.7	26.9	33.9	÷ 7.0	+ 6.8
Vest-Agder	18.1	13.3	20.7	÷ 7.4	+ 4.8
Rogaland	19.1	12.1	17.3	÷ 5.2	+ 7.0
Hordaland	21.1	15.9	15.8	+ 0.1	+ 5.2
Sogn og Fjordane	21.7	15.6	19.0	÷ 3.4	+ 6.1
Møre	22.6	14.4	18.9	÷ 4.5	+ 8.2
Sør-Trøndelag	37.1	25.7	32.3	÷ 6.6	+ 11.4
Nord-Trøndelag	37.6	28.4	31.0	÷ 2.6	+ 9.2
Nordland	39.0	24.8	31.0	÷ 6.2	+ 14.2
Troms	54.6	40.6	53.2	÷ 12.6	+ 14.0
Finnmark	48.8	36.2	52.2	÷ 16.0	+ 12.6
<i>Byene:</i>					
Oslo	49.1	41.8	48.2	÷ 6.4	+ 7.3
Østfoldbyene	54.8	42.5	53.0	÷ 10.5	+ 12.3
Oplandsbyene	49.8	41.0	52.0	÷ 11.0	+ 8.8
Buskerudbyene	53.0	45.5	54.9	÷ 9.4	+ 7.5
Vestfoldbyene	39.8	28.9	41.3	÷ 12.4	+ 10.9
Byene i Telemark og Aust-Agder	40.0	28.8	29.3	÷ 0.5	+ 11.2
Byene i Vest-Agder og Rogaland	36.7	26.8	36.6	÷ 9.8	+ 9.9
Bergen	29.1	26.1	25.2	+ 0.9	+ 3.0
Mørebyene	48.9	34.4	43.9	÷ 9.5	+ 14.5
Trøndelagsbyene	38.1	27.3	35.5	÷ 8.2	+ 10.8
Nord-Norges byer	47.3	43.4	51.7	÷ 8.3	+ 3.9

Den politiske situasjon etter valget.

Centralstyret behandlet i møte 19 oktober situasjonen etter valget og partiets stilling til regjeringsspørsmålet.

Det blev besluttet sendt følgende henvendelse til regjeringen:

Oslo, 20 oktober 1933.

Til regjeringen.

Resultatet av årets stortingsvalg viser tydelig at folket nu krever at storting og regjering følger en annen kurs enn hittil i kampen mot gjeldstrykk og arbeidsledighet.

Velgerne har også sagt klart fra at den nuværende regjering ikke har folkets tillit.

Det kriseprogram Det norske Arbeiderparti har lagt frem, først for Stortinget og siden for folket ved valget i år, har i overveldende grad fått velgernes tilslutning. Folket venter nu at regjeringen straks

overlater ledelsen til en regjering utgått av Det norske Arbeiderparti, for at den nye regjering hurtig kan påbegynne og forberede gjennomføringen av dette program.

Vi er opmerksom på at et regjeringsskifte før det nyvalgte storting er trått sammen ikke er overensstemmende med tidligere praksis. Men konstitusjonelt er det intet i veien for et regjeringsskifte på et hvilket som helst tidspunkt. Tidene er ekstraordinært vanskelige. Gjeldsbyrden er uutholdelig. Arbeidsløsheten øker, og vinteren står for døren. Folket krever derfor at det handles hurtig.

De nærmestliggende oppgaver for en arbeiderregjering vil være:

1. straks å disponere de bevilgede midler for avhjelp av krisen,
2. straks å utferdige provisorisk anordning om moratorium for fordringer vedkommende gjeld som hviler på hjem, jord, besetning og redskaper,
3. ved Stortingets sammentreden i januar å legge frem forslag om nødvendig tilleggsbevilgning for inneværende termin for avhjelp av arbeidsledigheten, og forslag om gjelds- og rentelettelser,
4. ved Stortingets sammentreden i januar å legge frem en samlet plan om tiltak for ophjelp av kommunenes økonomi.

Det norske Arbeiderparti

Oscar Torp

Fra regjeringen mottok partiet følgende svar:

Til Det norske Arbeiderparti.

Det norske Arbeiderpartis krav til Regjeringen i skrivelse av 20 oktober 1933 om straks å tre tilbake til fordel for en regjering av Arbeiderpartiet kan Regjeringen ikke imøtekomme.

Det vilde være i strid med vår konstitusjonelle og parlamentariske praksis å gå til regjeringsskifte uten Stortingets medvirken, og da Grunnloven ikke åpner adgang til å sammenkalle det nyvalgte storting som ikke trer i funksjon før januar 1934, kan Stortinget ikke ta standpunkt til regjeringsspørsmålet før den tid. Når det i arbeiderpartiets skrivelse heter at «folket venter nu at Regjeringen straks overlater ledelsen til en regjering utgått fra Det norske Arbeiderparti», er det tilstrekkelig å peke på at Det norske Arbeiderparti ved de nettop stedfunne stortingsvalg ikke har fått flertall hverken i folket — 498 400 stemmer av 1 243 800 avgitte stemmer — eller i Stortinget — 69 mandater av 150.

Oslo, 20 oktober 1933.

Johan Ludvig Mowinckel.

Dette svar fra Regjeringen blev behandlet i centralstyrets møte 23 oktober. Centralstyret besluttet å fastholde kravet om regjeringsmakten.

Følgende henvendelse besluttet sendt Regjeringen:

Oslo, 24 oktober 1933.

Til Regjeringen.

I anledning av Regjeringens avvisende svar på Det norske Arbeiderpartis centralstyres henvendelse av 20 ds., vil centralstyret nærmere presisere:

De borgerlige partier har hverken i den foregående stortings-sesjon eller under valgkampen stått enige om nogen plan for avhjelp av de nuværende krisevanskeligheter.

Regjeringens eget parti, venstre, har bare fått tilslutning av vel 17 pct. av velgerne. Venstre har gått tilbake med over 31 000 stemmer og 9 mandater, og får i det nye storting 24 representanter, altså mindre enn 1/6 av Stortingets medlemstall. Velgerne har således tydelig gitt tilkjenne, at den nuværende regjering ikke har folkets tillit.

Det eneste parti som har fremlagt et klart og konsist program for avhjelp av krisen, er Det norske Arbeiderparti. Dette program har fått tilslutning av en halv million velgere fordelt over det hele land. Og på dette program er 69 representanter valgt.

Å hindre at Det norske Arbeiderparti nu får regjeringsmakten, er å handle i strid med folkestyrets idé. En må langt tilbake i tiden for å finne en så klart uttalt mening fra velgernes side som i år.

Når Arbeiderpartiet nu krever å overta regjeringsmakten, er det fordi partiet føler plikt overfor velgerne til å sette alt inn på å gjennomføre det program velgerne i så overveldende grad har gitt sin tilslutning.

Hovedspørsmålet i valgkampen var hvilke rådbøter skal gjennomføres for å avverge den økonomiske krisens herjinger blandt det arbeidende folk i by og bygd?

På det spørsmål har valget gitt et klart svar.

Under henvisning hertil fastholder Det norske Arbeiderparti at de nærmeste oppgaver for landets regjering nu er:

1. straks å disponere de bevilgede midler for avhjelp av krisen,
2. straks å utferdige provisorisk anordning om moratorium for fordringer vedkommende gjeld som hviler på hjem, jord, besetning og redskaper,
3. ved Stortingets sammentreden i januar å legge frem forslag om nødvendig tilleggsbevilgning for inneværende termin for avhjelp av arbeidsledigheten og forslag om gjelds- og rentelettelser,
4. ved Stortingets sammentreden i januar å legge frem en samlet plan om tiltak for ophjelp av kommunenes økonomi.

For å løse disse oppgaver er det nødvendig at den nuværende regjering trer tilbake og gir plass for en regjering utgått av Det norske Arbeiderparti.

Det norske Arbeiderparti

Oscar Torp

Stortingsgruppens beretning 1933.

Regjeringen Hundseids trontale og forslag til statsbudgett for 1933—34 blev fremlagt ved stortingets åpning 12 januar.

I trontalen oplystes at regjeringen vilde fremlegge forslag til lov om boikott og blokade, bygget på den berømmelige Øvergaard-komités innstilling. Videre meddeltes av nytt at det aktedes nedsatt en særskilt kommisjon for å «utrede spørsmålet om de økonomiske og faglige organisasjoner og i tilfelle komme med forslag til lov herom for lovmessig å fastsette deres innbyrdes samvirken og deres innordning i Staten». Kommisjonen skulde også få å utrede arbeidsgivernes og lønsmottagernes rettigheter og plikter like overfor hinannen og like overfor det offentlige samt foreningenes almindelige rettsstilling, het det. Til den nye kommisjon opføres på budgettet en bevilgning av 10 000 kroner.

Blandt komitéer i arbeide nevntes at det var nedsatt en sådan til revisjon av tjenestemannsloven.

Altså nye tukthuslover, nye komitéer og nye utfordringer mot arbeiderklassen — og dertil et omfattende raseringsprogram når det gjaldt de produktive budgetter.

Det man i første rekke måtte feste sig ved, var at Regjeringen — alle foretatte nedskjæringer til tross — ikke hadde formådd å skaffe plass på budgettet til noget som helst tiltak av betydning som kunde monne for å motvirke den stadig like omfattende *arbeidsledighet*. Det lot til at den var gått til budgettarbeidet fullstendig i blinde, begatt av tanken på hvordan den ved negativ rasering av produktive formål best kunde få lagt arbeidslivet i landet øde og få dekket defisitten ved nye forbruksskatter. De aktuelle kriseproblemer eksisterte mindre enn nogen gang for «bonde»-regjeringen.

Det var riktignok opført et par millioner kroner som utgjorde den årlige nødsarbeidsbevilgning til disposisjon for Socialdepartementet. Det var i sig selv naturligvis helt utilstrekkelig for å møte kravene i den kommeræ vinter. Men samtidig var det av de forskjellige departementer og administrasjonsgrener gjort hærverk på arbeidsbudgettene i en grad som gjorde den foreslåtte forhøielse fullkommen illusorisk.

Dertil kom at det intet var reservert til foranstaltninger for det løpende halvår av budgetterminen, uaktet fjorårets bevilgning var opbrukt.

Av vår partigruppe blev det straks stilt forslag om en henstilling til Regjeringen om å fremkomme med forslag til en tilleggsbevilgning til igangsettelse av arbeider, i tilslutning til det av hovedorganisasjonene reiste krav som allerede lå hos Regjeringen. Denne sak blev behandlet sammen med trontalen for derved å bringe Regjeringens, som også Stortingets, stilling på det rene hvor det gjaldt de øieblikkelige foranstaltninger som nu var uopsettelig nødvendig.

Trontaledebatten.

Av Arbeiderpartiet blev det ved åpningen av trontaledebatten straks stillet mistillitsforslag til Regjeringen. Gruppens formann, *Nygaardsvold*, gikk sterkt i rette med Regjeringen for dens arbeiderfiendtlige og landsskadelige politikk og stilte i forgrunnen de to spørsmål som overskygget alle andre i norsk politikk: kampen mot arbeidsløsheten og nødvendigheten av gjeldsregulering og i denne forbindelse rentelettelser. Han sammenfattet trontalen og den sittende regjerings politikk i følgende ord:

Den nuværende regjering har ført en politikk som har bidratt til å øke det arbeidende folks økonomiske vanskeligheter. Den har latt gjeldsutbytningen og rentefluderiet fortsette og den har ved sine påbud og disposisjoner øket den herskende arbeidsledighet. På grunn av sin arbeiderfiendtlige innstilling har den bidratt til at arbeidskampene er blitt lange og bitre, og de nye tukthuslover, som den foreslår like overfor arbeidernes faglige organisasjoner, vil føre til økede vanskeligheter og øket bitterhet. Ut fra denne opfatning er det at jeg på mitt partis vegne stiller følgende forslag:

«Regjeringen har ikke Stortingets tillit.»

Av venstres fører, *Mowinckel*, blev fremlagt følgende uttalelse eller «retningslinjer»:

De besparelser som kan nåes på sykeforsikringens og skolens område, må ikke gå ut over disse effektivitet eller på overflytning av utgiftene fra stat til kommune uten tilsvarende kompensasjon.

Frie forhandlinger med Statens tjenestemenn må gjenoptas snarest.

Det overveies om ikke omsetningsskatten helt kan undgås, i hvert fall bør den ikke legges på detaljhandelen.

De endringer som må foretas i arbeidstvistloven for å undgå de utvekster vi i den senere tid har vært vidne til, bør undergis drøftelse med de direkte interesserte parter før Stortinget tar standpunkt til dem.

Det reises gjennom en ekstraordinær og tidsbegrenset beskatning av så vel indirekte som direkte natur midler til ekstraordinær igangsettelse av bidrag til nyttig arbeide.

Nygaardsvold uttalte at Arbeiderpartiet under finansdebatten aktet å ta op de forslag som partiet fant påkrevet til løsning av de hovedspørsmål han hadde redegjort for i sitt første innlegg. Om den fremlagte erklæring av *Mowinckel* uttalte han at den omfattet flere av de spørsmål som også Arbeiderpartiet hadde

interesse av å få tatt op og løst. Hvis venstne vilde gå inn på den praktiske realisasjon av disse krav, kunde han love partigruppene støtte i det arbeide. Han gikk ut fra at hele venstres gruppe stod bak sin fører i denne sak. Dermed skulde stillingen være oplagt for *Regjeringen*.

I tilslutning til Nygaardsvold konstaterte Alfred Madsen — efterat statsministeren hadde truet med kabinettsspørsmål mot Mowinckels erklæring — at Regjeringen stod svakere i det enn nogensinne. Hvis man hadde hatt en parlamentarisk regjering, vilde den straks ha forlangt tillitsvotum for å skaffe sig Stortingets fullmakt til å fortsette videre. Men det lot foreløbig ikke til at de borgerlige partier hadde interesse av å skape klare linjer.

Debatten om den nye situasjon som var skapt ved fremsettelsen av venstres uttalelse, pågikk videre uten at det fra Regjeringens side blev tilkjennegitt noget ønske om å bringe sin stilling på det rene.

Om Regjeringens opfatning av den parlamentariske stilling uttalte statsminister Hundseid:

Regjeringen er villig til saklig samarbeide med Stortinget. Men et sådant samarbeide blir umulig når den ene part — som skjedd ved fremleggelsen av Mowinckels retningslinjer — binder sig til et bestemt forhåndsstandpunkt. Mowinckel har i virkeligheten *sagt op Regjeringen med nogen ukers opsigelsesfrist*. Jeg synes det er en chikane mot Regjeringen.

Det forberedes og pågår viktige internasjonale forhandlinger, og det foreligger også andre spørsmål som ikke gjør det forsvarlig å sitte med en regjering som har flertallet mot sig her i salen. Jeg vil derfor henstille til Mowinckel å fremsette forslag, for ved en votering å bringe klarhet i den sak. Hvis han ikke gjør det, må jeg ha grunn til å gå ut fra at han *ikke har Stortingets flertall med sig i sine retningslinjer*. Jeg går da videre ut fra at det blir de forslag Regjeringen fremsetter som blir lagt til grunn for de videre forhandlinger og samarbeidet.

Mowinckel bemerket at han hadde ment at det for å effektuere et samarbeide som nevnt, måtte optrekkes visse positive retningslinjer. Og det var dette venstre hadde gjort. Men det måtte være klart at det ikke uten videre kunde votes over de punkter som inneholdtes i erklæringen. Han gjennomgikk så de saker som var optatt i denne. Med hensyn til arbeidstvistloven sa erklæringen ikke at det ingen nye bestemmelser skulde vedtas. Men partene *måtte først høres*. Forslaget om en ekstraordinær skatt for å bøte på krisen og arbeidsledigheten skulde i særlig grad egne sig til forhandling mellom partiene. Saklig trengte visse spørsmål sig frem med alvor og styrke. At Arbeiderpartiet sa sig villig til å støtte et slikt program, gjorde det ikke mindre betydningsfullt. Helst så han dannet en regjering på dette arbeidsprogram omfattende *alle* partier.

I den avsluttende debatt uttalte Nygaardsvold:

Det er tydelig at Arbeiderpartiets deltagelse i debatten efter fremkomsten av Mowinckels erklæring har skapt irritasjon på visse hold. Hadde vi kunnet vært sjaltet ut helt, er jeg sikker på at det vilde blitt skjønn enighet mellom

Mowinckel og Hundseid idag. For uttalelsen var foreløbig ment som et *diskusjonsgrunnlag*, sa Mowinckel. Fra vår side er ikke tilslutningen til de refererte retningslinjer ment som en endeløs diskusjon, men som en realitet. Og det er bestemmende for oss. Derfor har vi sagt at hvis det kan dannes en regjering som aktivt vil gå inn for løsningen av de spørsmål erklæringen peker på, da vil vi gi det arbeide vår støtte.

Når jeg på min gruppes vegne har sluttet mig til de grunnlinjer som er nevnt, kan jeg si at det er det *siste* punkt vi setter høiest, fordi det tar sikte på å skaffe midler til igangsettelse av nyttig, produktivt arbeide. Størrelsen av en sådan ekstraordinær skatt kan det senere bli anledning til å drøfte, og jeg ser det slik at vi vil være røde til — som det er pekt på — å skaffe inntekter også ved en *indirekte* beskatning, foruten ved en øket direkte, når det ad begge veier kan bli gjort noget for å avhjelpe arbeidsløsheten. Vi vil ikke undlate å forsøke noget middel. Også gjeldskrisen melder sig og stiller sine krav. Det er de to hovedspørsmål som man nu må konsentrere oppmerksomheten om.

Høires fører, Hambro, konstaterte at det var Arbeiderpartiet, ikke Mowinckel, som her hadde lagt realitetene på bordet.

Hartmann (v.) erklærte uforbeholdent sin tilslutning til Nygaardsvolds uttalelser om arbeidsledigheten og Regjeringens negative stilling overfor en positiv bekjempelse av krisen. Han fant ikke å kunne markere sin stilling ved voteringen på annen måte enn ved å stemme for det fremsatte mistilltsforslag.

Ved *voteringen* blev Arbeiderpartiets mistilltsforslag forkastet med 193 mot 44 stemmer. De 44 var Arbeiderpartiet, idet også Hartmann fulgte de borgerlige og stemte imot.

Derefter forelå det av Nygaardsvold fremsatte forslag i forbindelse med trontalen om en henstilling til Regjeringen om snarest mulig å fremsette forslag for Stortinget om nødvendig tilleggsbevilgning for inneværende termin til avhjelp av arbeidsledigheten.

Statsminister Hundseid oplyste at det vilde bli sendt Stortinget en meddelelse om de midler som var igjen, med forslag om en tilleggsbevilgning, hvis det ansåes nødvendig. Han hadde ikke noget imot at Nygaardsvolds forslag blev oversendt Regjeringen, og fremsatte forslag derom.

Nygaardsvold bemerket at det forekom ham å være en underlig parlamentarisk skikk at statsministeren selv fremsatte et forslag om oversendelse. Han vilde dog ikke motsette sig en slik behandlingsmåte, idet han gikk ut fra at Stortinget vilde avvente den redegjørelse som vilde bli oversendt det.

Efter ytterligere en del bemerkninger avsluttedes debatten med vedtagelsen enstemmig av oversendelsen til regjeringen av Arbeiderpartiets forslag.

Arbeiderpartiets kriseplan og dens finansiering.

Av Arbeiderpartiets fraksjon i budgettkomitéen blev det optatt forslag om en betydelig ekstraordinær bevilgning på arbeidsbudgettene utover Regjeringens forelegg for å møte de krav som krisen stillet. I alt blev foreslått en forhøvelse,

fordelt på en rekke poster, av 50 millioner kroner, som forutsattes dekket ved besparelser bl. a. på militærbudgettet, ved forskjellige skatte- og avgiftsforhøielser og endelig ved å nedsette netto-avdraget på statsgjelden med 25 millioner for kommende termin.

I innstillingen fremla Arbeiderpartiet sitt syn på statsbudgettets stilling og de mest påtrengende oppgaver som nu forelå. Det blev her påpekt det *minimum* av bevilgninger som fra det offentliges side måtte ansees uomgjengelig nødvendig for i nogen grad å bøte på krisen. Disse bevilgninger var — som nevnt — anslått til et samlet beløp av 50 millioner kroner, fordelt dels som forhøielse av anleggsmiddeltene, dels til opphold av sosiale og kulturelle goåer som syke-trygden og skolen, og dels til rentelettelser og hjelp til gjeldsoppgjør for kommuner og småfolk som satt i vanskeligheter.

Dekningen av disse bevilgninger skulde efter partiets forslag skje ved: *innsparing på militærbudgettet, minsket avdrag på statsgjelden, innførelsen av renteskatt, forhøielse av formues- og inntektsskatten, den ekstraordinære formuesskatt og arveavgiften, samt økede avgifter på luksusvarer.*

I forslaget var nevnt de produktive og samfunnsnyttige formål, hvortil fraksjonen foreslo *øket bevilgning.*

Samtidig anviste vårt parti, utenom de 50 millioner på bevilgningsforslaget, dekning for den av bondepartiregjeringen allerede før jul overfor finanskomitéen foreslåtte *omsetningsskatt.* Istedet bebudet vårt parti å ville foreslå nødvendige skatter og avgifter som rammet de som hadde evne til å bære dem. Her meldte sig i første rekke spørsmålet om *øket beskatning av inntekter som erholdes uten eget arbeide, kapitalrente* o. l. over en viss størrelse. Utskrivning av en renteskatt som foreslått (tilleggsskatt til Staten på formuesinntekt) var, med rimelige satser, beregnet å ville innbringe ca. 17 millioner årlig.

Foruten omsetningsskatten tok vårt parti også skarp stilling mot de ekstraordinære tollpålegg som *venstreregjeringen* senere bragte i forslag for å balansere budgettet. Våre partifeller uttalte herom i budgettkomitéen:

Forhøielsen av den direkte skatt faller i tråd med vårt partis standpunkt. Når det gjelder de indirekte skatter, er Arbeiderpartiet prinsipielt i motforhøielse av tollsatser som fører til prisforhøielse av de daglige forbruksartikler. Vårt parti vil derfor, i motsetning til den forrige regjeringens omsetningsskatt og den nuværende regjeringens tollforhøielser og nye avgifter, bl. a. oppta forslag om forhøielse av *arveavgiften og den ekstraordinære formuesskatt.* Lovforslaget om *renteskatt* er før sendt Odelstinget. Når det gjelder å skaffe ekstraordinære midler til avhjelp av arbeidsledigheten, vil det være nødvendig og mere berettiget å gå til en sådan beskatning enn til å øke toll eller omsetningsskatt.

I sine almindelige bemerkninger til kriseplassen uttalte vår fraksjon i budgettkomitéen bl. a.:

Igangsettelse av arbeide vil ikke bare bety direkte hjelp for dem som nu går ledige, men det vil også bety en indirekte støtte for kommuneene. Forsorgs-

budgettene vil lettes og skatteinntektene vil stige. En effektiv avhjelp av arbeidsløsheten vil dessuten bety øket kjøpeevne hos en stor del av den arbeidende befolkning. Dette vil igjen medføre at avsetningen av jordbruket og fiskerienes produkter vil stige, og at en stor del av det som nu ligger frosset fast hvad arbeidsliv angår igjen så smått begynner å røre på sig.

Men skal dette kunne opnåes så nytter det ikke å bevilge 2 å 3 mill. kroner til å bekjempe arbeidsløsheten med. Sett på bakgrunn av arbeidsløshetens og krisens omfang er en så liten bevilgning næsten bortkastede penger. Det det nu gjelder, er om Stortinget har vilje til å ta det krafttak som skal til for å komme ut av vanskelighetene. Og har man først viljen, så vil også midlene kunne skaffes til veie.

Vårt parti vil derfor fremlegge en samlet oversikt over de kriseforanstaltninger som vi mener Staten bør iverksette i tillegg til det fremsatte statsbudgett.

Ved siden av at vårt parti vil foreslå igangsatt arbeide til effektiv avhjelp av arbeidsløsheten, vil vi også fremme forslag som tar sikte på å rydde op i gjeldskrisen. Vi fikk ifjor loven om lånekasser for jordbrukere og fiskere. Det viser sig nu at disse lånekasser ikke på nogen måte kan sies å ha bidratt til å lette gjeldskrisens virkninger for jordbrukere og fiskere. Regjeringen har derfor nedsatt en komité som skal revidere bestemmelsene angående disse lånekasser. Etter de erfaringer vi tidligere har når det gjelder de borgerlige partiers vilje til å lette gjeldstrykket for bønder, småbrukere, fiskere og arbeidere, så frykter vi for at den iverksatte revisjon ikke er ment å skulle ta sikte på et virkelig og effektivt gjeldsoppgjør, men kun for å holde liv i gjelden. Vårt parti vil derfor fremlegge forslag som dekker vår opfatning i dette spørsmål, og vi går ut fra at disse forslag vil bli behandlet samtidig med forslagene til revisjon av lånekassene.

Det opstilte kriseprogram omfattet følgende merbevilgninger på budgettet:

Veibyggingen forhøies med	6	mill. kroner.
Jernbanebyggingen	4	—«—
Videregående elektrifisering av jernbanene	3	—«—
Havnianlegg, fyranlegg, telefon og telegraf	4.5	—«—
Bureising, jorddyrkning, skogforbedring, uttappings og forbyggingarbeider o. s. v.	7	—«—
Offentlige bygninger og boligbygging	2	—«—
Til arbeide og opplæring for arbeidsløse ungdom	3	—«—
Forskjellige foranstaltninger til avhjelp av arbeidsledigheten..	2	—«—
Støtte til opphøp av arbeidslivet i industrien	3	—«—
Bidrag til fiskere til anskaffelse av fiskeredskaper	1.5	—«—
Sociale og andre foranstaltninger (syketrygden, folkeskolen) ..	5	—«—
Rentelettelser og gjeldsoppgjør til bønder og fiskere	4	—«—
Kommunene	5	—«—

Tilsammen 50 mill. kroner.

Foruten disse 50 millioner kroner foreslo våre partifeller i budgетtkomitéen at det også skulde skaffes dekning for de 20 millioner som Regjeringen hadde foreslått ntskrevet som omsetningsskatt. De 70 millioner foreslo de dekket på følgende måte:

Besparelser på militærbudgettet og forskjellige andre budgetter	5	mill. kroner.
Mindre nettoavdrag av statsgjelden	25	—
Ved innførelse av renteskatt	17	—
Forhøielse av den ordinære formues- og inntektsskatt	6	—
Forhøielse av den ekstraordinære formuesskatt	3	—
Forhøielse av arveavgiften	10	—
Avgifter av visse luksusvarer	4	—

Tilsammen 70 mill. kroner.

Detaljert forslag med begrunnelse for de enkelte poster blev bebudet fremlagt i de forskjellige fagkomitéer som hadde budgettet til behandling.

Hvad spørsmålet om dekning av utgiftene angår, uttalte arbeiderfraksjonen bl. a.:

I motsetning til omsetningsskatten vil vårt parti foreslå skatter og avgifter som vil ramme dem som har størst evne til å bære de økede utgifter. Her melder sig i første rekke spørsmålet om øket beskatning av inntekter som erholdes uten eget arbeide, kapitalrente og lignende over en viss størrelse. Særlig når det gjelder å skaffe ekstraordinære midler til avhjelp av arbeidsløsheten vil det være nødvendig og berettiget å gå til en sådan beskatning. Man antar at en sådan skatt vil med rimelige satser kunne innbringe ca. 17 millioner kroner årlig. Arbeiderpartiet vil derfor fremlegge forslag for Odelstinget til lov om utskrivning av tilleggsskatt til Staten på formuesinntekt (renteskatt). Vårt parti vil dessuten minne om at vi tidligere har foreslått skatt på uforholdsmessig stort forbruk.

Under den nu rådende økonomiske og finansielle situasjon er det ikke nok at statsbudgettet skaffes balanse uten tanke for kommunenes og de enkeltes økonomi. Der må også tilveiebringes store beløp til igangsettelse av arbeider. For mest mulig å avhjelpe arbeidsløsheten må derfor Statens arbeidsbudgetter betydelig økes, og der må skaffes midler for å hjelpe kommunene til igangsettelse av arbeider.

Midlene må efter vår opfatning skaffes ved besparelse på militærbudgettet og ved helt eller delvis å sløife nettoavdragene på statsgjelden og ved utskrivning av nye gjerne tidsbegrensede skatter — (ordinær statsskatt, arveavgift og den ekstraordinære formuesskatt) — og en del luksusavgifter, for de sistes vedkommende overensstemmende med hvad Stortingets finans- og tollkomité's flertall ifjor forlangte utredet.

Arbeiderpartiets forslag om ekstraordinære tiltak for å bringe arbeidslivet i sving og mildne krisens virkninger for de vanskeligst stiltte var bygget på *samfundssolidariteten*, hvorefter alle som har den største økonomiske overevne plikter å hjelpe dem som litet eller intet evner. Samtidig la man vekt på å finne midler til forslagens finansiering slik at det skulde virke minst mulig tyngende på det *produktive arbeidsliv* og bedriftene.

Ut fra dette syn fremsatte vårt parti sitt forslag til lov om en *tilleggsbeskatning utlignet på personlig formuesinntekt av enhver art*. Det man tilsiktet med forslaget var å bane vei for en relativt lettere beskatning av *arbeidsinntekt* enn av kapitalinntekt (renteinntekt, kuponginntekt og formuesinntekt og lignende).

Forslaget som blev fremsatt for Odelstinget og besluttet oversendt Regjeringen gikk ut på:

Skattepliktige selskaper og innretninger skal svare tilleggs-skatt av den nettoinntekt hvorpå det utlignes *statsskatt*, dog uten progress. Skattepliktige *personer* svarer progressiv tilleggs-skatt av den nettoinntekt hvorpå det utlignes *statsskatt*, *forsåvidt* inntekten skrives sig fra obligasjoner, aktier, bankinnskud, eiendommer eller annen formue.

I begge tilfeller skal denne nettoinntekt beregnes således:

De på denne inntekt efter de ordinære skattelover utlignede og betalte skatter skal fratregges før inntekten kommer til beskatning efter denne lov.

Reglene i § 21 i lov om utskrivning av ekstraordinær skatt til Staten av formue finner tilsvarende anvendelse på betaling av skatt efter den foreslåtte lov.

De procentsatser hvorefter tilleggs-skatt på formuesinntekt utlignes samt det skattefrie beløp blir efter forslaget å fastsette av Stortinget for hver budgetttermin.

Loven blev *foreslått* satt i kraft straks.

Om de øvrige skatteforslag av Arbeiderpartiet henvises til senere avsnitt.

Det blev videre av vårt parti fremsatt forslag om forhøielse av *arveavgiften*, om en midlertidig lov om begrensning av *bankenes utlånsrente* samt forslag siktende til å lette *gjeldsbyrden* for kommunene og private.

Samtlige disse lovforslag blev besluttet oversendt Regjeringen.

Regjeringsskiftet på krisepolitikken.

Finansdebatten i Stortinget som pågikk i to dager, 23 og 24 februar, førte til regjeringen Hundseids fall. Det av venstre stilte mistillitsforslag blev vedtatt med 80 mot 67 stemmer. Efter dette inngav Regjeringen sin avskjedsansøknung, og Mowinekels tredje ministerium tiltrådte 3 mars.

Det forslag som feldte bondepartiregjeringen, lød:

Stortinget beklager Regjeringens avvisende stilling til de av venstre under frontaledebatten optrukne retningslinjer som Stortinget finner skikket som grunnlag for samarbeide mellem partiene.

Av Arbeiderpartiet blev fremsatt følgende forslag, optatt av *Alvestad*, som ved voteringen fikk gruppens stemmer:

Da den herskende økonomiske krise fortsatt øker vanskelighetene for en stadig større og større del av den arbeidende befolkning og for kommunene, og da Regjeringen i sitt budgettforslag har foreslått nedskjæringer som vil virke nedbrytende for kulturelle og sociale goder, særlig for skolen og sykestrygden, er det påkrevd at Stortinget ved behandlingen av det foreliggende budgettforslag fatter beslutninger som kan bidra til å mildne *krisens* virkninger og bevare de samfunns-goder som trues.

Det er derfor nødvendig:

1) at det på budgettet skaffes plass for de nødvendige økede bevilgninger til virkelig effektiv bekjempelse av arbeidsløsheten;

2) at det snarest i inneværende stortingssesjon vedtas bestemmelser siktende til å lette gjelds- og rentebyrden for kommunene, jordbrukere, fiskere og arbeidere ;

3) at det på budgettet blir opført de bevilgninger som er påkrevet for å hindre en ytterligere forringelse av skolens og syketrygdens effektivitet.

Subsidiært stemte Arbeiderpartiet for venstres forslag, som gjorde regjeringens-krisen akutt.

I sin tiltredelseserklæring henviste den nye regjering til de forannevnte retningslinjer, og uttalte at Regjeringen vilde med dette som sit nærmeste arbeidsprogram søke samarbeide med Stortinget og alle byggende krefter i folket for å fremme nærings- og arbeidslivet og lette så vel de indre som de ytre vanskeligheter som verdenskrisen medfører også for vårt land. Herunder vilde Regjeringen ha sin oppmerksomhet særlig rettet på kommunenes forhold og stillingen blandt fiskere og landbefolkningen.

Venstre regjeringens budgett- og kriseforslag.

I statsråd 17 mars blev det fremsatt meddelelse til Stortinget om endringer i statsbudgettforslaget for 1933—34. I meddelelsen het det bl. a.:

I forbindelse med tilbakekallelsen av proposisjonene om omsetningsavgift har departementet meddelt at den nuværende regjering ikke deler den forrige regjeringens opfatning med hensyn til måten hvorpå økede statsinntekter bør tilveiebringes, og således heller ikke kan slutte sig til forslaget om å søke statsbudgettet for 1933—34 balansert ved innførelse av en almindelig omsetningsavgift på detaljhandelen, jrf. St. med. nr. 22 og Ot. med. nr. 5 for 1933. Denne avgift er anslått til å innbringe i alt 30 millioner kroner, hvorav 20 millioner kroner er foreslått tatt til inntekt på statsbudgett, mens 10 millioner kroner er forutsatt fordelt til kommunene og bare er angitt på budgettet som en fradragspost.

Regjeringen som er fullt klar over nødvendigheten av at alle besparelser gjennomføres som er mulig, har dog — i likhet med kirke- og Skolekomitéens flertall — ikke funnet å kunne tiltre forslaget om å redusere bidraget til folkeskolene.

Dette vil medføre en utgift på 1 400 000 kroner. Heller ikke finner Regjeringen å kunne tiltre forslaget om at Statens tilskudd til syketrygden i det vesentlige skal bortfalle. Dette vil medføre en utgiftøkning på 3,8 millioner kroner. Da det antas å kunne opnå besparelser ved en mer effektiv kontroll, vil beløpet kunne nedsettes til 3 400 000 kroner.

Endelig finner Regjeringen det nødvendig å forhøje de beløp som er opført til ekstraordinær krisehjelp fra 3 millioner kroner til 12 millioner kroner, utgift 9 millioner kroner. Tilsammen 13 800 000 kroner.

Til dekning av disse utgifter og til erstatning av den nevnte almindelige omsetningsavgift på i alt 30 millioner kroner, hvorav 20 millioner kroner er ført på budgett, vil Regjeringen foreslå følgende avgifter og skatteforhøielser:

1. De midlertidige vedtatte tollforhøielser på sukker, kaffe og te 10 millioner kroner.
2. Ekstraordinær forhøielse av den direkte statsskatt på inntekt med fradrag av 10 pct. nedsettelse av den ekstraordinære formuesskatt 8 500 000 kroner.

3. Forskjellige avgifter 7.8 millioner kroner. Skatter og avgifter i alt 26 300 000 kroner.
4. Forhøielse av jernbanetakster 2 200 000 kroner.
5. Anslaget for totalisator. Inntektene økes med 300 000 kroner.
6. Av invalidefondets renter 4 millioner kroner.
7. Av Vinmonopolet 1 million kroner. Tilsammen 33 800 000 kroner.

Av det samlede beløp til krisehjelp på 12 millioner kroner antas omkring 2 millioner kroner å måtte reserveres til støtte for vanskeligstilte kommuner. For restens vedkommende vil det senere fremkomme særskilt forslag til dettes anvendelse. Det vesentlige av beløpet forutsettes anvendt til *øket arbeidsvirk-somhet*.

Departementet har i sine forslag ikke tatt noget hensyn til en eventuell *nyordning med statstjenestemennene*. Skulde det komme i stand en for Staten akseptabel ordning, vil dette kunne medføre både at de foreslåtte avgifter be-traktelig vil kunne reduseres, og at det vil kunne føres op mere til ekstraordi-nær krisehjelp.

Arbeiderpartiets stilling.

Om den nye regjeringens endrede budgетtforslag uttalte *arbeiderpartiet* i budgетtkomitéen (innstilling nr. 2):

I st.med. nr. 23 fremlegger den nye venstre-regjering sine forslag til krisehjelp. Disse forslag på tilsammen 13.8 millioner kroner — heri medregnet 4.8 millioner kroner for å forhindre forringelse av skolen og syketrygden — betyr selvsagt adskillig forbedring sammenlignet med den tidligere regjeringens forslag. Men som hjelp for de titusener som er rammet av krisen, er det helt utilstrekkelig. Denne fraksjon har også den opfatning at når den kraft som settes inn er så liten som her foreslått, vil den heller ikke ha den forholdsvis betydning som et større beløp. Først når det settes i gang arbeide som monner, vil også den *indirekte virkning* vise sig: kjøpeevnen vil da øke, efterspørselen efter de forskjellige forbruksvarer vil stige, kommunenes forsorgsutgifter vil minke, og det som kanskje er det viktigste: tusener arbeidsløse og kriserammede mennesker i vårt land vil vinne tilbake sin tro på livet.

Likesom Regjeringens forslag med hensyn til beløpets størrelse har vært en skuffelse, er det også beklagelig at den heller ikke har fremmet nogen av de betydningsfulle *lovforslag til lindring av krisen* som er fremsatt av medlemmer av vårt parti, forslag som iallfall ikke direkte vil bety vesentlige økede utgifter for Staten. Man nevner forslaget om en lovbunnen utlånsrente av ikke over 4 og 4½ pct., om nedsettelse av renten til 3 pct. for statsbankene — Småbruk- og Boligbank, Hypotekbank og Fiskeribank —, om ekspropriasjon av kommunegjeld og om gjeldsoppgjør, akkord og andre lettelser for jordbrukere, småbrukere, fiskere og arbeidere. Alle disse forslag blev oversendt Regjeringen i slutten av februar måned i år, og vil, om de blir satt ut i livet, både samlet og hver for sig ha den aller største betydning til lindring av krisen. Særlig må fremheves at renten bringes nedover og at det skaffes gjeldsoppgjør for kriserammede bygder. Norges Banks diskonto er nu nedsatt til 3½ pct., men allikevel tar bankene fra 5½ pct. og like op til 6 pct. og mere. Dertil kommer ofte betydelige provisjoner o. s. v.

Like fra 1927, da den norske krone nærmet sig sin gamle gullverdi, har Arbeiderpartiet gang på gang fremmet forslag om gjeldsoppgjør og akkord for

jordbrukere, fiskere og arbeidere som sitter med overforgjeldede eiendommer. Samtidig er også blitt fremsatt forslag om moratorium og innsjilling av tvangsauksjoner til gjeldsoppgjør var gjennomført. Det eneste som er opnådd på dette område, er lånekassene, som viser sig å være et meget dårlig surrogat. Nu mere enn nogen gang tidligere er det derfor nødvendig både å få utlånsrenten ned og få fremmet gjeldsoppgjør for de grunnleggende næringer.

Denne fraksjon må derfor på det sterkeste presigere at det er helt ufor- svarlig om Stortinget i år går fra hinannen før de nødvendige lovforslag på disse områder er gjennomført.

Høire i komitéen foreslo 2 millioner til nødlidende kommuner og 2.5 millio- ner stillet til Regjeringens disposisjon. *Bondepartiets* fraksjon henholdt sig til bonderegjeringens forslag og *venstre* til sin regjeringens forslag.

Regjerings- og finansdebatt nr. 2.

Venstreregjeringens erklæring kom til behandling 30 og 31 mai. Her trakk Nygaardsvold op linjene for Arbeiderpartiets krisepolitikk og fremholdt at stil- lingen var slik utover landet nu at man måtte ta fatt, koste hvad det vilde. Om de 50 millioner Arbeiderpartiet foreslo, uttalte han at det var dårlig økonomi å stemme denne bevilgning ned. Spørsmålet var nemlig om man i lengden hadde rdd til å la landets arbeidsliv ligge nede og dermed pulverisere grunnlaget for nasjonens økonomi og eksistens. Han fremholdt videre at Regjeringens forslag til krisebevilgning var helt utilstrekkelig og pointerte tydelig at Arbeiderpartiet ikke vilde kunne stemme for den foreslåtte forhøielse av kaffe- og sukkertollen.

Statsminister Mowinkel fremhevet at Regjeringens finansplan ikke var å betrakte som et ultimatum. Regjeringen aktet således ikke å stille kabinett- spørsmål på sukker- og kaffetollen. Men på et punkt var regjeringens forslaget et ultimatum, nemlig i spørsmålet om den direkte skatt.

Statsministeren mente med andre ord at det vilde lykkes Regjeringen å ride stormen av også når de enkelte budgетtforslag kom til behandling, ved å søke flertallet vekselvis til høire og venstre.

Av Hundseid blev det fremsatt et lengere forslag til uttalelse som konkluderte med å beklage Regjeringens stilling til spareforslagene m v.

Foruten bondepartiets forslag forelå ved voteringen et av Hambro fremsatt forslag som henviste til høires «plan» i budgетtinnstillingen.

De to forslag forkastedes mot henholdsvis 24 stemmer (bondepartiet) og høire og frisinnedes 42. Budgетtinnstillingen, Regjeringens meddelelse og erklæ- ringen av 7 mars blev derefter besluttet vedlagt protokollen.

Kriseforslagenes behandling.

Arbeidsledighetsbevilgningen.

Presidentskapet foreslo ved Stortingets sammentreden at henstillingen fra Det norske Arbeiderparti, Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og partiets stor- tingsgruppe om en tilleggsbevilgning på 10 millioner kroner til arbeidsledighetens

bekjempelse i inneværende termin blev oversendt Regjeringen til behandling og videre forberedelse.

I forbindelse med hovedorganisasjonenes krav stilte vår partigrupes formann spørsmål til Regjeringen om hvilke foranstaltninger den overveiet for å råde bot på arbeidsledigheten og spesielt hvad den hadde tenkt å foreslå til avhjelp allerede i den løpende budgett-termin. På dette blev det ikke gitt noget svar fra regjeringsbenken. Vår partifelle fant det derfor nødvendig å stille Regjeringen direkte overfor spørsmålet, og han fremsatte følgende forslag:

Det henstilles til Regjeringen snarest mulig å fremkomme med forslag om tilleggsbevilgning for inneværende budgett-termin til avhjelp av arbeidsledigheten.

Under frontaledebatten blev dette forslag besluttet oversendt Regjeringen.

Efter uttalelse av arbeidsformidlingsinspektøren foreslo Socialdepartementet bevilget inntil 1.5 mill. kroner som overskridelse for terminen. Beløpet forutsattes dekket ved ventede økede inntekter på kaffe, sukker og te.

Socialkomitéens flertall tiltrådte forslaget, mens et mindretall (høire og Hovland av bondepartiet) foreslo en tilleggsbevilgning på bare 600 000 kroner.

Ved sakens behandling 5 mai blev innstillingen, 1.5 mill., vedtatt med 68 mot 54 stemmer.

For terminen 1933—34 foreslo Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen opført i alt 7 millioner kroner på budgettet, hvorav 3 millioner til arbeidsløs ungdom. Man henviste til at forslag herom vilde bli optatt av Arbeiderpartiets medlemmer av finanskomitéen i forbindelse med de øvrige forslag til avhjelp av krisen.

Komitéens borgerlige flertall innstillet overensstemmende med proposisjonen på en bevilgning av 2 millioner kroner.

Ved behandlingen i Stortinget blev innstillingen om de 2 millioner vedtatt enstemmig, idet *Steen* gjorde opmerksom på at Arbeiderpartiet ikke foreløbig optok sin dissens, men henviste til den forestående behandling av den ekstraordinære krisebevilgning.

Den ekstraordinære krisebevilgning.

I møte 7 juli — umiddelbart før sessjonen sluttet — avgjorde Stortinget den *ekstraordinære krisebevilgning for 1933—34* efter en debatt hvorunder vårt parti på ny reiste kravet om økede bevilgninger utover det som Regjeringen hadde foreslått stilt til rådighet.

I finanskomitéen som hadde behandlet saken, var det tre fraksjoner: venstre som sluttet sig til Socialdepartementets forslag om 7¼ million, høire som stemte for et beløp på 4½ million, og Arbeiderpartiet som henholdt sig til fraksjonens forslag fra den store budgettkomité. Under henvisning hertil optok *Nygaards-vold* forslag om bevilgning av i alt 30.7 millioner kroner til forskjellige foranstaltninger til motarbeidelse av arbeidsløsheten og krisen efter den spesifikasjon som var gitt i budgettinnstillingen.

I sitt innlegg for forslaget gjennomgikk partigruppens formann de foranstaltninger som var foreslått i Arbeiderpartiets kriseforslag og som ennå var uavgjort. Han uttalte herunder:

Vi fremla vårt kriseforslag i budgettinnstilling I A i år. Det omfattet 50 millioner kroner, fordelt så å si ut over det hele land. En del av disse forslag er allerede behandlet av Stortinget og dessverre nedvotert. *) Blandt det som gjenstår av våre kriseforslag er 5 millioner til avhjelp av arbeidsløsheten. Av disse er 3 millioner ment å skulle brukes til fordel for arbeidsløse ungdom. Dessuten skulde 1 200 000 kroner anvendes i kystdistriktene for derved å lette krisen for kystbefolkningen; det skulde anvendes til havnearbeider, til vannforsyningsanlegg o. s. v. i kystdistriktene. Så har vi foreslått 1 500 000 kroner stilt til departementets rådighet for å ydes som bidrag til innkjøp av fiskeredskaper. Til veiarbeider har vi foreslått 6 millioner. Av dem skulde etter vårt forslag 4 millioner brukes til nye arbeider efter den brukte delingsprocent; 500 000 kroner skulde benyttes til riksveien i Nord-Norge, 1 million til veifonds- og bygdeveier og 200 000 kroner til støl- og beiteveier mot $\frac{2}{10}$ distriktsbidrag. Jeg vil understreke særskilt forslaget om rentefrie lån til kommuner som er i økonomiske vanskeligheter, for at disse kan betale det nødvendige distriktsbidrag for å få satt veiarbeide i gang, hvor det trenges for å avhjelpe arbeidsløsheten. Vi har til dette formål opført 300 000 kroner.

Ved siden av disse ting omfatter vårt forslag 7 millioner til jernbaneanlegg. Det har vi tenkt skulde fordeles slik, at til vanlige jernbaneanlegg skulde det kunne brukes op til 4 millioner og til elektrifisering 3 millioner. Dessuten har vi foreslått 5 millioner kroner til vanskeligstilte kommuner og 2 millioner til offentlige bygninger og boligbygging og til slutt en post på 3 millioner som vi har ment, at Regjeringen kunde bruke til forskjellige foranstaltninger til ophjelp av arbeidslivet i industrien, som vi har sagt.

Som jeg sa er det en del av våre forslag som allerede er nedvotert, f. eks. forslaget til bureising og nydyrking. Også de av våre forslag som omfattet telefon- og telegrafanleggene er nedvotert. Jeg er klar over at når vi nu optar den resterende del av vårt forslag så har jeg bare villet peke på, hvad vi i vårt oprinnelige forslag mente disse penger skulde gå til. Men hvis Stortinget vedtar vårt forslag, må det naturligvis være Regjeringen, departementet som fordeler det beløp efter forholdene således som det ligger an og efter beste skjønn.

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag forkastet mot 43 stemmer. Deretter blev innstillingen, som Arbeiderpartiet i komiteén sluttet sig til subsidiært, vedtatt mot 42 stemmer, som blev avgitt for høires forslag.

Berg hadde forbeholdt sig, tilfelle av forkastelse av det prinsipale forslag, å opta forslag om at det blev bevilget 1.5 million kroner til bidrag til anskaffelse av fiskeredskaper.

Ved voteringen blev Bergs forslag forkastet med samme stemmeflertall.

Behandlingen av de forskjellige kriseforslag som blev optatt under særbudgettene, vil finnes omtalt under de respektive avsnitt i beretningen.

*) Se herom de følgende avsnitt.

Den direkte skatt.

Behandlingen så vel av den direkte skatt som tollspørsmålene skjedde i nær forbindelse med *budgettoppgjøret*, efter at krisebevilgningene var unnagjort.

I salderingsinnstillingen uttalte våre partifeller i komitéen:

Arbeiderpartiets fraksjon har hevdet at det var utilrådelig av Stortinget å gå fra hverandre før det var bevilget tilstrekkelige midler til å mildne krisen og hjelpe dem som trues med å miste sine eksistensmidler og sine hjem. Men flertallet har forkastet alle våre forslag, og fraksjonen finner derfor ikke grunn til på ny å gjenta dem.

Efter fraksjonens opfatning burde og kunde utgiftene være dekket ved:

1. *Forhøielse av arveavgiftene.*
2. *Innførelse av en renteskatt.*
3. *Bibehold av den ekstraordinære formuesskatt som ifjor.*
4. *Ved besparelser på militærbudgettet.*

Hadde man fulgt den linje vilde der kunne skaffes ca. 50 mill. kroner til avhjelp av krisen.

Om budgettets holdbarhet finner fraksjonen ingen grunn til nærmere å uttale sig, idet det om disse ting henvises til hvad som tidligere er uttalt fra fraksjonens side.

«Kriseskatten».

Regjeringen hadde i st. prop. nr. 40 foreslått at den almindelige skattebeslutning og den særskilte *kriseskatt på inntekt* blev holdt adskilt. *Kriseskatten* var forutsatt utlignet som et tillegg til den almindelige inntektsskatt og i overensstemmelse med de regler som gjelder for denne.

Efter proposisjonen forhøiedes anslaget for statskattens samlede utbringende fra 65 millioner kroner — som opført av den forrige regjering — til 74.2 millioner. På den annen side blev det foreslått at den *ekstraordinære formuesskatt* skulde utlignes med redusert beløp (fra 5.7 mill. kroner til 5 mill. kroner), således at skatteøkningen når denne reduksjon tas i betraktning, vilde utgjøre 8.5 mill. kroner.

I finanskomitéen som hadde skattebeslutningen til behandling, var det et flertall bestående av venstre og Arbeiderpartiet som fulgte proposisjonen og således stemte for utskrivning av den særskilte tilleggs-skatt. Ved behandlingen i Stortinget blev et forslag av høire om å bli stående ved de gjeldende satser for den direkte skatt forkastet med 66 mot 59 stemmer — Arbeiderpartiet og venstre mot høire og bondepartiet.

Når vårt parti ved behandlingen av skattebeslutningen i år sluttet sig til Regjeringens forslag til forhøielse og stemte for den ekstraordinære *kriseskatt* — som et tillegg til den almindelige inntektsskatt — var det fordi det var en *direkte* skatt på arbeidsinntekt og en skatt som var ment å anvendes til *finansiering av påkrevde arbeider*. Forhøielsen var som nevnt anslått å utgjøre netto 8½ million for terminen 1933—34 (idet nedslaget for den ekstraordinære formues-

skatt da var fratrukket). Etter beslutningen vilde man komme op i de samme satser som var gjeldende i 1927—28, altså før de to siste nedsettelse.

Den ekstraordinære formuesskatt.

Som et første skritt til *avvikling* av den ekstraordinære formuesskatt blev det i 1932 foretatt en nedsettelse av satsene med 20 pct., i år — etter venstreregeringens forslag — med ytterligere 10. Høire stemte for å gå enda lenger ned i skattelettelse for de store formuer, nemlig med 30 pct.

Efter Arbeiderpartiets forslag til *forhøielse* av satsene vilde det for de første 75 000 kroner bli å betale 2 pct., stigende til 10 pct. for beløp av 500 000. Etter de satser som gjelder blir det av 500 000 kroner ikke betalt mer enn 1½ pct. i skatt.

Ved sakens behandling blev arbeiderfraksjonens forslag forkastet mot 38 stemmer. Innstillingen om 10 pct. reduksjon blev derpå vedtatt. Bestemmelsen om at de samlede skatter ikke skal overstige 75 pct. av skattyderens inntekt blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Overfor Regjeringens forslag om å nedsette skatten i år med 10 pct. og høires om en ytterligere reduksjon blev det fremholdt i debatten av våre partifeller at det var lite rimelig at skattydere med en formue på over 125 000 kroner skulde være dem som fikk lettelse, mens alle andre fikk tillegg. Den nye bestemmelse i § 3 om en begrensning for disse skattydere til 75 pct. av den lignede inntekt var også lite rasjonell, både teoretisk og praktisk sett. Det var mange idag av dem som måte betale almindelig formuesskatt som *ingen* inntekt hadde — det kunde gjelde bedrifter som gikk med underskudd, eller arbeidsledige som satt med et hus; disse burde snarere ha skattelettelse.

Arvebeskatningen. — Tilleggsskatten.

Av Arbeiderpartiet blev det fremsatt lovforslag for Odelstinget om å begrense arveklassene i den nuværende lovs paragraf 2 til å gjelde rett nedstigende linje og den første sidelinje ubegrenset av fødsler og ledd, og i den opstigende linje bare til foreldre.

Den eneste forandring som blev gjort i år ved behandlingen av *avgiftsatsene* var en nedsettelse fra 5 000 til 3 000 kroner av det avgiftsfri beløp for livsarvinger. Merinntekten av dette var beregnet til 93 000 kroner. Selv dette beskjedne forslag stemte høire imot. Arbeiderpartiets forslag til gjennomgående forhøielse av arveavgiftene blev forkastet mot gruppens stemmer.

Med hensyn til *tilleggsskatten til kommunene* på store inntekter var det foreslått av venstre og Arbeiderpartiet i finanskomitéen å senke inntektsgrensen med et par tusen kroner til 10 000. En årsinntekt idag på 10 000 kroner må vel også erkjennes å være minst så rummelig som 12 000 var den gang denne tilleggsskatt

blev innført. Det vilde derfor ikke bety nogen relativ stigning av skattetrykket å gå til denne senkning. Venstre falt imidlertid fra ved sakens behandling, og den tidligere skattegrense blev oprettholdt i loven mot Arbeiderpartiets stemmer.

Forbruksbeskatningen.

Omsetningsavgiftene.

Ved regjeringsskiftet blev proposisjonen fra bondepartiregjeringen om en generell *omsetningsavgift* til statskassen trukket tilbake.

De beregninger som lå til grunn for forslagene om å innføre en procentvis avgift på den almindelige omsetning vil være vel kjent. Av Bondepartiet blev skatten ropt ut som et finansielt mirakel og som universalmiddel mot alle onder. Og under salderigsdebatten da forslagene var oppe til avgjørelse uttalte høires ordfører Ameln at det gjaldt å få omsetningsskatten «innarbeidet i vårt skattesystem slik at vi kunde beholde den.»

Høire møtte også med et forslag til omsetningsskatt som efter to alternativer skulde innbringe 21 à 16 millioner kroner — dog ikke for å overflødiggjøre tollforhøielsene, som høire var enig i, men for å erstatte forhøielsen av den *direkte skatt*. Forslaget fikk høiregruppens stemmer iberegnet de frisinuede. Bondepartiet hadde sin egen proposisjon som gapte enda litt høyere, og som det stemte for.

I Regjeringen Mowinckels «retningslinjer» inngikk som bekjent hvad den kalte en tidsbegrenset beskatning av direkte og indirekte natur. Allerede i møte 11 mars, da Regjeringen så vidt hadde tiltrådt, fremsatte det forslag i Stortinget om en *10 millioner kroners forhøielse på kaffe-, te- og sukkertollen*. Det var en voldsom forhøielse på et brett, og den blev fremmet som et rent benkeforslag.

Fra Regjeringens side blev det krevet at forhøielsene formelt måtte vedtas som foreløbige og tre i kraft straks. Arbeiderpartiets gruppe protesterte mot behandlingsmåten, så meget mer som ikke en gang alle Stortingets medlemmer hadde fått innkallelse til møtet. Ved voteringen vant Regjeringen sin første seier — med 62 mot 54 stemmer. Flertallet var venstre samt høire på 3 mann nær.

Av Regjeringen blev det senere i sesjonen fremsatt forslag om opkrevning av en omsetningsavgift på *visse varer* i henhold til den vedtatte blankolov angående opkrevning av slike avgifter. Foruten de 3 400 000 kroner som de foreslåtte avgifter var ment å innbringe, foreslo Regjeringen en særskilt avgift på hvete-mel og fyrstikker beregnet til 2 550 000 kroner, altså tilsammen ca. 6 millioner pr. år. Samtlige disse avgifter var dog foreslått «subsidiært», nemlig under forutsetning av at *kaffe- og sukkertollen ikke blev oprettholdt på samme høide som efter den midlertidige forhøielse i mars*.

Partiene og tollfordyrelsen.

I finanskomitéen sluttet venstres representanter sig til Regjeringens *principale* forslag om å beholde den forhøiede toll på sukker og kaffe i full utstrekning også for terminen 1933—34 og dermed søke å undgå de påtenkte vareavgifter.

Høyres og bondepartiets medlemmer foreslo at det istedenfor den av Regjeringen foreslåtte omsetningsavgift på enkelte varer blev innført en *almindelig* omsetningsavgift enten på siste ledd i produksjonen eller på detaljomsetningen.

Med hensyn til fyrstikkavgiften stemte bare venstres representanter for denne.

Arbeiderpartiets medlemmer uttalte i innstillingen etter kort å ha klarlagt sin stilling til kaffe- og sukkertollen, hvor de henholdt sig til partiets tidligere standpunkt mot forhøielse:

I forslaget til finansiering av vårt kriseprogram er oppført nedsettelse av bevilgningene til militærvesenet, innførelse av renteskatt, øket arveavgift, avgifter på *luksusvarer* og nedsatt avdrag på statsgjelden. Ut fra det som der er fremholdt, stemmer fraksjonen for de avgifter som er nevnt i Regjeringens forslag, og som er anslått å innbringe tilsammen 3 460 000 kroner. Derimot kan vi ikke stemme for avgiftene på hvetemel og på fyrstikker. Begge disse avgifter vil *fordyre viktige forbruksvarer*. Fyrstikkavgiften vil dertil ramme særlig hårdt den fattigste del av folket og være til stor skade, ja kanskje drepende for norske bedrifter som har vanskelig for å holde sig oppe.

Med hensyn til den svikt som derved opstår på Regjeringens budgett, omkring 6.3 millioner, vil fraksjonen peke på at de forskjellige budgettposter hittil bare er vedtatt foreløpig, og at det derfor ennå, om viljen er til stede, er anledning til å nedsette en hel rekke poster på *militærbudgettet* til en samlet sum av over 2 millioner. Det er også anledning til å forhøie arveavgiften, og endelig er det den utvei å redusere nettoavdraget på statsgjelden.

Som et subsidiært forslag i motsetning til avgiftene på fyrstikker og hvetemel vil vi nevne at det må kunne la sig gjøre både å øke visse av de avgifter som er nevnt i tillegg nr. 24 til St. prp. nr. 1. og ta med flere varer. Avgiftene på gull og platina, forskjellige varer av skinn, sko og silketøy m. v. og andre silkevarer må kunne forhøies fra 5 til 6 op til 10 procent. Det vil gi omkring 1.6 mill. kroner mere. Videre må det, foruten hansker og votter av skinn, kunne tas med all slags pelsverk. Vi kan heller ikke være enig med departementet i at toalettartikler (kosmetica) blir holdt utenfor disse avgiftstillegg. Med en avgiftssats på 10 pct. vil man her få ca. 160 000 kroner, og det kunde vel tenkes en del høyere avgifter på disse ting. Endelig mener vi at krystallvarer og tepper over en viss verdi må bli pålagt visse avgifter.

Alt i alt kan man vel med det tillegg til luksusavgiften som vi her har pekt på, kunne skaffe en *merinntekt av over 2 millioner kroner*. Og det forekommer oss å være lite tvilsomt at man heller må gå til disse tillegg enn avgift på fyrstikker og hvetemel.

Det finansielle oppjør på fallrepet.

Ved den endelige behandling i forbindelse med budgjetsalderingen og andre avgifter i møte 5 juli satte Arbeiderpartiet kampen sterkt inn på et *effektivt ned-*

slag i tollen på de to kasseartikler. Det lyktes også — ved tilslutning fra bondepartiet og enkelte høirennens overløperi — å få et knepent flertall for nogen reduksjon, slik at statsråds Lunds anslag blev nedsatt fra 10 til 5.2 millioner.

Men fremdeles var tollen langt høiere enn den var før det ekstraordinære pålegg i mars. Spesielt bør nevnes at det efter forslag av høire blev vedtatt at *grunntollen* for kaffe og sukker herefter skulde settes til 50 procent som for andre varer.

Regjeringen og venstre kjempet i debatten for å spikre fast tollforhøielsene fra i vår som endelig. Finansministeren uttalte at han hadde fremsatt forslaget for å imøtekomme høire. Men han våget ikke å sette sin stilling inn på Regjeringens dekningsforslag. Ved voteringen fikk han følge av bare 3 av høire foruten av sine knurrende partifeller. For øvrig stemte det store gross av høire for å gjøre tollnedslaget minst mulig for forbrukerne. Og *samtlig*e borgerlige stemte mot Arbeiderpartiets forslag om at satsene skulde være de samme som de var før 11 mars.

I spørsmålet om innførelse av en særskilt fyrstikkskatt hvorom det forelå forslag fra Regjeringen, blev dette frafalt før det kom til behandling i Stortinget. Høire var ifjor for fyrstikkskatt, men det fant det ikke i år oppportunt å lansere det. Partiet stemte også — ut fra et prinsipielt syn — *i mot* at et par millioner av defisitten skulde dekkes ved avgifter på visse luksusvarer.

Under debatten pekte våre partifeller på at det kunde være grunn til å gå noget videre her, bl. a. ved å ta med visse *andre* luksusavgifter. Noget forslag herom hadde fraksjonen dog ikke anledning til å opta da spørsmålene ikke forelå utredet av Regjeringen. Fra venstres side var forslaget om avgiftene dessuten bare fremmet som et subsidiært forslag, idet Regjeringen jo som nevnt heller vilde legge det hele på kaffe og sukker. Arbeiderpartiet stod derfor alene med sin henstilling til Regjeringen om å overveie og bringe i forslag eventuelt andre avgifter som ikke vilde tynge i samme grad på det almindelige forbruk.

Gjelds- og rentetrykket.

Småbruk- og Boligbanken.

Ved behandlingen av budgettet for Småbruk- og Boligbanken optok våre partifeller i finanskomitéen i overensstemmelse med partiets kriseprogram forslag om at renten skulde settes ned til 3 pct. fra 1 juli 1933. En slik rentenedsettelse vilde medføre en øket bevilgning på budgettet av 1 million kroner og måtte i tilfelle opføres på budgettet for 1934—35.

Våre partifeller pekte på at det i siste regnskapsår var solgt ved tvangsauksjoner 1903 bruk og 834 boliger. Disse tall viste hvor nødvendig det var å hjelpe låntagerne i banken. *Hornsrud* kom bl. a. inn på småbrukbankens tap under høikonjunkturen, et tap som stod i nøie forhold til kronens skiftende verdi.

Arbeiderpartiet hadde, sa han, tidlig vært opmerksom på hvordan dette vilde utvikle sig, og det hadde talt for at man snarest opførte det nødvendige til dekning. Stort sett hadde banken virket tilfredsstillende efter sitt formål, og det hadde hatt sin store betydning samfundsmessig som for den enkelte.

Ved voteringen blev forslaget om nedsettelse av renten til 3 procent forkastet med 90 stemmer mot 46 (Arbeiderpartiet).

Enstemmig bevilgedes derefter inntil 2 millioner kroner til rentelettelser for låntagere i Småbruk- og Boligbanken og som bidrag for trengende låntagere i vanskelig stilte kommuner til å betale forfalne renter og avdrag på lån i samme bank.

Moan omtalte det forslag Norsk Bonde- og Småbrukarlag hadde innsendt om opprettelse av et Statens driftsfond for småbrukere. Komitéen henstilte i den anledning til Regjeringen å opta saken i forbindelse med en bedre ordning av driftskreditten for landbruket i det hele. I den forbindelse henvistes også til Arbeiderpartiets forslag om *statsgaranti for driftslån for småbrukere* som en midlertidig hjelp.

Hypotekbanken.

Ved behandlingen av Hypotekbankens beretning, innstillet finanskomitéens flertall, venstre og bondepartiet med subsidiær tilslutning av Arbeiderpartiet, at det til rentelettelser for trengende låntagere i Hypotekbanken blev bevilget 350 000 kroner. Høire var i mot enhver bevilgning til dette formål.

Arbeiderpartiet foreslo under henvisning til våre forslag de to foregående år og til partiets kriseprogram at det skulde bevilges inntil 1 million kroner til rentelettelser for trengende låntagere i Hypotekbanken, og at bankens styre skulde få anledning til å sette renten ned til 3 pct. for alle låntagere som kan sidesettes med låntagere i Småbruk- og Boligbanken.

Arbeiderpartiets forslag blev forkastet mot partiets stemmer, og innstillingen, 350 000 kroner til individuell rentenedsettelse, blev vedtatt mot 23 høirestemmer.

Under debatten blev det fra Arbeiderpartiets side slått til lyd for å prøve samme ordning for hypotekgjeld som i enkelte kommuner for gjeld til Småbruk- og Boligbanken, nemlig å sette gjelden ned efter takst, uten tvangsauksjon.

Mot høires stemmer besluttet å åpnet adgang for Hypotekbankens direksjon til efter individuell prøvelse å bevilge trengende låntagere *midlertidig avdragsfrihet* for et år, idet avdragstiden blev tilsvarende forlenget.

Lånekassene.

Det viste sig som Arbeiderpartiet forutsa, at lånekassene for jordbrukere og fiskere blev til liten hjelp. Av 510 søknader om lån i lånekassen for jordbrukere kunde bare innvilges 85, og inntil 2 mars i år var det til styret for lånekassen for

fiskere kommet inn og behandlet 18 søknader, men ingen innvilget. Styret uttalte da også at lånekassen for fiskere hittil ikke hadde vært til nogen nytte.

Allerede efter et halvt års forløp satte Finansdepartementet ned en komité til revisjon av loven. Komitéen avgav sin innstilling 25 april. Den mente det var prinsipielt uriktig at lånekassen befattet sig med gjeld *inmentor* takstverdien. Og komitéen foreslo at kassen skulde gi lån med inntil 15 pct. av takstverdien til akkordering av gjeld som ikke omfattes av denne og til anskaffelse av driftsmidler. Lånesummen kunde forhøies med inntil 15 pct. av takstverdien. De samlede lån efter disse rekler var beregnet til 3 000 kroner. Videre foreslo komitéen gitt lån utover dette med inntil 700 kroner til dekning av forfalne renteterminer ved gjeldsopgjøret. Dessuten foreslo komitéen gitt lån til innløsning av pantegjeld.

Lovkomitéens flertall — alle undtatt høire — sluttet sig til revisjonskomitéen. Men arbeiderfraksjonen understreket at lånekassen også med de foreslåtte forbedringer vilde være ganske utilstrekkelig til å hjelpe eierne av overbeheftede bruk over på trygg grunn. Fraksjonen minnet om de forslag Arbeiderpartiet hadde fremsatt — senest i år — om *gjeldsnedskrivning* for låntagere i Småbruk- og Boligbanken, Fiskeribanken og andre likestilte låntagere. Disse forslag hadde imidlertid ikke fått den nødvendige tilslutning utenfor Arbeiderpartiet. Stillingen for de gjeldbundne bønder og småbrukere hadde derfor stadig forverret sig. Tvangsauksjonene fortsatte å gå som en herjende brann over landet, og vilde komme til å fortsette så lenge det ikke blev truffet tilstrekkelig omfattende foranstaltninger mot gjeldskrisen. Som en foreløbig hjelp inntil dette kunde skje foreslo arbeiderfraksjonen følgende:

Regjeringen anmodes om å fremkomme med forslag til lov om moratorium for å hindre tvangssalg av hjem, jord og driftsmidler.

Høire stemte imot å gjøre nogen forandring i loven om lånekassene, og beholdt sig til sitt standpunkt forrige år.

Under behandlingen i Odelstinget av de enkelte paragrafer blev det efter forslag av *Monsen* vedtatt med 43 mot 40 stemmer at det i loven skulde settes en maksimumsgrense for *opnåelse* av lån, og mot 35 stemmer blev grensen satt til 6 000 kroner. Ifjor var det sterk strid mellem Arbeiderpartiet og bondepartiet på den ene side og de øvrige partier på den annen om taksten skulde bygges på *bruksverdien* eller *omsætningsverdien*. I år enedes alle efter forslag av revisjonskomitéen om, at taksten skulde fastsettes «til den sum som eiendommen fremtidig ved forsvarlig drift må antas å kunne forrentes».

Vårt forslag om *moratorium* blev forkastet med 54 stemmer. Under debatten om forslaget pekte *Monsen* på at det i siste år har vært avholdt mellem 6 og 7 000 tvangsauksjoner, og i henimot 1 000 tilfelle hadde den gamle eier ikke maktet å kjøpe eiendommen sin igjen. Men intet argument hjalp, og tvangsauksjonene fortsetter.

Tillegget til odelsloven.

Efter en uttalelse som tidligere på året var avgitt av Høiesterrett, behandlet Stortingets lovkomité på ny forslaget om odelsløsning, siktende på å løse ut den eldre pantegjeld.

Spørsmålet som blev forelagt Høiesterrett, var om det ved ekspropriasjon skulde være adgang for odelsløseren til å kvitte sig for den del av pantegjelden som oversteg odelstaksten, selv om den var påheftet eiendommen av en bedre odelsberettiget enn odels søkeren.

Høiesteretts betenkning gikk enstemmig ut på at lovforandringen ikke støtte an mot grunnloven.

Efter Høiesteretts uttalelse gjaldt det da for dem som var enig i lovendringen av 1929 at det blev vedtatt de nødvendige lovregler straks. Dette støtte imidlertid på motstand fra venstre regjeringen som var uenig i forandringen. Komitéens mindretall, bondepartiets og Arbeiderpartiets representanter måtte da søke kyndig juridisk bistand utenfor departementet, og fremla ved hjelp herav fullstendig lovforslag, mens venstre og høire i komitéen holdt på utsettelse.

Imidlertid var det innen venstregruppen folk som var klar over at en slik optreden av venstre i en sak som var av den største betydning for mange bønder i disse tider, vilde vekke voldsom kritikk utover landet, og at det derfor vilde være uklokt av venstre å stemme mot loven. Det viste sig da også da loven kom frem i Odelstinget 22 juni, at venstre hadde skiftet standpunkt. Justisministeren erklærte at efter at departementet hadde gjennomgått mindretallets lovforslag, hadde departementet ikke nogen avgjørende innvendinger å gjøre mot forslaget. Efter denne uttalelse var det gitt at venstre i siste øieblikk hadde bestemt sig til å stemme for loven. Denne blev så vedtatt med 79 mot 25 stemmer. Mindretallet var høire og frisinnede, med undtagelse av Gaustad, Staver, Skeibrok, Ørbæk, Tuft, Holm og Ræder, med tilslutning av Dokka (v.).

Jordbruket.*Støtten til jorddyrking og bureising.*

Statens jorddyrkingsbidrag blev satt ned fra 25 pct. til 22 pct. i 1931, og i fjor ytterligere til 20 pct. Samme dag som Stortinget trådte sammen i år sendte Landsbruksdepartementet meddelelse til landbruks selskapene om at jorddyrkingsbidrag ikke kunde tilstås efter 1 januar og inntil videre. Bidragene stoppet altså helt op.

10 februar fremsatte bondepartiregjeringen en tilleggsproposisjon om bevilgning av 850 000 kroner, så en kunde fortsette å tilstå folk jorddyrkingsbidrag. Landbrukskomitéen avgav innstilling om saken 7 mars. Da det endnu langt ut i mai ikke var gjort mere med saken, stillet *Moan* 19 mai følgende forslag i Stortinget:

«Det henstilles til Regjeringen å foranledige at det i St. med. nr. 13 for 1933 omhandlede cirkulære til landbruksselskapene om midlertidig stans i tilståelse av jorddyrkingsbidrag blir ophevet snarest mulig.»

Dette forslag blev utlagt for å behandles i et senere møte. Men saken kom ikke op igjen før i forbindelse med behandlingen av budgettet for bureising og jorddyrking 28 juni.

Regjeringen foreslo i sitt budgett 6 millioner kroner til bureising og jorddyrking m. v. I sitt forslag om bevilgning av 9 millioner ekstra til lindring av krisen foreslo senere venstre regjeringen at 1 975 000 kroner skulde nyttes til nydyrking og bureising. Dette gikk de borgerlige representanter i landbrukskomitéen med på. Arbeiderrepresentantene i komitéen foreslo at bevilgningen til bureising og jorddyrking m. v. skulde økes med 6.5 millioner utover hvad bondepartiregjeringen hadde foreslått; derav skulde 4 millioner brukes til direkte bidrag, 300 000 til Statens bureisingsvirksomhet, 200 000 til andre lag, 500 000 til veier i bureisingsøiemed, 1 million som bidrag til kunstgjødsel, 300 000 som bidrag til gjødselopsamling og 200 000 kroner til rentefrihet for lån til ny driftskapital.

I sammenheng hermed gjentok vårt parti sitt forslag fra ifjor om en henstilling til Regjeringen om å utrede en bestemt plan for samfundsmessig erhvervelse og utparsellering av jord og skog og for Statens støtte til bureising og jorddyrking. Fraksjonen optok også i forbindelse hermed sitt tidligere forslag om forandring i reglene for de direkte bidrag til jorddyrking.

Endelig fremsatte våre partifeller i komitéen forslag om at Staten garanterer for lån til driftskapital, optatt i sparebanker til et beløp av inntil 2 millioner kroner. Fraksjonen hadde ikke utarbeidet de nærmere regler for tilståelsen av denne garanti, men tenkte sig en nogenlunde lignende ordning som var utarbeidet av gjeldskommissjonen i dens innstilling av 1929, dog med de forandring at garantien skulde omfatte, foruten besetning, også redskaper samt sårkorn og frø, og at lånene skulde være rentefrie. Likeså burde reglene for bidrag til jorddyrking anvendes hvad formue og inntekt angår, for dem som skulde komme i betraktning ved tilståelse av disse lån.

I sitt foredrag i den almindelige debatt uttalte *Moan* at det tiltak som var kommet fra den nye landbruksminister ved forslaget om en forhøielse med 2 millioner kroner på budgettet var gledelig. Men det var for lite. Hvis man gikk så langt som Arbeiderpartiets forslag pekte på med hensyn til bevilgningen og forandring av reglene og dessuten fikk en *samlet plan* for den fremtidige støtte til bureisingen, sammen med den nødvendige revisjon av *jordloven*, vilde man virkelig kunne opnå å få vendt strømmen tilbake til jorden igjen. Man vilde der ved skaffe den arbeidsledige ungdom på landsbygden livsmuligheter, og det vilde ha tilfølge et almindelig opsving som vilde komme hele arbeidslivet til gode.

Med det forslag venstre hadde fremsatt, vilde man bare holde det gående nogenlunde efter de gamle linjer med de regler som var vedtatt og fornyet fra

år til år; nogen virkning ut over dette kunde det ikke ventes å få. Allikevel var det en stor forbedring fra den politikk som var knesatt av den forrige regjering. Selv bondepartiets medlemmer i komitéen hadde funnet det opportunt å gå med på forhøielsen, efter at deres egen regjering først hadde gått til å innstille bidragene ved den stopp-ordre som blev sendt ut i januar måned.

Voteringene på landbruksbudgettet.

Det blev først stemt over mindretallets forslag om å øke bevilgningen til Statens bureisingsvirksomhet med 300 000 kroner. Det blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Moan optok følgende forslag:

Regjeringen anmodes om å fremlegge for neste Storting en samlet plan for samfundsmessig erhvervelse og utparsellering av jord og skog og for Statens støtte til bureising og jorddyrking.

Dette forslag blev forkastet mot 43 stemmer.

Som øket bevilgning til bureising og jorddyrking var innstilt 1 alt, overensstemmende med Regjeringens forslag, 1 975 000 kroner. Arbeiderpartiet oprettholdt sitt forslag fra den første budgettbehandling om en forhøielse av 4 millioner.

Ved alternativ votering blev innstillingen vedtatt mot 31 stemmer.

Til veier i bureisingsøiemed bevilgedes 45 000 kroner. Arbeiderpartiet stemte for 500 000 kroner.

Fonstad optok forslag om bevilgning av 1 million kroner til *bidrag til kunstgjødsel* (av flertallet intet opført) og at bidraget skulde gjelde for hele landet og utgjøre 20 pct. av statsbidraget til nydyrking.

Forslaget blev forkastet, likeledes et subsidiært forslag om at bevilgningene skulde opføres med 90 000 kroner som for inneværende termin, og at beløpet blev å anvende som bidrag til de tre nordligste fylker.

Videre foreslo Arbeiderpartiet:

Staten garanterer for inntil 2 millioner kroner for rentefrie lån til driftskapital til mindre bemidlede forbrukere til innkjøp av husdyr, redskaper samt såkorn og fr  efter nærmere regler utarbeidet av departementet. Hertil opføres 200 000 kroner.

Fonstad pekte på den støtte denne tanke hadde fått siden behandlingen ifjor, da forslaget blev nedstemt, og anbefalte den foreslåtte bevilgning som en foreløbig foranstaltning. Forslaget blev forkastet mot 26 stemmer.

Som bidrag til gj dselopsamling var innstilt 200 000 kroner. Innstillingen blev vedtatt mot 20 stemmer, som blev avgitt for mindretallets forslag om 200 000 kroner.

Arbeiderpartiet foreslo også som nevnt endringer i *reglene for tilstedelse av bidrag* til bureising og jorddyrking. Således foreslo partiet at det atter skulde

ydes $\frac{1}{4}$ statsbidrag mot nu $\frac{1}{2}$. Dessuten blev vårt forslag fra foirige år optatt. Forslaget blev atter stemt ned. I stedet vedtok de borgerlige ytterligere innskrenkninger i reglene. Således blev tilskuddet til bureisingsmenn satt ned fra 50 til 40 pct., men arealet blev utvidet fra 20 til 25 mål. Tiden for øket tilskudd blev dog utvidet fra 4 til 6 år.

Under fagskoleundervisning optok Moan mindretallets forslag om bibehold av det nuværende kostbidrag ved skolene (landbruks-, småbruks- og hasmorskoler). Departementet og komitéen hadde nedsatt denne post med 10 000 kroner. Vår partifelle fremholdt at slik som de økonomiske forhold var blandt den opvoksende ungdom, trengte den all mulig støtte til praktisk utdanning. En stor del av landsungdommen gikk nu arbeidsledig. Det var derfor all opfordring for Staten til heller å øke kostbidraget, for på den måte å lette tilgangen, særlig for den arbeidsledige ungdom til disse skoler.

Nedsettelsen blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

På landbruksbudgettet hadde departementet under posten feavl — med tilslutning av komitéens flertall — foretatt en nedsettelse av bevilgningen fra 320 000 til 252 000 kroner.

Mathiassen uttalte at Arbeiderpartiet ikke kunde stemme for denne sterke nedskjæring av tilskuddene til feavlslag som vil komme til å hemme et godt oppdrett. Han optok forslag om uforandrede bidragssatser. Forslaget blev forkastet mot 37 stemmer.

Forskjellige forslag.

Flertallet i landbrukskomitéen, Arbeiderpartiet og venstre, innstilte overensstemmende med den nye regjeringens forslag at det av møllefondets midler blev anvendt 550 000 kroner til *Veterinærhøiskolens* fullførelse. Av bondepartiet og høire var foreslått ikke bifall av proposisjonen.

Efter at et forslag av Sundby om ikke-behandling av saken i år var forkastet med 81 mot 55 stemmer, blev innstillingen vedtatt mot nogen få stemmer.

Av bondepartiregjeringen var foreslått en ny ordning fra 1 juli 1934, hvor-etter de offentlige midler som bevilges til fremme av *skogsaken* skulde fordeles mellom fylkesskogselskapene av departementet, istedenfor som nu av den private organisasjon, Det norske Skogselskap.

Innstillingen herom blev imidlertid forkastet mot 36 stemmer. På 2—3 tidligere regjeringssmedlemmer nær sviktet hele bondepartiet proposisjonen.

Under *skogkulturarbeider* var av tilleggsbevilgningen til avhjelp av krisen overført 750 000 kroner, hvorav 50 000 til anlegg av skogsbilveier som samtidig kunde være av interesse for bureising. 600 000 kroner skulde anvendes som øket tilskudd til skoggrøfting i private skoger.

Innstillingen blev vedtatt mot 35 stemmer som blev avgitt for et forslag av høire om å stryke bevilgningen til bilveier og føre den over til skoggrøftingsarbeider hos private.

Videre behandledes bevilgningen vedkommende Statens skoger. Et forslag om å nedlegge Elvenes Sagbruk i Sørvaranger vakte en del debatt. *Jul. B. Olsen* talte mot nedleggelse, støttet av Finnmarksrepresentantene. Nogen definitiv beslutning blev ikke fattet.

Under behandlingen av *kornmonopolets* budgett erklærte arbeiderfraksjonen at den ikke foreløbig vilde opta noget forslag, men ved behandlingen av kriseforslagene forbeholdt fraksjonen sig eventuelt å foreslå at de 6 mill. kroner til støtte av norsk kornavl blev opført på statsbudgett istedenfor å dekkes gjennom kornmonopolets priser.

Med 73 mot 62 stemmer blev kornforretningen gitt samtykke til å anvende 2.3 mill. kroner av anleggs- og driftsfondet til opførelse av en kornsilo i Oslo for å lagre Statens korn importert fra utlandet, for derved å kunne utjevne prisene under sterk stigning.

Omsetningsrådet.

Arbeiderpartiets medlemmer av landbrukskomitéen henstillet til departementet at loven av 1931 om omsetning av jordbruksvarer blev optatt til revisjon med sikte på visse lempninger, således at småbrukere og arbeiderbønder ikke ved anvendelse av loven *blev drevet fra sine hjem eller satt i fengsel*. Likeså burde omsetningsrådet samt de forskjellige centralers virksomhet i større utstrekning enn nu innordnes under departementets kontroll.

Statsråd Five oplyste at departementet hadde rettet en henvendelse til omsetningsrådet om å ta klagene op til gjennomgåelse. Saken vilde så bli forelagt for neste Storting.

Homleidkonsesjonen.

Under behandlingen av regjeringsprotokollene påtalte våre partifeller bondepartiregjeringens forhold til konsesjonen til skibsreder Johs. Lindvig, som i oktober 1932 blev gitt konsesjon på kjøp av eiendommen Homleid i Drangedal, en av de eldste fjellgårder i bygden som i over 200 år hadde vært i samme slekts eie. Både skogutvalget og herredsstyret hadde på det bestemtesie friarådet denne transaksjon. Det var oplyst at av herredets ca. 800 000 dekar skog var allerede ca. 300 000 kommet på utenbygds hender.

Alb. Moen optok forslag til uttalelse av Odelstinget om at konsesjonen til skibsreder Lindvig ikke burde være gitt av departementet.

Forslaget blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer samt Alf Mjøen.

Landbruket og tørken.

Av *Alb. Moen* blev fremsatt følgende interpellasjon til Regjeringen:

Er Regjeringen fullt opmerksom på naturkatastrofen — tørkeperioden — som så hårdt har rammet store deler av vårt land, særlig Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge, og som blir særlig følsom for gjeldtyngede småbrukere og små-

bønder? Hvad akter Regjeringen å gjøre for å avhjelpe de øieblikkelige og de senere følger herav?

Interpellasjonen blev besvart av landbruksministeren, statsråd Five.

Fiskeriene.

Støtten til fiskernes redskapskjøp.

I innstillingen om saltvannsfiskerienes budgett optok Arbeiderpartiet forslag om en ekstraordinær bevilgning av 1½ million kroner til redskapsbidrag til fiskerne. I begrunnelsen for forslaget uttaltes:

Den redskapsmengde fiskerne nu bruker, er tre ganger så stor som før, og redskapsprisene ligger 150—200 pct. høiere enn før krigen. Dette gjør at fiskerne nu er så forarmet at de fleste av dem er helt ute av stand til å skaffe sig de nødvendige midler tid vedlikehold og til innkjøp av nye redskaper. Arbeiderrepresentantene mener derfor at Staten har plikt til å tre støttende til ved å bevilge et beløp som bidrag til fiskerne til innkjøp av redskaper. Bidraget bør settes til 30 pct. av redskapenes kostende og utbetales kun mot bevis for at redskapene er kjøpt. Bidraget utbetales til alle fiskere som kjøper redskaper, dog ikke til sild, sei, brisling eller andre notredskaper. Det bør også settes en passende inntektsgrense.

Forslaget hadde i komitéen fått tilslutning av Nasset (v.), Sør-Trøndelag.

Under budgettbehandling meddelte *Berg* at mindretallet ikke vilde opta forslaget til votering nu, men forbeholdt sig å opta det når Regjeringens forslag til ekstraordinær krisebevilgning kom til behandling.

Vei- og havnearbeider i fiskeridistriktene.

I anledning av telegrafiske forestillinger fra Finnmark i vår om hurtig hjelp på grunn av de økonomiske vanskeligheter i fiskeridistriktene fremsatte *Berg* senere følgende forslag:

Stortinget henstiller til Regjeringen å foranledige hurtigst mulig igangsatt vei-, havne- og lignende arbeide for Statens regning i fiskeridistriktene for å avhjelpe den nød som nu hersker blandt store deler av kystbefolkningen grunnet feilslagent fiskeri og lave fiskepriser.

Forslaget blev behandlet i Stortinget 27 juni. Det blev lovet at departementet skulde strekke sig så langt som mulig med de midler Stortinget bevilget til kriseforanstaltninger.

Under debatten henstilte Nygaardsvold til administrasjonen snarest mulig å sette i gang veiarbeide på Sør-Frøya, hvor de økonomiske forhold nu var forvilet. Det var umulig for denne fattige kommune å skaffe distriktsbidraget, men departementet måtte nu se å finne en ordning, så arbeidet allikevel kunde setes igang og iallfall en del av vanskelighetene avhjelpes.

Bergs forslag blev oversendt Regjeringen.

I innstillingen om havnebevilgningen hadde Arbeiderpartiet bebudet forslag

om at bevilgningen til havnearbeider og vannforsyningsanlegg i fiskevær blev forhøiet med 1.2 mill. kroner.

Thorvik, komitéens ordfører, uttalte at han var bekjent med at administrasjonen efter regjeringsskiftet arbeidet for å kunne skaffe ytterligere midler også til arbeider av denne art. Arbeiderpartiet vilde derfor ikke foregripe begivenhetene ved nu å opta et mindretallsforslag og risikere å få dette nedstemt. Han tilføiet at en forutsetning for at havnevesenet blev tilstått en del av de ekstraordinære bevilgninger måtte være at planen for hvert enkelt anlegg blev forelagt Stortinget til avgjørelse. Derimot stod administrasjonen *selvsagt* fritt i spørsmålet om hvor stort beløp det kunde tas op til bevilgning på hvert av anleggene.

Ved behandlingen av *Fyrvesenets* budgett stemte Arbeiderpartiet for en forhøielse av budgettet med 425 000 kroner. Beløpet blev foreslått brukt til nye fyranlegg, nye fyrlamper, nye merker, tåkesignaler og til forsterkning av Månes og Mehavn fyrlamper.

Fiskeribanken.

Revisjonen av loven om Fiskeribanken, hvorom var det utarbeidet forslag efter uttalelser av Fiskeridirektøren og fiskerlagene, skyldtes for en vesentlig del de mange krav fra fiskerne om å få lettere adgang til optagelse av lån til anskaffelse av fiskeredskaper. Det hadde nemlig vist sig at de tidligere vedtatte bestemmelser for disse lån var helt ubrukelige. Det var således efter loven av 1919 bare ydet et eneste lån efter disse regler.

Berg optok ved § 29 forslag om at rentesatsen for de lån som dette kapitel omhandlet blev satt til 2½ pct. istedenfor 4.

Forslaget blev forkastet mot 25 stemmer.

Ellers blev loven vedtatt enstemmig.

Loven om hermetikkindustrien.

Det forelå iår for Odelstinget forslag til midlertidig lov om opprettelse av en brislingcentral for eksport av hermetisk pakket brisling. Komitéens flertall innstilte på opprettelsen av centralen, mens et mindretall, 3 høiremedlemmer, stemte imot.

Thorvik anbefalte flertallsinnstillingen. Hensikten med centralen var selvsagt ikke å fordyre varene, men å hindre undersalg av hermetikk. Det burde derfor gjennomføres en rasjonalisering, således at småfabrikkene fikk adgang til sammenslutning og samarbeide. Dette med centralen var et forsøk på å hjelpe den vanskelig stilte hermetikkindustri. Når komitéens flertall hadde tatt med keepers og småsild, var det fordi alle tre parter i saken, arbeidernæ, fiskerne og fabrikantene var enige om det heldige i dette.

I innstillingen hadde Arbeiderpartiet tatt følgende reservasjon:

Den form som herved etableres for tilvirkning og omsetning av omhandlede vare er ikke den som helt tilfredsstillende alle parter. Man anser det for nødvendig

for en stabil ordning at samtlige interesserte arbeidere, fabrikanter og fiskere får lik innflytelse ved den kontroll som samfundsmessig må øves. Men da en anser at bedriftene er i en for tiden vanskelig situasjon, finner en å måtte gå med på lovforslaget som en *midlertidig ordning*.

Spørsmålet om *arbeidslødsdighetsfond* for arbeiderne forutsattes utredet og forelagt Stortinget senere.

Ved voteringen i Odelstinget blev et forslag om ikke bifall av innstillingen forkastet mot 32 stemmer. Derefter blev innstillingen vedtatt mot 26 stemmer.

I Lagtinget understreket *Nygaardsvold* at skulde ordningen bli fullt stabil, måtte også fiskerne bli tatt med som likeberettiget part i forhandlingene.

Under behandlingen av den midlertidige lov om *kontroll med fiskeeksporten* henstilte *Berg* at man fikk samlet de mange lover man nu hadde herom, særlig hvad angikk kontrollen med fiskevarer, og at arbeidet blev påskyndet for etablering av en virkelig effektiv kontroll av *all* eksport gjennom opprettelsen av en eksportcentral.

Andre fiskerilover.

Den midlertidige *sildelov* blev besluttet forlenget ytterligere for ett år. Silde-lagene hadde ønsket loven fornyet for 3 år, mens proposisjonen fulgte fiskeridirektørens forslag om ett år.

Videre forelå forslag til forandring i loven av 1911 om forbud mot bruk av sprengstoff til fangst av saltvannsfisk. Forandringen gikk ut på at det blev adgang til å døive notfanget størje med dynamitt. Norges fiskerlag m. fl. hadde *frarådet* lovforandringen.

Berg, sakens ordfører, foreslo på et mindretalls vegne forkastelse av proposisjonen.

Forslaget blev forkastet med 63 mot 39 stemmer, hvorpå loven blev vedtatt mot 46 stemmer.

Under behandlingen av den såkalte *bløggingslov* — om behandling, tilvirkning og transport av fisk og fiskeprodukter — optok *Berg* et forslag om utsettelse med anmodning til departementet om til neste år å fremlegge et helt detaljert lovforslag — med reglement — om behandling, tilvirkning og transport av fisk. Forslaget blev forkastet i Odelstinget med 25 stemmer.

Endelig behandledes lovforslaget om at det skulde ilegges en *eksportavgift* på laks og sjø-ørret til opprettholdelse av fondet til fremme av *laks-* og *sjø-ørret-fiskeriene*. Efter en del debatt blev innstillingen vedtatt mot 32 stemmer, som blev avgitt for et forslag av *Berg* om ikke-bifall av proposisjonen.

Statens virksomheter.

Arbeidsbudgettene.

Under behandlingen av jernbaneanleggenes budgett begrunnet *Wijk* arbeiderfraksjonens forslag fra komitéen om at bevilgningen til igangværende anlegg blev forhøiet med 4 millioner kroner, og at man dertil anvendte 3 millioner til fortsatt elektrifisering. Fraksjonen vilde imidlertid ikke fremsette dette forslag til votering nu, men avvente hvad der måtte komme som forslag i saken fra arbeidsdepartementet og regjeringen.

Ut fra den samme begrunnelse opplyste *Versto* under behandlingen av bevilgningene at arbeiderfraksjonen, som utgjorde mindretallet i komitéen, ikke nu vilde opta sitt bebudede forslag om en forhøielse av veibudettet ekstraordinært med 6 millioner kroner, men at den forbeholdt sig å ta forslaget op ved behandlingen av Regjeringens forslag om bevilgning av midler til avhjelp av krisen.

Derimot optok *Versto* fraksjonens forslag om ingen forhøielse av *bensin- giften*. Hvis dette forslag blev vedtatt, vilde fraksjonen foreslå at inntekten, 5.5 millioner kroner, blev brukt til veiarbeider til avhjelp av arbeidsløsheten.

Av Regjeringen og komitéflertallet var foreslått en ytterligere forhøielse av bensinavgiften fra 8 til 10 øre pr. liter.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 41 stemmer. Mindretallet stemte for arbeiderfraksjonens forslag som foruten bensinavgiften omfattet en reduksjon av gummiavgiften fra 3 til 2 kroner pr. kg.

●*ksvik* fremsatte følgende forslag:

Det henstilles til Regjeringen til neste år å utrede spørsmålet om en lettere beskatning for motorvognar som fortrinnsvis eller utelukkende beuyttas til nytte- og arbeidskjøring.

Dette forslag blev vedtatt enstemmig.

En større debatt blev ført under telegrafvesenets anleggsbudgett som omhandlet den store *kabelplan*. Arbeiderpartiet optok her telegrafdirektørens forslag om en ekstraordinær bevilgning av 2½ million kroner til utførelse av kabelanlegget Sande—Sandefjord som den første sektor i planen.

H. Halvorsen, komitéens formann, leverte et lengere og sterkt innlegg for at man nu fattet *beslutning* om dette arbeide. Nettop nu skulde det være en gunstig anledning til å påbegynne realiseringen av kabelplanen. 90 pct. av alt arbeide kan forarbeides i landet. Av den samlede bevilgning utgjør 70 pct. arbeidslønn. Materialprisene er for tiden rimelige. Alle forhold tat i betraktning tilsier at man gir den forannevnte bevilgning i år.

Talaren fremsatte *subsidiært* følgende forslag:

Regjeringen anmodes om å la telegrafstyret forberede påbegynnelsen av telefonanlegg som efter foretatte beregninger er direkte lønnende for Staten — herunder kabelanlegg og centralstasjoner, eksempelvis Drammen og Trondheims telefoncentraler.

I den anledning bemyndiges Regjeringen til å opta et lån inntil et beløp av 2 millioner kroner for Statens regning, som opføres på kapitalbudgettet.

Ved voteringen blev dette forslag forkastet med 60 mot 57 stemmer. De 57 var Arbeiderpartiet, av høire og frisinnede Greve, Aas, Tufte, Sv. Svensen, C. R. Olsen, Mohr, Holm, Hambro, frøken Stang, Løvold, O. Bergersen, Ræder, Bruun, Nerdrum og Blom, av venstre Dokka og Tveten og av bondepartiet Torheim.

Til kabelanlegget Sande—Sandefjord hadde komitéflertallet intet opført. 43 representanter stemte for mindretallets prinspiiale forslag om bevilgning av 2½ million kroner til dette anlegg.

Driftsbudgettene og etatene.

Under Statsbanenes drift hadde den nye regjering foreslått en forhøielse av persontakstene med 5 pct. for månedsbilletter og ukekort og 10 pct. for alle andre billetter uten hensyn til avstand.

Ved voteringen bifaltes innstillingen om 10 pct. forhøielse med 75 mot 60 stemmer. 5 procent forhøielsen blev derpå vedtatt mot 40 stemmer.

Under debatten uttalte *Magnus Nilssen* at hovedstyrets uttalelse mot forhøielsen var kommet i en annen stilling i Stortinget efter at Arbeidsdepartementet hadde satt dette spørsmål i forbindelse med *anleggsvirksomhetens opprettholdelse*. Han fant ikke å ville ta ansvaret for at avskjedigelser muligens måtte finne sted, og måtte derfor anbefale komitéens innstilling vedtatt, på de samme premisser som var fremholdt av arbeiderfraksjonen i komitéen.

Arbeiderpartiets medlemmer stemte for forhøielse bare under den forutsetning at man derved undgikk opsigelse av arbeidere ved anleggene, slik som nevnt av arbeidsministeren under erklæringsdebatten. Videre gikk våre partifeller ut fra at det av departementet blev truffet forføyninger som hindret den skadelige parallellkjøring fra bilenes side langs jernbanen — en foranstaltning som måtte til, hvis man skulde ha noget begrunnet håp om inntektsøkning for jernbanen.

Statsråd Mjelde uttalte at det vilde være departementet maktpåliggende å følge opfordringen fra arbeiderfraksjonen om fortsatt å gjøre hvad gjøres kunde for å hindre den skadelige parallellkjøring fra bilenes side.

Ole Johan Olsen kom inn på den såkalte rasjonaliseringskomité som den forrige regjering hadde opnevnt i strid med Stortingets beslutning av 1932. Det viste sig at utgiftene til denne komité var blitt belastet Statsbanenes drift og utgjorde for de syv måneder september—mars 29 000 kroner. Et enkelt medlem av komitéen (*Lowzow*) oppebar ikke mindre enn 1 000 kroner måneden. Det naturligste måtte være å stille komitéens arbeide i bero inntil administrasjonen nærmere hadde fått anledning til å se på det, så meget mere som flere sparekomitéer arbeidet med de samme spørsmål.

Videre blev det av våre partifeller rettet forskjellige henstillinger bl. a. vedkommende enmannskjøringen og ferietiden for personalet.

I spørsmålet om *reduksjon av overtallig personale ved jernbanen* hadde hovedstyret anbefalt at fast ansatte tjenestemenn med mere enn 3 års tjeneste, når de ikke hadde mere enn 5 år igjen til aldersgrensen, skulde kunne opsies, hvis det var overtallighet i vedkommende tjenestemannsklasse ved Statsbanene.

Arbeidsdepartementet stilte sig oprinnelig *imot* denne ordning, men hadde senere gitt den sin tilslutning, forsøksvis for denne og kommende budgettermin.

Komitéen innstilte enstemmig på at den fremgangsmåte som her var anvist, blev befulgt.

Versto minnet om at Statsbanenes hovedstyre så tidlig som i februar ifjor hadde sendt sin fremstilling av forholdene med forslag til Arbeidsdepartementet. Dette forslag, som både vilde virke til å fornye etaten og også være det mest økonomiske, var komitéen av Arbeidsdepartementet blitt nektet utlevert. Først et år efter kunde departementets chef, statsråd Langeland, opgjøre sig en mening og legge saken frem! Tal. citerte av den utredning som hovedstyret som de sakkynndige her hadde gitt av aldersgrupperingen m. v. Det var nu håp om at personalspørsmålet ved jernbanen skulde få en heldig løsning. Den linje som nu blev fastslått, var fra første stund av blitt forfektet av personalets organisasjoner selv.

Ved voteringen blev hovedstyrets retningslinjer enstemmig tiltrådt av Stortinget.

Arbeiderpartiet stemte imot proposisjonen om omlegning av driften på Hønefoss—Randsfjord og Spirillbanen.

Under *telegrafvesenet* blev det i forbindelse med personalspørsmålene op-tatt en rekke dissenser av Arbeiderpartiet. Samtlige forslag til forbedringer blev forkastet. *Halvorsen* gikk ut fra at den nye handelsminister drog omsorg for at anleggene ikke forfalt, at telegrafvesenets effektivitet blev oprettholdt, og at det med hensyn til mulige reduksjoner av personalet blev gått frem efter de prinsipper Stortinget tidligere hadde bestemt.

Også under postvesenets budgett og fengselsvesenet tok våre partifeller forskjellige reservasjoner.

Et forslag om å gjeninnføre portofriheten blev forkastet mot bondepartiets og høires stemmer.

Administrasjonsordningen for vassdragsvesenet blev vedtatt efter innstillingen, likeså proposisjonen og innstillingen om Norekraften.

Sociale spørsmål.

Syketrygden og det offentlige lægevesen.

Syketrygden har som bekjent vært gjort til gjenstand for angrep så å si årlig. Bondepartiregjeringen vilde i år gjøre rent bord og foreslo på statsbudgettet å sløife helt bidraget til denne forsikring, hvorved det skulde spares skattyderne 3½ million kroner.

Proposisjonen herom blev fremsatt i det siste statsråd før venstre regjeringen tiltrådte, altså på fallrepet. Den blev sagt å være et ledd i løsningen av de «bundne utgifter».

I Odelstinget blev bondepartiregjeringens forslag optatt av høiremannen Norem, som uttalte at tidspunktet til å gjennomføre nyordningen nu var den gunstigst mulige. Overfor dette fremholdt Arbeiderpartiet, at det var en masse kommuner idag som ikke kunde utrede sitt bidrag til syketrygden på grunn av den økonomiske situasjon. Det måtte være bevis nok for at man ikke kunde lesse mer over på dem. Og det samme gjaldt de forsikrede selv, de innskudds- pliktige; de greide ikke de stadige pålegg. Det blev pekt på — som også hevdet av Rikstrygdeverket, — at sløifningen av statsbidraget vilde være et oplagt brudd på det prinsipp for fordelingen av byrdene som lå til grunn for syketrygdens innførelse.

Venstre regjeringen tok — som vanlig — nærmest midt på treet og foreslo en reduksjon på 1 375 000 kroner mot bondepartiregjeringens 3.5 millioner. Ved alternativ votering blev venstres forslag vedtatt av Odelstinget med 54 stemmer mot 45 (høire og bondepartiet).

Videre blev det av den forrige regjering ved socialminister Vik foreslått en rent fiktiv besparelse på ½ million kroner ved en planlagt «forenkling» av det offentlige lægevesen, bygget på ordningen som den var før 1912. Forslaget betød et angrep ikke bare på kommunenes økonomi, men også på folkehelsen, idet det påviselig vilde gjøre lægetilsynet dårligere for fiskerne og fjellbønderne i de lengst bortliggende distrikter. Medisinaldirektøren hadde også karakterisert det som et tilbakeskritt og bestemt frarådet den nye plan, som for øvrig hverken var forelagt fylkene eller kommunene!

Behandlingen resulterte i at Stortinget enstemmig tok avstand fra en «forenkling» efter de retningslinjer som var angitt i bondepartiregjeringens forslag.

Barnevernsarbeidet. — Alkoholforsorgen m. v.

Blandt andre «spareforslag» fra bondepartiregjeringen i 1933 under socialbudgettene nevner vi:

Statsbidraget til *innsettelse av forsømte barn i tvangsskole* (internatskole) blev foreslått ophevet fra 1 juli i år. Ved den lovforandring dette gjorde nødvendig, skulde kommunene som har opprettet slike skoler, påføres en øket utgift

av mellem 20—30 000 kroner. De internatskoler det er tale om, er kommet i stand i kraft av den lov Staten selv har gitt, og det nuværende forhold har bestått siden loven kom i 1896.

I Lagtinget blev et *henleggelsesforslag* av Arbeiderpartiet vedtatt med presidenten, Nygaardsvolds, stemme. Denne beslutning blev senere tiltrådt av Odelstinget.

Statens tilskudd til *forsorgs- og verneforeningene* blev foreslått nedsatt fra 130 000 til 75 000 kroner. Det vilde føre til at Staten til gjengjeld fikk større utgifter på fengselsbudsjettet. Og verne- og forsorgsarbeidets organisasjon vilde bli revet op og lammet, om det i det hele tatt kunde fortsette. Det blev fremhevet bl. a. av riksadvokaten, at foreningenes virksomhet f. eks. med de løslatte fanger, de betinget dømte og de for hvem påtale er undlatt, i høi grad hadde bidratt til å holde fangetallet nede og dermed vært av den største sociale verdi. En nedleggelse eller innskrenkning i dette arbeide vilde derfor bety en tilbakegang i kultur og humanitet.

Venstre regjeringen aksepterte den foreslåtte nedsettelse, og det viste sig ikke å være nogen stemning blandt de borgerlige partier for et forslag om å bremse på raseringen.

Også bidraget til mødre-, barne- og gamle hjem blev nedsatt — fra 51 000 til 30 000 kroner. Derimot var man nødt til å opføre *fattigutgiftene* med en stigning på en halv million.

I *løgjengerloven* foreslo bondepartiregjeringen den forandring at Staten som hittil har båret utgiftene ved tvangsinnlagtes kur på Hovelsåsen Alkoholistanstalt herefter skulde kunne forlange disse utgifter refundert av vedkommende kommune. Dette spareforslag blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer. Våre partifeller hevdet med hensyn til spørsmålet om alkoholisters kur og pleie, at når Staten har den vesentligste inntekt av alkoholomsetningen måtte det prinsipielt riktige være at den også utredet de utgifter som var nødvendig for opprettholdelse og drift av disse kuranstalter. I allfall burde kommunene være helt fritatt her.

Bondepartiregjeringens flertall besluttet å stanse byggearbeidet på Statens store *tuberkulosesanatorium* for Trøndelag — også av *budgettmessige* grunner. Regjeringen blev her desavouert av Stortinget som vedtok at byggearbeidet skulde fortsette efter Stortingets tidligere beslutninger. (Det kan også nevnes at Regjeringen motsatte sig byggingen av den norske veterinærhøiskole, som vil ha den største betydning for utdannelsen og derigjennem for utviklingen av vårt jord- og husdyrbruk.)

Støtten til de private brennerier.

Av *Anton Jensen* blev fremsatt følgende interpellasjon:

1. Er Regjeringen opmerksom på forskjellen i den pris som Vinmonopolet betaler for norsk sprit, sammenholdt med prisen for sprit i det åpne marked?

2. Vil Regjeringen foranledige at den nuværende ordning av prisansettelsen for norsk sprit snarest optas til revisjon, siktende til at Stortinget selv bestemmer den godtgjørelse eller statsstøtte som ydes gjennom betalingen for kjøpt sprit av norsk produksjon?

3. Og vil Regjeringen samtidig utrede og eventuelt fremlegge forslag om at Staten selv overtar spritproduksjonen?

Socialministeren, statsråd Sjømmen, gav i sitt svar løfte om bl. a. å opta til utredning Statens overtagelse av spritproduksjonen.

Det blev gjennom Anton Jenssens interpellasjon gitt opsiktsvekkende opplysninger om den nuværende ukontrollerte prisordning som tillater en «produksjonspremie» som går op i en overpris av over 60 øre literen for råspriten. Den preferanse de private norske spritfabrikker på denne måte har nydt i forhold til kjøp i det åpne marked utgjør for de siste 6 år 8—9 millioner kroner!

Denne meningsløse ordning av et prissystem må nu antas å være dømt. Det neste skritt må da naturlig bli at Staten ved sitt monopol overtar fabrikkasjonen av råspriten selv, istedenfor å la den være et privatmonopol og en særbeholdning for en krets av større aktionærer i brenneriene.

Forhyrings- og mønstringsvesenet.

Av *Steen* blev det stillet følgende forespørsel til Regjeringen:

Hvad har Regjeringen foretatt sig i anledning av henstillingen av 23 februar d. å. fra en del sjømannsorganisasjoner om sammenslutning av forhyrings- og mønstringsvesenet i et socialt statsorgan?

Vår partifelle minnet om det forslag som blev innsendt i februar fra sjømannsorganisasjonene med henstilling til Stortinget om nedsette en komité til å behandle en sammenslutning av forhyrings- og mønstringsvesenet som foreslått. Selve kravet var før øvrig reist så tidlig som for 10 år siden, og det var blitt omfattet med interesse bl. a. av Socialdepartementet og andre instanser, mens Handelsdepartementet nærmest syntes å sette sig imot. Det var en viktig sak, som det nu burde gjøres fortgang med.

Det blev lovet at saken skulde bli nøie utredet og forelagt Stortinget så snart man hadde den tilstrekkelige oversikt.

Bemanningskalaen.

Overfor den stadige lemlestelse av bemanningsskalaen har vårt parti, støttet til de underordnede sjømannsorganisasjoner, reist en skarp protest. I 1932 blev også arbeidstiden for norske skib under opphold ved land forlenget. Samtidig foretok den daværende regjering under Per Larssen en forandring i forskriftene for *bemanningskalaen*, hvorefter sjøfartsdirektøren fikk utvidet adgang til å dispensere fra den. Og sjøfartsdirektøren har vist sig å være svak overfor kravene fra rederhold. Det har i disse spørsmål vært et samspill mellom Regjeringen og rederne, til skade for norsk skibsfart og sikkerheten til sjøs.

Dette forhold blev påtalt i år under behandlingen av bevilgningen til sjødyktighetskontrollen av *Steen*, som fremholdt at de gitte dispensasjoner betød en uforholdsmessig innskrenkning i mannskapsstyrken.

Arbeidsledighetstrygden.

I sin innstilling til Odelstinget ifjor om utsettelse med behandling av lovforslaget om botemidler mot arbeidsløshet reiste Socialkomitéen forskjellige spørsmål som efter dens mening burde videre behandles og klarlegges før saken realitetsbehandles. Komitéen fant det derfor nødvendig at administrasjonen på ny gjennomgikk og videre bearbeidet de foreliggende spørsmål.

Departementet bemerket i en skrivelse til komitéen av 3 mai i år at det neppe kunde bli tale om å sette loven i kraft under en ekstraordinær arbeidsløshet som den vi nu har. Det fant derfor at man på det nuværende tidspunkt ikke kunde gå til å lovfeste den påtenkte arbeidsløshetstrygd, helt eller delvis. Dess uten bemerkedes at enkelte av de land som har innført en ordning med tvungen arbeidsløshetsstrygd, har tatt de prinsipper som den er bygget på op til ny overveielse og mulig revisjon. Resultatet herav kan det være grunn til å se nærmere på, sa departementet, som også minnet om at spørsmålet om arbeidsløshetsstrygd m. v. var ført op på dagsordenen for den internasjonale arbeidskonferanse i år til behandling i første omgang. Sluttbehandlingen vil finne sted i 1934.

Under hensyn hertil besluttet Odelstinget at lovforslaget heller ikke i år blev tatt under behandling av Stortinget.

I forbindelse med utsettelsen henstillet våre partifeller til Regjeringen å arbeide med saken ikke bare gjennom nye beregninger, men ved snarest å forelegge konkrete forslag til gjennomførelse av en offentlig arbeidsledighetstrygd.

Forskjellig.

I forbindelse med omordningen av fengselsvesenet tok våre partifeller i justiskomitéen sterkt til orde for iverksettelsen av loven av 1925 om *arbeidsopplæring av unge lovovertredere* og utskillelsen av disse i en egen opplæringsanstalt (ungdomsopplæringskolen). En slik opplærende behandling er grunnlaget for vårt fengselsvesens hele opbygging. Og den vil i det lange løp bety en direkte besparelse for Staten og samfundet.

Arbeiderpartiet foreslo for Odelstinget i år en forlengelse og utvidelse av *husleiereguleringen* for Oslo til 1937 — subsidiært forlengelse med den begrensning loven nu har. Forslaget som var støttet av flertallet i Oslo bystyre blev avvist av venstres regjering og nedstemt. Likeledes forkastedes et forslag, optatt av Madsen, med henstilling til Regjeringen om å foreslå forlengelse av reguleringen for leiligheter med to rum gjeldende utover 1934. Oslo-høires representanter stemte også imot dette som mot de øvrige forslag om forlenget gyldighet av husleieloven.

Loven om *industrielt hjemmearbeide* blev oprinnelig gitt på prøve i 5 år og har siden også vært fornyet for 5 år ad gangen. Etter anbefaling av hjemmearbeidsrådet foreslo Socialdepartementet at loven skulde gjøres permanent, og etter Odelstingets beslutning i februar er den forlenget inntil videre.

Den foreslåtte midlertidige lov om adgang for kommunene til å oprette *edruelighetsnevnder* blev vedtatt enstemmig av Odelstinget.

Stortinget besluttet enstemmig å filtrere det utkast til konvensjon som er vedtatt av Den internasjonale Arbeiderorganisasjons generalkonferanse om å skape en ordning med fastsettelse av *minstelønn*. Etter denne konvensjon er ethvert land som filtrer konvensjonen, pliktig å skape eller opprettholde en ordning med å sette minstelønnsatser for arbeidere i visse av de yrker eller deler av yrker (og særlig i yrker som drives hjemme) som ikke har nogen ordning til effektivt å regulere lønningene gjennom kollektiv avtale eller på annen måte, og hvor lønningene er særlig lave. Konvensjonen går videre ut på at før myndighetene i vedkommende land bestemmer i hvilke yrker eller yrkesgrener minstelønn skal fastsettes, skal myndighetene rådføre sig med mulige sammenslutninger av vedkommende arbeidere og arbeidsgivere.

De kulturelle budgetter.

Skolelovsforandringene.

I år kom proposisjonen fra bondepartiregjeringen, fremsatt ved statsråd Trædal, om nedsettelse av den undervisningstid hvortil Staten yder bidrag til *byskolen*, fra 175 til 150 timer. Det vilde påføre kommunene betydelige ekstrautgifter eller tvinge ned det undervisningsnivå man gjennom mange år har opparbeidet.

Men også landsskolen blev rammet ved Regjeringens nedskjæringsforslag. Det gikk nemlig ut på at *fylkesbidraget til skolebygninger* skulde opheves.

Den overveiende del av dette bidrag (det tredobbelte av hvad fylket gir i bidrag til kommunene) utredes nu av Staten. Hensikten med dette som med statstilskuddet for øvrig har vært å støtte kommunene i arbeidet for å holde skolen oppe på det nivå utviklingen krever. Etter bondepartiets forslag skulde kommunene måtte bære hele utgiften. Og da det umulig kan tenkes at de kan undvære skolebygninger som barneantallet gjør nødvendig blev dette en ny overveltning av utgiftene fra Staten over på de enkelte kommuner.

Under behandlingen av lovforslaget i Odelstinget minnet *Steinnes* som sakens ordfører for landsfolkeskolen om den serie av reaksjonære forslag man hadde fått om å redusere og forringe den norske folkeskole under påberopen av at budgettene var for høie. Det skulde spares, het det. Men dette argument med å spare på undervisningen og de kulturelle formål hadde vist sig ikke å holde stikk; det kunde bare forsvares ut fra et snevert og ensidig overklassesyne.

At høire gjorde sig til talsmann for denne blinde rasering kunde være forståelig. Men vilde også bøndernes representanter være med på denne nedskjering av de offentlige utgifter som tilsiktet å utjevne godene i samfundet? Folkeskolen på landet var alt kommet ned på et sådant lavmål at det vilde være en ulykke om ikke den reaksjonære bøigs angrep på skolen og folkeoplysningen nu blev stanset op for godt.

Det lyktes også denne gang å avverge de verste angrep. I Odelstinget blev proposisjonen om forandringer i landsskoleloven forkastet mot 44 stemmer, og statsbidraget til det nuværende timetall i byskolen blev opretholdt mot 45 stemmer.

Nedskjæringen på den høiere skole.

Når det derimot gjaldt Statens bevilgninger til den høiere skole — i by og på land — fortsatte det borgerlige flertall i år å lesse byrder over på kommunene. Venstre anbefalte og fikk vedtatt reduksjon av både friplassene og Statens tilskudd. Efter beslutningen nedsattes *tilskuddet* til 4/10 for så vel stats-skolene som de kommunale skoler, og *friplassprocenten* blev ført tilbake til hvad den var før 1927, både i gymnasene og middelskolen.

Av vårt parti blev det uttalt at hvis disse innskrenkninger med overførelse av utgiftene skulde fortsette blev det snart et spørsmål om hvem som skulde få lov til å gå på disse skoler. Det blev da ikke bare et skole spørsmål i vanlig forstand, men et viktig og stort socialt spørsmål. Man var mer og mer kommet over til det at det skulde være likhet for ungdommen ved starten. Men nu gikk man den gale veien: høiere skolepenger og mindre til stipendier. Det kunde nok bli tale om en nødvendig rasjonalisering og omdannelse av skolestellet, både av økonomiske og andre grunner, og Arbeiderpartiet var villig til å se på den ting. Men å skjulte fattigfolk fra skolen var en politikk som vårt parti vilde bekjempe så langt det evnet. Det var noget som også de andre side vilde ha en demokratisk ordning av skolen burde tenke på i tide.

Efter forkastelsen av forslagene til endringer i skolelovene kunde behandlingen av folkeskolevesenets budjetter gå forholdsvis raskt for sig. Under debatten om dette budgett slo Arbeiderpartiet bl. a. et slag for fylkesskolene. Således blev det foreslått å sidestille disse med folkehøiskolene og de private ungdomsskoler med hensyn til stipendier. Forslaget opnådde dog ikke å bli vedtatt i år. Høire demonstrerte sin fiendtlige holdning også mot disse skoler ved å foreslå flere nedlagt og redusere statstilskuddet til resten.

Videnskap og åndsliv.

Under behandlingen av universitetsbudgett og det almindelige kulturbudgett blev det — med støtte av den nye chef for Kirkedepartementet, statsråd

Liestøl — advart mot den sulteforing av videnskap og åndsliv som man i de senere år hadde vært vidne til.

Magnus Nilssen minnet om at universitets- og fagskolekomitéen atter i 1932 hadde uttalt som en forutsetning at departementet i år skulde komme med forslag til styrkelse av det *økonomiske studium ved universitetet*. Opprettelsen av et professorat i arbeidslære måtte ikke nu drive lenger. Som stillingen var, vilde mindretallet ikke denne gang opta sitt bebudede forslag herom. Han håpet da at den nye departementschef vilde interessere sig for saken og bringe den frem til en løsning iallfall til neste år.

Under bevilgningene på budgettet til *folkeboksamlingene* foreslo *Thv. Svendsen* på mindretallets vegne bevilget det samme beløp som ifjor. Det var, sa han, den største opfordring til å holde dette budgett oppe, ikke minst på grunn av den store arbeidsledighet som det var blandt ungdommen. Særlig vilde han legge et godt ord inn for vandrebooksamlingene. Hvis mindretallets forslag ikke blev vedtatt, vilde han subsidiært foreslå bevilgningen til disse øket fra 2 700 til 4 000 kroner. Av bibliotekkontoret var foreslått 5 000 kroner.

Ved voteringen blev det av Svendsen optatte forslag fra komitéen forkastet mot 44 stemmer. Det subsidiære forslag fikk 46 stemmer.

Målformene og rettskrivningen.

Kirke- og skolekomitéens flertall innstillet på vedtagelse av en forandring i loven om de høiere skoler, hvorefter kravene til tilleggsstilen ved artium blev skjerpet. Forslaget var et skritt i retning av større likestilling i målformene.

I forbindelse med denne lovforandring rettet Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen — med tilslutning av bondepartiets representant, *Torheim* — en henstilling til Regjeringen om å nedsette en fåtallig komité til å overveie spørsmålet om en *forandring i rettskrivningsreglene*, slik at de nuværende valgfrie former blev gjort obligatoriske der hvor de betegnet en tilnærmelse mellem de to målformer.

Forslaget som blev optatt i Stortinget av *Steinnes*, hadde følgende innhold:

Stortinget henstiller til Kirke- og Undervisningsdepartementet om å opnevne en fåtallig nevnd som skal ta op til drøftelse og utredning spørsmålet om nye rettskrivningsregler for de to offisielle skriftmål i landet.

Opgaven er å få istand en størst mulig overensstemmelse mellem de to måls skriftformer, i hovedsaken innen den ramme de nu tillatte sideformer gir — alternativt et mindre vidtgående forslag — og uten at de nye valgfrie former oppstilles til bruk i administrasjonen og i skolene. Arbeidet må bygges på norsk målgrunn og ta hensyn til de lover norsk målvokster naturlig vil følge.

Samtidig utarbeides en rettleiding i norsk ordstilling og stilføring.

Ved voteringen blev forslaget forkastet med 77 stemmer. Et annet forslag til uttalelse, fremsatt av *Todal* (v) og anbefalt av statsråd *Liestøl*, blev forkastet med 95 stemmer.

Innstillingen om Skjerpet krav til artiumsstilen blev vedtatt med et tilleggsforslag om at det også skulde kunne gis stiler av resonnerende art efter elevenes eget valg.

Forsvarsordningen og militærbevilgningene.

I innstillingen fra den forsterkede militærkomité om Regjeringens detaljproposisjon til ny forsvarsordning optok arbeiderfraksjonens medlemmer forslag om at St. prp. nr. 6 ikke blev tatt under behandling av Stortinget i 1933.

I begrunnelsen for forslaget om sakens utsettelse uttalte våre partifeller, Mousen, Olsen-Hagen og Sæter, bl. a.:

Regjeringen Mowinckels forslag gjennom St. med. nr. 23 for 1933 om en forsvarsordning til 32 millioner forelå visstnok for offentligheten allerede på forsommeren 1930, og kan forsåvidt sies å ha foreligget for velgerne ved stortingsvalget i 1930. Men det er først gjennom det som er inntruffet efter valget i 1930 at forsvarsspørsmålet er kommet i en så avgjørende og allsidig belysning at det kan sies å være modent til å få sin avgjørelse ved velgernes dom.

Først ved fremleggelsen av regjeringen Mowinckels proposisjon nr. 57 — 1931 og den nuværende regjeringens proposisjon nr. 6 — 1933, er det militære forsvars virkelige verdi som vern for landet blitt helt klarlagt ved samstemmige uttalelser fra alle vedkommende militære myndigheter. St. prp. nr. 6, som i alt vesentlig har fått komitéflertallets tilslutning, har klart og ugjendrivelig fastslått at det overstiger vårt lands økonomiske evne å skape et effektivt militært forsvar til krigsbruk.

Desuten foreligger nu Arbeiderpartiets positive forslag om oprettelse av et civilt vektvern, bestående av en kystvakt og en landvakt, til avløsning av det nuværende fiktive militære forsvar. Dette forslag blev fremlagt for Stortinget ved dets sammentreden i januar 1932, og har således ikke vært forelagt ved noget valg.

Forslaget om utsettelse til over valgene blev optatt av *Olsen-Hagen* og forkastet med 88 stemmer — samtlige borgerlige — mot 37.

Arbeiderpartiets avvebningsforslag.

Mousen optok derefter Arbeiderpartiets prinsipielle forslag, sålydende:

I.

Hæren og marinen med administrative organer, skoler, land- og kystbefestninger m. v. nedlegges.

Vernepliktsloven opheves.

Private beveggede organisasjoner oppløses, og deres våben overleveres til politiet.

II.

A. Det opprettes en *kystvakt*, som har som opgave å føre opsyn på vårt sjøterritorium under krig mellem andre makter og herunder ivareta Norges interesser og hindre tilfeldige nøytralitetskrenkelser innenfor vår territorialgrense. Kystvakten skal utover dette opsyn ikke ha nogen krigsmessige opgaver. Overfor tilslittede nøytralitetskrenkelser og direkte krigerske angrep mot kysten av andre

staters militære stridskrefter skal kystvakten ivareta de norske interesser ved å konstatere det nøytralitetsbrudd som har funnet sted og nedlegge protest, således at det inntrufne kan bli gjort til gjenstand for diplomatisk behandling og eventuell avgjørelse ved voldgift. I fred skal kystvaktens materiell og personell delta i ekspedisjoner til støtte for norsk næringsdrift i Ishavet, i fiskeriopsynet på kysten, sjøopmålingen, smuglerkontrollen og andre lignende gjøremål således som det ved lov blir bestemt.

B. Det opprettes en *landvakt* med den oppgave å holde opsyn ved Norges landegrense under krig mellom andre makter. Den norske landvakt skal hindre tilfeldige nøytralitetskrenkelses, herunder også våbensmugling, spionering o. l. Den skal stanse og avvelne inntrengende bander, overta vakthold over internerte styrker og disses materiell og i samarbeide med det regulære politi hindre kup av irregulære styrker.

Landvakten skal ikke innlate sig på krigshandlinger overfor direkte angrep på landet av andre makters organiserte militære styrker eller overfor tilskattede nøytralitetskrenkelses fra disse. I slike tilfelle skal landvakten forholde sig på samme måte som kystvakten under punkt A. bestemt.

C. Regjeringen anmodes om å fremlegge forslag til lov om kystvaktens og landvaktens organisasjon, deres tjeneste som grenseopsyn under krig mellom andre makter og deres gjøremål i fred, i det vesentligste i overensstemmelse med punktene A. og B. og det som er anført i foranstående motiver.

De av militærvesenets faste eiendommer og beholdninger m. v. som er nødvendige for den vaktordning som opprettes, går over til denne. Det øvrige går over til andre statsformål eller realiseres sammen med militærvesenets øvrige aktiver av lignende art.

De midler som kommer inn ved realisasjonen av de militære eiendommer m. v. sammen med de disponible fondsmidler Staten rår over til militære formål, går inn i et fond hvis renteinntekter anvendes til dekning av utgiftene til kystvakten og landvakten.

De militære fabrikker, verfter, verksteder og laboratorier m. v. går over til andre statsformål eller avhøendes eller avvikes.

De arbeidere, funksjonærer og andre tjenestemenn som ved militærvesenets avvikling blir overflødige, forbeholdes overgang til annen stilling i Statens tjeneste eller ydes vartpenger efter de bestemmelser som til enhver tid gjelder efter tjenestemannsloven.

Plassen tillater ikke nogen gjengivelse av de debatter som blev ført, og som selvsagt var sterkt politisk preget.

I sitt hovedinnlegg i den prinsipielle debatt omtalte *Monsen* utviklingen under de tidligere «forsvarsplaner» og rettet en flengende kritikk mot det siste revisjonsforslag — det 3. på 20 år — sett på bakgrunn av vår militærpolitiske og økonomiske stilling.

Det påstås — sa han — at vi i Arbeiderpartiet vil legge laudet åpent. *Det kan ikke legges mer åpent em efter den forsvarsordning som er foreslått nu.* De borgerlige bør se den sannhet i øinene. Og hvis de erkjenner at det overstiger vårt folks økonomiske evne å holde forsvaret på det nivå de gjerne snakker om, bør de innrette sig derefter mens det ennu er tid — *også* i sine programmer og sin politiske agitasjon utenfor denne sal.

Ved vårt forslag om et vaktvern mener vi — fortsatte Mosen — full og hel militær avvebning. Det er *det* vi står på, og som vi vil møte våre motstandere med i den kommende valgkamp.

Det er innvendt at vi kan ikke isolere oss — avrustningen bør skje *internasjonalt*. Hvor lenge skal man så vente med å gjøre saken til aktuell politikk? Det kan være nok å henvise til nedrustningskomedien i Folkeforbundet. Nei, vi har som et lite land plikt til å ta spørsmålet op. I Sverige, Danmark og andre land pågår det samme arbeide. Det har betydning også for stillingen hos oss. Men mest avgjørende for avvebningstankens endelige seier er hele den internasjonale arbeiderklassens kamp. *Der* har vi det virkelige sikre grunnlag som vi føler vi står på. Vi vil arbeide hånd i hånd med arbeiderbevegelsen i alle land. Og skulde en overrumpling skje og vi blev trukket inn i en krigersk konflikt, vil vi forbeholde oss å bruke de maktmidler som arbeiderne gjennom sine organisasjoner og sin solidaritet er i besittelse av.

Ved voteringen i Stortinget blev Arbeiderpartiets forslag forkastet med 84 mot 38 stemmer.

Et subsidiært forslag om å sette *øvelsestiden* til 48 dager — mot innstilt av flertallet 84 — blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Også en lang rekke øvrige dissenser av vårt parti blev nedstemt.

I forbindelse med bestemmelsene om gjennomføringen av den nye lærordning fremholdt våre partifeller at man under de nuværende økonomiske forhold ikke måtte *forsere* dem, men heller begrense utgiftene til militærvesenet mest mulig. Vårt parti vilde derfor stå fritt overfor ethvert forslag om gjennomføringen.

Her meldte sig for det første

overgangsutgiftene.

Med sikte på å opnå en betydelig nedsettelse av så vel de nuværende som fremtidige overgangsutgifter hevdet våre partifeller i innstillingen, at Stortinget måtte fastslå i beslutnings form en ordning, hvorefter de overtallige officerer — som fremdeles oppebar full lønn — blev pålagt annet arbeide for Staten. I tilslutning hertil var optrukket følgende retningslinjer i forslaget, som på mindretallets vegne blev optatt i debatten av Olsen-Hagen:

Ingen offiser kan inneha to statslønnede stillinger. De som har stilling i Staten ved siden av sin stilling som offiser, stilles valget mellom hvilken stilling de ønsker å beholde.

De offiserer som er overtallige og ikke har søkt avskjed efter overgangsbestemmelsene, tillates ikke å inneha bistilling i Staten medmindre de går over i overgangsetaten.

De offiserer som er konstituert i stillinger, går tilbake til sin oprinnelige stilling, og nytnevnelser og forfremmelser skjer uttrykkelig på betingelse av at Staten *står helt fritt ved nyordninger* (innskrenkning i befalsstyrken).

Ved voteringen blev det mot Arbeiderpartiets stemmer besluttet å sende forslaget over til Regjeringen, uten at Stortinget tok standpunkt til realiteten i forslaget.

Om hærens *forskoler* under den nye ordning blev det ført en længere debatt. Statsråd Quisling hadde forutsatt at hele utgiftene til forskolene — beregnet til 540 000 kroner — skulde holdes utenfor militærbudgettet. Komitéens borgerlige flertall valgte imidlertid den middelvei å dele utgiftene med en halvpart hver på Kirkedepartementet og «forsvaret».

I spørsmålet om opprettholdelse av forskolene tok Arbeiderpartiet bestemt avstand fra at en del av utgiftene til disse skulde føres over på Kirkedepartementets budgett. Overensstemmende hermed optok fraksjonen forslag om at driften av forskolene i sin helhet blev belastet hærens budgett, idet forskolene var et ledd i den militære utdanning og utgiftene således utelukkende vedkom militærbudgettet.

Ved voteringen blev overføringen vedtatt med stort flertall.

Festningsanleggene.

Om kystartilleriet under den nye forsvarsordning besluttet Stortinget i 1933 at det skulde overføres til marinen. Det forelå nu omkostningsberegning herom fra de militære myndigheter. Komitéens flertall fant at kystartilleriets normalbudgett måtte bringes noget ytterligere ned og foreslo bl. a. at Kristiansands befestninger blev stilt «i reserve», hvorved vilde spares ca. 80 000 kroner.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen — som subsidiært sluttet sig hertil — foreslo prinsipalt *nedleggelse* av disse befestninger. Efter admiralstabens overslag vilde Kristiansands befestninger fullt opsatt komme på 135 000 kroner.

Admiralstaben hadde samtidig foreslått å nedlegge Vardøyhus som befestet punkt, og at denne festning blev benyttet som marinedepot. Dette forslag blev optatt i komitéen av Arbeiderpartiet, mens samtlige av de borgerlige innstilte på opprettholdelse av Vardøyhus «med minst mulige omkostninger».

Under behandlingen av festningsanleggene optok *Sæter* på arbeiderfraksjone ns vegne følgende forslag:

1. Kristiansands festninger nedlegges. 2. Vardøyhus nedlegges som befestet punkt.

Først blev komitéens flertalls forslag om full opsetning av Oslofjordens fremskutte befestninger (utgift $1\frac{1}{2}$ millioner kroner) vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Sæters forslag om nedleggelse av Kristiansands befestninger blev forkastet mot 48 stemmer (Arbeiderpartiet og Hartmann, Djupvik og L. Hansen av venstre). Til slutt blev Arbeiderpartiets forslag angående Vardøyhus forkastet mot 46 stemmer.

De ordinære budgetter.

På det ordinære militærbudgett (1933—34) var for hæren foreslått bevilget over 20 millioner kroner og marinen 10.4 mill.; hertil kom 5.1 mill. i overgangs-utgifter og videre 130 000 kroner til skyttervesenet — tilsammen næsten 36

millioner kroner. Man hadde ennå ikke full klarhet over hvor meget Statens pensjonskasse vilde måtte ut med på grunn av den nye overgangsordning, men også her blev det tale om betraktelige beløp.

Arbeiderpartiet foreslo under hæren og marinen en samlet besparelse på ca. 5 mill. kroner, som kunde frigjøres for å anvendes til produktivt arbeide. Beparelsene ved å sløife øvelsene for hæren beløp sig til ca. 2.5 millioner kroner, marinen 1 million kroner.

Ved voteringen under hærens budgett blev vanlig rekruttskole vedtatt med 87 mot 45 stemmer.

Også vårt partis øvrige spareforslag blev nedstemt — i år som ellers.

Om nybyggingsprogrammet for *Marinen* blev det ført en del debatt hvorav fremgikk at høre vilde gå inn for å forsere nybyggingen så snart tidene blev gunstigere for det. Det håpet på et omslag efter valget. Foreløbig nøiet de borgerlige sig med en forhøielse på en kvart million under denne post — fra kr. 1 350 000 som blev bevilget ifjor, til 1.6 mill. Økningen skulde gå til en ny torpedobåt som begynnelsesbevilgning.

Arbeiderpartiet stemte for at det i stedet blev bevilget 1 million kroner til bygging av et tidsmessig *fiskeopsynsskib*, som samtidig kunde gjøre tjeneste som redningsfartøi, og at det blev planlagt å bygge en stats-isbryter.

Bevilgningen til *skyttervesenet* blev av det borgerlige flertall under behandlingen forhøiet ekstraordinært med 10 000 kroner.

Økonomisk landsråd.

I motsetning til Regjeringens forslag om organisering av et permanent «selvhjelpsråd» (Norges økonomiske selvhjelpsråd) i samarbeide med forsvarsrådet fremsatte Arbeiderpartiet i militærkomiteén følgende forslag:

Det opprettes et økonomisk landsråd hvis opgave det er

a) å planlegge og organisere arbeider for å bekjempe krisen og avhjelpe arbeidsledigheten gjennom iverksettelse av samfundsmessige foranstaltninger til igangsettelse av arbeider og ny virksomhet;

b) å tilrettelegge grunnlaget for den videre utvikling av Norges produksjonsliv gjennom en rasjonell utnyttelse av vårt lands store produktive krefter, arbeidskraften som jorden, det tekniske produksjonsapparat, råstoffene og kraftkildene;

c) å utarbeide en økonomisk og industriell landsplan med sikte på en fremtidig omfattende sosialisering av de grunnleggende virksomheter og innførelse av en samfundsmessig drift, kontroll med og regulering av det økonomiske liv.

Våre partifeller fremholdt at det ikke var nogen ny militær institusjon som trengtes nu, men en fast plan for bekjempelse av krisen og arbeidsledigheten og for opbyggingen av landets økonomi. Det var denne opgave det økonomiske landsråd skuld tjene.

Men det syntes å interessere Regjeringen og de borgerlige partier mindre. Forslaget blev forkastet mot partigruppens stemmer.

Statsstøtten til «Ledingen».

I forbindelse med forsvarsordningen kom bevilgningen til opprettelse av «Ledingen». Innstillingen fra det borgerlige flertall i militærkomitéen gikk i realiteten ut på følgende:

1. Et statsbidrag på 15 000 kroner.
2. Statsbidraget stilles til disposisjon for en nevnd som velges på en slik måte at flertallet vil bli av rent fascistisk preg.
3. Denne vesentlig selvopnevnte komité skal «kontrollere» bevegelse og autorisere de opprettede avdelinger.
4. De nye fascistgarder får frihet til å opptre når som helst og hvor som helst i uniformerte bevåbnede sluttede avdelinger med øvelser og manøvrer.

I 1931 hadde Forsvarsdepartementet (Quisling) krevd en bevilgning av 180 000 kroner til dette formål. Den forsterkede militærkomité tok ikke da standpunkt til spørsmålet. Ifjor blev det foreslått av departementet 50 000 (av kommanderende general 5 000). Komitéen blev stående ved 15 000 kroner som et mellomforslag, men stillet i utsikt en *økning efter hvert*.

Hensikten med denne bevilgning er ganske klar. De fascistiske bestrebelse for å skape levedyktige væbnede organisasjoner til bruk i den indre kamp er brutt sammen på grunn av sviktende økonomi. Under det nuværende styre var da tanken om statsstøtte nærliggende. Mønsteret for de nye frivillige avdelinger har man jo også i de finske skyddskår, som har en meget betydelig statsbevigning.

Arbeiderpartiet vendte sig skarpt mot de nye frivillige militærkorps og optok i motsetning til innstillingen følgende forslag:

1. *Stortingets beslutning av 22 august 1905 om frivillige avdelinger ved hæren og skytterorganisasjonen m. v. og de bestemmelser som er truffet i medhold herav, opheves.*
2. *Dannelsen av væbnede frivillige organisasjoner forbydes, og allerede eksisterende slike organisasjoner oppløses.*

Det blev tidlig klart at venstregruppen også i denne sak hadde bøiet av overfor Regjeringen, og at den var blitt enig om heller ikke å medvirke til en utsettelse, hvad det fra først var sterk stemning for. Allikevel blev det av Hartmann optatt forslag om at saken ikke skulde tas under realitetsbehandling i år. Forslaget som blev støttet av Arbeiderpartiet, samlet 3 venstremenns stemmer foruten Hartmann, nemlig Kvaale fra Sogn og Fjordane, Belland fra Vest-Agder og J. M. Mjøen fra Finnmark. Det blev ved navneoprop forkastet med 90 stemmer mot 49 — de 4 og Arbeiderpartiet.

Ved den følgende votering mellom innstillingen og Arbeiderpartiets forslag fra komitéen blev innstillingen vedtatt med 92 mot 47 stemmer. De 47 var Arbeiderpartiet samt Hartmann og Kvaale.

Efter denne avgjørelse stemte Arbeiderpartiet samlet mot konklusjonen i innstillingen fra komitéen om den nye forsvarsordnings gjennomførelse.

Grønlandssaken.

Med 73 mot 30 stemmer vedtok Odelstinget i møte 4 juli følgende beslutning etter innstilling av protokollkomitéen:

Odelstinget beklager

1. at ministeriet *Kolstad* ved kgl. resolusjon av 10 juli 1931 foretok okkupasjon av Sydøst-Grønland *uten på forhånd å forelegge saken for Stortinget.*
2. at ministeriet *Hundseid* ved kgl. resolusjon av 12 juli 1932 foretok okkupasjon av Sydøst-Grønland *uten på forhånd å forelegge saken for Stortinget,*
3. at samme ministerium høsten 1932 avbrøt de forhandlinger om forlik som underhånden var innledet med Danmark — *uten å forelegge saken for Stortinget.*

Protokollkomitéens flertall fant at det i Grønlandssaken var grunn til å gjøre gjeldende *straffansvar* etter grunnloven og ansvarlighetsloven mot Regjeringen for de aksjoner den hadde foretatt bak nasjonalforsamlingens rygg. Under de foreliggende omstendigheter nøiet komitéen sig dog med den form vedtaket fikk. Men både i form og innhold var beslutningen like fellende som om den hadde konkludert med riksrett.

I møte den foregående dag — 3 juli — fattet *Stortinget* med 114 mot 29 stemmer følgende beslutning etter innstilling av utenriks- og konstitusjoaskomitéen:

Stortinget beklager at regjeringen efterat Stortinget blev opløst i 1931 brøt med den linje i Grønlandspolitikken som det hittil hadde vært enighet om mellem stadmaktene, og at ved de lite forberedte og utilstrekkelige overveide skritt som derefter blev foretatt uten Stortingets medvirkning norske muligheter blev forspilt.

Grønlandssaken avdekker en hasardiøs og forbryterisk politikk som under andre forhold kunde ha ført oss op i krig med et nabofolk. Vi hadde en uduelig og splidaktig regjering som lot sig pille på nesen og gjorde sig skyldig i de mest opsiktsvekkende fadaser. Viktige norske næringsinteresser blev forkjertset, landet blev påført skam og skade, og det blev fra de patriotiske «grønlanderens» side atpå utvist en pengegriskhet som virker forferdende. Uansvarlige krefter tok ledelsen i et viktig utenrikspolitisk spørsmål og satte Regjeringen i den ene tvangs-situasjon efter den annen. Det blev herunder foretatt okkupasjon av land like efter Stortingets hjemsendelse. Det var en grov tilsidesettelse av landets nasjonalforsamling, en tilsidesettelse som *ligger i flukt med det fascistiske syn.*

Derfor fant også utenrikskomitéen å burde uttale følgende, en uttalelse som Stortinget sluttet sig til:

Komitéen har funnet det av avgjørende viktighet å gjøre sitt til at det man har oplevd i disse år aldri må gjenta sig. Det må helt utelukkes at viktige avgjørelser rives ut av de ansvarlige myndigheters hånd, løs agitasjon trer i stedenfor rolig overveieelse og saklig drøftelse, og at det handles bak Stortingets rygg.

Det må ikke gjenta sig at nogen regjering — og aller minst en som heller ikke har flertallets rett — søker å føre utenrikspolitikk som ikke er drøftet med bifall av Stortinget og er et uttrykk for folkets vel overveiede vilje

Komitéens utredning av saken var fullstendig drepende for bondeparti-regjeringen og de menn som kujonerte den i sin ansvarsløse eventyrpolitikk. På hvert eneste punkt under sakens gang kunde det pekes på uregelmessigheter, uredelighet og feighet av dem som skulde hatt saken i sin hånd, men som lot sig beherske av folk som i disse spørsmål nærmest var utilregnelige. Det blev gjort de groveste brudd på de konstitusjonelle lover og bestemmelser, på bevilgningsreglementet og almindelig parlamentarisk praksis. Bondepartiregjeringen lot det alt sammen skje.

Okkupasjonen og forlikshandlingene.

Av den redegjørelse som blev gitt Stortinget av minister Wedel i hemmelig møte og senere offentliggjort fremgikk følgende kjennsgjeringer:

At forlikshølingene overfor Danmark med Wedel som formidler begynte straks efter den første okkupasjon og efter opdrag av daværende statsminister Kolstad.

At disse forlikshandlinger fortsatte da Hundseid var blitt den nye regjerings chef og på hans foranledning.

At Norges franske advokat, ekspertten i internasjonal folkerett, Gidel, straks var klar over Norges dårlige chanser, og inntrengende rådet til å prøve forlikshveien.

At professor Gidels inntrengende henstilling førte til at endog Ishavsrådet og Grønlandsdelegasjonen blev betenkelig, og at et flertall i Grønlandsdelegasjonen uttalte sig for forlikshandlinger med Wedel som mellommann.

At denne beslutning blev omstyrtet dagen efter eller to dager efterpå på grunn av intriger og agitasjon fra forlikstankens motstandere.

At derefter minister Wedel førte forlikshandlingene i Kjøbenhavn bare i forståelse med statsminister Hundseid og en minoritet i Regjeringen samt advokat Sunde (den nuværende statsråd) i Grønlandsdelegasjonen.

At det før forhandlingene kom istand blev utformet fire hovedpunkter som inneholdt de norske krav til Danmark. Hvis disse krav, som var nokså vidtrekende, blev imøtekommet, skulde statsminister Hundseid ta alt ansvar for forlikshandlingene.

De norske krav gikk ut på at Grønlandsavtalen av 1924 som sikrer våre fangstmenn rettigheter på Øst-Grønland til 1944, skulde gjøres permanent (evigvarende). Dernæst skulde der åpnes fem havner på Vest-Grønland, som hittil har vært lukket land — hvilket har vært til stor skade for norske fiskeri-interesser. Lukningen av Vest-Grønland har alltid vært ansett som langt uheldigere enn noget annet. Videre skulde arkivsaken ordnes efter Norges ønske og endelig skulde Danmark offisielt ta det første skritt i forlikshandlingene. Til gjengjeld skulde Norge anerkjenne dansk suverenitet over hele Grønland.

Det vesentligste av disse krav blev imøtekommet. Det blev lovet tre havner på Vest-Grønland istedenfor fem og arkiv-saken blev opgitt. Men ellers gikk Danmark med på Norges krav og meddelte det skriftlig.

På dette tidspunkt da forliket var sikret og det bare gjenstod å bekrefte dette gjenem offisielle forhandlinger, blev statsminister Hundseid satt utenfor ledelsen av sin egen regjering, og forhandlingene avbrutt. For å gjøre vondt verre

blev utenriksråd Esmarch sendt til Kjøbenhavn med nye og uantagelige krav. Senere satte man ut det rykte at Wedel i realiteten hadde ført Regjeringen bak lyset, hvilket foranlediget at Wedel fikk skriftlig bevidnelse fra Danmark for at det forliksgrunnlag han hadde meddelt Regjeringen var helt riktig.

Alt dette skjedde uten at hverken Stortinget eller utenrikskomitéen blev holdt underrettet.

Den aksjon som ledet til den ulykksalige okkupasjon, og som direkte førte til at saken blev tapt for Norge, blev innledet og ført frem på *tross* av Stortingets enstemmige standpunkt og på tross av tilsagn fra Regjeringen om å følge den linje Stortinget tidligere hadde trukket op i Grønlandsspørsmålet. Det skjedde med fullt overlegg fra de implisertes side. Den hele aksjon var nettop bygget på dette at det skulde handles i smugg, slik at begivenhetene og ansværet blev *unddratt det norske folks kontroll*.

Da saken kom op til behandling i Stortinget — og senere i Odelstinget — hadde imidlertid de borgerlige partigrupper inngått en overenskomst om å *tic*. Det skulde ikke finne sted nogen offentlig debatt. Stortingets og landets «verdighet» skulde berges ved at man ikke snakket om disse ting nu bakefter.

I den anledning uttalte vår partigruppens formann under den korte debatt som blev ført i Stortinget 3 juli:

Jeg forstår godt at bondepartiet ikke vil ha denne debatt. Selv i den innstilling de kommer med, søker de jo ikke på nogen måte å forklare de uefterretteligheter som er begått i Grønlandssakens navn overfor Stortinget og også overfor Regjeringen som sådan. De forsøker å komme sig bort fra det hele ved å henvise til at det var en «folkestemming» som skapte den for landet bedrøvelige sak. Ja, det var en del aviser, især i Oslo — også bondepartiaviser utover landet naturligvis — som blåste i lur i anledning dette spørsmål. Vi vet at når et folk blir kastet ut i eventyr, er det alltid aviser som er tilfals for å blåse under en slik eventyrstemning. Men når det så går galt, trekker de sig tilbake og sier at vi ikke skal snakke om det, vi skal tie for landets verdighets skyld!

Slik var det også efter at bondepartiregjeringen hadde begått den halsløse gjerning å gå hen, på tross av Stortingets bestemte forutsetning, å okkupere land oppe på Grønland. Da skulde de som mente at det var en gal linje, tie for at vi skulde vinne saken i Haag. Og når vi nu står overfor alle de feil og missgrep, all den svakhet og elendighet innenfor Regjeringen og dens parti og overfor domsresultatet, så sier man at vi skal tie for *landets* skyld. Man burde ha tenkt litt på landet den gang man lot eventyrpolitikerne overta styrelsen og regjeringsmakten.

De 30 som i Odelstinget stemte *mot* vedtaket av 4 juli, var samtlige av bondepartiet, av høire Bakke, Løvold, Kjær, Staver, Ameln, Gaustad, Andresen og Takle, samt de «frisinnede» Greve, Ræder og Holm.

I Stortinget blev utenrikskomitéens forslag til påtale vedtatt mot bondepartiets og frisinnedes stemmer med tilslutning av Ameln og Kjær.

Innstillingen om ophevelse av *Ishavsrådet* blev derefter vedtatt mot bondepartiets og Amelns stemmer.

Gjennem de fremlagte dokumenter er det gitt offentligheten klar beskjed om hvordan Regjeringen og Grønlandsdelegasjonen rotet med selve søken og satte de norske interesser overstyr. Til alt det kommer sløseriet og uansvarligheten med *pengeforbruket*. Det blev fastslått at ved siden av de riktflytende honorarer blev der utbetalt godtgjørelser for reiser og utredninger, hvis verdi var av høist tvilsom beskaffenhet. Selv de som — selvbestaltet eller på opfordring av Regjeringen — hadde til opgave å bearbeide stemningen innen landet, skrev regning på statskassen og fikk den honorert uten prut. Og det hele foregikk ganske ukontrollert.

Utenriks- og konstitusjonskomitéen bemerket i sin innstilling herom at den gikk ut fra at både anvisningsspørsmålet og flere andre spørsmål i forbindelse med utgiftene snarest vilde bli nøiere gransket av statsrevisjonen og protokollkomitéen. Den fant derfor å kunne innskrenke sig til å foreslå at St. med. nr. 32 om denne sak blev vedlagt protokollen.

I sin kritikk bemerket komitéen bl. a. at Stortingets bevilgningsreglement var blitt åpent tilsidesatt. Komitéen uttalte enstemmig at det ikke vilde ha voldt nogen forsinkelse eller ulemper i det hele tatt om hovedmassen av utgiftene efter å være drøftet av Regjeringen var blitt fastsatt ved *kgl. resolusjon*, istedenfor av nedsatte komitéer og utvalg, som tilfelle hadde vært. Det burde ha vært regjeringen maktpåliggende å føre en så skarp kontroll at det ikke påløp nogen unødige utgifter.

Boikottloven.

I statsråd 13 januar fremla bondepartiregjeringen sitt bebudede forslag (Ot. prp. nr. 6) til ny tukthuslov mot fagorganisasjonen, hvorefter der i arbeidsvistloven av 1927 skulde inntas regler om forbud mot *boikott (og blokade)* i arbeidskonflikter og om skjerpet ansvar for organisasjonene.

Proposisjonen var bygget over den innstilling som blev avgitt allerede i februar 1932 av «Øvergaard-komitéen», og regjeringen fulgte denne usakkyndige og ensidig sammensatte komité på de fleste og vesentligste punkter.

Den 10 februar mottok Landsorganisasjonen fra Socialdepartementet proposisjonen til lovbestemmelser om boikott og blokade. Departementet forlangte at Landsorganisasjonen innen 1 mars skulde avgi sin uttalelse. Sekretariatet svarte at den fastsatte frist var for kort til at man kunde foreta en grundig gjennomgåelse av de spørsmål det her gjaldt. Det meddelte samtidig at det hadde nedsett en komité til å gjenemgå loven med premisser og utarbeide innstilling om fagorganisasjonens stilling til loven som helhet.

I den utførlige fremstilling som kort efter blev oversendt departementet, konkluderte sekretariatet med prinsipalt å foreslå at det foreliggende lovforslag blev *trukket tilbake*. Man kan med sikkerhet — uttalte Sekretariatet — gå ut fra at hvis forslaget skulde bli lov vil Arbeidernes faglige Landsorganisasjon

med sine tilsluttede fagforbund og fagforeninger være nødt til å føre den faglige organisasjon frem etter nye veier og nye retningslinjer. «Om disse vil være ensbetydende med mere arbeidsfred, færre konflikter og mindre kiv, er ikke arbeiderne enebestemmende over. En ting er iallfall sikkert, at inngåelse av tariffavtaler under en arbeidstvistlov som foreslått vil være utelukket.»

Som det blev uttalt av sekretariatet, skulde stillingen på det *tariffmessige område*, med alle vesentlige tariffen forlenget til 1935, heller ikke — saklig sett — berettige til panikkartede beslutninger fra Statens side i disse spørsmål. Det blev i den forbindelse uttalt:

Man må også være opmerksom på at vi gjennomlever en tid av den skarpeste krise og nødstilstand. Hvis fagorganisasjonen ikke hadde eksistert med sin centraliserende og ordnende hånd i arbeidsforholdet, er det ingen som vet om ikke de kaotiske nødstilstander vilde ha gitt sig utslag i langt verre og farligere former enn de relativt få såkalte «ondartede» foreteelser som nødstilstanden her hjemme har avfødt.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har alltid vært villig til å forhandle med arbeidsgivernes organisasjoner om de klager som fra tid til annen kan fremkomme fra den ene eller annen side om foreteelser i forbindelse med konflikter som har opstått. Meget ofte har de irregulære konflikter vært en følge av den enkelte arbeidsgivers opptreden, men hovedorganisasjonene har som regel funnet frem til en forstandig ordning.

Det er vår opfatning at disse tilfelle ordnes best ved avtaler mellom hovedorganisasjonene og *ikke* ved lovparagrafer. Erfaringene fra de siste årene med de såkalte «tukthuslovparagrafer» og den skjerpede arbeidstvistlov synes således tydelig nok å føre til mere urolige og tilspissede konflikter enn det motsatte.

Ved regjeringsskiftet blev proposisjonen trukket tilbake, Istedet fremsatte Regjeringen *Mowinkel* en ny proposisjon (O.t. prp. nr. 71.) som behandlet de samme forhold, og som også efter sitt innhold var uantagelig for fagorganisasjonen.

Ved sakens behandling i Socialkomitéen fremsatte Arbeiderpartiets medlemmer forslag om at loven ikke skulde tas under behandling. Det blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer. Våre partifeller foreslo derefter subsidiært at lovforslagene blev oversendt den nye kommisjon, som skal behandle spørsmålet om fagorganisasjonen og samfundet. Også dette forslag blev forkastet av flertallet.

I innstillingen til Odelstinget uttalte arbeiderfraksjonen bl. a.:

Arbeiderpartiets representanter: *formannen, Madsen og Steen* kan ikke gi sin tilslutning, hverken til de lovregler som er bygget på bondepartiets forslag (O.t. prp. nr. 6) eller de som er bygget på venstreregjeringens forslag (O.t. prp. nr. 71). Fraksjonen slutter sig til og henviser til den utførlige uttalelse mot de nye boikottbestemmelser, som er gitt av Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat, og er inntatt i O.t. prp. nr. 71, side 68—92.

Ut fra det grunnsyn som den organiserte arbeiderklasse har i disse spørsmål, anser vi de nye lovebestemmelser som arbeiderfiendtlige og *ensidig rettet mot den organiserte lønnsarbeiderklasse*. En ser da også, hvordan den borgerlige.

politiske reaksjon, sammen med den organiserte arbeidsgiverklasse har drevet en fanatisk agitasjon for i all hast å presse frem de foreslåtte nye tukthuslovsbestemmelser mot fagorganisasjonen.

Begge proposisjoner tar i motiveringen avstand fra, at det gripes inn overfor arbeidernes *streikerrett*. Det er boikottmidlet man vil søke å ramme. Men hensikten er tydelig nok: lønnsarbeiderne og deres organisasjoner skal lammes i sin handlekraft. Lønnsarbeiderne skal ved de nye lover hindres i å vareta sine felles lønns- og arbeidsvilkår ved en samlet solidarisk optreden.

Vi minner om at Mowinkels regjering i sin tiltredelseserklæring i år fremholdt, at boikottloven ikke skulde fremmes før den hadde vært undergitt «drøftelse mellom de direkte interesserte parter».

Regjeringen har sviktet sitt standpunkt i spørsmålet, idet ingen slik drøftelse mellom partene har funnet sted. Og venstre regjeringens proposisjon er på flere viktige punkter blitt *forlatt av venstres representanter i komitéen, som har latt sig presse stadig lenger over til høires og bondepartiets standpunkt.*

Fagorganisasjonen representerer samtlige lønnsarbeideres, også de uorganisertes interesser. Det er fagorganisasjonen som kjemper for å beskytte og vareta lønnsarbeidernes vilkår, hevde og forbedre lønningene, arbeidsvilkårene og feriebestemmelsene, samt forkorte arbeidstiden m. v. Uten en sterk og effektiv fagorganisasjon vil lønnsarbeiderne være helt prisgitt kapitalmaktens og arbeidsgivernes forgodtbefinnende. Uten en effektiv fagorganisasjon vil lønningene bli redusert, arbeidstiden forlenget, og de enkelte lønsmottagere vil være hjelpelest overlevert til vilkårlighet på de enkelte arbeidsplasser.

Fordi de nye bestemmelser tar sikte på å svekke og undergrave fagorganisasjonens effektivitet, er det at lønnsarbeiderne protesterer mot loven. Vi henviser til det store antall protester som er innkommet fra alle deler av landet, fra arbeiderne i alle fag og brancher. Ved en lovgivning som her foreslått, begås det et overgrep mot den arbeidende klasse i landet, og statsmakten stiller sig på denne måte i virkeligheten til tjeneste for arbeidsgiverne mot arbeiderne.

De nye bestemmelser er heller ikke saklig begrunnet, men de er frukten av en reaksjonær politisk agitasjon. Tross krisen og de store økonomiske vanskeligheter, særlig for lønnsarbeiderne, så er fagorganisasjonen vokset i medlemsantall og utbredelse. Stadig nye fag og grupper er kommet med. Skogs- og landarbeiderne, de *fattigste* og mest utplyndrede av alle lønnsarbeidere, slutter i stigende grad op om fagorganisasjonen, og fører ved dens hjelp sine kamper for å hevde og forbedre sine levevilkår. Handels- og kontorpersonalet, hotell- og restaurantpersonalet, og mange andre grupper som før stod utenfor, finner nu sin plass i den felles faglige organisasjon. Samhold og disiplin utvikles. Det er denne utvikling som arbeidsgiverne og den borgerlige reaksjon frykter. Deres tukthuslover, deres lovovergrep mot fagorganisasjonen, *bunner derfor ikke i saklige motiver*, men i frykten for den organiserte arbeiderklasse, dens voksende makt og dens kamp for å hevde lønnsarbeidernes felles kår. Og de nye særlover, undtagelseslover, tar sikte på å stagnere arbeiderklassens utvikling, organisasjonsmessig, sosialt og økonomisk.

Ut fra den grunnelse som er gitt av Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og under henvisning til de tallrike protester som er innkommet og som tydelig tilkjennegir arbeiderklassens stilling til de foreslåtte boikottbestemmelser, vil nærværende fraksjon opta følgende forslag:

Prinsippalt: Ot. prop. nr. 6 og nr. 71 for 1933 bifalles ikke. *Subsidiært:* De to lovforslag oversendes den av Stortinget besluttede kommisjon til utredning av visse forenings spørsmål m. v.

Da komitéens flertall — samtlige borgerlige — stemte for realitetsbehandling av boikottloven, fant fraksjonen subsidiært å måtte stemme for at *venstres* forslag blev lagt til grunn. Mot dette stemte høire og bondepartiets representanter, som oprettholdt regjeringen Hundseids forslag.

Samtidig optok våre partifeller en rekke *dissenser* til innstillingen. Herom henvises til lovens behandling i Odelstinget.

Om boikottloven og bakgrunnen for den foreligger så stort og aktuelt materiale, så vel fra Landsorganisasjonen som partiet, at det for så vidt kan være tilstrekkelig her å henvide til det. Fremkomsten av de to regjeringers lovproposisjoner i valgåret og behandlingen av loven på de forskjellige stadier vil være i frisk erindring.

Ved de manipulasjoner som blev foretatt gjennom forhandling mellom de borgerlige partier under ordføreren, venstremannen *Peersens*, ledelse blev loven endelig utformet i vesentlig endret skikkelse fra regjeringen Mowinckels oprinnelige forslag, slik at de også kunde aksepteres av høire og bondepartiet som et politisk kompromiss. Endringene gjaldt i første rekke definisjonen av begrepet «boikott», som blev utvidet, og skjerpelsen av ansvarsbestemmelsene for fagorganisasjonen. Dette forlikforslag som her bygget helt ut på høirepartienes innstilling, blev *godtatt av Regjeringen* og fremlagt for Odelstinget som komitéflertallets *endrede innstilling*.

Arbeiderpartiets fraksjon deltok overhodet ikke i denne «behandling» som blev dirigert av de borgerlige partiers gruppeledere og komitémedlemmer i forståelse med Regjeringen.

Debatten i Odelstinget første dag pågikk til klokken 23, men blev da på forslag av Eiesland (venstre) besluttet utsatt et par dager for å gi de borgerlige fraksjoner anledning til å konferere sammen. Dette skjedde under venstres landsmøte, idet ordføreren, Peersen, fant anledning til å konferere med høiremannen *Norem* om de forandringer som skulde til forat den brobygging som debatten hadde bebudet kunde komme i stand. Man regnet derfor med at Odelstinget, når behandlingen blev gjenoptatt, vilde bli stillet overfor uok et kompromissforslag fra Peersen, sanksjonert av høirepartiene og venstres ledelse.

Det viste sig også å slå til. Men det skjedde ikke uten store krampetrekninger.

Behandlingen i Odelstinget.

I det fortsatte møte av Odelstinget, hvor saken kom til avgjørelse, gjennomgikk Madsen det som var forskjellen mellom de to borgerlige fraksjoners oprinnelige forslag i komitéen. Som bekjent vilde den forrige regjering ha så å si all

boikott forbudt, mens venstres forslag rammet den som opfordret til eller iverksatte en boikott. Nu kunde det *nye* forslag fortolkes slik at det innholdt forbud både mot opfordring og iverksettelse og deltagelse og alt hvad dermed hang sammen. Videre gikk *blokade* inn under begrepet boikott. Det vilde i praksis si at arbeiderne vel fikk lov til å streike, men ikke til å blokere arbeidsplassen for streikebrytere. Det var klart at slike uklare bestemmelser måtte vanskeliggjøre enhver lovlig konflikt og sette arbeidsfreden i fare.

Ved § 4, som gjelder *erstatningen* og som på sett og vis er det viktigste punkt i loven, har venstre — fortsatte Madsen — kapitulert med 100 pct. overfor de to andre borgerlige partier. Den ansvarsbestemmelse som her foreslås vil i praksis si at om en arbeider melder sig ut av fagforeningen, så hefter allikevel foreningen for det *lovstridige* han måtte ha begått. Selv om fagforbundene og Landsorganisasjonen gjør hvad det står i deres makt for å hindre det som angivelig er lovstridig, skal de være erstatningspliktige. Departementet hadde i sin skrivelse enkelte innvendinger å gjøre overfor dette forslag. Men det tok komitéens borgerlige medlemmer ikke noget hensyn til. Også her desavouerte komitéens venstrefraksjon sin egen regjerings anvisning.

Videre har bondepartiet og høire i § 6 fått lurt venstre med på sitt gamle krav om at enhver aksjon i fløtningsdistriktene skal være lovstridig, hvis den ikke er godkjent av boikottdomstolen. Og den godkjennelse kommer vi aldri til å få før fløtningen er ferdig. Det vil altså si at skogs- og fløtningsarbeiderne blir satt i en *særstilling* efter denne lov, mens skogeiernes interesser er tilgodesett fullt ut. Det er skog- og landarbeidernes interesser som venstre har forrådt her.

Vår partifelle uttalte til slutt at ansvarsbestemmelsene sammenholdt med § 6 om boikottforbudene vilde medføre de største konsekvenser når det gjaldt arbeidsfreden og arbeidslivet. Venstres regjering vilde ikke bare lide moralsk og politisk nederlag her idag, men også et *saklig* nederlag når loven skulde settes ut i livet.

Ved voteringen i møte 26 juni blev det først stemt over Arbeiderpartiets forslag, optatt av Alfred Madsen, om forkastelse av begge de to regjeringers lovproposisjoner. Forslaget blev forkastet med 69 mot 32 stemmer (Arbeiderpartiet). Likeså forkastedes det subsidiære forslag om å oversende lovforslagene til den nye kommisjon.

Man gikk derefter over på lovbehandlingen, hvorved den nye og utvidede definisjon av begrepet *boikott*, skjerpelse i *erstatningsreglene* og hele kapitlet om *ulovlig boikott* (§ 6) blev vedtatt mot arbeiderrepresentantenes stemmer.

Et forslag av Madsen om å gjeninnføre de regler for bevisbyrden som gjaldt før 1927 blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer. Likeså forkastedes forslaget i § 6, punkt 5, om å anerkjenne blokade som en del av en lovlig streik.

Forslaget om ubetinget forbud mot boikott av bedrifter med opptil 10 arbeidere blev vedtatt med 50 mot 48 stemmer, som blev avgitt for et forslag av statsminister Mowinckel om å gå tilbake til bestemmelsen om 5 arbeidere. Venstre delte sig ved denne votering.

Bestemmelsene i § 6 om fløtningsvirksomheten blev ved særskilt votering innført i loven mot Arbeiderpartiets stemmer.

I forbindelse med straffebestemmelsene uttalte Hartmann (v.) med støtte av Arbeiderpartiet at han fant det uriktig at bestemmelsen i straffelovens § 222 II, nr. 2, blev stående efter at denne lov blev vedtatt, idet den inneholder straffebestemmelser om de samme forhold. Han foreslo derfor en tilføielse, hvorefter den nevnte bestemmelse i straffeloven (tukthuslovparagrafen) blev ophevet.

Hartmanns forslag blev forkastet med 62 mot 32 stemmer.

Mot Arbeiderpartiets stemmer besluttedes loven oversendt Lagtinget.

I Lagtinget blev loven vedtatt med 24 stemmer, samtlige borgerlige. Det blev av statsminister Mowinkel pekt på at det var en meget vanskelig lovmaterie, og at den nye kommisjon som var besluttet nedsatt, måtte ta flere av disse spørsmål op til behandling. Man måtte derfor, sa han, gå ut fra at flere av disse lovregler vilde bli tatt op til revisjon om ikke så lenge.

Andre faglige og politiske spørsmål.

Nye tvangslover mot arbeiderne.

Av bondepartiregjeringen blev det fremsatt lovforslag om *rekvisisjonsrett for politiet* under «ekstraordinære situasjoner» samt om et tillegg til veiloven om *utskrivning av streikebrytermannskap* under faglige konflikter.

Efter det første forslag skulde det være adgang til for Regjeringen å kreve avstått til bruk eller til eie løs eller fast eiendom av hvilken som helst art i den utstrekning politiet fant det nødvendig for å skaffe sig de hjelpemidler det trengte. I § 3 het det at krav om avståelse skulde etterkommes selv om erstatningen ikke var fastsatt eller betalt. Når det var nødvendig kunde politiet bruke *makt* for å få satt igjennem kravet.

Arbeiderpartiet fremholdt at denne lov var av en slik særlig art sammenlignet med andre lover når det gjaldt retten til å disponere over ens egen eiendom at loven, om den blev gjennomført, vilde skape store og uanede forviklinger. Det fremgikk av proposisjonen at den store *befolkning* viste langt større forståelse av arbeidernes kamp under faglige konflikter enn den regjering som hadde fremsatt lovforslaget. Sympatien var å finne på arbeidernes side. Dette gav bakgrunnen for den tvangslov man her vilde drive igjennem.

Loven blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Efter det annet forslag (veilovens § 46) blev departementet gitt adgang til å mobilisere eiere og brukere av matrikulert jord til det arbeide som veivesenets ordinære arbeidsstokk i tilfelle hadde nedlagt. Det var intet mindre enn en *tvangsutskrivning* det her var tale om. Og streikebryteriet skulde legaliseres og gårdbrukerne kommanderes ut på veiene på Statens bud og under dens høie beskyttelse. Alt under parolen: Arbeidets frihet!

Aksjonen til støtte for denne bestemmelse blev reist av bondepartiregjerin- gen straks efter veikonflikten som en direkte utfordring rettet mot veiarbeiderne og deres organisasjon. Det blev under debatten i Odelstinget bl. a. reist spørsmål om hvordan *Statens* eget forhold vilde bli ved et forsøk på å gjennomføre en så ensidig og drastisk bestemmelse under eventuelle konflikter. Arbeiderpartiet fremholdt at det var all grunn for lovgivningen til å være opmerksom på de forviklinger som herunder kunde opstå, og som ingen av partene vilde være tjent med, aller minst samfundet.

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag om ikke-behandling av loven forkastet med samtlige borgerlige stemmer.

Videre blev det — som et efterspill til konflikten ved A/S Vinmonopolet — vedtatt en midlertidig lov om *streikeforbud og tvungen voldgift* for arbeiderne ved Vinmonopolet og samlagene. Denne særlov som blev foreslått av venstre- regjeringen, var efter organisasjonens opfatning tariff- eller kontraktstridig i henhold til den oprettede tariffoverenskomst.

Det røde flagg og uniformsforbudet.

Blandt de lovsforslag Stortinget fikk til behandling før sesjonen sluttet, var også bondepartiregjeringsens forslag til «flagglov».

Herom uttalte Arbeiderpartiets representanter i utenriks- og konstitusjons- komitéen:

Hensikten med det fremsatte lovsforslag er å hindre at det på enkelte steder, og ved enkelte anledninger, heises *rødt flagg* på kommunenes offentlige bygninger.

Det røde flagg er arbeiderklassens internasjonale merke, og det er derfor både *forståelig* og naturlig at arbeiderne i kommuner hvor de har flertall, på internasjonale festdager, som f. eks. 1 mai, ærer disse dager ved å heise arbeiderklassens internasjonale merke på kommunens offentlige bygninger. Når enkelte heri synes å se en tilsidesettelse eller endog en forhånelse av det norske flagg, er dette helt feilaktig. Det norske flagg er symbolet på nasjonal enhet og samhold, mens det røde flagg symboliserer arbeiderklassens internasjonale solidaritet. Noget motsetningsforhold behøver ikke å være til stede mellom disse to symboler, og de kan godt heises ved siden av hinannen.

Lovforslaget fratar også kommunestyrene en rett som idag tilligger disse, og som det ingen grunn er til å ta fra dem.

Loven om forbud mot benyttelse av det røde flagg ved flagging fra de kommunale bygninger blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Av venstregjeringen blev fremmet forslag til lov om *uniformsforbud* for politiske organisasjoner eller retninger. Arbeiderpartiet stemte for denne foranstaltning på sine egne premisser, og loven blev vedtatt enstemmig av Odelstinget som gjeldende for to år — til 30 juni 1935.

De hvite garder og beskyttelsen av streikebryteriet.

Ved behandlingen i Odelstinget av regjeringsprotokollene blev det ført en debatt om de militære foranstaltninger som blev iverksatt i 1931 til beskyttelse av streikebryteriet under storlockouten. Arbeiderpartiets medlemmer av protokollkomitéen påtalte denne anvendelse av landets militærmakt under en faglig konflikt. De fremholdt at Regjeringen — ved Forsvarsdepartementet — hadde optrådt som den ene parts representant og *mot* samfundets interesser, og at den hadde brukt Statens penger på en helt uforsvarlig måte. I alt medgikk til disse «sikringsforanstaltninger» 210 000 kroner.

Når man husker hvordan statsråd Quisling mobiliserte i de dager, hvorledes han for eksempel sendte næsten hele den norske krigsflåte til Menstad og engagerte unge fascistspirer til å bevokte depotene i Trondheim efter en daglønn av fra 18 til 24 kroner, er det jo ikke så rart at det har kostet mange penger. Til disse svære utgifter kommer så de store utgifter Staten hadde under lockouten til *statspolitiet* på forskjellige steder rundt om i landet.

Det borgerlige flertall hadde imidlertid intet å bemerke til noget av dette og gikk med på at de utbetalte penger blev dekket under posten «tilfeldige utgifter».

Statspolitiet.

Da man i 1931 gikk til beslutningen om å opprette *statspoliti* blev det av Arbeiderpartiet pekt på hvad denne nyorganisasjon i første rekke hadde til oppgave. Og begivenhetene gav oss hurtig rett. Statspolitiets oppgave blev til overflod understreket av de borgerlige ifjor under debatten om de private «ordensorganisasjoner».

Arbeiderpartiet kunde selvsagt ikke godkjenne anvendelsen av et politi som skulde settes inn til beskyttelse av streikebryteriet; gruppen stemte derfor mot både bevilgningen — omkring en halv million kroner — og den foreslåtte organisasjonsplan. I motsetning hertil hevdet vi at *statspolitiet* kunde gis en ganske annen og dertil nyttig anvendelse ved oppbyggingen av en sterk og effektiv *rusdrikkkontroll*. Man tenkte da særlig på en oprydning i smugler-, gauke- og hjemmebrennertrafikken som florerer rundt om i landet.

Under behandlingen av bevilgningen i år gikk særlig bondepartiet og venstre i ilden for den nye statsmilit. Statsråd Sunde tok herunder det fulle ansvar for anvendelsen av politiet i faglige konflikter og uttalte bl. a.: Menstad-politiet burde hatt revolvere, ikke for å bruke dem, men for å vise dem. Det var folk med pigger som man ikke kunde røre. Vi må ikke risikere et nytt Menstad. Feilen med Menstad var at *politiet hadde latt revolverne ligge hjemme*. —

Jenssen optok under *statspolitiet* vårt partis forslag fra komitéen, sålydende:

1. *Statspolitiet* stilles til disposisjon for en effektiv *rusdrikkkontroll* og for efterforskningstjeneste.

2. Det henstilles til departementet å fremlegge forslag til endret organisasjonsform for statspolitiet overensstemmende hermed.

Vår partifelle henstilte at det i forbindelse med budgettet fremtidig blev gitt oppgave over hvor meget det medgikk til statspolitiet under dets herjinger. Han fastholdt det standpunkt Arbeiderpartiet tidligere hadde tatt, at det ikke kunde stemme for å oprettholde politikorpset i dets nuværende form, som en *militis* mot de organiserte arbeidere.

Arbeiderpartiets forslag blev forkastet ved partivotering.

Spørsmålet om en videre utvidelse og bevæbning av styrken er for tiden til utredning i Justisdepartementet.

Kullmann-saken.

Protokollkomitéens flertall innstilte at den kgl. resolusjon av 10 desember 1932 om kaptein *Kullmanns* forhold ikke gav anledning til nogen forføininger av Odelstinget.

Arbeiderpartiet fastslo at ingen ansvarlig instans hadde villet følge *Quisling* fullt ut i hans aksjon mot kaptein *Kullmann* og foreslo:

Den kongelige resolusjon av 10 desember 1932 om kaptein Kullmanns forhold savner saklig grunnlag.

Forslaget blev forkastet mot 26 stemmer.

Monsen gjennomgikk i debatten de uttalelser kaptein *Kullmann* var fremkommet med på antikrigskongressen i Amsterdam, og som viste at han stilte sig med hele sin personlighet bak sitt standpunkt: *Hvis* krigen kom måtte man ha rett, ja plikt, til å gripe til et hvilket som helst middel for å stanse den eller forhindre den. Arbeiderbevegelsen vedkjente sig den rett og plikt; derfor stiltes idag kravet til arbeiderne i alle land om aktivt å gå inn for opgaven.

Skandalen i forsvarsdepartementet.

Om den berømmelige overfallsaffære i Forsvarsdepartementet blev det ført en kort debatt i Odelstinget under behandlingen av regjeringsprotokollene, idet Arbeiderpartiet kritiserte de «undersøkelser» som var blitt gjort og krevde at Stortinget skaffet klarhet.

Bondepartiregjeringen laget en stor gest ved å sette op en pris på 5000 kroner til den eller dem som kunde skaffe lys i saken. Men den som overfallet gjaldt, statsråd *Quisling*, stilte sig vrangvillig overfor politiet da det skulde foreta sine undersøkelser. Spesialkomitéens borgerlige medlemmer interesserte sig heller ikke for å gå til bunns i affæren, tross de siktelser man hadde slynget ut.

Protokollkomitéens og Odelstingets flertall stilte sig iår på samme linje, idet det valgte å la skandalen passere. Det blev i den anledning av våre partifeller minnet om den henstilling *Mowinckel* fremkom med ifjor og som davæ-

rende statsminister Hundseid lovet å ta under overveielse. Efter Mowinckels henstilling skulde regjeringen selv ta skritt til rettslige undersøkelser. Men ingen ting blev gjort.

Lønnsforliket med statens tjenestemenn.

Da bondepartiregjeringen høsten 1932 avbrøt forhandlingene med Statens tjenestemenn om en frivillig lønnsreduksjon, skjedde bruddet på de såkalte *sikringskrav* som organisasjonene hadde stillet. Umiddelbart efter sendte Finansdepartementet ut et dekret til alle administrasjonsgrener om opsigelse av tjenestemenn og om innskrenkning av sykepermisjon.

Som resultat av de i 1933 førte frivillige forhandlinger blev dette ukas trukket tilbake. Ved overenskomsten blev det inntil videre satt en stopper for ytterligere forringelser i tjenestemennenes vilkår, således når det gjelder endringene i tjenestemannsloven og pensjonsloven, og det blev stort sett skapt tryggere forhold for de underordnede.

I det lovforslag som blev utarbeidet under forhandlingene og senere godkjent av Stortinget institueres gjensidig rett og plikt for partene til å forhandle om forandringer i gjeldende almindelige lønns- og arbeidsvilkår, og det oppstilles nærmere regler for dette. Tidligere er vårt partis forslag om at Staten skulde anerkjenne funksjonærenes forhandlingsrett blitt avvist.

Ved forhandlingene gikk Staten på sin side med på visse endringer i lønnsreglene, som betyr kompensasjoner og forbedringer særlig for jernbanepersonalet. Det var også en forutsetning for forliket, at det opprettes faste overenskomster med ekstrapersonalet. Videre opheves den såkalte B-tjeneste ved jernbanen, og det fastsettes 3 ukers ferie, samtidig som nattidsberegningen forbedres.

Gjennom lønnsforliket av 1933 er organisasjonenes medbestemmelsesrett bragt så langt frem som det denne gang efter forholdene var mulig. Og de fanatiske og uvettige angrep som fra arbeiderfiendtlig hold lenge er rettet mot de underordnede lønns- og arbeidsvilkår, og kanskje i ennu sterkere grad mot de ikke fast ansatte, er stoppet i overenskomsttiden.

Det viste sig imidlertid at bondepartiet som på dette område fortsetter å drive sin demagogiske agitasjon, helt til det siste motsatte sig både forhandlingsordningen og den omforente lønnsreduksjon, som for tjenestemennene betyr et frivillig offer av 6.2 millioner av deres årsinntekt. Bondepartiet stemte også for utsettelse av den nye lov om forhandlingsrett m. v.

Dyrtids- og familietilleggene.

Under behandlingen av Statens dyrtids- og barnetillegg foreslo Arbeiderpartiet opprettholdt procentsatsen for dyrtidstillegg for pensjonister med 55 pct. — av departementet og flertallet foreslått nedsatt til 40 pct. Likeså foreslo

våre partifeller bibehold av den gjeldende maksimumsgrense, 500 kroner, mens innstillingen gikk ut på nedsettelse til 400 kroner.

Mindretallets forslag som innebar en merbevilgning utover proposisjonen på 987 000 kroner, blev forkastet mot 42 stemmer.

Enstemmig blev bevilget et barnetillegg av 25 kroner til tjenestemenn som har 4 barn eller flere å forsørge. Også dette er en betydelig avknapping fra ifjor, idet posten er redusert fra 611 000 ned til 105 000 kroner. I alt utgjorde reduksjonen ca. 1.5 mill. kroner.

Staten og kommunene.

Kommunegjeldsloven.

Den midlertidige lov av 1928 om kommuners gjeldsforpliktelser, i alminde- lighet kalt Kommunegjeldsloven eller Kommuneadministrasjonsloven utløp 1 juli 1933. Da venstre regjeringen tiltrådte, forelå det fullt utarbeidet forslag til ny lov. Forslaget gikk ut på en betydelig større innskrenkning i det kommunale selv- styre, og det blev fremsatt av venstre regjeringen uten vesentlige forandringer. Det blev også vedtatt av det borgerlige flertall i odelsting og lagting uten for- andringer av nogen særlig betydning.

Arbeiderpartiets fraksjon i lovkomitéen bemerket at vårt parti alltid har hevdet at administrasjonsloven ikke vil føre til bedre økonomiske forhold i kommunene, og de 10 års erfaring vi nu har, har gitt oss rett. I de kommuner som er under administrasjon, er gjelden i administrasjonstiden gjennomgående ste- get sterkt, og det til tross for at budgettene er skåret ned slik at alle sociale og kulturelle goder — når undtas det laveste minimum av det folkeskolelovene og fattigloven krever — er fratatt befolkningen. Erfaring skulde tilsi at tiden forlengst er inne til å frigi iallfall de kommuner som i en årrekke har vært under administrasjon, og erfaringen tilsier videre at administrasjonsbestemmelsene i loven snarest mulig opheves. Arbeiderfraksjonen uttalte videre at det å sette en kommune under administrasjon var å frata kommunens befolkning både ansvar og interesse for kommunens styre og stell. Det kommunale selvstyre utløser krefter, initiativ og interesser som er av den største betydning for at en kommune skal kunne holde sig oppe. «Administrasjonssystemet» svekker også ansvarsfø- lelsen, ikke minst hos skattyderne.

Hele komitéen var enig at det var nødvendig at Stortinget snarest mulig blev forelagt en *samtet plan om foranstaltninger for bedring av kommunenes økonomi*, og arbeiderfraksjonen mente derfor at det måtte være naturlig å utsette behandlingen av lovforslaget til neste år, for at loven kunde sees i sammenheng med planen.

Regjeringen hadde foreslått at administrasjonsstyret skulde ombyttes med et tilsyn, og at den myndighet administrasjonsstyrene tidligere hadde, skulde

henlegges under en opsynsmann. Det var videre foreslått at tilsynsmannen skulde få betydelig utvidet myndighet. Han skulde kontrolleres av og samarbeide med et tilsynsråd på to medlemmer. Komitéen gikk imidlertid ikke med på en slik omlegning av myndigheten, og ordningen med administrasjonsstyrer blev opprettholdt. Men det kommunale selvstyre blev som foreslått av Regjeringen sterkt innskrenket.

Arbeiderpartiet stemte for å legge tilsynsmyndigheten under fylkesmannen, som har tilsyn med kommunene for øvrig. Anvisningsmyndigheten skal etter loven ligge hos administrasjonsstyret, eller den dette med departementets samtykke bestemmer. Administrasjonsstyret kan avsette kommunale ombudsmenn og tjenestemenn utenom ordfører, formannskap, kommunestyre og lærere. Videre blev det inntatt bestemmelser i loven som kan brukes til å øve lønnspress på fast ansatte tjenestemenn og arbeidere, således at disse kan se sig nødt til å slutte i sine stillinger. Arbeiderpartiet stemte imot disse bestemmelser.

Efter den gamle lov kunde Kongen efter søknad fra kommunestyret sette lover, stortingsvedtak eller andre forskrifter ut av kraft. Efter den nye lov kan Kongen (Regjeringen) gjøre dette uten nogen søknad fra kommunestyret, ja mot kommunestyrets protest.

De borgerlige representanter i Odelsting og Lagting stod sammen ved alle voteringer under behandlingen av denne lov. Arbeiderpartiet optok i forbindelse med loven det tidligere fremsatte lovforslag om *tvungen avståelse av gjeldskrav på kommuner*. Forslaget fikk bare partiets stemmer.

Kommunalbanken.

Arbeiderpartiet fremsatte ved *Hornsrud* og *Nordanger* forslag til endring i loven om Norges Kommunalbank med sikte på å gi banken adgang til å øke sine *innlån* fra det 8-dobbelte til det 10-dobbelte av grunnfondet og den del av andelskapitalen som overstiger 5 millioner. Styret for banken søkte imidlertid den 8 mars om at selve grunnfondet måtte bli øket med 6 millioner kroner til 30 millioner kroner. Og Regjeringen fremsatte proposisjon overensstemmende hermed.

Høire og bondepartiets representanter i finanskomitéen satte som vilkår for å stemme for proposisjonen at vedtektene for banken blev forandret slik at minst 3 av styrets 4 medlemmer måtte være enig når banken skulde opta eller gi lån. Dette vilkår gikk ikke Stortinget med på, og ved avstemning om økning av grunnfondet stemte 28 høire- og bondepartirepresentanter mot utvidelse.

De øvrige av de to konservative partier vågde da det kom til stykket ikke å motsette seg at Kommunalbanken fikk midler, så den fortsatt kunde hjelpe til med kommunale gjeldsopgjør.

Kommunestyreløvene.

Efter kommunestyreløvene kunde kommunestyre eller formannskap ikke gjøre gyldig vedtak, uten at mer enn halvdel av medlemmene var til stede. I år foreslo imidlertid Regjeringen at det herefter skulde være nok at *halvparten* var møtt.

Nordanger optok forslag om proposisjonens forkastelse. Han fremholdt som Arbeiderpartiets syn at det ikke var nogen grunn til å forlate det demokratiske prinsipp som hittil alltid har vært fulgt i våre kommunale institusjoner, nemlig at *over* halvparten av medlemmene må være til stede for at gyldig vedtak skal kunne gjøres.

Ved voteringen blev proposisjonen og innstillingen vedtatt mot 19 stemmer.

Statens forhold til kommunene.

Under behandlingen i Odelstinget av regjeringsprotokollene blev det ført en del debatt om innstillingen fra protokollkomitéen vedkommende kommunevesenet og herunder Statens forhold til kommunene.

Sjøli uttalte at når det gjaldt de stedfunne approbasjonsnektelser og pålegg efter administrasjonsloven o. s. v. var protokollkomitéens mindretall uenig i så å si alle avgjørelser som var truffet. Skulde Arbeiderpartiet ha anført sine dissenser i innstillingen, måtte de ha omfattet omtrent alle punkter som her var behandlet.

Nordanger uttalte at den fremgangsmåte Regjeringen hadde benyttet overfor kommuner som *Modum* og *Odda* — sammenlignet med avgjørelsene overfor en rekke andre kommuner — smakte ganske sterkt av brutalitet. Der måtte ved godvilje og samarbeide kunne være funnet en annen og lempeligere ordning; det var ikke en saklig kommunal avgjørelse som her var truffet, men en *politisk* avgjørelse.

Forskjellige lover.*Domstollovene.*

Av bondepartiregjeringen blev i 1932 fremsatt proposisjon om forandringer i rettergangslovene, herunder om valg av *lagrette- og domsmenn*. Proposisjonen optok på dette punkt det reaksjonære forslag som har vært fremme tidligere om innskrenket adgang for kommunestyrene til å øve innflytelse på valget.

Regjeringen Mowinckel tok den foreliggende proposisjon tilbake, men fremsatte samtidig i år en ny som bl. a. gikk ut på at «uriktige» frifinnelser — med særlig sikte på saker av *klassemessig* art — skulde kunne behandles på ny.

Således blev i straffeprosesslovens § 358 foreslått den forandring at det kunde bestemmes ny behandling av en sak eventuelt ved en annen lagmannsrett eller i annet valgsohn, dersom tiltalte var frikjent for en straffbar handling som retten fant det utvilsomt at han var skyldig i. Forslag herom skulde

kunne fremsettes av retten eller av en part. Bestemmelsen blev vedtatt mot 28 stemmer — Arbeiderpartiets representanter.

Likeså stemte Arbeiderpartiet imot den foreslåtte innskrenking av adgangen til appell til høiere instans.

For øvrig blev de i proposisjonen foreslåtte forandringer vedtatt enstemmig, deriblandt også om utskyttningsretten, som begrenses noget. Den forrige regjering hadde foreslått hel *ophevelse* av utskyttningsretten.

Under behandlingen optok høire og bondepartiet sitt forslag om en «valgnevnd» for uttagning av lagrette- og domsmenn. Av nevndens 5 medlemmer skulde de 3 velges av kommunestyret ved forholdsvalg. Det blev forkastet med 56 mot 53 stemmer i Odelstinget. For øvrig blev det av høire bebudet mer drastiske forslag senere, idet det opplystes at partiet forberedte en hel *omstøpning av juryinstitusjonen*.

Aksjonen fra høirepartiene betegnet det første forsøk på å stenge en større del av folket ute fra innflytelse på rettsvesenet. For det er det folkelige element man vil til livs.

Også venstres stilling var tvetydig. Det som forelå som forslag i år var ikke på langt nær så tendensiøst og reaksjonært som venstres inhabilitetsbestemmelser i kommunelovene. Men venstre hadde teft nok til å innse at forslaget ikke førte frem. Derfor stemte det mot.

Av Arbeiderpartiet blev det for øvrig for Odelstinget fremsatt privat lovforslag ved *Nordanger* og *Monsen* om ophevelse av de i 1932 vedtatte nye ugildhetsbestemmelser i loven om kommunestyre og i fattigloven.

Straffangere behandling.

Om den nye *fengselslov* blev avgitt innstilling av Justiskomiteén.

Haavardstad uttalte ved behandlingen i Odelstinget at proposisjonen og innstillingen betegnet et fremskritt med hensyn til human behandling av fangene. Imidlertid syntes komitéens arbeiderfraksjon at man på enkelte punkter burde gå enda lenger, og mindretallet hadde forbeholdt sig å opta enkelte dissenser; særlig vilde det hevde at *refselse*-bestemmelser som medførte forlengelse av idømt straffetid ikke burde tilstedes. Han henviste herom til det forslag som våre partifeller Olsen-Hagen, Falkberget og Oksvik hadde fremsatt om forandringer i fengselslovens § 30 med sikte på en human behandling av fangene.

I § 30 var bestemt at som refselse kan anvendes innsettelse i straffecelle for en tid av inntil 14 dager, «således at denne tid ikke medregnes i den idømte straffetid».

Bergland foreslo sløifet den siste setning. Likeså foreslo han sløifet adgangen til å anvende forlengelse av straffetiden med inntil 1 måned som refselse.— Det første forslag forkastedes mot 29 stemmer, det annet mot 30 stemmer.

Bergland foreslo videre at strengere refselsler ikke skal kunne ilegges uten efter beslutning av fengselsrådet og efter at fangen har hatt anledning til å forklare sig for rådet. Forslaget blev forkastet og flertallets innstilling vedtatt i sin helhet.

Handelsloven og sovjet.

I loven om handelsnæring hadde den forrige regjering foreslått inntatt en bestemmelse, hvorefter kongen efter overenskomst kunde tillate en fremmed regjering at dens dertil bemyndigede representant *uten handelsrett* selger og borttinger varer til tilvirkere som skal benytte dem i sin egen bedrift og til kjøbmenn som driver regulær importvirksomhet, til videre forhandling.

I Odelstinget blev et forslag optatt av statsråd Kobro om forandring i loven gående ut på at fremmede lands forretningsmenn skulde få adgang til å drive forretningsvirksomhet i Norge uhindret av handelslovens bestemmelser, forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Proposisjonen om denne lovendring var fremsatt i henhold til avtale med den russiske regjering og spilte en stor rolle under forhandlingene med sovjet. Det var på det rene at både den forrige regjering og den nuværende venstre-regjering hadde lovt Russland å bringe saken i orden. Men forslaget blev nedstemt, uten at Regjeringen satte noget inn på å få det vedtatt.

Da saken kom fore i Lagtinget uttalte statsminister Mowinckel at den russiske regjering var meget skuffet over resultatet i Odelstinget, idet den mente at de to regjeringers løfte om å bringe saken i orden måtte veie noget. Skulde Lagtinget forkaste forslaget, måtte man regne med alvorlige handelspolitiske forviklinger.

Det endte med at lovforandringen til slutt blev vedtatt i begge avdelinger.

Haavardstad uttalte ved den fornyede behandling i Odelstinget at justis-komiteén ifjor var enstemmig om å beklage at dette spørsmål om endring i handelsloven var blitt reist som et vilkår i forbindelse med forhandlingene med sovjet. Men ut fra de reelle økonomiske interesser som her spillet inn, var det selvsagt at Arbeiderpartiet nu som sist i Odelstinget stemte for departementets forslag til forandring.

— — —

Arbeiderpartiet stemte mot den foreslåtte forandring i *sjødyktighetsloven* (§ 54) og likeså mot loven om opprettelse av *bispedømmerdd*. — Bondepartiregjeringsens forslag til lov om kontroll med innsamlinger blev enstemmig forkastet, og proposisjonen om handel med norsk ull blev tatt tilbake av venstre-regjeringen.

Diverse saker. — Budgetter, mosjoner og forslag.

Riksringkastingen.

Stortinget vedtok 20 januar med 91 mot 48 stemmer innstillingen fra den forsterkede post- og telegrafkomité om at Kringkastingen skulde organiseres i det store hele efter de grunnlinjer som var trukket op i st.prp. 69 for ifjor efter foredrag av Handelsdepartementet — det vil si at både den tekniske og programmessige del blev organisert som *ren statsdrift*.

Forut for avgjørelsen blev et forslag om utsettelse og ny utredning — med sikte på en landsplan som bygget på privat drift — forkastet mot 52 stemmer.

Fra Arbeiderpartiets side blev det uttalt av komitéens formann, *H. Halvorsen*, at ganske visst var en statsdrift under de foreliggende forhold i og for sig ikke alltid å anbefale — man kjente *høires* prinsipper og syn på statsdriften, slik som det også var kommet frem i denne sak. Men det måtte nu tas et definitivt skritt for å åpne nye muligheter for Kringkastingen og samtidig lede den inn i et spor som svarte til behovet og oppgavene, i hele *folket*s interesse. At høre stilte sig imot en slik utvikling, var et argument mere for å gå på saken og snarest mulig sette nyordningen i verk.

Om den fremtidige ordning blev derpå fremsatt *proposisjon til lov* for Odelstinget av Kirkedepartementet ved statsråd Liestøl. Arbeiderpartiet uttalte i innstillingen fra komitéen at det det helst hadde sett fulgt den linje som var trukket op av mindretallet i Regjeringen: at Kringkastingen ikke nu skulde ordnes ved *lov*. Men fant imidlertid å måtte gå med på lovlinjen, bl. a. for å få denne sak ferdigbehandlet snarest mulig.

Under den almindelige debatt i Odelstinget uttalte *Halvorsen* at det i komitéen var enighet i de vesentlige spørsmål. Hvad de enkelte bestemmelser i loven angikk mente han — med mindretallet — at styret burde bestå av de samme medlemmer som arbeidsutvalget, hvilket vilde bety en forenkling. Det syntes også nødvendig å få et mellemeledd utenom styret mellom den programmessige og tekniske og økonomiske del av Kringkastingen. Mindretallet vilde ved de enkelte paragrafer foreslå de forandringer som det fant nødvendig av praktiske grunner, bl. a. å opnå at det blev etablert det best mulige samarbeide her.

Ved lovens § 2 om Kringkastingens *styre* foreslo mindretallet at styret skulde overta de *gjøremål* som efter proposisjonen var tiltenkt arbeidsutvalget. Forslaget blev forkastet med 54 mot 39 stemmer.

Antallet av styrets medlemmer var i proposisjonen satt til 5. *Olsen-Hagen* foreslo 3. Proposisjonen og innstillingen blev vedtatt mot 68 stemmer.

Efter avgjørelsen ved § 2 bortfalt mindretallets forslag om opnevning av en samarbeidsnevnd, og resten av loven blev vedtatt enstemmig.

Senere blev av Stortinget vedtatt *budgett* for Norsk Rikskringkasting for terminen 1933—1934.

Samvirkelagens beskatning.

På ett punkt gikk Regjeringens forslag til skattebeslutning i reaksjoner retning. Den foreslo nemlig ilagt inntektsskatt til Staten for *forbruksforeningene* ikke bare av formuesinntekten, men av inntekten i sin helhet. Til tross for den stilling venstres representanter inntok i skattelovkommisjonen, sammen med Arbeiderpartiet og bondepartiet, mot utvidet beskatning av kooperasjonen, gikk venstre her i spissen med å innføre en ny slags beskatning som stillet samvirkelagene i en særklasse.

Av Arbeiderpartiet blev det pekt på det urettferdige og meningsløse i å gjennomføre beskatning av kjøpeutbytte; hvis det skulde bli almindelig vilde det tvinge foreningene til å legge om sin prispolitikk. Fra finansministerens side blev det levert et vikende forsvar for forslaget. Han anførte at bestemmelsen var «midlertidig» som alt annet, og at den for øvrig var ment anvendt bare ved statsskatteligningen.

Proposisjonen om beskatningen av samvirkelagene blev vedtatt med 68 mot 63 stemmer. De 63 var Arbeiderpartiet, av Bondepartiet alle undtagen Olstad, samt kooperatøren Vaksdal av venstre.

Nytt statslån.

Av regjeringen blev søkt om bemyndigelse til å opta et nytt statslån på inntil 100 millioner kroner. Forutsetningen var at den lånebemyndigelse som blev gitt ifjor, dermed skulde bortfalle.

Arbeiderpartiet tok den stilling at det fremdeles vilde være fordelaktigere for Staten å beholde de innenlandske kortsiktige lån den nu hadde. Utviklingen på pengemarkedet og bankenes stilling tilsa et lavere rentenivå med billigere penger, og det vilde ikke da være gunstig for Staten å binde sig til et såpass stort og *dyrere* lån. Skulde forholdene forandres i favør av langsiktige lån, blev det henvist til at Regjeringen jo hadde den tidligere lånebemyndigelse på 50 millioner som ikke var benyttet.

Ved voteringen blev proposisjonen vedtatt med 71 stemmer mot 67 (Arbeiderpartiet og bondepartiet).

Russlands-avtalen.

Stortinget vedtok denne gang enstemmig innstillingen om statsgaranti ved kredittsalg av norske varer til Sovjet-Samveldet. Det samlede garantibeløp var satt til 20 millioner kroner, eventuelt 22½ million, hvis en ny sildavtale kom i stand.

Videre behandledes innstillingen om delvis statsgaranti ved kredittsalg av *skib* til Sovjet-Samveldet og ved kredittsalg av saltsild til utlandet for øvrig.

Thorvik, komitéens ordfører, foreslo i tillegg til innstillingen at inntil 250 000 kroner av garantibemyndigelsen på 2½ million kroner kunne anvendes til kortsiktige kredittsalg av fersk sild og fisk til kredittverdige personer og institusjoner i utlandet.

Departementet opplyste i proposisjonen at det var tale om salg av 5 gamle skib til et samlet salgsbeløp av vel 1 million kroner, hvorfor der i tilfelle av statsgaranti skulde kunne kontraheres minst to nybyggingen ved norsk verksted.

Ved voteringen blev den foreslåtte statsgaranti for salg av de 5 skib vedtatt mot 45 stemmer. For øvrig blev innstillingen, med det av *Thorvik* foreslåtte tillegg, vedtatt enstemmig.

Under behandlingen av handelsoverenskomsten med *England* kritiserte Arbeiderpartiet at det ved opnevningen av Englands-delegasjonen ikke var tatt tilhørlig hensyn til landets arbeiderklasse, hvis interesser her var så sterkt berørt. Man gikk ut fra at det ved senere opnevninger ikke blev gått så ensidig frem.

Lånecassen for skib.

Efter forslag av venstre regjeringen, foranlediget av *Norges Bank* efter forhandling med Rederforbundet, innstilte lovkomitéens borgerlige medlemmer på bevilgning av 3 millioner kroner som tilskudd til grunnfondet for en oprettedes *lånecasse for skib*. Forutsetningen var at Rederforbundet skulde yde et lignende tilskudd. Saken var ikke forberedt. Det forelå intet utkast til regler for lånecassen eller til ordning av organisasjonen av kassen. Stortinget skulde bare bevilge pengene, så skulde alt det andre ordnes siden. Arbeiderpartiet foreslo at saken ikke skulde tas under behandling i år, og dette blev vedtatt med 74 mot 55 stemmer.

Skibsbygningsindustrien.

Om skibsbestillingene i utlandet fremsatte *Magnussen* følgende interpellasjon:

Er regjeringen oppmerksom på at norske skibsredere fremdeles lar skibsbygging foregå ved utenlandske verksteder? Akter Regjeringen i den anledning å ta forholdsregler og i tilfelle hvilke?

Efter et avvisende svar av handelsministeren, Kirkeby-Garstad, fremsatte vår partifelle følgende forslag, som besluttet utlagt for å behandles i et senere møte:

Stortinget henstiller til Regjeringen i samarbeide med den opnevnte komité for gjenreisning av skibsbygningsindustrien å treffe foranstaltning til at komitéen utstyres med den fornødne myndighet, så den kan arbeide under tilfredsstillende vilkår. Videre henstiller Stortinget til Regjeringen å medvirke til at nybygging av skib kan foregå ved norske verksteder.

Under den fortsatte behandling uttalte statsråd *Meling* sig velvillig om saken og aksepterte i store trekk det som interpellasjonen gav uttrykk for, og *Magnussen* tok derfor forslaget tilbake.

Olsen-Hagen henstilte til statsråden at det blev sendt cirkulære til Statens forskjellige administrasjonsgrener med pålegg om å gjøre sine bestillinger ved norske verksteder. Det vilde ikke skade om det blev gjort henstillinger til kommunene i samme retning — gjerne også til de private. Man hadde på arbeiderhold sett med nogen forventning til skibsbygningskomitéen efter at den langt om lenge var blitt nedsatt, men resultatene var stort sett blitt en skuffelse.

I henhold til en senere fremsatt proposisjon blev det, under hensyn til skibsbygningsindustriens vanskelige stilling og den store arbeidsløshet innen jern- og metallfagene besluttet at adgangen til utlån mot pant i skib forlenges til utgangen av 1938, således at den fullstendige avvikling av skibsfondets utlånsvirksomhet utskytes til 1945.

Kongehuset. — Folkeforbundet.

Det borgerlige flertall i administrasjonskomitéen innstilte på uforandret apanasje — til kongen 700 000 og til kronprinsen 100 000 kroner.

Pettersen fremsatte på mindretallets vegne forslag om at det tilsammen blev bevilget 150 000 kroner som apanasje.

Innstillingen blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Under forskjellige utenriksformål var av utenriks- og konstitusjonskomitéen innstilt bevilget 214 000 kroner som utgifter til Folkeforbundet for 1932, foruten 25 000 til representasjon ved forbundets møter og 8000 til deltagelse i rådet, tilsammen 251 000 kroner.

Bevilgningene blev gitt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Likeså stemte våre partifeller imot bevilgningen av 30 000 kroner til dekning av utgifter i forbindelse med kronprinsparrets offisielle besøk i De forente Stater i september i år — en reise som for øvrig blev avlyst.

Idrettsbevilgningen fikk det samme utfall som tidligere. Helsekomitéens flertalls innstilling gikk ut på et bidrag av 53 000 til Landsforbundet for Idrett, mot ansøkt 85 000. Dessuten var det søkt om en ekstraordinær bevilgning på 20 000 kroner til oparbeidelse av idrettsplasser. Ved voteringen blev bevilgningen gitt mot 39 stemmer (Arbeiderpartiet og Belland og Skeibrok). Under debatten uttalte *Samuelsen* at når Arbeidernes Idrettsforbund ikke hadde sendt inn andragende om statsbidrag i år, var det ikke fordi man ikke anså arbeideridretten berettiget til bevilgning, men fordi man fant det nytteløst under Stortingets nuværende sammensetning, idet andragendet var blitt nedstemt hver gang.

— — —

Blandt de mange kuriøse forslag Stortinget fikk til behandling var et av venstremannen Belland — foranlediget ved en interpellasjon av Hundseid —

om nektelse av å opføre «Guds grønne enger» på scenen i Norge. Forslaget hadde form av en henstilling til Regjeringen om å underrette Nationalteatret om Stortingets mening herom.

Hambro foreslo: Det henstilles til Regjeringen å overveie og eventuelt fremkomme med forslag om hvorledes man effektivt kan påse overholdt grunnlovens bestemmelse angående dem som viser eller tilskynder andre til ringeakt for religionen. —

Efter en lengere debatt hvorunder det politiske brødnidd gav sig utslag i et hykleri som fløt over alle grenser, blev Bellands forslag forkastet med 82 mot 61 stemmer. De 82 var Arbeiderpartiet, en del av venstre og en del av høire, men ingen av bondepartiet, som visstnok av partipisken var tvunget til å stemme for Bellands forslag. Hambros forslag blev derefter vedtatt med 94 mot 49 stemmer. De 49 var Arbeiderpartiet og av de borgerlige Aas (Kobros varamann), Mjøen, Greve og Hartmann.

Lovforslag av arbeiderpartiet.

Av Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe blev det i 1933 fremsatt for Odelstinget følgende lovforslag, som alle står i forbindelse med bekjempelsen av krisen:

Om forandringer i kommunestyre- og fattigloven (ophevelse av de sist vedtatte ugildhetsregler).

Om gjeldsoppgjør, akkord og andre lettelser for låntagere i Småbruk- og Boligbanken, Fiskeribanken og andre dermed likestilte låntagere.

Om tvungen avståelse av gjeldskrav på kommunene.

Om forandringer i Kommunalbankloven.

Om forandringer i loven om Statens Småbruk- og Boligbank.

Om begrensning av rentefoten.

Om utskrivning av en tilleggsatt på personlig formuesinntekt for å skaffe økede midler i kampen mot arbeidsledigheten.

Om forandringer i arveloven og husleieloven.

Renteskatten.

Under henvisning til Arbeiderpartiets uttalelse og forslag i årets finansinnstilling blev det gjennom vår partigruppe fremsatt motivert forslag til lov om renteskatt i form av utskrivning av en tilleggsatt til Staten på personlig formuesinntekt av enhver art.

Efter lovutkastets § 3 skal skattepliktige selskaper og innretninger svare tilleggsatt for den nettoinntekt hvorpå det **utlignes** statsatt, dog uten progress.

Skattepliktige personer svarer progressiv tilleggsatt av den nettoinntekt hvorpå det utlignes statsatt, for så vidt inntekten skriver sig fra obligasjoner, aktier, bankinnskudd, eiendommer eller annen formue.

I begge tilfelle skal denne nettoinntekt beregnes således:

De på denne inntekt efter de ordinære skattelover utlignede og betalte skatter skal fratrekkes før inntekten kommer til beskatning efter denne lov.

Reglene i § 21 i lov om utskrivning av ekstraordinær att til Staten av formue finner tilsvarende anvendelse på betaling av att efter den foreslåtte lov.

De procentsatser hvorefter tilleggsatt på formuesinntekt utlignes samt de skattefrie beløp fastsettes av Stortinget for hver budgettermjn.

Lovmessig renteregulering ved fastsettelse av maksimalgrense for bankenes utlånsrente.

Om midlertidig lov om begrensning av rentefoten blev forslag fremsatt av Chr. Hornsrud, Anton Alvestad, K. M. Nordanger, Fr. Monsen, H. Halvorsen og Sverre Støstad.

Lovforslaget hadde følgende 4 paragrafer:

§ 1.

Norges Bank, sparebanker, aktiebanker, og private personer må ikke motta eller kreve høyere rente av pengelån enn $4\frac{1}{2}$ pct. av kassekreditt og 4 pct. av andre gjeldsforpliktelser.

Til rente henregnes også rabatt, provisjon, kommisjon o. l.

§ 2.

Bestemmelsene i § 1 finner anvendelse på eldre gjeldsforpliktelser fra den tid hvortil lovlig opsigelse av gjelden kan skje.

§ 3.

Kontrollen med overholdelse av forskriftene i denne lov henlegges til bankinspeksjonen. Kreditorer og debitorer er forpliktet til å meddele bankinspeksjonen enhver opplysning som denne måtte kreve.

§ 4.

Overtredelse av denne lov straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder. For meget betalt skal tilbakebetales.

Forslagsstillerne pekte på at der i det samtidig fremsatte forslag om skatt på formuesinntekt var fremholdt som nødvendig at statsmyndighetene også grep inn med regulerende lovbestemmelser mot den frie og ukontrollerte beregning av rente og diskonto.

Småbruk- og Boligbankloven.

I flere av de kommuner som er satt under administrasjon, har det vist sig dels vanskelig, dels umulig å opná lån i Den norske Stats Småbruk- og Boligbank. Et særlig forhold gjør sig gjeldende, nemlig at slike kommuner ikke får adgang til å garantere for lån, selv om lånet beregnes til 50 pct. av takstsummen.

Av Arbeiderpartiet blev det for Odelstinget fremsatt lovforslag om at den nevnte garanti ikke skulde behøves i forannevnte tilfelle. Forslaget blev fremsatt av Hornsrud, Nordanger, Versto, K. Berg, Oscar Nilssen og Alb. Moen. Efter forslaget skal herredsgaranti ikke være nødvendig når vedkommende kommune er satt under administrasjon eller er i lignende stilling.

Når man regner med at Hypotekbanken kan gi lån inntil 60 pct. av taksten, skulde det vel, bemerket forslagsstillerne, synes unødvendig å kreve kommune-garanti for lån inntil 50 pct. i Småbruk- og Boligbanken.

Videre gikk forslaget ut på en forandring i lovens § 15 om at alle lån som er bevilget eller herefter blir bevilget, skal forrentes med 3 pct.

Ved behandlingen av budgettet for Småbruk- og Boligbanker optok våre partifeller i finanskomitéen i overensstemmelse med forslaget og partiets krise-program forslag om at renten skulde settes til 3 pct. fra 1 juli 1933. En slik rentenedsettelse vilde medføre en øket bevilgning på budgettet av 7 million kroner, og måtte i tilfelle opføres på budgettet for 1934—35. Våre partifeller pekte på at det i siste regnskapsår var solgt ved tvangsauksjoner 1993 bruk og 834 boliger. Disse tall viser hvor nødvendig det er å hjelpe låntakerne i banken.

Arbeiderpartiets forslag om nedsettelse av renten blev sterkt bekjempet av høire, som forresten gjennom hele perioden har stillet sig steilt avvisende til forslag om gjelds- og rentelettelser for landbefolkningen. Men også bondepartiet talte imot forslaget, og ved avstemningen blev det forkastet med 90 mot 46 stemmer. Ingen borgerlig representant stemte for nedsettelse av renten i Småbruk- og Boligbanken.

Likeledes blev forkastet vårt forslag om innførelse av moratorium for å hindre tvangssalg.

Gjeldsoppgjør for småbruk og arbeiderhjem.

Av Chr. Hornsrud, Oscar Nilssen, Olav Sæter, Fr. Monsen, Olav Versto og K. M. Nordanger blev fremsatt lovforslag om gjeldsoppgjør, akkord og andre lettelser for låntagere i Den norske Stats Småbruk- og Boligbank og Den norske Stats Fiskeribank og andre dermed sidestillede låntagere.

Forslaget åpner adgang for småbrukere og huseiere, hvis eiendommer er overbeheftede, og hvori inngår lån av Småbruk- og Boligbanken, til å få pante-gjelden nedskrevet, basert på takster som foretas av en krisenevnd. Denne nevnd skal bestå av 3 medlemmer i hver kommune. Takstene bygges på eiendommens bruksverdi, og herunder tas også hensyn til omsetningsverdien. Den del av pante-gjelden med renter og omkostninger som overstiger takstsummen skal bortfalle som heftelse på eiendommen og dekkes av vedkommende garanterende kommune innen en av Småbrukerbanken fastsatt frist. Låntagerens personlige ansvar for denne del av gjelden faller bort. Banken har adgang til å bevilge kommunen et tilsvarende lån. I tilfelle bør flere garantiansvar samles i et lån.

I tilfelle av at kommunens tap på garantiansvaret overstiger dens evne til å dekke tapet, skal bankens styre med departementets samtykke kunne eftergi kommunen tapet i den utstrekning hvori det ansees påkrevd. Dette skal dog være betinget av at kommunens skatteøvre på grunn av tapet vil overstige en skatteprocent på 15.

Også andre eiendomsbesiddere enn sådanne som har fått lån i Den norske Stats Småbruk- og Boligbank skal kunne få sitt gjeldsforhold behandlet efter dene lov, såfremt eiendommen er av den størrelse og verdi m. v., at lån mot kommunegaranti kunde vært gitt av nevnte bank. Om dette er tilfelle, avgjøres av banken efter uttalelse av arbeidsnevnden i vedkommende kommune. På samme måte kan personlige låntagere i og sammenslutninger som har fått lån i Den norske stats Fiskeribank i henhold til kap. 2 og 5 i lov om nevnte bank samt andre dermed sidestilte låntagere, kunne få sitt gjeldsforhold ordnet.

Også dette forslag blev forkastet av det borgerlige flertall i Odelstinget.

Ekspropriasjon av kommunegjeld.

Av Chr. Hornsrud, Anton Alvestad, Fr. Mosen og K. M. Nordanger blev fremsat følgende forslag til lov om *tvungen avstivelse av gjeldskrav på kommuner*:

§ 1.

Fordringer på kommuner, hvis skattøre ligger over det i skattelovene fastsatte minimum og som har innstilt sine betalinger av gjeld og/eller gjeldsrenter, kan av vedkommende kommune kreves avstått mot erstatning som i mangel av overenskomst fastsettes ved skjønn.

§ 2.

Hvorvidt betingelsene for avståelse av fordringer som nevnt i § 1 er til stede, avgjøres av en kommisjon for ekspropriasjon av fordringer på kommuner (ekspropriasjonskommisjonen), der i tilfelle også fastsetter erstatningens størrelse.

Ekspropriasjonskommisjonen består av 7 medlemmer, hvorav 4 opnevnes av Stortinget, 2 av Regjeringen og 1 — formannen — av Høyesterett.

§ 3.

Ekspropriasjonskommisjonen skal forinnan den treffer sin avgjørelse tilveiebringe de nødvendige opplysninger for bedømmelse av vedkommende kommunes økonomiske stilling. Hvis kommisjonen finner det påkrevd, kan der la avholde skjønn og i tilfelle overskjønn til vurdering av kommunens nutids- og eventuelle fremtidsverdier.

Skjønnetts og overskjønnetts medlemmer — der ikke må være bosatt innen det fylke hvori kommunen ligger — opnevnes av ekspropriasjonskommisjonen i et antall av henholdsvis 3 og 5.

Ekspropriasjonskommisjonens og skjønnetts medlemmer tilkommer skyss- og kostgodtgjørelse som for stortingsmenn bestemt. I øvrig fastsettes deres godtgjørelse av kongen.

Utgiftene ved erstatningsspørsmålets behandling for ekspropriasjonskommisjonen utredes av Staten, omkostningene ved eventuelle skjønn og overskjønn av vedkommende kommune.

De interesserte parter innkalles til ekspropriasjonsforretning og i tilfelle til derunder optatte skjønn med sådant varsel og på sådan måte som kongen bestemmer.

§ 4.

Erstatningens størrelse beregnes på grunnlag av vedkommende kommunes nutidsverdier med eventuelt tillegg av fremtidsverdien fastsatt som i § 5 bestemt.

Nutidsverdier er kommunens inntektsgivende (forretningsmessige) anlegg, så som elektrisitetsverk, skog, jordeiendommer o. l., dog ikke anlegg av almennyttig art så som sykehus, kirker, skoler, vannanlegg o. l.

§ 5.

Fremtidsverdien fremkommer ved fra kommunens fremtidige skatteinntekter (jfr. maksimalsatsene i skattelovene for landet og for byene av 18 august 1911 henholdsvis § 73 og 66 og midlertidig lov om kommuners gjeldsforpliktelser av 22 juni 1928 § 23) å trekke løvbundne utgifter og andre driftsutgifter som av kommisjonen finnes nødvendig for en forsvarlig varetagelse av kommunens oppgaver.

Fremtidsverdiens tillegg beregnes for et tidsrum av 5 år.

Ekspropriasjonskommisjonen er ikke bundet av de avholdte skjønn. Dens avgjørelse kan ikke angripes ved domstolene. Etter at kommisjonen har truffet sin avgjørelse, må kommisjonen senest innen 2 måneder meddele ekspropriasjonskommisjonen om ekspropriasjonen vil bli gjenemført.

§ 7.

Fordring sikret ved pant kommer inn under nærværende lov kun for den del hvormed fordringen overstiger pantets verdi.

§ 8.

Kommunalbanken yder vedkommende kommune et lån svarende til erstatningsbeløpet, som av kommunalbanken utbetales direkte til kreditorene efter anvisning av ordføreren.

Kommunen forrenter lånet på vanlig måte. Lånet skal være amortisert i løpet av høist 20 år.

§ 9.

Inntil det i § 8 omhandlede lån er innfridd, kan kommunen ikke uten samtykke av vedkommende departement rettsgyldig selge eller pantsette sine eiendeler.

Dog kan eiendom eller anlegg som kommunen erhverver efter lånets optagelse, pantsettes til sikkerhet for kjøpesummen eller for lån som anvendes til betaling av kjøpesummen. Likeledes kan eiendom eller anlegg pantsettes til sikkerhet for lån som brukes til utvidelse eller forbedring av eller til videre utnyttelse av eiendommen eller anlegget eller til innfrielse av tidligere pantelån i disse.

Pantsettelse efter annet ledd må for å være gyldig godkjennes av vedkommende departement.

Dessuten blev det av medlemmer av Arbeiderpartiet fremsatt en rekke *grunnlovsforslag*, som vil komme til behandling på nytt storting efter valget.

*

Gruppestyret har vært det samme som i forrige stortingssesjon: Formann Johan Nygaardsvold, næstformann Chr. Hornsrud, sekretær Sverre Støstad. Øvrige styremedlemmer Magnus Nilssen, Olav Sæter, Kr. Tønder, Anton Alvestad, Johs. Bergersen og Olav Steinnes, med B. Olsen-Hagen, Andr. Moan, K. Bergsvik, Lars Moen og Fr. Monsen som varamenn.

JOHAN NYGAARDSVOLD,
formann.

Alfr. Aakermann.

Register for Stortingsgruppens beretning.

	Side.
<i>Innledning</i>	85
<i>Trontaledebatten</i>	86
<i>Arbeiderpartiets kriseplan og dens finansiering</i>	88
<i>Regjeringsskiftet på krisepolitikken</i>	92
Venstre regjeringens budgett- og kriseforslag.	
Arbeiderpartiets stilling.	
Regjerings- og finansdebatt nr. 2.	
<i>Kriseforslagenes behandling</i>	95
Arbeidsledighetsbevilgningen	
Den ekstraordinære krisebevilgning.	
<i>Den direkte skatt</i>	98
«Kriseskatten».	
Den ekstraordinære formuesskatt.	
Arvebeskatningen. — Tilleggsskatten.	
<i>Forbruksbeskatningen</i>	100
Omsetningsavgiftene.	
Partiene og tollfordyrelsen.	
Det finansielle oppgjør på fallrepet.	
<i>Gjelds- og rentetrykket</i>	101
Småbruk- og Boligbanken.	
Hypotekbanken.	
Lånekassene.	
Tillegget til odelsloven.	
<i>Jordbruket</i>	105
Støtten til jorddyrking og bureising.	
Voteringene på landbruksbudgett.	
Forskjellige forslag.	
Omsetningsrådet.	
Homleid-konsesjonen.	
Landbruket og tørken.	
<i>Fiskeriene</i>	110
Støtten til fiskernes redskapkjøp.	
Vei- og havnearbeider i fiskeridistriktene.	
Fiskeribanken.	
Loven om hermetikkindustrien.	
Andre fiskerilover.	
<i>Statens virksomheter</i>	113
Arbeidsbudgettene.	
Driftsbudgettene og etatene.	
<i>Sociale spørsmål</i>	116
Syketrygden og det offentlige lègevesen.	
Barnevernsarbeidet. — Alkoholforsorgen m. v.	
Støtten til de private brennerier.	
Forhyrings- og mønstringsvesenet.	
Bemanningskalaen.	
Arbeidsledighetstrygden.	
Forskjellig.	

<i>De kulturelle utgifter</i>	120
Skolelovsforandringene.	
Nedskjæringen på den høiere skole, videnskap og åndsliv.	
Målformene og rettskrivningen.	
<i>Forsvarsordningen og militærbevilgningene</i>	123
Arbeiderpartiets avvæbningsforslag.	
Overgangsutgiftene.	
Festningsanleggene.	
De ordinære budgetter.	
Økonomisk landsråd.	
Statsstøtten til «Ledingen».	
<i>Grønlandssaken</i>	129
<i>Boikottloven</i>	132
<i>Andre faglige og politiske spørsmål</i>	137
Nye tvangslover mot arbeiderne.	
Det røde flagg og uniformsforbudet.	
Statspolitiet.	
Kulmann-saken.	
Skandalen i Forsvarsdepartementet.	
<i>Lønnsforliket med Statens tjenestemenn</i>	141
<i>Staten og kommunene</i>	142
Kommunegjeldsloven.	
Kommunalbanken.	
Kommunestyrelovene.	
Statens forhold til kommunene.	
<i>Forskjellige lover</i>	144
Domstollovene.	
Straffangers behandling.	
Handelsloven og Sovjet.	
<i>Diverse saker. — Budgetter, mosjoner og forslag</i>	147
Riksringkastingen.	
Samvirkelagens beskatning.	
Nytt statslån.	
Ruslands-avtalen.	
Lånecassen for skibsbygningsindustrien.	
Kongehuset. — Folkeforbundet.	
<i>Tillegg: Lovforslag av Arbeiderpartiet</i>	152

